د خوشال خان ختک د زوکړې د څلورسومې کالیزې په وياړ

افغاني سرداران او مغل

PDFBOOKSFREE.PK

ليکواله : ډاکټر ميرمن ريتا جوشي

ژباړن : الحاج شيرمحمد کريمي

۱۳۸۰ ل ۲۰۰۱ م کال

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

افغاني سرداران

او

مغل

۱۵۲۶ _ ۱۷۰۷ م

ليکواله : ډاکټر مېرمن ريتا جوشي

ژباړن : الحاج شېرمحمد کريمي

۱۳۸۰ ل _ ۲۰۰۱ م کال

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بسم الله الرحمن الرحيم

دکتاب ځانګړني

دکتاب نوم	: افغاني سرداران او مغل
ليکواله	: ډاکټره ميرمن ريتا جوشي
ژباړن	: الحاج شيرمحمد کريمي
مهتمم	: عزت الله ځواب
کمپوز	: کاوون کمپيوټر / جلال اباد
کمپوزر	: عبدالهادي شيرين
خپرندوی	: دافغانستان دکلتوري ودې ټولنه ـ جرمني
خپرونو لړ	: (۲۹)
چاپشمېر	: ۱۰۰۰ ټوکه
چاپکال	۱۳۸۰ل ـ ۲۰۰۱ م کال

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نیو لیک

• دخپرندوی ټولنې یادښت الف
• دژباړونکی لنډه پیژندنه ب
• دژباړن یادونه ج
• سریزه ز
• افغانان د دوی وطن او هند ته مهاجرت ۱
• دسلطنت په دوره کې د افغانانو رول (۱۲۰۶_۱۵۲۶) ۱۹
• دبابر او همایون ترحاکمیت لاندې ۱۳

دافغاني سردارانو رول (۱۵۰۵_۱۵۲۰)

• داکبر په دوره کې دافغانانو رول ۵۷
• دجهانګیر په زمانه کې دافغاني سردارانو رول ۸۸
• له افغاني سردارانو سره دشاه جهان اړیکې ۱۱۲
• اورنګ زیب او افغاني سرداران ۱۳۹
• پایله ۱۷۶
• ملونه ۱۹۱
• ببلیو ګرافي ۲۴۴
• تیسیسونه ۲۵۰

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

۸۱

دخپرندويې ټولنې يادښت

دافغانستان دکلتوري ودې ټولنې ـ جرمنې لـه ګڼو فرهنګي او خپرنيو موخو څخه يوه موخه داده چې دافغاني پوهانو په مرسته لـه بهرنيو ژبو څخه هغه اثار راوژباړي چې دافغانانو او افغانستان په باب ليکل شوي وي. ټولنه تر اوسه پورې په دې بريالۍ شوې چې په دې برخه کې اغېزمن ګامونه پورته کړي او څو عنوانه ډېرمهم اثار چې بهرنيو ليکوالو ليکلي او افغاني ليکوالو ژباړلي خپاره کړي.

(افغاني سرداران اومغل) ددې لړۍ بو بل کتـاب دی چې دادی درنو لوستونکو ته وړاندې کېږي. ټولنې له الحاج شېرمحمد کريمي څخه ددې مهم اثر د ژباړې هيله وکړه او هغه يې په ورين تندي ومنله.

ټولنه په داسې حال کې چې د الحاج شيرمحمد کريمي داکار ستايې اومننه ترې کوي، خپلو هېوادوالو سره ژمنه کوي چې ددې ډول اثارو خپراوي ته به دوام ورکوي او خپل هېوادوال به د خپل ځان او خپل هېواد په باب د بهرنيو ليکوالو له اندوو اند (فکـراو خيـال) څخه نور هم خبروي.

ګران افغانستان ته د زياتو فرهنګي برياووپه هيله

په درنښت

دافغانستان دکلتوري ودې ټولنه ـ جرمني

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د ژباړونکي لنډه پېژندنه

الحاج شېر محمد کريمي د مرحوم ملا محمد کريم اخند زوی دی، د ۱۹۴۵ کال د نوامبر په لومړۍ نېټه خوست د مندوزيو او اسمعيل خېلو ولسوالۍ د درناميو په کلي کې په يوه روښانه او روڼ انده کورنۍ کې زېږېدلی دی.

ددوی ټبر په خوست کې د (ليونخېلو) په نامه شهرت لري چې په ختنه سيدان دي، ليونخېل په ورزه، زنبر، يعقوبيو او صبريو کې ميشته دي. ځيني کورنۍ يې د خوست په ببلا ببلو کلو او قومونو کې په تيت او پرک ډول او سېږي. په توکمينو لحاظ خلك او ولسونه دوی ته په درنه سترګه ګوري. د ليونخېلو نيکه (روحاني صاحب) دی چې په ګګرابا شهرت لري اوقبر يې په زنبر کې دی.

الحاج کريمي خپلې لمړنۍ زده کړې د ځرين په لېسه (د هغه وخت لمړنی ښونځی) او بيا يې د کابل په حربي ښونځي او حربي پوهنتون کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړی دی.

وروسته يې په انګلستان، امريکا، هند او مصر کې خپلې مسلکي لوړې زده کړې دارکانحربۍ او ملي مدا فعې ترکچې پورې تر سره کړې. د هند د ملي مدا فعې کالج څخه يې د سياسي علومو په څانګه کې ماستري هم تر لاسه کړې ده (د هند ملي مدافعې کالج د الله اباد د يونيورستي افليشين لري).

نومورې پر مسلکي ليکنو سر بېره ډېرې ژباړې کړې دي چې ځينې يې چاپ او ځينې يې لا تر اوسه ندي چاپ شوي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د ژباړن یادونه

درنو او عزتمنو لوستو نکو!

السلام علیکم و رحمت الله و برکاته!

افغانان په هند کې ډېر په زړه پورې بحث دی . د هندوستان د منځنیو پېړیو افغانانو څېړنه او مطالعه د یوه توکمیز ګروپ په ډول ، د دوی هیواد پېژندنه ، د دوی لېږ دېدنه او د دوی رول په سیاست کې داسې ټکي دي چې په هند کې یې یو شمېر پوهان د هند د منځنیو پېړیو تاریخ مطالعې او څېړنې ته هڅولي دي.

په عام ډول د پردیو په نظر کې افغانان ډېر دودیز خلك وو چې د ژوند تولې چارې یې د قبیلو د ځانګړو دودونو او رواجونو په اساس پر مخ بیولې ، د قبیلو د مشرانو تر منځ د ښمنۍ، رقابتونه او سیالۍ د دوی د ژوندانه برخه وه ،دوی هیڅکله دا هڅه ونه کړه چې له نورو توکمونو سره اړیکې ټینګ کړي.

افغانان غیرتمن ، زړه ور ، غښتلي او مېلمه پالونکي خلك دي.

زیاتره دوی ښه جنګیالي او پوځي ډوله خلك وو. د افغانانو لېږدېدنه هند ته په لسمه او یوو لسمه میلادي پېړۍ کې پیل شوې وه ، د وخت په تېرېدو سره د څوارلسمې پیړۍ په شاو خوا کې ددوی د سیاسي قدرت او طاقت څخه چا سترګې نه شوې پټولی . ددوی سیاسي طاقت هغه وخت ښه څرګند شو چې په ۱۴۵۱ کې لودي امپراتوري جوړه شوه.

هغه وخت چې مغل هند ته ننو تل په شمالي هند کې افغانانو پوره سیاسي قدرت په لاس کې درلود . د مغلو دربارته د ا فغانانو د جذبو لوهڅه بابر پیل کړه .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په دې کتاب کې لیکوال هڅه کړې ده چې هغو پوښتنوته ځواب ووايي چې د خلکو په زړوکې بې ځوابه پاتې دي. لکه :

- ولې مغلو پر افغانانو د زړه له کومې باور نه کاوه؟
- د ۱۵۲۶ ، ۱۷۰۷ کلونو په دوران کې افغاني اميرانو څه ډول ژوند کاوه او په خپلو کې يې يو تر بله څه ورل عمل کاوه؟
- سره له دې چې افغانان غښتلي او مېړني قومندانان وو خو بيا هم لوړومقامو ته ونه رسېدل اوولې دوی بريالي نه شول؟
- دوی ته ولې اجازه نه وه چې له بېلا بېلو شهزاده ګانو سره ځانګړې ټينګې اړيکې وساتي.
- د مغلو په دربار کې يې له نورو توکمونو سره څه ډول اړيکې درلودل ؟

دا او ځينې نور داسې سوالونه شته چې ځواب يې په دغه کتاب کې تر لاسه کېدای شي. دغه کتاب د عامو لوستونکو ، زده کوونکو ، د هند د منځنيو پېړيو د تاريخ څېړونکو لپاره په زړه پورې ګټه ور کتاب دی چې د افغانانو او مغلو د اړيکو په هکله پوره څرګندونې لري.

د دې کتاب ليکواله ريتا جوشي د ه . نوموړې د هندوستان د الله اباد پوهنتون د ((اوسنۍ او منځنۍ پېړيو د تاريخ)) د څانګې يوه استاده وه. ريتا جوشي د هندوستان د مشهور تاريخ پوه فقيد ډاکټر ار- پي- ترپياتي)) لمسۍ ده . دې په ۱۹۷۱ ميلادي کې د منځنۍ پېړيو تاريخ په څانګه کې لوړه زده کړه پای ته ورسوله او خپله دکتورا يې له الله اباد پوهنتون څخه تر لاسه کړه.

دا کتاب که څه هم ډېر پنډ نه دی خو ډېرې ځانګړتياوې لري، چې د پاملرنې وړ دي . په کتاب کې ښايي دلسې کرښې. هم تر سترګو شي چې د يوه افغان لوستونکي لپاره به د منلو وړ نه وي . دا کتاب په ډېره روانه اوسا- ده انګرېزي ليکل شوی دی چې سړی يې پر لوستلو نه ستومانه کېږي. د افغانانو لپاره د دې کتاب تاريخي معلومات پرزړه پورې او ګټه ور ګڼل کېږي. که چېرې د افغانانو ټول کړه وړه په دې کتاب کې ومنو چې کټ مټ

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

به همدا سې وي ، نو افغانانو ته لازمه ده چې د هغو نوميالو د ښو کارنامو درناوی او پالنه وکړو او له نيمګړتياو څخه يې د عبرت درس واخلو . ټول بايد د خپلو نيکونو او پلرونو له ميراني تورې ، مېلمه پالنې، د يانت او صداقت څخه څه زده کړو او ددوی له نيمګړتيا و څخه داسې پايله واخلو چې نن په يو ويشتمه پېړۍ کې د هغې بياتکرار ونه شي . ددې مقصد لپاره زده کړه په کار ده . د ګټه ورې زده کړې لپاره دا ضروري او لازمي ده چې خپله مورنۍ ژبه په يوه علمي ژبه واړوو. دا کار نه يوازې د ليکوالو د نده ده ، بلکې د ټولو استاذانو ، ښوونکو او مدرسينو مسئوليت دی چې د نورو توکمونو په څېرخپلې ژبې ته وده ورکړي او ددې مقصد لپاره د رسمي موضوع ګانې په مورنۍ ژبه تدريس کړي تر څو له هغې څخه موثره ګټه تر لاسه کړي.

کومه ژباړه چې ما کړې ده له متن سره کټ مټ ورته والی لري ، کمي او زياتي نه دي په کې شوي . که چېرې په ژباړه کې نيمګړتياوي ، زه د راتلونکي اصلاح او سمون په مقصد هر ډول سالم انتقاد منم . زه ددې کتاب د ژباړې لپاره د ا.ا.ا. د علو مو اکاډيمي د پښتو څېړنو بين المللي مرکز څخه مننه کوم چې دې کار ته يې وهڅولم . په تېره بيا له محترم استاذ عبدالوهاب فنايي صيب او محترم نصرالله سوبمن صيب څخه د زړه له کومې مننه کوم چې دغه کتاب يې ماته وسپاره او د ژباړې لپاره يې تشويق کړم .

د ډېر ګران اومحترم لوی استاذ پوهاند رشاد صيب څخه خو زه همېشه د کوروداني او منني پوروړی يم . پوهاند رشاد صيب زما په ټولو ژباړو کې ما ته لارښوونه کړې ده او همېشه يې ګټه ور هدايتونه راکړي دي. ددې کتاب د ژباړې په هکله يې هم کومې لارښوني چې راته کړي ، د زړه له کومې يې مننه کوم .

دنه سترې کېدونکي ځوان تکړه آستاد ګران اسمعيل يون څخه هم په خپل وار د خوښۍ اظهار کوم چې زما د ژباړو د چاپ په هکله يې همېشه زيار ايستلی او دا درونډ پېټی يې په سره سينه منزل ته رسولی دی.له ډېر محترم پياوړي ليکوال زرين انځور صاحب او دده د ورسره ملګرو په تېره بيا

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

اجمل روهي او خوشال روهي شخه ډېره زياته مننه کوم چې يو ځل بيايې د کلتوري ودې تولنې له خوا ددې کتاب دچاپ لپاره هلې ځلې وکړې او زما خواري يې عبث نه کړه. ددغو ګرانو افغاني ورونو هلې ځلې او هڅې چې د خپلو وطنوالو د ذهن روښانولو او زده کړو لپاره همېشه ګامونه او چتوي. د قدر وړ دي. لوی خدای ﷻ دې دوی ته لاتوفيق ورکړي چې دګرانو وطنوالو لپاره د لازياتې زده کړې او روښانتيا په مقصد ډېر اثار چاپ کړي

په درناوي

ارکانحرب تورنجنرال
الحاج شبرمحمد کريمي

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

سریزه:

د هندوستان د منځنۍ پېړۍ په تاریخ کې افغانان ورو، ورو راپورته شول او د څوارلسمې پیړۍ په شاوخوا کې د یادونې وړ قوت ور څخه جوړ شو. کله چې ترکان د افغانستان له لارې هندوستان ته تېرېدل زیات شمېر افغانان یې په خپل پوځ کې جذب کړل او په پوځ کې دوی د قراول لپاره په ځای او مناسب خلك وو. افغانانو د خپلې نظامي وړتیا، توري او مېړانې له کبله د سلطنت د دورې (لودیانو دوره) په سیاست کې د ځان لپاره خاص موقف تر لاسه کړ، ان تر دې حده پورې چې په شمالي هندوستان کې د سیاسي قدرت په جوړولو بریالي شول.

د لودیانو د را اوچتېدو کیسه په شمالي هند کې لاپخوا "ډاکټر اې. بي پانډې" په (دافغانانو لمړۍ امپراتورې) کې روښانه کړې ده او همدارنګه عبدالحلیم (د اګرې او ډهلې د لودي پاچاهانو تاریخ) کې پوره معلومات ورکړي دی. ددوی تدریجي کمزوري او ور پسې څوارلس کاله وروسته د نورو افغانانو رامنځته کېدل د سوریانو تر بیرغ لاندې د "پروفیسور کې. ار. کانګو" له خوا په ((شېرشاه او دده وخت)) کې همدا رنګه د ((پـي. ساران" او "اقتدار حسین صدیقي" او ځینو نورو پوهانو له خوا څېړل شوي دي. مګر تر سوریانو وروسته افغانانو که څه هم د مغلو په دربار کې مهم رول او لوی پوځي لاس درلود خو ددوی په هکله دومره څه نه دي لیکل شوي.

د پښتنو اړیکې د قدرت خاوندانو یعنې له مغلو سره ډېرې مهمې دي. او د مغلو د تاریخ یوه ډېره مهمه برخه تشکیلوي. تر کومه ځایه چې ما ته څرګنده ده پوهانو دې ته پوره پاملرنه نه ده کړې.

ما زیار ایستلی دی چې په خپل نیمګړي تیسیس کې دا تش ځای ډك کړم.

دمغلو په زمانه کې افغاني سردارانو په معاصره سیاست کې پوره رول لوبولی دی. دا ګروپ چې په عامه ډول د مغلو له خوا د ځایي مسلمانانو په نامه نمانځل کېدل. دوی د قوتونو د توازن په مقصد د مغلي سردارانو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

،راجپوت سردارانو او فارسي سردارانو په مقابل کې استعمالېدل ،نوځکه زياتره د دوی بنه عزت کېده . مګر هر کله چې د دوی له زياتېدونکي قوت څخه مغلو ته وېره پيدا کېده نو ددوی د کمزوري کولو لپاره به يې لارې چارې لټولې . له همدې کبله د مغلو بدلېدونکې سياست او بدلېدونکې کړنلاره دافغانانو په مقابل کې د څېړنې وړ بحث دی . د مغلو د سياست بدلېدنه د افغانانو پرخلاف کله عادلانه او کله غير عادلانه وه . نو ځکه ددې سياست بدلېدنه په بېلابېلو حالاتو کې پېچلې او پېژندنه يې ګرانه ده . له بلې خوا دا زموږ د تيسيس د بحث موضوع هم نه ده.

دلته ، ما هڅه کړې ده چې هد فمند تحليل ددغې زمانې د پراختيا او پروسې په هکله وړاندې کړم کله چې ما دا کتاب پيل کړ. زه ډېره لږه پوهېدم چې دا موضوع له يوه خوا څومره پراخه ده اوله بلې خوا د لومړنيو منابعو مواد څومره لږ دي ، مګر يوځل چې ما په ليکنه پيل وکړ پرېکړه مې وکړه چې ټول ليکونه او يادښتونه په منظم ډول سره داسې ټول کړم چې مانا او ارزښت ولري . د کار د اسانۍ لپاره مې دغه تيسيس په اتو برخو وېشلی دی . په لومړۍ څپرکي کې ما د افغانود خاورې په توپو ګرافي اوشمالي هند ته د دوی تدريجي هجرت په هکله معلومات ټول کړي دي . ددې بحث لپاره زما ستونزه ډېره وه.

پوره لومړی او دوهمه درجه اثار مې نه درلودل او زه مجبوره وم چې د افغانانو پر ځينو ستندر تاريخونو او ځينې ژورنالونو باندې بسنه وکړم . په دوهم څپرکي کې ماد سلطنت په دورو کې د افغانانو د قدرت او موقف موندلو په هکله خبرې کړې دي. او داصلي کيسې لپاره مې بنسټ ګڼلی د ی او په پنځو ورپسې څپرکو کې اصلي کيسه ليکل شوېده . له دريم څخه تر اووم څپرکي پورې د مغلو په دربار کې د افغاني باتورانو د نقش په هکله او له بابر څخه تراورنګ زېب پورې دمغلو د امپراتو رانو د پاليسی په هکله خبرې شوېدي. او دغه پاليسي وخت په وخت بدلون موندلی دی. په اتم څپرکي کې د پنځو څپرکيو د محتوا په هکله نتيجه ګيرې شوېده.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د موضوعاتو د روښانه کولو او پایلې ته د رسېدو په مقصد ځینې ضمیمې هم راغلې دي ، که څه هم پوره نه دي خو ګټه ورې دي. تر ټولو مهمه ضمیمه دافغاني منصبدارو جاګیردارانو ، القابو او ویاړونو لړونکو په هکله ده چې د مغلي امپراتورانو له خوا دوی ته ورکړشوي وو د ،تیسیس په پای کې اخځونه راغلي دي چې د ضرورت په وخت کې مراجعه ورته کېدلای شي.

داصلي منابعو نشتوالی او په ځینو حالاتو کې د ځینو منابعو د نه رسېدو له کبله زه له مشکل سره مخامخ وم چې باید هغه ومنم . زه دعلیګړ د اسلامي پوهنتون دکتابتون له مسئولینو څخه زیاته مننه کوم چې د ځینو مهمو او کم یافته نسخو دلوستلو شرایط یې زما لپاره مساعد کړي وو. او زیات شمېراسناد چې دلوستلو او یادښتونو لپاره تر لاسه کړل . زه د نوي دهلي دملي ارشیف ،د دهلي مرکزي.لرغون پېژندنې کتابتون او الله اباد کې د ایالتي ارشیف له اداري څخه هم مننه کوم چې د خپلو اسنادودمطالعې اجازه یې راکړې وه.زما زیاتره دلومړنیو منابعو اودویمه درجه منابعو مشورتي کار د الله اباد پوهنتون په کتابتون کې پر مخ تللی دی.

د کتابتون دمسئول او دده له همکارانو څخه زیاته مننه کوم چې زیاتې اسانتیا وې یې راته برابرې کړې وې . زما مننه د زړه له کومې ده.

زه د الله اباد پوهنتون دمعاصر او منځنیو پېړیو دتاریخ دڅانګې له امر ډاکټر سي .بي . تریپاتي څخه د زړه له کومې مننه کوم چې خپل مصروفیت سره سره یې زما لیکنه لوستله ، ارزوله اوضروري هدایتونه یې د اصلاح لپاره راکول .

دده تشویق او لارښونه د کتاب د بشپړېدو لپاره لوی مرستندوی و. همدارنګه دالله اباد پوهنتون دمعاصر اومنځنۍ تاریخ څانګې داستاد پروفیسور رادي شیام زیاته مننه کوم چې بې له ستړیا یې د کتاب په ترتیبولو او ښېګڼه کې راته لارښونه کوله . دده له مرستې اولارښوونې پرته ددې کار بشپړتیا امکان نه درلود .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

زه په خاصه توګه دفقید ډاکټر بي . پي . ساکس نه مننه کوم چې د کتاب دمرام اوموضوع دپلانو لو اوچوکاټ جوړولو په هکله يې زيات کومک راسره کړی و.

زه خپل نيکه ډاکټر ار . بي . ترپياټي ته په درنښت ګورم چې په ما کې يې د تاريخ مينه روزلې وه او دښونځي د زده کړو له ورځو څخه يې په دې هکله تشويق کړې وم.

ريتا جوشي

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

لومړی څپرکی

افغانان، د دوی وطن او هند ته مهاجرت

د هند د منځنيو پېړيو په تاريخ کې افغانان پېژندل شوی قوت و. نه يوازې دا چې دوی په معاصر سياست کې رول درلود. ارزښتناك بلل کېږي. بلکې له سياسي انستيتوتونو په پراختيا . د جګړو د تخنيکونو د پرمختګ او خلکو د ښېګڼو په هکله. د کرنې د پراختيا او د هنر او ادب په برخه کې يې لويه ونډه اخيستې ده. ددې لپاره چې د دوی جنګيالي قوم له تدريجي پرمختګ او نظامي جنرالۍ ته د رسېدو په مرام پوه شو. دا به ضروري وي چې د دوی په اصل او د مهاجرت په بېلا بېلو مرحلو او په پايله کې د زياتو تجربو تر لاسه کولو په هکله معلومات تر لاسه کړو چې په پای کې د هند د منځنۍ دورې په تاريخ کې يو منل شوی قوت را وخوت.

د افغانانو اصليت

څرنګه چې دقيقې اوموثقې منابع نشته دا به ډېره ګرانه وي چې د افغانانو د اصليت په هکله قاطع نظر وړاندې شي. ځينو غربي مؤرخينو هڅې کړې دي او د افغانانو سابقه يې څېړلې او لټولې ده او څه اړونده معلومات يې سره ټول کړي دي. نو ځکه دا مجبوريت شته چې د دغو مؤرخينو پر معلوماتو باندې تر يوه حده تکيه وشي. په عمومي توګه د افغانستان خلك د کيسو خلك دي چې په افغان سره ياديږي. د افغان په اصطلاح کې ټولې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

قبيلې او نژادونه لکه افغانان. پښتانه غلزائي. تاجك. هزاره او ځينې نورې کوچنۍ قبلې شاملې دي

اچ. ډبليو- بيلو ليکي که څه هم پټهان او افغان مترادفې کليمې ګڼل شوي دي مګر بيا هم پټهان او افغان يو نه دي. په حقيقت کې دوی بېل نژادونه او بېل اصليتونه دي پيسټن هم دا نظر تائيدوي مګر (لانګورت ډيز) داتو پير رد وي او بې اساسه يې بولي. بابر هم د افغان او پټهان تر منځ فرق نه کوي. ده د پټهان (پښ-تون) د قبيلو ډېر نومونه ياد کړي دي مګر دوی ته د پټهان خطاب نه کوي او افغان يې بولي او د دوی ژبه افغاني بولي. بيلو. يول. هولديچ او تر يوه حده راورټي داتيوري تائيدوي چې افغانان يهود دي. مګر ايپسټين داسې نظر لري: (دا د معاصرو مورخينو يوه هڅه ده چې لوديان او سوريان په دې خوشحاله کړي چې د دوی شجره د يوه پيغمبر کورنۍ ته رسېږي. او يا دا چې فرښته ليکي (افغانان فرعون له دربار څخه راوځي)

شپېرسمه پېړۍ کې ملا نعمت الله په مخزن افغاني کې ليکي چې داسې موثق سند نشته چې د افغانانو د شمېر. مهاجرت او اسلام ته د اوښتون په هکله موجود وي. نو ځکه دا ډېره ګرانه ده چې په دې هکله پايله تر لاسه شي.

د افغانانو د کرکټر په هکله ايپسټن ليکي چې دوی ډېر سخت زړي او بې رحمه خلك دي. دوی د وينې تږي. ظالم او غچ اخيستونکي دي. دوی زړه ور او بې پروا دي او د دښمن له منځه وړلو لپاره له هرې حيلې څخه کار اخلي. امير تيمور افغان د لوړو غرو غله بللي دي. د فرښتې په حواله تر اسلام د مخه دوی وحشيان او بې مذهبه خلك وو. دوی هر څوك چې دي او د دوی نيکونه هر څوك چې وو. وي به. خو د دوی په هکله بېلا بېلې نظريې ليکل شوي دي مګر دا کفايت کوي چې دوی زړه ور. سر تېرې. جګړه مار او ازاد طبيعته خلك دي. دوی همېشه په لاريون کې وو. په عام ډول افغانان مالدار او خوځنده خلك وو. البته يو څه استثنا به په نظر کې وي. هره قبيله د ژوندانه ځانګړې دود لري او هره قبيله د ځان لپاره ځانګړې سيمه لري. د قبيلې سپين ږيرې د قبيلې مشر او لارښود بلل کېږي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د افغانانو د هېواد توپوګرافي

د (شمال غربي سرحد سيمه) په زړه پورې اصطلاح ده. د هند د تاريخ په بېلا بېلو مرحلو کې دغې اصطلاح خانګړی مفهوم درلود. په عام ډول د دهلي د حاکمانو د تصرف نهايت شمالي غربي برخې ته به يې په دې نامه خطاب کاوه خرنګه چې د سرحد کرښه ثابته نه وه. دا اصطلاح همداسې مجهوله پاتې شوه او د دهلي د حاکم پر قدرت پورې تړلې وه او په عام ډول د اباسين د غرب خوا ور څخه مراد و. د انګرېزانو د حکومت په زمانه کې د اباسين آخوا غربي غاړه په رسمي توګه د (شمال غربي سرحد صوبه) په نوم ياده شوه. صوبه سرحد په ۱۹۰۱ ميلادي کې جوړ شو) په هر حال د هندي تاريخ د منځنۍ دورې په شاوخوا کې د شمال غربي سرحد په سيمه کې د شلمې پېړۍ نننۍ شمال غربي سرحد صوبه او همدارنګه د افغانستان ختيځې برخې شاملې دي. خرنګه چې د اباسين غربي غاړه يوه طبيعي سرحد ته ورنږدې وه نو د افغانستان دننه په پرتله يې نظامي او سياسي ارزښت ډېر وو.

د شمال غربي سرحد سيمه يوه غرنۍ سيمه ده. چې له پامير څخه پيل کېږي او د عربو سمندرګي پورې رسېږي. د پامير او هندوکش لوړې په شمال کې. د هلمند سيند په غرب کې او د عربو سمندرګي غاړې په جنوب کې ددې سيمې شمالي. غربي او جنوبي حدود ټاکلي او اباسين يې جنوبي حدود ټاکه. د اباسين او هلمند تر منځ هېواد اقليمي او سيمه ايز بدلونونه لري. دا تاره لوړې. ژورې. بې حاصله و چې او شخې درې او ژورې کندې لري.

غرونو. واديو. سيندونو او د هغو ځانګو د دې سيمې لپاره طبيعي خنډونه جوړ کړي دي او ځينو سيمو ته يې ورتګ هم ډېر ګران کړی‌دی. پر بېلا بېلو خواو سره دا سيمه په وچې پورې تړلې او يوازې جنوبي خوا يې سمندر ته لار لري. ځيني غاښې دا سيمه په غرب کې له کابل او بدخشان سره تړي او ځيني غاښې يې په ختيځ کې له هندوستان سره تړي. او ځيني نور غاښې دا سيمه د فارس له سرحد سره په جنوب شرقي خوا کې تړي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دا تړوله سیمه په څو برخو وېشل کېدای شي. تر ټولو شمال ته سیمه چې په پامیر او هندوکش تړل شوې ده په شمال کې تر پېښور پورې رسېږي. لومړۍ برخه بلل کېږي (لمړی سکتور) دویمه برخه د پېښور جنوب ته پرته ده. د پېښور اوارې برخې. بنو اوډېره اسماعیل خان په کې شامل دي. درېیمه برخه په شمال کې د ګومل سیند له جنوبي غاړې څخه او په جنوب کې تر جلال اباد . په غرب کې تر چمن او په شرق کې تر اباسین پورې رسېږي. څلورمه برخه له چمن څخه تر کوه ملك سیاه پورې غرب ته او ترګواتر (ګوادر) پورې په جنوب کې اوږده پرته ده چې دا سیمه ختیځ خواته د سلیمان او کیرتار په ځنځیر پورې تړلې ده. د علاقې وړتکي دا دي چې درې لومړۍ برخې په شرق کې د اباسین پر (چېراس) تړلي دي.

په ټوله شمال غربي سیمه کې چې د هلمند او اباسین تر منځ پرته ده له بېلا بېلو افغاني قبیلو او غیر افغاني قبیلو د مېشت سیمه وه. له هغو بېلابېلو قبیلو څخه چې دلته اوسېدل لکه ابازي، ابدالي، احمد زي، علیزي، علي خېل، اپریدي، انصاري، بیتاني (بټني) ، دلازك، غلزایي، لوهاني، مهمند، میایي، ننهار، اورکزي، پاني، شرواني، شیراني، سور، یوسفزي او ځیني نور شامل دي.

لومړۍ برخه د طبیعي منابعو له خوا کمزورې وه زیات شمېر خلك یې نه وو جذب کړي یوازې محدودې ځیني قبیلې دلته مېشت وې. مګر د خیبر غاښې جنوب ته سیمه کې ډېر خلك ژوند کوي.

د دغې ګڼ دلیل هم دا دی چې دا سیمه جغرافیوي ګټې لري که څه هم غرنۍ سیمه یې څه نه لري چې خلکو ته یې ور کړي مګر پرانستې برخې یې چې تر اباسین پورې رسېږي د ژوندانه د دوام لپاره یو څه لري او د غرنۍ برخې جبران هم کوي، په دې سیمه کې افغانان. پر سوداګرۍ، راکړه ورکړه او کرنه بوخت دي. ددې تر څنګ دوی مېړاني او زړه ورتیا دې ته وهڅول چې د سر تېرو او جنرالانو دندې هم پرغاړه واخلي. طبیعتا دا صفتونه د دوی په وینه کې شته. په درېیمه او څلورمه سیمه کې زیاتره بلوڅ چې له ایران څخه راغلي

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

او هزاره چې له مرکزي اسيا څخه راغلي دي، له ورسره همدارنګه يو شمېر کافر چې ددې سيمې اصلي خلک دي هم د دوی سره

د ډېرو کمزورو معلوماتو نه مخې د افغانانو د اصلي کور او مهاجرت په هکله داسې ويل کېږي چې د لاړک د نومړنيو افغانانو په ډله کې دي چې د پېښور وادي، صواد (سوات) او باجوړ کې مېشت شوي دي دوی اصلي اوسېدونکي يا خان ته جذب کړل او يا يې د مخه يوړل او يا يې وشړل او په کراره يې له باجوړ څخه تر اباسين پورې ټوله سيمه ونيوله او د دلاړکو مېشت سيمه شوه.

د دلاړکو له لېږد څخه وروسته يوسفزي، مندړ او ګيګياني هم دې سيمې ته راغلل. يوسفزي د کابل له شاو خوا څخه راغلل. دوی پخوا د کابل په شاوخوا کې مېشت وو. وروسته په مرکزي اسيا او پارس کې له سياسي بدلونونو او د کورنيو د بدلونونو په نتيجه کې او د مغلو د پرله پسې يرغلونو له کبله دا سيمه له دلاړک، کالهي، ګيګياني او مومندو څخه ډکه شوه چې د افغان له بېلابېلو قبيلو څخه راغللي وو.

په څوارلسمه پېړۍ کې (وزير) افغانان د بنو او کوهاټ سيمې ته ننوتل او ډېر ژر ددې سيمې د قدرت خاوندان شول. دا ټوله سيمه چې دوی نيولې وه وزيرستان بلل کېده، د تورو په ډله کې توخي افغانان هم د بنو سيمې ته راغلل او اوړکزي د کوهاټ سره نږدې ځای پر ځای شول.

د ګومل سيند جنوب تر بولان غاښي پورې بېلا بېلې افغاني قبيلې هلته او دلته مېشتې شوې. ددې سيمې خلک لودي افغانان، سوريان، نازيان او نوهاني افغانان وو چې غلزايي ته ور ګډ ېږي. غلزايان له محمود غزنوي سره ملګري شول تر هند پورې يې لښکرې ولاړې د جلال اباد او قلات غلزايي تر منځ ټوله تاړه يې ونيوله او په دې سيمه کې شرق او غرب ته ځای پر ځای شول.

د څوارلسمې پېړۍ په وروستيو کې کاکړ قبيله (بيرا) ته ولېږد بدله او خلک يې په سيمه کې په ورو ورو خواره شول. ځينې نورې د يادولو وړ قبيلې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

هم په دې سيمه کې ځای پر ځای شولي. بنګښنو د (پورته بنګښ) سيمه ونيوله. د عبد الرحمن تېر د کابل غرب خواته سيمه کې ميشت شول (ګرديز ته نږدې) سوريان، نيازي، عيسى خېل، ګرماني او کيوي په بنو او د بنو په شاوخوا کې اوسېدل او خوګيانيو د کابل او لغمان تر منځ سيمه ونيوله. تر کلانې افغانانو د مندړو سيمه خپل وطن کړ.

له دغو قبيلو نه پرته ځينې نورې غير افغان قبيلې وې لکه کافر او هزاره چې ددغې منطقې په سياست او کړو وړو کې يې برابر مهم رول لوبولی دی. کافر د هغې سيمې خلك وو چې کافرستان يې بولي چې د کابل شمال ته پراته وو. بلوڅا نو هغه سيمه اشغال کړې وه چې بلوچستان نومېږي. هزاره د کابل جنوب غربي سيمې نيولې او همدارنګه دوی غزنی سيمې تر هرات پورې غرب خواته د کندهار په جنوب غرب او د غزني په شمال کې نيولې دي.

د افغانانو مهاجرت هند ته او په شمالي هند کې د دوی ميشت کېدل هند ته د افغانانو د مهاجرت پروسې لسمې او يو ولسمې ميلادي پېړۍ [illegible] شوې دي. په عام ډول دغه افغانان هند ته د سوداګرۍ لپاره راتلل او [illegible] کې دنده غوښتله. ځينې افغانان د کورنيو دښمنو له کبله هند ته [illegible] خپل دور کلي يې پرېښودل او بيا په هند کې د تل لپاره پاتې کېدل د دوی ميشت کېدل په ټول شمالي هند کې په خال خال ځايو کې وو.

افغانان چې هلته تلل له مشخصو سيمو څخه راتلل او داټك شاته سيمه د باجوړ، تيرا او بنګښ تر منځ سيمه اود تيرا د لړۍ شاته سيمه چې په شمال غرب کې په سفيد کوه او په شرق کې په اباسين پورې تړلې وه. او د افغانستان هغه جنوب شرقي سيمه چې هلته پښي، توري، کاکړ او ځينې نور اوسېدل. هغه مشخصې سيمې دي چې زياتره افغانان ور څخه هند ته تلل. له لومړۍ سيمې څخه معمولاً خلك له اباسين څخه تېرېدل او لهار او بنګال پورې په شمالي هند کې خواره کېدل. مګر پښي، توري او کاکړ له خپلو کورو څخه ډېر نه لرې کېدل. زياتره دوی په پنجاب کې ميشت کېدل او کم شمېر يې ګجرات، د کن او ځينې نورو ځايو ته هم د ښه ژوند په لټه تلل.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د افغانانو میشت کېدل په پنجاب کې ان له لسمې پېړۍ څخه پیل شوی دی داسې نښې نښانې شته چې دافغانانو مهاجرت دشلمې پیړۍ د لومړیو کلو پورې هم دوام درلود. پنجاب په دولتي جریده کې د ښاغلي کروکس سروې چې د شمال غربي ایالت د قبیلو او کورنیو په هکله ثبت ده دا مسئله ښه روښانه په ګوته کوي.

پتیاله کې د افغانانو دا ډول میشت کېدنې ډېرې وې. دوی ځمکې درلودې خو دوی پخپله کرلې. د افغانانو ځینې قبیلې یوازې په ښارونو کې اوسېدې. لودیان یو له هغو قبیلو څخه دي چې دلته میشت شوي وو. دمغلو په زمانه کې. عاد لزي پښتانه هم دې سیمې ته راغلي وو. د سلطان بهلول لودي په زمانه کې ډېر افغانان د (نارنول) په سیمه کې میشت شول. ده د (روه) افغانانو ته بلنه ور کړه چې راشي او د (جونپور) د حاکم سلطان محمود شرقي په مقابله کې دده ملاتړ وکړي. ابراهیم سور له خپل زوی حسن سور سره یو ځای په ۱۴۵۲ میلادي کې دلته راغی او د (حصراه فیروزه) د مقطع کمال خان سارنګ خانې سره په خدمت کې شامل شو. تر څه وخت وروسته یې د نارنول په سیمه کې ځوکلي وټېول. (د حصار فېروزه سیمې یوه برخه وه) او دوی دده د ځلوېښتو سپرو د ساتنې مسئول وو.

ابراهیم سور د ژوند تر پایه دلته اوسېده. داسې څرګند ېږي چې دلته یوه افغاني مېنه اباده شوه او د اکبرتر پاچا کېدو پورې، حتی لاوروسته هم دوی دلته ژوندي او میشت وو د ۱۴۴۳ م په شاوخوا کې ملتان هم (د سیبي) د لنګاویانو مېنه جوړه شوه. د ملتان د لنګا کورنۍ په ۱۵۲۴-۱۵۲۵ میلادي کې پای ته ورسېده، کله چې د سند ارګون (ارغون)، ملتان فتح کړ او دلته یې خپل حاکمیت ټینګ کړ.

په ۱۴۴۴ میلادي کې د سلطان بهلول لودي تره اسلام خان لودي یو دولت جوړ کړ چې (سیتپور) یې پلازمېنه وه. او له ننني (لامه) (د بهاولپور په ایالت کې) زیاتره برخې یې هم تر لاس لاندې وې. د لودیانو ددې ځانګې حاکمیت ډېر بې رحمانه وو، چې خلکو اسلام خان او دده ځای نیوونکي هر یو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

۶ نهار (لېوه) په نامه یادول او حتی دا یې لقب شو. که څه هم بلوڅو لاړې جوړې کړې او نو رمخالفتونه هم وو، خو بیا هم دوی وکړای شول چې: ۱۷۰ (اوه لس سوه) میلادي پورې خپل حاکمیت وساتي.

د پنجاب په شاهپور او ګجرات کې افغانان میشت وو. د شاهپور په سیمه کې د افغانانو کلي زیاتره د (خوشاب) په تحصیل کې وو او دا افغانان زیاتره کروندګر وو.

د پنجاب په (ګور داس پور) کې زیات شمېر افغانان اوسېدل. ددې ځای له قبیلو څخه یو هم کاکړي افغانان وو چې کروند ګر او سوداګر وو. افغانان د میاوالي او امرتسر ببلا ببلو برخو ته هم ولاړل او هلته په ببلا ببلو وختو کې میشت شو. د میاوالي په سیمه کې د افغانانو لېږدېدنه او میشت کېدنه په یوولسمه پېړۍ کې پیل شوه. کله چې سلطان محمود غزنوي د کورمې (کرم) په دواړو غاړو برید وکړ، افغانان یې مجبور کړل چې ختیځ خواته وخوځېږي. یو نیم سل کاله وروسته نیازي دغه سیمې ته راغلل او د پنځلسمې پېړۍ تر پایه پورې له ټانک څخه تر (مروتو) پورې خواره شول او دا سیمه چې زیاتره د جټانو سیمه وه دغو افغانانو ونیوله پنځوس کاله وروسته د هماغه قبیلې یو ځوان ځواك چې مروت لوهاني بلل کېدل او د نازیانو پر پله یې قدم کېښود او هغوی یې د دې سیمې څخه وشړل. بیا په شپاړسمه پېړۍ کې د ختکو وار شو. دوی د کورمې په خړوبو او شنو غاړو کې میشت شول.

لودي افغانان شما ل غرب سرحد څخه راغلل په میاوالي او په تېره بیا په عیسی خېل تحصیل کې ځای پر ځای شول. دوی پر دوو ټبرو ووېشل شول. عیسی خېل او میاوالی. دا ټبر بیا په نورو وړو وړو کورنیو ووېشل شو. د دوی تر ټولو غښتلي عیسی خېل او تاجاخېل وو. عیسی خېل یو څه کمزوري، مګر تاجاخېل غښتلي او معتبر وو او په (کاچېلې) کې یې ډېر کلي تر حاکمیت لاندې وو.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بله افغاني قبيله ملتاني افغانان دي چې له ډېره اسمعيل خان څخه راغلي او دلته يې د مياوالي د (بها كار يا بهاكر) په سيمه كې ځمكه تر لاسه كړې او ميشت شوي دي.

د (روهتك) په سيمه كې افغانان د سلطان محمد غوري په زمانه كې ميشت شول. په ۱۵۴۰ ميلادي كې خضر خان د شېر شاه سوري يو افغان سردار روهتك ونيولو او د افغانانو دايمي كلكه مورچه پاتې شوه. دلته د افغانانو اساسي مركزونه په ميهم. تحصيل (ګوهانه او تحصيل حجار) كې وو.

د (ګوهانه) افغانان زياتره د ګورماني كاكړزي او د (ساكهر) عرغنبت وو دا دواړه قبيلې د پېښين د ځنيزې سيمې د لويو كاكړو قبيلې ته منسوب دي.

د ججار افغانان يوسفزي وو چې د پېښور له وادۍ څخه يې مهاجرت كړى وو د لوديانو سيمې ته د افغانانو مهاجرت د سلطان سكندر لودي په زمانه كې پيل شوى و. داسې ويل كېږي كله چې بلوڅو د دوى سيمې ته مخه كړه دوى له سلطان سكندر لودي څخه مرسته وغوښته د ده دوو جنرالانو يوسف خان او نهنګ خان له پلازمينې څخه لښكر مارش كړ او په (ميرهوتا) (ننني لوديانا) كې يې واړول او نظم يې راوست. نهنګ خان تر پايه دلته پاتې شو. بيا دده زوى او وريسې دده لمسى جلال خان دده پر ځاى يو په بل پسې كېناستل، وروسته د جلال خان زامنو كلي په خپل منځ كې سره ووېشل.

لوديانا بې له شكه د لوديانو ښار وو او د دوى له نامه څخه د ښار نوم جوړ شوى دى. په ۱۵۲۶ كې كله چې لودي كورنۍ له قدرت څخه ولوېده بيا هم دوى په دې سيمه كې څو نسله پاتې شول.

د لوديانا په نورو برخو كې هم د افغانانو د ميشتې نښې نښانې شته. د مثال په ډول: د امپراتور اكبر په زمانه كې د (سامراله) په تحصيل كې د بهلول پور كلي (له لوديانان څخه ۲۷ ميله لرې دي).

د بهلول خان او بهادر خان افغان (خانزاده) تر حكم لاندې و. دده اولادونه د شلمې پېړۍ تر لومړيو پورې هم دلته اوسېدل. يوسفزي، داودزي او غلزايي

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

هغه مشهورې قبيلې دي چې په لوديانا کې اوسېدلې. افغانانو د (کارنال) له سيمې څخه ګوجر وشړل او پخپله هلته ميشت شول. د غوريانو د فتوحاتو په لومړيو کې افغانانو له پاني پت څخه راجپوت هم وشړل او پخپله هلته ځای پر ځای شول. دوی په (سون پت) کې مېنه جوړه کړه. د دوی اساسي مرکز (شاه اباد) و چې د لوی مغل بابر له خوا چور او ويجاړ شو.

د اټک په سيمه کې د افغانانو لويه مېنه د لوديانو وه. د سلطان محمود غزنوي ملاتړو افغانانو شل زره هندوان مړه کړل او دلته ميشت شول. ورپسې د لاړاکو هم دې سيمې ته لږد بدنه وکړه.

کله چې تيمور په ۱۳۹۹م کې پر هندوستان يرغل وکړ افغانان ور سره وو او د دوی له مېړانې څخه کله راضي و. ده د ملک خضر خان لودي زامنو او ملک بهاو الدين جبلواني زامنو ته په هندوستان کې جاګيرونه ورکړل. (دواړو پلرونو ژوند له لاسه ورکړی وو) د سيالکوټ سيمه او ځينې نورې ځمکې په پنجاب کې د دوی په جاګير کې شاملې وې.

په شپاړسم پېړۍ کې يوسفزو دلاژک په زوره وشړل او هغوی د (چچ) په ځنګلونو کې مېشته شول او ګوجر يې له هغې څخه وشړل. دلاژک جګړه مار خلک وو. دوی هڅه کوله چې د ننني پېښور ځمکې له يوسفزو څخه بېرته ونيسي. بالاخره جهانګير دوی مجبور کړل چې له سيمې څخه ووځي او د شمالي هند په بېلا بېلو سيمو کې ځان ته لمر پټونې پيدا کړي. د اوه لسمي پېړۍ په پای کې د کوهاټ ختيکو د جنوب خواته مخه کړه او پر يوسفزو يې فشار راوړ د اټک او پېښور تر منځ يې لويه لاره ونيوله. په همدې وخت کې ګوجرو او هزاره وو د يوسفزو په مرسته د ترين افغانانو په مخ کې ودرېدل ځکه چې هغوی د (هريپور) اوارې ځمکې نيولې وې. د اتلسمې پېړۍ په پيل سره زيات شمېر افغانان له نادر افشار سره راغلل او په دغو سيمو کې ميشت شول.

په نولسمه پېړۍ کې د يوسفزو د قبيلې ملک رحمت له بنير څخه له امير تيمور سره يو ځای راغی او په (مبارک اباد جاج) کې ميشت شو او دا (ججار)

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ته نږدې يو کلي و. يوه پېړۍ وروسته د (دوجانه) سيمه د يوه روحاني سړي له خوا چې بابا درجان شاه نومېده جوړه شوه او ده د ملك رحمت زامن دلته راوبلل او دلته ځای پر ځای شول.

د (جلندر) په علاقه کې يو کلی دی چې (محبت پور) نومېږي او په ائين آکبري کې (محمد پور) په نامه راغلی دی. د اکبر په زمانه کې دا کلی د محمد خان له خوا بيا راژوندی شو. محمد خان يو افغان سوداګر و او دا سيمه يې د مالونو د ساتنې لپاره مناسبه بلله. له دې څخه دا سې نتيجه اخيستل کېږي چې ارومرو به دلته افغاني مېنه جوړه شوې وي. همدارنګه د شاه جهان په زمانه کې (پارك پښتنو له خوا د (بستي عازان) بنسټ اېښودل شوی و. (بستي بابا خېل) چې اصلي نوم يې (بابر پور) د بارکزي پښتنو د بابا خېل ټبر له خوا په ۱۶۲۰ او ۱۶۲۱م کې بنسټ اېښودل شوی و.

په سوات، امر تسر مونټګمورۍ، ملتان، هوشيارپور. کيتال، راول پنډۍ، لاهور. سر هند او نورو ډېرو ځايو کې د افغانانو مېنې د لسمې او شپاړسمې پېړۍ تر منځ جوړې شوې وې. د دهلي په شاوخوا کې هم ډېرې افغاني مېنې جوړې شوې دي د شلمې پېړۍ تر پيل پورې زيات شمېر افغانان په (سون پت) او نحف ګهر) کې اوسېدل.

په دې توګه که چېرې پورتنۍ خبرې سره غوټه کړو. څرګندېږي چې ټول پنجاب دْ افغاني مېنو په جوړېدو سره ډك شوی و کله چې په ۱۵۲۶ کې بابر پر هند باندې يرغل وکړ. ټولې افغاني مېنې د بابر په مقابل کې د مقاومت کلکې مورچلې وې.

که چېرې داوسنې (اوترا پرداېش) ګڼ مېشت او ابادې سيمې ته نظر واچوو د افغانانو د مېشت کېدو په هکله ډېر اخځونه او ليکنې په معاصرو ادبياتو کې شته. که څه هم افغانان د سلطان محمود غزنوي او سلطان محمد غوري سره دلته راغلي وو. مګر په هغه وخت کې دوی مېشت نه شول. بنايي دليل به يې دا وي چې دا سيمه سختې لوړې ژورې لرې او هوا يې ډېره ګرمه ده او همدارنګه محلي خلکو د دوی پرضد کلك مقاومت کاوه. پر دې سربېره

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دوی همېشه غوښتل چې خپل پلرني هیواد ته ورنږدې وي او په دې وخت کې دوی علاقه نه درلوده چې د هندوستان په لرې سیمو کې ځای پر ځای شي. کم شمېر افغانانو په دیارلسمه پېړۍ کې ملیح آباد ته نږدې یوه مېنه جوړه کړه او بیا یې هغه بختیار نګر وباله. په هر حال د بالبان په زمانه کې افغانان د یوه سم پلان له مخې په سیستماتیك ډول سره په مهمو او ستراتیژیکو ځایو کې مېشت شول او بیا یې د باغي هندوانو په تېره بیا د راجپوت پر ضد جګړه ایز چمتو والی وښود. بالبان له دوی څخه ګټه اخیستله او زیات شمېر یې مقرر او په کار واچول. او د دوی وفادارو ته یې جاګیرونه ور کړل او د ځمکو خاوندان هم شول. داسې هم ویل کېږي چې یو شمېز افغانانو ته یې له دهلي څخه شپږ میله د باندې ځمکې ور کړې وې هغوی هلته مېنې جوړې کړې (افغانپور) بلل کېده. وروسته کله چې ده د (میوات) شیوشیان د خپل په (میوات) کې یې د (ګوپال ګیر) کلکه کلا جوړه کړه او افغانان په کې پراته وو او دوی ته یې هم ځمکې ورکړې او دلته یې مېنې جوړې کړې. نږدې په عین وخت کې بالبان د (اوتارپرادش) د (فرخ آباد) په ځینو سیمو کې لکه بوجپور. کامپیل، او پټیاله کې هم افغانان ځای پر ځای کړل. او مېنې یې جوړې کړې.

د بالبان له زماني څخه بیا د پنځلسمې پېړۍ تر پای پورې دافغانانو مهاجرت دې سیمې ته جاري وو. بېلا بېل تیت او پرك شو اهد مودغې پایلې ته رسوي. خلجي او تغلق پاچاهانو افغانانو ته د آزاد تګ راتګ اجازه ورکړې وه. په ښه معاش او په ښه رتبه یې په پوځي خدمت کې منل او دوی ته یې جاګیرونه او (اقطاع) تر لاسه کول خپل خپلوان یې راټولول او مېشت کول یې او نوې مېنې یې جوړولې. دا احتمال هم د هېرولو وړ نه دی.

د (مین پورې) په منطقه کې (راپرې) د افغانانو ټینګه مورچه وه. په ۱۴۱۴ کې حسن خان او ده ورور ملك حمزه هم دلته اوسېدل. وایي چې ملك حسن د چوهان، راتور او بهادریانو سره یو لاس شو او د ډهلي سلطان پرضد یې بغاوت وکړ. په ۱۴۳۹-۱۴۴۰ کې له ده څخه مشر توب او خاني غصب

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شو او دده ورو ملك حمزه ته ملكي او مشر توب ور كړ شو. په ۱۴۵۰ كې دا امتياز د حسن خان لودي زوی قطب خان ته ور كړ شو. سلطان سكندر لودي (داپري) د جاګير په ډول خان جهان لوهاني ته ور كړ. په ۱۵۲۶ كې راپرې له حسن خان لودي سره وو. پورتني شواهد دا ثابتوي چې افغانانو په (كالپي) كې مېنه درلوده.

په بايلا او بلند شهر كې د افغانانو د ميشت كېدو نښې شته. لوديانو، يو سفزو او نورو افغانانو له اصلي وطن څخه دغه سيمې ته مهاجرت كړى او په دغه سيمو كې يې ډېرې مېنې جوړې كړې وې.

سلطان سكندر لودي په ۱۴۹۸ كې سكندر اباد جوړ كړ او د (چكله) مركز شو چې له دوه ويشت تپو څخه تشكيل شوى و. نو ځكه ويلى شو چې سكندر اباد هم د افغانانو مېنه وه. (شاه جهانپور) يو كلى دى چې د (ميروټ) په سيمه كې د (مېيوانا) تحصيل او (كيتار) كلي پورې مربوط دى، او د ميروت څخه اوه لس ميله لرې دى د يوه پښتانه (پټهان نور خان) له خوا. د شاه جهان په زمانه كې اباد شوى دى. نور خان ته دلته ځمكه ور كړل شوې وه.

د (بېجنور) په علاقه كې د افغانانو راتګ د لوديانو له وخت څخه راپيل شوى دى. د كيرات پور (كېرات پور) محله، نجيب اباد تحصيل) د سلطان بهلول لودي له خوا بنسټ ايښودل شوى و. يوسفزي، كاكړ، لودي، روهلا، محمدزي، غوري او پنګښ قبيله بېلابېلو وختو كې دې سيمې ته مهاجرت كړى دى. همدارنګه وايي چې پښتانه د ديارلسمې پېړۍ را په دېخوا په (شارنپور) كې اوسېدل.

لودي افغانان په هريپور كې ميشت وو او د شلمې پېړۍ تر پيل پورې هلته اوسېدل او د سيمې په جريده كې دا خبره ثبت شوې ده.

د ګنګا، جمنا دواب تر منځ سيمه د ترکانو د حكومت په وخت كې د راجپوت قبيلې په لاس كې وه. دوى ډېر جنګيالي او زړه ور خلك وو او همېشه د جګړې په حالت كې وو. تر هغه حده پورې چې دوى ماليه ور كوله او ارام وو حكومت هم له دوى سره غرض نه كاوه او دوى يې په خپله ازادۍ كې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

پرې ايښي وو. مګر د شاه جهان په زمانه کې د کچرې، بچيل او ګود راجپوت د امپراتور پرضد ودرېدل او امپراتور هم مجبور و چې جدي اقدام وکړي. امپراتور د دوی په مقابل کې افغانان چې د راجپوت په شان جنګيالي خلك وو. وګمارل چې جګړه ور سره وکړي. دا اسماني ډېره (د کالپي او کانوج) جاګيردار بهادر خان روهيلا او دده ورور دلېر خان روهيلا او د روهيلا د نورو مشرانو په سر را ولوېده. د پوځي عملياتو په څنګ کې دوی له امپراتور اجازه واخيسته چې په شورشي سيمو کې افغانان ميشت کړي. په دې توګه څو افغاني مېنې جوړې شوې. چې د امېنې په مراد اباد کالپي، کانوج، کانتګوالا. شاه جهان پور او د باريلي په شاوخوا کې جوړې شوي وې.

امپراتور اورنګ زېب د خپل پلار کړنلاره تعقيب کړه او د افغانانو له ځای پر ځای کېدو سره يې افغاني مېنې جوړولې. راجپوت همېشه بغاوت کاوه او امپراتور هم د نا چارۍ له مخې افغانان د هغوی پرضد استعمالول. د افغانانو ميشت کېدل په دې وخت کې په دې شرايطو پورې تړلي وو. د افغانانو د پوځي بريو په مقابل کې اورنګ زېب دوی ته جنرالۍ ورکولې او په (اتهګا) کې يې کلي هم ور کړل. بل ډول مرسته دوی ته (مدد معاش) ورکول وو او افغانان يې د شخړو په سيمو کې ميشت کول.

که څه هم چې د (اوډ) اوبه او هوا د افغانانو له طبيعت سره برابر نه دي. په حيرانوونکي توګه زښت ډېر افغانان دلته اوسېږي. دلته د لېږدېدني پروسه په دیارلسمه پېړۍ کې پيل شوه. کله چې افغانان (په محب اباد) او (بنګرمان) کې ميشت شول. په پنځلسمه پېړۍ کې سلطان بهلول لودي (اوډ) کالا پهاړ فرمولي ته وسپاره او د افغانانو نفوس دلته مخ په ډېرېدو شو. روهيلا افغانان په بيلهاړې او براڼي او لودي قبيلې په (بنياني) او جلال پور کې ميشت شوي.

په ۱۴۱۴ کې درياخان لودي (د الله داد لودي ورور) د سيد سلطان محمد شاه (۱۴۳۴-۱۴۴۵) په وخت کې د (بارابانکي) د سيمې په يوه برخه کې د درياپور کلی اباد کړ. همدارنګه ابو الفضل ليکي چې ميانه افغانان په

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

اوتراوله، سرکار گوراخ پور (صوبه اوډ) کې د ۱۵۹۵-۱۵۹۶ په شاوخوا کې میشت شول.

د اوتار پرادیش په ختیزو سیمو کې هم افغانان شته. یو غټ شمېر افغانان په غازیپور او محمد اباد کې اوسېدل. ویل کېږي چې د اورنګ زېب په زمانه کې په مهایچ او زمانیه کې د افغانانو ډېره لویه او غښتلې مېنه وه.

د بانده او جلاون په سیمو کې هم افغانان یا په منځنیو پېړیو او یا د مغلو په زمانه کې میشت شوي وو. په دواړو سیمو کې غوري افغانان وو.

په (اګره) کې د څوارلسمي پېړۍ په شاوخوا کې افغانان ځای پر ځای شوي وو، ځرنګه چې سلطان سکندر لودي له اګرې څخه پلازمېنه جوړه کړې وه. نو ځکه زیات شمېر افغانان هلته میشت شول. وروسته د شاه جهان په زمانه کې بهایي خان توتا د (خېل جهاد) د قبیلې مربوط له کابل څخه راغی او په رشید اباد کې میشت شو. دده زامن هم په رشید اباد کې وو او دلته یې درې کلي ولي پور، خیماني (کیماني) او سرای اکات اباد کړل.

د راجپوت د بلواګانو د کبله له (جلاوون) په (کانار) کې سلطان فېروز شاه تغلق یوه ټینګه کلا اباده کړه چې فېروز پور یې بلله بیا وریسې یې کانار له راجپوت څخه ونیوله. تر دې وروسته یې تغلق پور، کهیتېه چې د (اریچ) مربوط ده، چاندري، شاه پور او راپري هم په فېروز پورې وتړل. په دې وخت کې فېروز پور څخه د افغانانو مېنه جوړه شوې وه. محمد بهمند خاني په تاریخ محمدي کې لیکي چې:

د ملك محمد شاه افغان زامن د فېروز پور د ساتنې لپاره د پوځي خدمت په مقصد راغونډ کړای شول. دا لیکنه ثابتوي چې زیات شمېر افغانان په فېروز پور کې هم میشته وو.

د دیارلسمې پېړۍ په شاوخوا کې افغانان په بهار کې مېشته شوي وو. دوی دلته د ترکي سرتېرو سره یو ځای راغلل. مګر وروسته په پنځلسمه پېړۍ کې د افغانانو د خوا د مېنو جوړول په سیستماتیك ډول سره پیل شول. سلطان سکندر لودي سران او چیاران حسین خان فرمولي ته ور وبخښل. ده د سران او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شاوخوا خلك لوټ كړل او زرګونو كلي يې په خپل تصرف كې راوستل او دده جاګير شول. او تر دې وروسته سران او چمپاران د افغانانو كلكې مورچلې شوې.

د مظفر پور په سميه كې افغانان په شپاړسمه پېړۍ كې ميشت شول. د ځينو كلو لكه ختك توله لودي پور، يوسف پور، حاجب پور او نور نومونه را په ګوته كوي چې د بېلا بېلو قبيلو افغانان دلته اوسېدل. د ګايا په جنوب كې هم ډېر پښتانه افغانان اوسېدل چې د روهيلا افغانانو كوهاټي افغانانو او داسې نورو نومونو باندې ياديدل.

د بهار په نورو سيمو كې هم افغانان اوسېدل چې د سلطنت په دوره كې او يا د مغلو په زمانه كې هلته ميشت شوي وو. د مثال په توګه په ١٥٥٦ كې د پاني پت له دوهم جنګ څخه وروسته زيات شمېر كراني افغانان او كاكړ افغانان د بهار سيمې ته ننوتل.

په لړې ختيزو برخو كې د بنګالي مسلمانانو مهاجرت پيل شو او دا مهاجرت په ديارلسمه پېړۍ كې وو. مګر په شپاړلسمه پېړۍ كې دا سيمه له افغانانو څخه ډكه شوه. دوی د بنګال او اوريسه په بېلا بېلو برخو كې ميشت شول. په ١٥٦٣ كې كراني تكړه مشر ميرزا سليمان د خپلواكۍ اعلان وكړ. او د بهار او بنګال حاكم شو. په دې وخت كې زيات شمېر افغانان په دې سيمه كې را پيدا شول.

د اكبر په زمانه كې دوی دوه ولسوالۍ په تاجپور او سايلېټ كې د د ريا خان پاني او بايزيد كراني له خوا اداره كېدلې. په دې توګه ويلی شو چې په كوچ بهار كې هم افغانان اوسېدل.

اوس به لويديزې خواته راو ګرځو. په پيل كې راجستان ته ګورو. دلته كه څه هم افغانان پرله پسې په منظم ډول سره نه دي ميشت شوي مګر د افغانانو د وګړو او استوګنځي په هكله دلته ډېرې نښې نښانې شته ځينې ليكنې او نسخې شته چې په (هنداون) او (ايټوندا) كې د ا فغانانو د موجوديت په هكله دي. همدارنګه د افغانانو د اوسېدنې نښې نښانې په

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

اجمیر. جهاز پور او په ډنګرپور او بانسواره کې هم لیدل شوي دي. د مغلو امپراتورۍ د جوړښت څخه لا د مخه په بیاتا کې افغانان اوسېدل. په پنځلسمه پېړۍ کې دا سیمه د عِلی محمد خان افغان تر حاکمیت لاندې وه. تر ده وروسته دده زوی داوډ خان حاکمیت کاوه. مګر له ۱۴۸۳ څخه وروسته دا سیمه د لودي سطانانو لاس ته ورغله. له دوهلپور له جګړې څخه وروسته ۱۵۱۸ کې د سلطان ابراهیم لودي او رانا سنګا تر منځ جګړه ډېرو افغاني عسکرو په بیانا کې ځانته سر پوټنې غوره کړ. په دې توګه بیانا د افغانانو کلکه مورچله پاتې شوه. الوار د افغانانو یو بل مرکز و. دا سیمه مسند عالي الوال خان نیولې وه. نوموړی د سلطان بهلول لودي یو نامتو سردار و.

د ملتان او د مغلو صوبه ملتان په شاوخوا کې کم شمېر افغانان اوسېدل. نهاریان د الام خان په مشر تا به د پنځلسمې پېړۍ په منځینو کې د اباسین غرب ته په سبتپور کې ځای پر ځای شول. اسلام خان د سلطان بهلول لودي تره وو. د نهار افغانانو چې پر سبتپور حکومت کاوه په لومړیو کې یې د بهکار سلطان ته باج ورکاوه. په ۱۶۷۴ میلادي کې نهار افغانانو دده مشر توب ومانه او ډېرو امپراتور اکبر ته په منظم ډول مالیه ورکوله. په ۱۵۸۶ کې کله چې دشاهي لښکر مشر (فوجدار) فتح خان له بهار څخه د نهاریانو په سیمه یرغل وکړ. اکبر ورته وویل چې دوی له یرغل څخه لاس واخله او دوی وساته. نو ځکه داسې ښکاري چې نهاریان په دې سیمه کې تر ډېره پاتې شول..

پورتنی حساب دا په ګوته کوي چې په شمالي هند کې ز ښت ډېر افغانان میشته وو. ځینې دغه مېشته کېدنې په یو ولسمې او دولسمې پېړۍ کې شوې دي. څرنګه چې مکمل معلوما ت د هغو افغانانو په هکله چې په هند کې اوسېدل د اړیکو له مخې پوره په لاس کې نشته. نو دا به ګرانه خبره وي چې د هغوی سیمې د افغانانو د خپلوۍ او قبیلوي اړیکو له مخې دوی سیستماتیک لېږد په بېلا بېلو مرحلو کې وڅېړو اودوی میشته کېدل په هند کې له دغه کونج څخه لوځ کړو. دلته یوازې دومره هڅه شوې ده

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

چې د افغانانو د لېږدېدنې په هکله يو عام انځور تر لاسه شي او په دې پوه شو چې له مغل امپراتورانو څخه د مخه اودوی په وخت کې هم په شمالي هند کې افغانان وو. (۱۷۰۷ م پورې)

پته دې نه وي چې د شپاړسمې پېړۍ په پيل کې زيات شمېر افغانان د ځمکې خاوندان وو چې د سيا ست اساسي ټکی يې بولو. دوی په تېره بيا له لاهور څخه تر مينك پور پورې اوسېدل. او زياتې ځمکې يې درلودې. دوی شتمني او قدرت ترلاسه کړی و او له مسکينو دهقانانو سره په مقايسه کې دوی برلاسي وو. دوی بې له ستونزې کولای شول چې لوی لوی پوځونه جوړ او وخوځوي. مغلو ته دا ډېره ګرانه وه چې د افغاني ميشت خلکو مقاومتونه مات کړي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دوهم څپرکی

د سلطنت په دوره کې د افغانانو رول

(۱۲۰۶ ـ ۱۵۲۶ م)

هغه رول چې افغانانو د هند په سیاست کې د سلطنت په دوره کې له ۱۴۵۱ څخه تر ۱۵۲۶ پورې په شمالي هند کې لوبولی او لوړتیا یې موندلې ده ، د علاقې وړ موضوع ده چې باید په لنډیز سره د دوی فعالیتو نه د سلطنت په دوره کې وکتل شي تر څو چې د دوی په سیاسي رول باندې د مغلو په زمانه کې پوه شو ، د دغه نظریې په فکر کې نیولو سره هڅه شوې ده چې د افغاني سردارانو تدریجي لوړتیا د دوی کلکه مورچه او د دوی سیاسي هیلې و څېړو او ګورو چې په ۱۴۵۱ کې یې په څه ډول د لودیانو امپراتوري جوړه کړه. کله چې مغل هند ته ننوتل د شمالي هند سیاسي قدرت د لودیانو په ولکه کې و . په پایله کې دوی مجبور وو چې د مغلو پر ضد مقاومت وکړي او په وروستیو کې د مغلو لپاره په شمالي هند کې ډېر خنډونه جوړ کړي.

افغانان د البریانو تر قوماندې لاندې

افغانان د سلطان محمود غزنوي او سلطان محمود غوري تر لاس لاندې دوسله وال پوځ یوه غټه او مهمه څانګه جوړوله . سلطان محمد غوري دولس

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

زره افغاني سپاره د پريتوي راج چوهان په مقابل کې وگمارل‌دوی سر لښکر ملك محمود لودي و چې دده ورور ملك شاهو هم دسلطان محمد غوري له خوا روزل شوی و. کله چې‌دوی پاچا او روزنکی مړ شو او تر مرګ یې وروسته قطب الدين ايبك هم افغانانو ته د محبت لمن پراخه کړه او دوی یې لوړو چوکیو ته وخېژول. د سلطان التمش د پاچا هۍ په پيل کې افغانانو دده په خوا د ترکي باغيانو په مقابل کې عمل وکړ. مګر بيا هم افغانا نو د نورو سردارانو په قطار کې داسې مهم ځای‌نه درلود. دالتمش ځای نيوونکي هم همدا ډول سياست د افغانانو په مقابل کې عملي کړ. مګر کله چې قدرت ته ورسېده افغانان يو ځل بيا د شهرت‌لوړې ته وختل. پردوی زيات باور وکړ. دده پوځ نږدې درې زره افغانان ذرلودل. دوی د کوه پايه په جګړه کې د هندوانو پرضد ډېره مېړانه وښودله همدارنګه ده په ټينګو کلا ګانو کې افغانانان ځای کړل. دشورشيانو او باغيانو سيمې يې کرارې کړې. او د شورشيانو د فعاليتونو په خنثی کولو او کمولو کې يې پوره رول درلود.

په پيل کې دوی په تهانو ګې د دهلي چاپېره. د جلالي. پتيالي. کميلا او بوچپور په شاو خوا کې ځای پر ځای وو. تر څو د لار وهونکو او نورو غلو د فعاليت مخنيوی وکړي موږ د نورو افغانانو په هکله پوره معلومات نه لرو چې په شمالي هند کې يې د بالبان په دوره کې څه کارونه کول؟ بنايې‌دوی يوازې شته والی هم د هندوانو په زړونو کې وېره اچولې وه. داسې ښنبې ښناني نشته چې دوی به اداري چارو کې لاس درلود لی وي. او دومره ويلای شو چې د کړو وړو له مخې يوازې په پوځي ژوند کې داخل وو. مګر د بالبان د نژادي تبعيض له مخې د دربار غير ترکي توکمونو له خوا نارضايتي موجوده وه. د بالبان له مړينې سره سم د خلجيانو انقلاب د همدغه توکميز توپير له مخې وشو. افغانان ټول له جلال الدين خلجي سره ودرېدل تر څو په دولت کې ښه منصبونه او مقامونه تر لاسه کړي. د خلجيانو په راوچتېدو سره افغانان بيا د پوره شهرت خاوندان شول. دوی خدمت ته سخته اړتيا وه ځکه چې د شمال

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

لويديز سر حد له خوا د مغلو (منگوليايانو) زور زياتي او بريد ونو مخنيوى په كارو.

هغوي غوښتل چې لا پاتې شمالي او جنوبي سيمې هم فتح كړي او داخلي شورشو نه هم وځپي.

سلطان علاوالدين خلجي زيات شمېر افغانان په پوځ كې داخل كړل اوحتى لوړمقامونه او منصبونه يې وركړل . دمخكينيو افغانانو . په ډله كې چې د امپراتور په خدمت كې يې لوړ مقامونه اومنصبونه تر لاسه كړي وو ، يو هم ملك اختيارالدين يال افغان و او بل هم ملك مخ افغان و . ملك اختيارالدين يال تر ډېرو پوري مهم ځاى درلود . دسلطان قطب الدين مبارك شا خلجي او حتى تر وروستيو پورې يې هم خپل موقف ساتلى و.

افغانانو دتغلق شاهانو په دربار كې پوره قدر درلود . ځينو افغانانو د شاهانه موقف څخه په ګټې اخستنې سره په ډېرو كمو مادي ذخيرو درلودلو په صورت كې هم وكولاى شول چې لوى پوځي قوت جوړ كړي . ملك اختيار الدين يال ا فغان چې د مخه مو د هغه يادونه وكړه د سلطان غياث الدين تغلق او وروسته دده زوى محمد بن تغلق په دربار كې خپل موقف دپخوا په شان ساتلى و . دده كوچنى ورور ملك مخ افغان له شهزاده الغ خان سره يو ځاى د وارانګل دنيولو لپاره (۱۳۲۱ م) د سلطان غياث ا لدين له خوا ګمارل شوى و . دسلطان محمد بن تغلق تر حاكميت لاندې تر ټولو مشهور افغانان ملك خطاب افغان ، ملك خان افغان ، جالو افغان . توغان ، برل افغان بهرام خان افغان او ملك شالو لودي . په دې وخت كې ځينې افغاني سرداران يوازې له نا اميدى څخه په شورشونو كې راپورته شول . دملتان نائب ملك شاهو لودي بغاوت په ۱۳۴۱-۱۳۴۲ كې ډېر مهم دى ، ددغه بغاوت د شنډولو لپاره پخپله سلطان محمد بن تغلق د لوى لښكر په سر كې جنګ ته ولاړ . ملك شاهو لودي خپله ځمكه ونه شوه ساتلې او ما ته يې وخوړه ده له سلطان څخه ښننه وغوښته او له خپلو خلكو سره خپل هېواد ته ستون شو.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ملك خطاب افغان د سلطان محمد بن تغلق په زمانه كي د اريړي د كلا ګورنر و . ده د خپلو وفا دارو سرتېرو (۳۰۰ افغانانو په ګډون) په مرسته وكړاى شول چي باغي زيندار په مقابل كي مقاومت وكړي، او د راپري كلا له محاصري څخه خلاصه كړي. داسي ښكاري چي سلطان پرده باندي باورنه درلود . ده پر ملك خطاب باندي د ملك شاهو افغان د بغاوت په شنډولو كي باور ونه كړ اوله ده څخه يي ګټه وانه خسته او په ۱۳۴۵م كښي يي بندي كړ. مګر لږه موده وروسته له بند څخه ازاد شو او دوباره وګمارل شو . د سلطان محمد بن تغلق له مړيني سره سم ده د خاجه جهان اياز سره لاس يو كړ ، مګر تر ماتي وروسته كله چي خواجه فېروز شاه تغلق ته بيعت وكړ . ده هم بيعت وكړ.

قاضي جلال يو بل مشهور افغان دى چي له خپلو افغاني ملګرو سره په ګجرات كي مقرر و . ده هم بغاوت وكړ . مګر د امپراتور د لښكر و په مقابل كي مات شو او ووژل شو .ملك مخ افغان بنه مشهور افغان و او دى د اميرګ ساده كسانو له جملي څخه و او دى په دولت اباد ولايت كي مقرر و . دده (۲۰۰۰) سپر وقومندانـي په لاس كـي وه امير ساده د سلطان له اداري پاليسي څخه نا راضه وبغاوت يي وكړ .ملك مخ د ۱۳۴۵ كال د لوى انقلاب مخكښ و . دده ملګرو له ده څخه ملاتړ وكړ او جوغه يي پر سر وركېښوده او د ناصرالدين په نامه يي دپاچا هى لقب وركړ . په ډېره لږه موده كي يي ۳۰۰۰۰ سپاره سره ټول كړل . او هغه چا چي له ده سره لاس يو نه كړ ټول يي له يوي مخي سپېره كړل كله چي سلطان له دغه پرمختګ څخه خبر شو په خپله د لوى لښكر سره د شورشيانو ماتولو لپاره وخوځېد . ملك مخ او دده ملګررو د سلطان له خوا ماتى وخوړه دى وتښتېده او په كلا كي يي ځان پټ كړ . مګر ګجرات كي د ملك تاش شورش سلطان مجبور كړ چي هغي خواته مخه كړي او د دولت اباد شورشيان يي ټول له منځه يو نه وړل . د سلطان په شاته كېدو سره د ناصر الدين يوه وفادار ملګرى حسن ګنګو د امپراتور پر قواو سخته ضربه وارده كړه او پر امپراتوري پوځ باندي يي برى

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ومونډ . ددې همت یې نه درلود چې د اداري او د چارو واګې په لاس کې ونیسي . داسې ښکاري چې یا، ده دنورو افغانانو ملاتړ ترلاسه نه کړ او یا دا چې غیر افغاني خلك په دولت اباد کې په لوړه موضع کې برېښېدل . نو ځکه ده په خپله خوښه د حسن ګنګو په ګټه استعفا وکړه او له هغه وروسته یې ځان وساته . افغانانو په دې توګه فرصت له لاسه ورکړ چې په دکن کې خپلواکه پاچاهي جوړه کړي . د سلطان محمد بن تغلق په پاتې پاچاهۍ کې نور داسې افغانان بیا نه موندل چې د وخت په سیاست کې یې قاطع رول لوبولی وی . څه په شمال کې څه په دکن کې . مګر ابن بطوطه د ډېرو افغانانو په هکله لیکي چې د غیر افغاني حاکمانو په پوځ کې شامل وو.

. سلطان محمدبن تغلق ځای نیوونکو په دوره کې افغانان په شمالي هند کې ډېر ارام او سوکاله وو.

سلطان فېروز شاه تغلق پر افغانانو زیات زړه سوی درلود او پردوی باندې ډېر مهربان و. په دې دوره کې زیات افغانان په پوځ کې په خدمت بوخت وو . ملك بېر افغان د بهار دولایت مقطع و. دده ځوی داود خان د پلار تر مړینې وروسته دلته حاکمیت کاوه . بل د باور ورسړی محمد شاه افغان و چې د تغلق پور د کلا مسئولیت یې پر غاړه و . اوده دنده درلوده چې د ایتیاوه د ایالت د زمیندارو د بغاوت مخ نیوی وکړي.

کله چې مړ شو دده زوی یال خان د پلار پر ځای د سلطان له خوا د اقطاع مسئول وټاکل شو. همدارنګه ملك خطاب چې (راپري) اقطاع یې په غاړه وه . په دې دوره کې هم وظیفې په ادامې امر درلود . په عین وخت کې زیات شمېر افغانان دغیر افغان حاکمانو په پوځونو کې داخلېدل . فرشته معلومات راکوي چې ملك مردان دولت د ملتان (مقطع) زیات شمېر افغانان په خپل پوځ کې درلودل . ددغو افغانانو په ډله کې یو هم ملك بهرام و چې د سلطان بهلول لودي غور نیکه کېده . ملك دولت یار د کانوج د کلا مقطع او د سلطان فېروز شا تغلق له خوا مقررشوی و . کله چې د سلطان فېروزشاه له

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

مړينې سره د تغلق رژيم مخ په کمزوري کېدو شو د (اېټاوه) افغانانو هم کمزوري کېدل.

سربالي خان په زور سره مجبور کړای شو چې خپل موقف پرېږدي. ده او دده دړوقلو محمود خان سليمان خان او نظام خان کلي ته ولاړل. هلته دوی د مقطع محمود خان په خدمت کې داخل شول (۱۳۹۴). همداسې نوري سيمې هم وې چې افغانان په کې د قدرت خاوندان وو. د مثال په توګه دولت خان لودي په ۱۴۰۴ م کې په ميان دواب کې مقرر و. ميوال د. ملك اسد خان لودي په لاس کې و. او راپري د ملك خطاب افغان له اولادو څخه د حسين خان افغان تر حکم لاندې و.

دې شمېره افغانانو په ډله کې هغه چا چې د امپراتورۍ په سياست کې فعال رول درلوده هغه دولت خان لودي و. کله چې په ۱۳۹۴ م کې سلطان محمود ناصر الدين شاه د سلطان محمدشاه کشر زوی پاچا شو. ملك يار په دهلي کې د دربار منشي (دبير) و. ده ته د دولت خان لقب ورکړ شو او په عين وخت ده عماد الملك څوکۍ هم ورکړ شوه او همدارنګه عارض الممالك مقرر شو چې پر ۱۴۰۵ م کې د ميان دواب فوجدار (پوځي قوماندان) مقرر شو. بل کال ده ته وظيفه ورکړ شوه چې له لوی لښکر سره ولاړ شي او سمانااله له شورشيانو څخه پاك کړي. په دې وخت کې د دولت خان اساسي هدف دا و د دهلي د سلطان ګټې خوندي وساتي او د هغو خان غوښتونکو انسانانو مخه ونيسي چې د خان لپاره يې د امپراتورۍ په تاوان او ضرر کې ګټې لټولې. ده زيات هڅه وکړه چې پنجاب تر ولکې لاندې وساتي مګر ګټه يې ونه کړه. په ۱۴۱۲ کې کله چې سلطان محمود مړ شو هغه خانان چې د سلطان پرضد وو، تر مړينې وروسته له ده سره ورپېدل.

دولت خان کوښښ کاوه چې د سلطنت د دښمنانو پرضد ښه مقاومت تنظيم کړي. مګر څرنګه چې په پوره اندازه ذخيري يې نه درلودې نه يې د سلطان ابراهيم برقي د جنپور حاکم د دښمنۍ ځواب ويلی شو او نه يې د حضرت خان مسند عالي د تعرض مخنيوی کولای شو. پوره څلور مياشتې ده

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

مقاومت وکړ او د هلی یې تسلیم نه کړ. با لاخره حالات داسې راغلل چې په تسلیمېدو مجبور شو په ۱۴۱۴ م کې تسلیم شو او پاتې ژوند یې د حصار فېروز ه په جېلخانه کې تېر شو.

د سید د حاکمیت په دروه کې د افغانانو او چتېدل

له سیاسي ډګر څخه د دولت خان لودي په وتلو سره د افغانانو لوړتیا په سیاست کې ختمه نشوه. برعکس دوی او چتیا پیل شوه. په شمالي هند کې د افغانانو سیاسي پرمختګ په دهلي کې د سید حاکمانو په دوره کې پیل شو. څرنګه چې د امپراتورۍ ضد حرکتونه د سلطنت په هر ګوټ کې راپارېدلي وو. سید حاکمانو مجبور وو چې پر افغانانو تکیه وکړي. دا د حیرانتیا ځای نه دی چې ډېر شمېر افغانان په پوځ کې شامل شول. په لږ ه موده کې دغه افغانان له خپل طاقت او اهمیت څخه خبر شول. له ۱۴۱۴ ۱۴۵۱ م پورې ډېرو افغانانو رشقونه ۸۹۸ او اقطاع ګانې ددهلي په سلطنت کې ترحکم لاندې درلودې. افطاع داران او شېقداران په دوديز ډول سره له قدرت څخه خونداخیست او ځانګړي پوځونه یې درلودل. هغه افغاني منصبداران چې په پنجاب کې وو، کورته نږدې وو او خپل خپلوان یې پوځ ته رابلل او شاملول یې په ۱۴۱۷ م کې خضر خان سید په سر هند څوکه ملك شابهرام لودي ته چې په اسلام خان مشهور و ورکړه. دده تر حکم لاندې ۱۲۰۰۰ افغاني اومغل سرداران وو. تر ده وروسته دده وراره بهلول د سر هند مقطع مقررشو. یو بل افغان ملك سلیمان لودي په ملتان کې بنه قدرت درلود. ده په ۱۴۱۸ م کې د کابل نیوونکی مغل شیخ علي سره سخته جګړه وکړه او په نتیجه کې یې خپل ژوند له لاسه ورکړ. د راپري پراخه اقطاع (ولایت، صوبه) دحسین خان افغان په لاس کې وه چې بیا د سلطان مبارك شاه سیکه په پاچاهی کې راپري دده خوي قطب خان افغان ته پاتې شوه په ۱۴۳۲ کې تربیندا ملك الله داد لودي ته ورکړ شوې وه. خو ډېر ژر جسارت کوهکار ور څخه ونیوله. څه

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

وخت وروسته ده ته د سمبال اقطاع ورکړل شوه . دی پاچا ته وفادار و ، له همدې کبله له سرورالملك ، سره يې د دښمنۍ لارغوره کړه . څکه چې دا سرور الملك و چې په کال ۱۴۳۴ کې يې د سلطان مبارك شاه دوژنې پربکړه کړې وه.

په لږ وخت کې يې سرور الملك او دده ډله له منځه يووړه او لوی پاچا سلطان محمود شاه غوښتل چې دی و نازوي او تقدير يې کړي . مګر ده له هر ډول لقب اخستني څخه انکار وکړ. سره له دې هم پاچا دده کشر وروته در دريا خان لقب ورکړ.

د سيد کورنۍ په ختمېدو سره د افغانانو بېلا بېلو قبيلو ځانونه ټينګ کړي وو. او ډېر ځايونه يې نيولي وو. مګر د ځانګړې د ښمنيو . حسادتونو ، رخو او رقابتونو له کبله دوی بې اتفاقه وو. اوله سياسي بحراني حالاتو څخه يې د ځان لپاره ګټه وانه خيسته . ددې ترڅنګ دوی لاتر دې وخته يوازې په ۱۴۳۶ م کې ددې فرصت د لودي کورنۍ په لاس ورغی چې سياسي قدرت ونيسي . يادولی شو چې سيد سلطان محمد شاه چې له ملتان او ساماني څخه راستون شو د پاچاهۍ په چارو کې يې علاقه ببخني کمه شوې وه . په نتيجه کې د سلطنت په بېلا بېلو برخو کې جنجالونه جوړ شول او حتی په سرحد کې هم سرخوږي راپيدا شوه. لنګهاو په ملتان کې بغاوت وکړ. سلطان ابراهيم شاه شرقي د جنپرو حاکم ډېرې پرګنې ونيولې او هغه سردارانو چې شقي يې پراخې وې هم پاڅېدل چې خپلې سيمې کلکې کړي او ګاونډيانو ته يې لاس وراوږد کړ چې خپلې زيرمې پراخې کړي.

په ۱۴۳۶ م کې مجلس عالي اسلام خان لودي په خپله اقطاع سر هند کې مړ شو او وراره يې بهلول خان دده پر ځای کښېناست . مګر د اسلام خان زوی قطب خان خپل پلار د اقطاع ادعاو کړه او له سلطان څخه يې مرسته وغوښته . په ځواب کې ددهلي سلطان محمد شاه دده غوښتنه ومنله او خپل وزير حسام خان يې ور واستاوه چې له بهلول سره خبرې يوې خواته کړي. ده ماتې وخوړه ، او بهلول سلطان ته د خپلې وفادارۍ لوړه وکړه او له ده څخه يې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

وغوښتل چې حسام خان ووژني او حمید خان خپل وزیر وټاکي (حمید خان دده ملګری و) د افغانانو د ډلې له خوا پرده ساندې فشار زیات شو اوسلطان ددوی غوښتنو ته تسلیم شو . په کرار کرار د ګاونډیو سیمو خانانو له سلطان سره اړیکې وشلولې . سلطان ځان بې وسه وموند . ده نه زیاته سمیه درلوده او نه یې غښتلی پوځ درلود او نه یې پوره زړمې درلودې چې له کورني او بهرني خطر سره مقابله وکړي . دغه حالات وو چې په ۱۴۴۰ م کې د میوات ملکزاده ګانو ته فرصت په لاس ورغی او د ملوا سلطان محمود غلجي یې په شا تګ ته مجبور کړ . سلطان محمد شاه د بهلول په بري سره زیات خوشحاله شو . ده ته یې د خپل زوی خطاب وکړ او د خان خانان لقب یې هم ورکړ او خپل اقطاع سرهند ته یې په عزت سره واستاوه.

بهلول لودي کله چې سرهند ته راستون شو د قدرت او طاقت په جوړولو یې پیل وکړ. شیخ صدرالدین پیر چې روحاني سړی و . دده په هکله پیشګویي کړې وه . ده هم پوره امید درلود او پر دغه روحاني سړي باندې یې ډېر باور درلود . سلطان محمد شاه کمزوری و او د ګډوډیو د مخنیوي څخه عاجز و . له دغه خرابېدونکي سیاسي حالت څخه بهلول لودي ګټه واخسته او ډېر ځایونه لکه د پیلپور ، لاهور سونام او حصاریې بې له دې چې سلطان ته پروا وکړي ، ونیول. او د سلطان شکایت ته یې هم غوږ ونه نیوله . سلطان بالکل بې مرستې و . کله چې په ۱۴۴۱ کې جسرت کوهکار بغاوت وکړ سلطان د پیلپور او لاهور بهلول ته ورپرېښودل . تر څوچې د جسرت کوهکار شورش غلې کړي بهلول چې جسرت کوهکار پسې ورغی هغه سوله ورسره وکړه او بهلول هم په دې هکله پر بګړه ورسره وکړه چې دده سیمې ته به نه ننوځي او کوهکار هم دا ومنله چې د دهلي په کورنیو چارو کې دده د مداخلې مخه به نه نیسي.

د جسرت کوهکار ماتې بهلول لودي لا نور پسې غښتلی کړ او پنجاب کې پوره حاکم و. ده له روه څخه افغانان راوبلل چې دده په پوځ کې شامل شي او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دده پوځ لا نور غښتلی کړي. ددې تر څنګك ده خپل کنترول ته پراختیا ورکړه او تر پاني پت پورې يې لاس اوږد کړ.

اوس دده په سر کې د پاچاهۍ هوا پيدا شوه. په ۱۴۴۳ او ۱۴۴۴ کې يې د يوه لوی پوځ سره د دهلي پر کلا يرغل وکړ، مګر فتح يې نه کړه. دی نااميده سر هند ته ستون شو، خو د سلطان لقب يې غوره کړ. خو په خطبه کې له نوم يادولو څخه ډډه وکړه اوسکه يې هم په خپل نوم ضرب نه کړه. دده پر پله نورو خانانو او اميرانو هم خپلواکۍ اعلان کړې. دې کار سلطان محمد شاه ته ډېره کلکه ضربه ورکړه او په ۱۴۴۵ کې مړ شو.

د سلطان محمد شاه تر مړينې وروسته دده زوی د سلطان علاوالدين عالم شاه په نوم پاچا شو. په دې وخت کې د دهلي د سلطنت پيښې بالکل لنډې شوې وې. لاد مخه ګجرات، ملوا او جنپور خپلواکې سيمې وې. ټول پنجاب تر پاني پت پورې بهلول لودي نيولی و. د دهلي د شاو خوا ځينې برخې د افغانانو يا نورو خانانو په لاس کې وې. له ماهولتې څخه (متورا ته نږدې) تر سرای لادو (دهلي ته نږدې) پورې ټوله سيمه د احمد خان ميواتي په لاس کې وه. د سمبال تيمه تر خواجه خضر شبليې پورې دريا خان لودي په لاس کې وه کوېل د عيسى خان ترك بچه په لاس کې و. دا پرې. جنداور او ايتاوه د حسن خان افغان زوی قطب خان په لاس کې وو. بهوګاون. پتيالي او کمپيلا د راى پراتاپ سنګك، په لاس کې وو.

بيانا د داود خان او هادی (لودي) په لاس کې وه. نور ځايونه لکه ګوليار، او دو هلپور د هندوانو په لاس کې وو. بې کفايته سيد حاکمانو د افغانانو په زور سره هڅه کوله چې ټولې بلوا ګانې غلې کړي. په نتيجه کې زياتې ځمکې د اقطاع په نوم ددوی لاس ته ورغلې او په پنجاب او او تر پراديش کې يې په کراره پوره طاقت تر لاسه کړ. په ټولو ــــــ دغوافغانانو کې بهلول قوي او بر لاسی و، ځکه چې ده داسې سيمې درلودې چې زيرمې يې ډېرې وې.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په ۱۴۴۷ کې ده پر دهلي بيا يرغل وکړ مگر ناکام شول . يو کال وروسته سلطان پخپله پلا زمينه پرېښوده او په ((باداون)) کې استوگنه غوره کړه. په دې توگه حميد خان وزير په دهلي کې د لوړ صلاحيت خاوند پاتې شو . سياسي حالت متزلزل و ددې لپاره چې د قدرت او پاچاهۍ جنجالونه حل کړي بهلول يې دهلي ته راوباله . دا هغه فرصت و چې بهلول لودي يې انتظار کاوه . دی له خپل لښکر سره راغی او محاصره يې خلاصه کړه او حميد خان يې مجبور کړ چې تسليم شي . د بهلول دغه کار به د حميد خان لپاره حيرانونکی وي خو ده هيڅ چاره نه درلوده . بېله دې چې د بهلول هر کلی وکړي او وفاداري ورته وښيي .

وزير خوارکی پوهېده چې افغانان زياته سيمه په لاس کې لري. بهلول لودي او ده د تره زوی قطب خان تر ډېرې په ۱۴۵۱ کې د اپريل په نهمه نېټه د دهلي پر تخت کښيناست .

پورتني معلومات دا رانښيي چې په پيل کې لړې کورنۍ هند ته تللې وې او ددغو کورنيو ځينود امپراتورۍ په پوځ کې ځانونه سمبال کړي وو ترکي سلطان پوهېدل چې افغانان کليوالي خوی لريَ. ښه جنگيالي دي خو په سياست او اداره کې پوره بلديت نه لري . نو ځکه يې دوی تل د عسکرو په شکل ساتل او تل يې په جگړو کې بوخت کړي وو. مگر په نظامي قدرت کې هم دداخلي دښمنيو او بې اتفاقيو له کبله دوی قدرت دځان لپاره نه شو نيولی او ترکان همېشه په سياسي قدرت کې حاکم وو.

وروسته کله چې امير تېمور لښکر کشي پيل کړه سلطنت په ټوټه کېدو شو او د ترکانو راتگ هم په ناڅاپي ډول ودرېدو . د دهلي پاچاهان نا چاره وو چې په محلي خلکو باندې په تېره بيا پر افغانانو تکيه وکړي. په داسې حالاتو کې چې خضر خان سيد ، سرهند ملك سلطان شاه لودي (اسلام خان) ته په ۱۴۱۹ کې ورپرېښود .

افغانانو د دهلي د سيد سلطانانو څخه پوره گټه ځکه ترلاسه کړه چې افغانانو ته د جاگير په ورکولو سره دوی راتلونکي نه کتله. په کومو سيمو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کې چې افغانان اوسېدل هلته يې پوره ځانونه کلك کړی وو اوسيد پاچاهان هم په سياسي لحاظ ورځ په ورځ کمزوري کېدل . په پايله کې ټول پنجاب او لوېديز او تر پراديش دافغانانو لاس ته ورغی او سياسي قدرت يې ورځ په ورځ زياتېده . په دغه ډول لوديانو وکولای شول چې د دهلي شاو خوا سيمې تر کنترول لاندې راولي او په پای کې دهلي ونيسي ، بهلول لودي په هوښياری سره دا کار تر سره کړ په ۱۴۵۱ م کې کله چې بهلول پاچا شو د افغانستان د حکومت او اداري لاره يې ونيوله.

دی دافغانانو په طاقت او وفاداری باندې پوره باوري و او پر هغه يې تکيه کوله . ده ددې کار لپاره د((روه)) د سيمې مشرانو ته بلنه ورکړه چې هندوستان ته راشي او د بهلول د سلطنت ستنې ټينګې کړي ، په دې توګه د سلطان بهلول لودي پاچاهي ورځ په ورځ ټينګېده او د افغانانو د سياست لوړتيا او رول هم د امپراتوری په سياست کې مخ په او چتيدو و.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دريم څپركى

د بابراو همايون تر حاكميت لاندې د افغاني سردارانو رول

(۱۵۰۵_۱۵۲۰م)

د افغانانو سره د بابر اړيكي هغه وخت پيدا شوې چې په ۱۵۰۵ م كې يې خان د كابل پاچا وباله . د كابل خلك د بېلا بېلو توكمونو خلك وو. د كابل نفوس له افغانانو او غير افغانانو څخه جوړ شوى و. افغاني قبيلو ځانګړي دودونه او عنعنې درلودې. دوى داسې كركتر درلود چې هيڅ لوړ قدرت ته يې اطاعت او بيعت نه كاوه. هرې قبيلې خپل مشر درلود چې ټولو به د هغې اطاعت كاوه او هغه به هم خپله قبيله اداره كوله . بابر كله چې كابل ونيوه . نوده په سره سينه د حساب شوې پاليسۍ له مخې دافغانانو له خانانو سره چلند كاوه. په پايلې يې له زور زياتي څخه كار واخيست خو ژر پوه شو چې دا كار ګټه نه لري. ده د پخلاينې او تېربدنې د ډيپلوماسې پيل كړه . د سولې او امنيت په مقصد يې د دوى دوستي لټوله ا و په مساوي راكړه وركړه يې ورسره معامله كوله . په اردو كې دوى د ګمارل كېدلو لپاره يې ور پرانستې و . د واده لارې چارې د دوى لپاره سنجول شوې وې. او محلي خپلواكۍ خنډول شوې وې. له دې سره سره كه ددوستۍ لاس چا وركاوه نوده به د هغوى په مقابل كې سخت عكس العمل ښوده . د دغې پاليسۍ په څواب كې ډېر افغان خانان ده ته تسليم شول ((قره بيلوت)) افغان په ۱۵۰۶م كال بابر تـه تسليم

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شو . شادي خان د کيوي خان زوی او ګيګياني خان له مغلو سره يو ځای شول . په ۱۵۱۹ کې د دلازك خانان د ملك موسى او ملك باوو خان په مشرۍ مغلو ته بيعت وکاوه او ډېر خدمتونه يې ورته کول او بابر دوی ته ډېرې تحفې ورکړې.

دد لاذکو خان ((معروف)) له بابر سره ملګری شو او په ۱۵۱۹ کې يې د بابر په ګټه د سفزو په مقابل کې جګړه وکړه . بابر په ډيپلوماتيك شکل سره د لازك او يوسفزي يوله بل سره واچول او ګټه يې خپنې اخيستنه . ډېر ژر يې په پايله کې د يوسفزو د مشهورې قبيلې ملګرتيا تر لاسه کړه . ملك شاه منصور او شېر، اووتنو نورو خانانو بابر ته بيعت ورکړ . ټولو د غو خانانو ته سوغاتونه او انعامونه ورکړل شول او ډېر نور بخششونه‌ردوی لپاره ومنل شول. سواد (سوات) بيل او محدود شو او ماليه ورباندې مقرر شوه. په دې توګه نورې قبيلې هم تسليم شوې. دوی هم عفوه شول او بخششونه ورکړل شول.

ددې لپاره چې افغاني خانان د خان پر خوا کړي له دوی سره په خپلوۍ کې داخل شو. په ۱۵۱۹ کې يې د ملك شاه منصور لور بي بي مبارکه واده کړه : دی په خپلو يادښتونو کې يادونه کوي چې په حرم کې يې بي بي مبارکې ته خاص امتيازات ورکړل . ددغې پاليسۍ ژر تر ژره پايله دا وه چې څو نورو افغاني قبيلو هم ده ته بيعت وکړ او د بابر موقف په کابل کې لانورهم غښتلی شو. ده اوس وکولی شول چې خپله خاصه پاليسي د ختيزو خوا ته وغځوي . زيات شمېر افغانان د امپراتور په پوځ کې داخل شول . داسې وايي چې د بي بي مبارکې ورور مير جمال له ده سره د هند په سفر کې ملګری و او زيات سوغاتونه يې ورکړل. نوموړي د همايون او باکړ په دربار کې هم ډېر مقرب او د باور وړ شخصيت و.

د شمال غربي سرحد په سيمو کې چې د بغاوت سيمه وه. بابر د خپل مارش په وخت ډېر افغانان په خپل پوځ کې شامل کړل . دغه افغاني خانان زياتره يوسفزي او دلازك وو. ډېر کله به بابر له دوی سره د جګړې په هکله مشوره کوله کله چې ده د يوسفزو ضد جګړه طرح کوله يوه د لازك خان

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ځکه يې مشوره اخيسته د باور وړ د لاړك افغانانو ته يې د ډپلوماتيکي دندې هم ورکړې وې . تر څو افغاني مشران بيعت ته اړباسي او په دې توګه د باجوړ کلا تر لاسه کړي په ۱۵۱۹ کې د يوې جګړې د تياري په وخت کې د خپلو مشرانو نظريې خلاف يې د لاړك خانانو باوو خان او موسى خان نظرې يې قبولې او عملي کړې

څرنګه چې د افغانانو قبيلې بېلا بېلې وې او خانګړي خصوصيات يې لرل نو بابر نه شول کولای چې د ټولو په مقابل کې يو ډول پاليسي اختيار کړي د وروستيو پنځلس کالو (۱۵۲۰-۱۵۰۵) په موده کې دې د حالت او وضيعت په مطابق د زړ عمل پاليسي تابع و . د خقېږي مغلو په څېر او د دوی دوه شيان تل په نظر کې وو لومړی دا چې د شمال غربي سرحد افغان او غير افغان قبيلې زر تابع کړي . باج او ماليه تر لاسه کړي . دوهم دا چې خپله امپراتوري ختيز خواته پلنه کړي . نور پنځلس کاله دده ژوندون ټول جګړه او ستونزه کې تېر شو . تل د شورشيانو او قبيلو سره په اړدو ړکې اخته و . ده قبيلې ټوټې او پارچې کړې او ماليه يې ځينې اخستله . مګر دا موقتي کار و . په ټولو جګړه ايزو فعاليتونو کې دده بشپړ برى ترلاسه نه شو . که څه هم ده د پخلاينې پاليسي هم په کار واچوله خو چندان ګټه يې ځينې وانه خيسته .

کله چې ده هند ته مخه کړه وينې ليدل چې افغانانو سنګرونه جوړ کړي او په مورچو کې چمتو ناست دي . افغانانو ځانونه په پنجاب ، سند ، ملوا ، ګجرات ، د ګنګا په اوارو سيمو او بهار کې پوره ټينګ کړي وو . دوی بنګال ته هم ننوتلي وو . خو هلته يې د چارو واګې نه وې کلك کړې

په دې توګه د افغانانو ډېر ميشت ځايونه وو او هر يو د بابر په مقابل کې د مقاومت سنګرو د بابر مخې ته دوه غټې مسئلې پرتې وې : لومړی دا چې بايد د افغانانو سيمې ماتې او فتح کړي اودوهم دا چې افغانان پخلا کړي او د مغلو په بيرو کراسۍ کې يې داخل او خدمت يې وګماري . دا د نده څه اسانه نه وه . افغانان په عام ډول او خانان يې په خاص ډول د دې خبرې غوښتونکي نه وو چې له يوه واحد قدرت او واحدې اداري لاندې ژوند وکړي . دوی قبيلوي

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

سیستم . توکنیز او کلیوال دود او دستور د دوی په رګونو کې په غورځنګ و او د خپل غښتلي موقف یادونه یې ورته کوله . دا هم ربتیاده چې د سلو کالو په موده کې دوی څه نا څه هند خوی او بوی اخستی و. دلته زیږېدلي او لوی شوي وو خو بیا هم دوی ته ګرانه وه چې د قبیلې له دود او دستور څخه خان وباسي . په داسې حالاتو کې بابر د ژرعمل او د ورځې د پالیسی په تطبیق اړ و او پلان شوي داوږدې زمانې پالیسي دومره موثره نه بریښېده .

ده د حاکمو افغانانو په هکله پوره معلومات درلودل او په دې هم پوهېده چې دوی له سختو حالاتو سره مخ وو. دوی بې اتفاقه وو. دوی د ویش د اساسي فکتورنو تثبیتول ګران دي . خو ویلای شو چې له ډېرو سره ځانګړې ګټې تر قبیلوي ګټو د مخه وې اود قدرت او فشار لپاره یې ځانګړې ګروپونه جوړ کړي وو. د بهیرا (بهیرا) حکومت د کابل د سلطنت او دهلي د سلطنت تر منځ سرحد بلل کېده چې د دولت خان لودي یوسف خېل تر حکم لاندې و. دی د ایران بېتیلج تر ټولو لوی مقطع و چې د دهلي د لودي امپراتورۍ حکم یې چلاوه . د ستنلیج د شاو خوا سیمې چې د سرهند او حصار فیروزه په سروکار پورې تړلې وې د بابن خان ساهو خلیل ملك اسمعیل جیلواني محمد خان نوهاني . میا سلیمان فرملي . شیخ جمال فرملي او ځینو نورو مشهورو خانانو په لاس کې وې . اګره او دهلي د امپراتوري قدرت په لاس کې وو.

د ((سنبال)) حکومت د قاسم خان سنبالي له خوا اداره کېده . علیګړ د شیخ ګودان (غوران) په لاس کې و. په بیانا کې نظام خان و ، په راپړي کې حسین خان لوهاني و. په ((ایتا وا)) کې قطب خان او په کالپي کې علم خان و. سربېره تاتار خان سارنګ خاني. ګوالیار نیولی و او محمد زیتون دوهلپو ر نیولی و.

په ختیځ کې بایزید فرملي فیروز خان سارنګ خاني . میا معروف فرملي او ناصر خان لوهاني کلك سنګرونه درلوذل د غو افغانانو همېشه په بهار باندې یر غلو نه کول . مګر متاسفانه چې دایمي حاکمیت یې پر بهار

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نه درلود . په حقیقت کې په دغه وخت کې دهیڅا ترکنټرول لاندې نه وداګرې او ډهلي له لوري سلطانانو په دغه پراخه سیمه کې پر پوړتنیو افغاني خانانو سر بېره ځینې سیمې یا ازادې وې او یا دخپلواکو افغان زمیندارو په لاس کې وې او یا هم د غیر افغان زمیندارو په لاس کې وې . دا ګرانه ده چې ددوی د تولې سیمې حدود او پراختیا تعریف شي

په هر حال باید دا وواېو چې لودي دوو لومړنیو پاچاهانو بهلول لودي او سکندر لودي وکولای شول چې افغانان تر اداري لاندې وساتي . ځینې يې په پخلا ینه او دوستۍ وساتل او ځینې نور چې بغاوت او سر کشي به يې کوله په مجازاتو سره تابع کول او یا به يې بالکل له قدرت څخه غورځول وروستني افغان پاچا د نه پخلا کېدو پالیسي خپله کړه اوله زو رڅخه يې کار واخیست او په نتیجه کې افغانان زړه بدي شول اوله سلطنت څخه مخ په لرې کېدو شول . د وخت په تېرېدو سره د فشار او قوت نوي ګروپونه رامنځته شول هر ګروپ هڅه کوله چې ځانکړې ګټې يې ضررونه ونه مومي او له موقع څخه يې ځان لپاره ګټه اخیسته او له قدرت څخه يې پوره کار اخیست . دامپراتورۍ په دغه کمزوري سیاست کې د نورو ګټه نغښتې وه . بابر له دغه نیمګړې او کمزوري سیاست څخه ډېره ګټه واخیسته . او به يې خړولې او کبان يې په کې نیول

د بابر اړیکې له هندي افغانانو سره هغه وخت پیدا شوې چې له دولت خان لودي څخه يې بهیرا ونیوله . د بابر په راتلو سره د دولت خان زوی علیخان چې د پلار مرستیا ل هم و، بابرته ډېرې تحفې ورولیږلې او هغه ومنلې بیا د بابر له خوا علیخان لاهور کې دولت خان لودي ته ورواستول شو. بنایي دا ددې لپاره و چې پلار يې له ده سره تفاهم وکړي . په دې سر بیره ده یوسفیر هم چې ملا مرشد نومېده له لیکونو سره دولت خان لودي او سلطان ابراهیم لودي ته ور واستاوه . دا سې ښکاري چې بابر هڅه کوله خپل سیاست او افغانانو سره اړیکو ته د ځاني ګټې په مقصد پراختیا ورکړي . او خپل پوځ ته دافغانانو په راتلو او داخلېدو سره د تورانیانو موازنه برابره کړي . مګر په

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دې مرحله کې دی کامياب کېدونکی نه ښکارېده . ملا مرشد په لاهور کې توقيف شو او دوست خان لودي بهيرا ته ورته ونيوله . مگر دغه يو موقت په شانتک و . بابر ملا ترلي وه او يو کال وروسته په ۱۵۲۰ کې يې بيا يرغل وکړ پنجاب ته ننوت او تر سيالکوټ پوري يې پر مختګ وکړ . ده په دې سيمو کې قتل عام پيل کړ او په بېلا بېلو ځايونو کې يې وحشت واچاوه . تر څو په دې ډول افغان خانان بيعت ته وهڅوي او يا يې مجبور کړي چې سيمه پرېږدي او يا يې داسې حالت ته راولي چې له ده څخه پنا وغواړي . ده د پلوماتيك او نظامي عملياتو له ده سره مرسته وکړه و د افغانانو خان غوښتني ورته ښکاره شوې وې . لکه چې بابر فکر کاوه سلطان ابراهيم لودي دوست خان لودي دربار ته راوغوښت او د بهيرا او سيالکوټ له لاس څخه وتلو علتونه يې ور څخه پوښتل دولت خان لودي پخپله ورته ورغی او خپل زوی دلاور خان يې اګرې ته ورواستاوه . د سلطان ابراهيم فکر بدل و . دولت خان وېره درلوده او د خپل موقف دساتلو په خاطر يې د ستليج د شاوخوا سيمو خانان راغوند کړل جرګه يې ورسره وکړه او له بابر سره مرکو ته داخل شو . او حتی د سلطان ابراهيم لودي پرضد يې د بهلول خان لودي زوی عالم خان لودي هم له ګجرات څخه راوغوښت چې هلته يې د پناه غوښتونکي په څېر ژوند کاوه .

د بابر او دوست خان لودي د تړون اصلي ټکي موږ ته څرګند دي . بابر دا غوښتل چې په هره طريقه کېږي . د پنجاب افغان سرداران خپل کړي او په دې توګه خان نورهم غښتلی کړي . د امپراتورۍ د ادارو د پراخولو پلان تطبيق څخه د مخه سلطان ابراهيم لودي پر لاهور يرغل وکړ او دوست خان لودي يې مات کړ او په ۱۵۲۳ کې يې لاهور ونيوه . دبابر لپاره دا ښه فرصت و چې پر لاهور يرغل وکړي او وه يې نيسي او په دې توګه دولت خان لودي د خان ملګرې کړي . ده د ابراهيم لودي لښکرو ته ماته ورکړه لاهور او د ديپالپور يې ببرته ونيول . دولت خان لودي چې د بابر له بري څخه خبر شو دولت خان لودي خپلو زامنو ، عليخان ، غازي خان او دلاور خان سره د بابر پر خوا ودربدل . بابر پوره باور درلود چې داسې به کېږي . يوه شبهه يې هم له لاسه ور نه کړه او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دوی يې د مغلو په مشر تابه کې داخل کړل اودوی عزت يې وکړ. ده مجبور نه کړل چې سرونه ټيټ کړي. (د پاچا پر مخ ټيټېدل د مغلو دود و). مګر سره له دې دولت خان لودي د بابر د خوا ډاډه نه و. د دغه بې باورۍ دليل هم اسان دی چې سړي پرې پوه شي.

افغان خان ددې هيله درلوده چې لاهور او اړونده سيمې بېرته ده ته ورپرېږدي. تر څو دی خپل پخوانی برم وساتي. ددې کار خلاف بابر ده ته سلطان پور، جلند او ځينې نور ځايونه ورکړل. داسې ښکاري چې تر دې وخته بابر د افغانانو په وفادارۍ باندې شکمن و. ددولت خان لودي او علم خان لودي په موجوديت يې باور نه درلود اوکله چې کابل ته ستنېده نو په پنجاب کې يې خپل سړي ميشته کړل. بنايي ده به دا پلان درلود چې ددغو افغانانو جاه طلبۍ کمې کړي او د صلاحيت کمولو تر څنګ يې تر کنترول لاندې هم وساتي. مګر سره له دې ده زياته علاقه درلوده چې دوی د خان پر خوا وساتي تر څو د هند په نيولو کې دوی مرسته ولري. او دهند د نيولو لپاره وطني بنه ورکړي. نوځکه ده د دوی خدمتونه ستايل. ده محمود خان، خان جهان دلاهور د ګارنيزيون قوماندان مقرر کړ چې د ملکي او نظامي برخې افغاني اړخ اداره يې وروسپارله. محمود خان سره له دې د دولت خان، علاوالدين عالمخان او نورو سره د ۱۵۲۳ ميلادي کال په بغاوت کې لاس يو کړ. په راتلونکي دوو کالو کې د لاهور چلیندر او سيالکوټ اداره ددغه شورشي افغانانو په لاس کې وه. او په دې توګه يې د پنجاب زياتره پراخې سيمې په قبضه کې درلودې.

دولت خان لودي او دده د زامنو ياغي ډوله فعاليتو ته د بابر پام شو. دی پوهېدو چې دولت خان لودي دپنجاب په سيمه کې ډېر اغېزمن او د خلکو داحترام وړ و. ده لوی لښکر درلوداو لودي زياتره خانان له ده سره وو. پر دې هم پوهېده چې له دولت خان لودي او سلطان ابراهيم لودي اړيکې يو له بل سره بې خونده وې. نو ځکه ده ددې هيلې درلودې چې دولت خان به خپل کړي. په ۱۵۲۵ م کې بابر دپنځم او وروستي وار لپاره له اباسين څخه تېر شو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ملك هاتي ګاكر داباسين په غاړه له ده سره ولیدل او دی یې تر بهیرا پورې بدرګه کړ او د مغلو د لښکر ضروري اکما لات یې هم وکړ . په جنوري ۱۵۲۶ کې بابر . دولت خان په مالکوټ کې محاصره کړ . دولت خان هیڅ بله لاره نه درلوده بېله دې چې تسلیم شي . کله چې تسلیم شو بابر د خپل سیاست له مخې دده هیڅ ډول هر کلی ونه کړ . کله چې دولت خان خپل ناوړه پای ولید ، دده زوی غازي خان دهلي ته وتښتېده . ابراهیم لودي وبابنه او په افغاني سردارانو کې یې وشمېره

دلاور خان لودي او سلطان علاوالدین (د ستلیج د شاو خوا دوه افغان سرداران ، دواړه بابر ته تسلیم شول او دده د ملاتړ وعده یې وکړه او په راتلونکو جګړو کې ورسره وو . په همدې ډول بابن خان ساهو خېل ، ملك اسمعیل جیلواني . محمد خان نوهاني . میا سلیمان فرمولي او شیخ جلال فرمولي او ځینې نور افغاني سرداران د ستلیج له شا وخوا دحصار فیروزه او سرهند څخه د ((تهار)) د بنتي ته په شا شول . مګر دوی ډېر ژر خواره واره شول . ځکه چې له دوی سره کوم منظم پلان موجود نه و . ملك اسمعیل جیلواني او بابن خان ساهو خپله په سر هند کې له بابر سره روغه جوړه پیل کړه او دده خدمت ته یې ملا وتړله بابن ته وویل شول چې په دربار کې سر ټیټ کړي او احترام وکړي په دې کار سره دی ډېر زیات خپه شو او څه لنډه موده وروسته یې دربار پرېښود . مګر داسې ښکاري چې اسمعیل جیلواني تر ۱۵۴۰ م پورې دامپراطور په خدمت کې پاتې شو . له بده مرغه له ټولو هغو افغانانو په هکله چې مغل دربار ته ننوتل پوره معلومات نشته . دوی د پاني پت په جګړه کې کوم لوی او د یادوني وړ مقام نه درلود . پوازې د پوځیانو په خبر جنګېدل . دا ښکاره خبره ده چې د پاني پت د جګړې په محل کې بابر د هندوستان د افغانانو په هکله ډېر بدنیت درلود او ورته په قار و . په پنجاب کې د عالم خان لودي او دولت خان لودي له تجربو څخه یې دا انګېرلې وه چې پر افغانانو باور ونه کړي . ځکه بابر داویل چې که هر څومره افغانان خان ته نږدې کوم دوی له خپل سرې او خان غوښتني څخه نه تېرېږي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د ۱۵۲٦ ـ ۱۵۳۰ تر منځ د افغاني سردارانو سره د بابر اړیکي

د پاني پت له جګړې څخه وروسته بابر د بر افغانان خپل دربار ته راوبلل او د سردارانو په ډله کې داخل شول. ده خپله پالیسي داسې جوړه کړه چې دوه هدفونه په کې وو. ده غوښتل چې د دهلي او اګرې شاو خوا افغانان کمزوري شي او له بلې خوا دوی یو ځای کېدل د راناسنګا د پرمخ تګ مختیوی وکړي که څه هم د بر افغان سرداران دده پرخوا شول خوله راناسګا سره سره د ځینو نورو یو ځای کېدلو مخه یې ونه شوه نیولی. دلته یوې بلې خبرې هم په دغه پالیسي کې رول درلود هغه دا چې زیاتره مغلي سرتېرود افغانانو د پرمختیا او قدرت نیولو څخه په وېره کې وو ځکه چې دوی د کمزورتیا او پرستیژ د کمېدو خطر په کې و نوځکه دوی خپله اراده بدله کړه. دا د یادونې وړ ده چې بابر د پاني پت له جګړې څخه وروسته عمومي بخښنه اعلان کړه او افغانانو ته یې ډاډ ورکړ چې په ډاډه زړه سره کولای شي چې په اداره کې شامل شي. هغه افغانان چې دده خلاف وو هم عضو شول او زیاتره یې دمغلو په اداره کې شامل شول ځکه چې ده اګرې کلا فتح کړه. نو بیا یې د هغه ځای افغانانو ته هم عضوه اعلان کړه، دوی یې وبخښل او دوی جایدادونه یې هم ورته پرېښودل. جاګیرونه او پرګنې یې بېرته ورکړې. ده هیله درلوده چې دوی به ده ته وفادار پاتې شي. دده دغه سخاوت او ښې رویې له کبله د بر زیات شمېر افغانان لکه شیخ ګهوران د کویل شخیرا د خپل اقطاع (متان رواسات سرکار میرټ) څخه راغي او له بابر سره یو ځای شو. ده دوه درې زره غشي ویشتونکي کسان درلودل. همدارنګه علیخان فرمولي چې د سلطان ابراهیم لودي په ګټه د پاني پت په جګړه کې شامل و او مبوار ته تبنتبدلی و هم راغي او له بابر سره یو ځای شو. لږه موده وروسته کله چې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شهزاده همايون د سلطان محمد نوهاني او دده د ملګرو د ځپلو لولپاره ګمارل شوی و. ځينې افغاني مشران له نوهاني څخه بېل شول او د امپراتور د لښکر سره يو ځای شول. د سلطان محمد نوهاني له ماتې څخه وروسته ميا بايزيد فرمولي، مسند علي فروزخان مبارنګ خان، قاضي او محمود خان نوهاني د امپراتوري اداره کې داخل شول او مناسبې وظيفې ورته وسپارل شوې. د همايون په ختيز و جګړو کې دافغانانو د بغاوت په مقابل کې ميا بايزيد فرمولي او ځينو نورو بنه نقش درلود. ميا بايزيد له شهزاده همايون سره ددغې سيمې په پاکولو کې ښه مرسته وکړه او له جاج ماو څخه تر مانيکپور پورې يې ټوله سيمه له افغاني باغيانو څخه پاکه کړه. په غازيپور کې يې افغانان وځپل او تر دال ماو پورې يې تعقيب کړل. شهزاده همايون د راستنېدو پر وخت علم خان جيګهت د جلال خان جيګهت زوی دکالپي مقطع له ځان سره اګرې ته راوست. ده او دده پلار ته يې د تقدير او عزت وعده ورکړې وه.

فتح خان سرواني د اعظم خان همايون زوی هم همايون ته دده ختيز په لومړۍ جګړه کې تسليم شوی و دافغانانو بيعت او تسليمېدل دارزښت ورخبرې وې فتح خان ديو لوی لودي امير زوی د افغانانود ټولو رقابتونو او بغاوتونو سره پوره اشنا و. چې کوم مشر او خا ن دچا سره څه لري؟ ده هم ډېر افغاني خواخوږي درلود.

کله چې دربارته ورسېد ده ته د پلار جاګير ورکړل شو او همدارنګه د خان جهان لقب يې هم ورکړ. په دې وخت کې شيخ ګهوران د مغلو سره له سمبال څخه د بابن خان ساهو خېل په شړلو کې مرسته وکړه او قاسم خان سمبالي يې دامپراطورۍ په نظامي خدمت کې شامل کړ.

د پاني پت او خانوا له دوو جګړو تر منځ د شمالي هند سياسي حالت ژر ژر بدلېدونکی و او افغان سرداران حيرانوونکي حالت سره مخامخ وو. ځانګړو ګټو او قبيلوي ګټو دې ته اړ کړي وو چې کله له يوه او کله له بل سره ملاتړ او لاس يوکړي درانا سنګا دپراختيا غوښتنې سياست ډېر افغانان مجبور

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کړل چې له بابر سره لاس یو کړي . علم خان چې تهان ګنر کلا یې په لاس کې وه نظام خان دبیانا دکلا قوماندان تتار خان سارنګ خاني دسرکار ګولیار مقطع . محمد زیتون ، د روهلپور دکلا قوماندان، د اټول یا په خوښه له بابر سره یو ځای شول او یا له خپلو کلا ګانو څخه په زور وشړل شول. د خانوا دجګړې دمخه د راپري حسین خان نوهاني ، د کالپي ، عالم خان لودي ، هیبت خان ګرګ انداز د بابر سره یو ځای شول او په جګړه کې یې مرسته ورسره وکړه ، بل مشهور افغان چې له مغلو سره یو ځای شېر خان نومېده هغه په کرامانیك پور کې له جنید بر لاس ېتر لاس لاندې دمغلو په خدمت کې بوخت شو . ددې لپاره چې هندوستاني امیران د افغانانو په ګډون سره یولاس نه شي دوی یې یو له بل څخه لیرې او بېل ساتل . دی د ټولو په وفادارۍ شکمن و .نوځکه ده د کالپي عالم خان لودي ګوالیار ته واستاوه چې د راجپوت په مقابل کې یې ټینګ کړي .محمد زیتون یې سمبال ته واستاوه که څه هم د افغانانو له فرار څخه مخنیوی و نه شو کړای . ځینې نورو افغانانو لکه حسین خان نوهاني علم خان ، هیبت خان ګرګ انداز ، د باړې حسین خان او ځینې نور له باپر سره بیا برخلاف شول او ځینې پر ګنې او سیمې یې ونیولې. د خانوا له جګړې څخه دمخه له باړې حسین خان ، هیبت خان او ځینې نور له رانا سره یو ځای شول. مګر ملکداد کراني ، شیخ ګهواران ، علاوالدین ، علم خان لودي ، دلاور خان . کمال خان او جمال خان(دسلطان علاوالدین لودي زامن) علیخان فرمولي اونظام خان د (بیانا حاکم) له بابر سره د خانوا په جګړه کې مرسته وکړه.

دوی له رانا ستګا سره وجنګېدل او بریالي شول . افغانانو په دې جګړه کې توره وکړه. او خپل پو ځیتوب یې یو ځل بیا ښکاره کړ او بابرته یې بریالیتوب ور په برخه کړ. په ظاهر کې یې دعلم خان لودي مننه وکړه او خپله خوښي یې ښکاره کړه مګر په باطن کې بابر پلان درلود چې باید علم خان لودي لانور پیاوړی نه شي تر څو د دې مغلي امپراتورۍ لپاره خنډ نه شي . علم خان لودي به ښایي بابر ته وفادار و . خو ده ځکه باور وربانديې نه کاوه

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

چې هغه د لودي کورنۍ غړی و . نو له همدې کبله یې د خانوا د جګړې څخه وروسته سمدستي بدخشان ته د امير . په توګه واستاوه .

د خانوا د جګړې تر پای وروسته د بابر ستونز داوه چې د لودي امپراتورۍ د زمانې د افغان او غیر افغان سر غړوونکو سره څه چلند وکړي . ځينې افغانانو د دغه مشکل په حل کولو کې د ده سره زیاته مرسته وکړه د الیاس خان (ترک بچه) داو نهرخان په مقابل کې (نهارخان د حسن خان میواتي زوی و) او همدا رنګه د ایتاوا . چند وار او راپري کلاګانو په فتحه کولو کې شیخ ګوران پوره مرسته ورسره وکړه . الیاس خان ترک بچه د ماتې په نتیجه کې ده ته دوه لکه منه غله او دوه زره منه انیل (غوړي) او څو زره منه مرغلرې او جواهرات لاس ته ورغلل .

دغه غنیمت د مغلي امپراتورۍ د مالي ژبرمو سره ډېره لویه مرسته وه . همدا رنګه علیخان فرمولي او ملکداد کراني چې د باداون د ولسوالۍ له توپوګرافي سره ښه بلد وو ، د قاسم حسین سلطان مرستې ته ور واستول شول چې له ببن خان ساهوخیل سره مقابله وکړي دعالیخان فرمولي او ملک دادکراني په زړلو سره بابن خان زړه بایلود او لاک نور د کلا محاصره یې پرېښوده او تري ولاړ بیا افغان خانانو او مغلو تر خیراباد پوري تعقیب کړ (خیراباد په سیتپور لودي ترلی دی) .

په دې مقصد چې افغانان د خان پلوي کړي . بابر دوی ونمانځل . بابر د احترام په توګه ددوی کورو ته ورتلو د شیخ ګهوران په بلنه دی کورته ورغی او د افغان په مېلمستیب کې ورګډ شو د ۱۵۲۷ په اکتوبر کې د (راوسرواني) کور ته ورغی او د بابر ډېر تود هر کلی وشو . همدارنګه په ۱۵۲۸ جنوري کې د (کالپي) عالم خان کور ته هم ورغی . په ۱۵۲۹ م کې ده په کارا (کاړه) کې د جلال الدین شرقي په کور کې واړول . شرقي په وروستیو کې ده ته بیعت وکړ بابر هم دی او دده زامن ونمانځل .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

له ۱۵۲۸ – ۱۵۳۰ م پورې بابر په ټوله توګه افغانان جذب نه کړل او نه يې د د وی د جذبولو کلکه اراده وکړه. ده افغاني سردارانو ته همېشه د شك په سترګه کتل.

لومړی دا چې د مرحوم سلطان ابراهيم لودي مورخو واره قصد وکړ چې ده ته زهر ورکړي او همدارنګه زيات شمېر افغانان چې د سلطان ابراهيم لودي خواخوږي وو. ده ته د ارامي سا ايستلو موقع نه ورکوله د خانوا له جګړې څخه وروسته افغانان پوه شول چې بابر يوازې د لوټ او غنيمت لپاره نه دی راغلی بلکې د افغانانو د ريښې ايستلو اراده لري. او غواړي چې ټول خپلواك او غښتلي افغان سرداران له قدرت څخه راو پرځوي. د بابر دغه غوښتنې چې دتل لپاره په هندوستان کې پاتې شي د افغانانو په ماغزو کې جدي بدلون راوست. افغانانو ته له دوو زاويو کتل. لومړی دا چې بابر به د وخت په تېرېدو سره افغانان باالکل له منځه وغورځوي او دوهم دا چې شمالي هند به لم دوو خواو. کابل او لاهور څخه د مغلي سردارانو له خوا تر کنترول او اداري لاندې وي. په داسې حالاتو کې به دافغانانولپاره ډېره لږ زمينه د فعاليت او حرکت لپاره برابره وي. سياسي او نظامي فعاليت به يې باالکل محدود شي. د بابر له راتګ څخه د مخه ډېرو افغانانو پوره قدرت درلود، جاګيرونه او اقطاع ګانې يې درلودې او پوره ګټې يې ترلاسه کولې دغه افغان سرداران هم دامپراطورۍ په خدمت کې دلوړو مقامونو خاوندان وو، او هم په خپل چاپېريال کې د زور او قدرت خاوندان وو. ديوې واحدې اداري سياست چې د بابر تر حکم لاندې چلېده داو چې د امکان تر حد پورې له افغانانوو سره پخلاينه وچلوي او دوی پوځي خدمت ته راوبولي. او هر کله چې ضرورت وليدل شي دوی بايد له منځه يوړل شي.

د الياس خان (د رستم خان ترك بچه لمسی) شورشونه په ميان دواب کې د قطب خان په چاندوار کې او د بابن خان ساهو خېل په ټوله سيمه کې له کانوج او سمبال څخه تر جنپور پورې هغه فعاليتونه وو چې دا فغانانو په مقابل کې يې د مغلو پاليسی ته شکل ورکړ. الياس خان د کويل کلا ونيوله

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

او مغل ګورنر کیچیك غلي يې بندي کړ. قطب خان چاند وار او شاوخوا سیمي ونیولې. بابن خان ساهو خېل له کانوج او سمبال څخه تر جنپور پورې له ټولې سیمې څخه د بابر مغلي افسران وشړل. په دې شان نور افغانان هم وو چې د مغلو پرضد يې شورشونه کول.

ددې لپاره چې د خان او سیمه ایزې افغاني ټولنې حیثیت او ګټې يې ساتلې وي د اوسني کړکیچن وضیعت څخه د وتلو په مقصد ځینو مشرانو او پخوانیو افغاني سردارانو پرېکړه کړې وه چې د مغلو استازي او پوځونه د دغه سیمو څخه وشړي. لومړی شی چې موږ وینو هغه دادې چې د افغانانو تحریك بیا له سره پیل شو او بېلا بېلو افغاني سردارانو نظامي فعالیتونه شروع کړل او دا فعالیتونه په هغو سیمو کې پیل شول چې هلته نه مغلو او نه د بنګال حاکمانو پوره تسلط درلود. دا به مو په یاد وي چې د پاني پت او خانواله جګړو څخه وروسته ځینې افغاني سرداران د ګجرات حاکم سلطان بهادر شاه ته ورغلل. ځینو له راناسنګ څخه پناه وغوښته او ځینې هم بهار ته او د سلطان ابراهیم لودي زیاتره افغان سرداران د بهار سلطان محمد نوهاني ته ورغلل. او پرېکړه يې وکړه چې په ایمانداری او وفادارۍ له ده سره پاتې شي. د سلطان محمد نوهاني له مړینې څخه وروسته افغاني سرداران پر سلطان لودي با ندې را ټول شول هغه افغانان چې مشرتابه يې موجودیت نه درلود هم پر سلطان محمود لودي باندې راټول شول او بهار ته راغلل. اقتدار حسین صدیقي په حقه سره اشاره وکړه او و يې ویل چې ددې وخت رارسېدلې دی چې د خېل بادار د زوی په شاوخوا راټول شو او دا احساس په ټولو کې راپارېدلی دی. ددې لپاره قاطع دلیل موجود و. بابر د پخلاینې پالیسي یوازې د سلطان ابراهیم لودي له زړو افغاني مشرانو لپاره وه او نه د هغوی د زامنو لپاره. د فروز خان سارنګ خاني له مړینې څخه وروسته دده زامنو یوه هم د بابر څخه اقطاع تر لاسه نه کړه. دواړه سلطان علاوالدین لودي او دده زوی تاتار خان نا امیده شول. د خانوا د جګړې څخه وروسته سلطان علاوالدین لودي د بابر لخوا د اسیر په توګه بدخشان ته واستول شو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

چې بیا له بند څخه وتښتېد او د افغاني کاروان په مرسته هندوستان ته ورسېد دی او دده زوی تاتار خان د ګجرات حاکم سلطان بهادر شاه سره یو ځای شول او ګجرات ته ورغلل. ددې په شان نور کېسونه شته چې افغاني سرداران له بابر څخه بېرته بېل شوي او خپله وفاداري یې له مغلو څخه شلولې او له مغلو څخه تللي دي. په لږ وخت کې د بېلا بېلو رتبو افغانان پر سلطان محمود لودي باندې راټول شول. په دې ډله کې شیخ بایزید فرمولي، فتح خان سرواني، بابن خان ساهوخیل، مسندعلي عیسي خان سرواني، ابراهیم خان لودي (د احمد خان زوی او د مبارك خان یوسف خېل لمسی) او ځیني نور شامل وو. د فتح خان سرواني لور سلطان محمود لودي ته واده شوې وه. دی له دې اړخه هم مجبور و چې د سلطان محمود لودي پلوی شي. بابن خان ساهوخېل له میان دواب څخه شړل شوی او د مغلو تر تعقیب لاندې و. دی مجبور شو چې په بهار کې ځان خوندي کړي او د سلطان محمود لودي پر خوا ودرېږي. په بهار کې د افغانانو ټولېدل یوه نوې پراختیا وه خو د بابر لپاره په نورو ځایونو کې د بدلون چندان زیری نه ښکارېده او بابر څه نا څه په پښو درېدلې و. بابر پوره باور درلود که چېرې له غو افغانانو ته د خپلو اړوندو قبیلو او یا نه شمال غرب سرحد افغانانو څخه مرسته ونه رسېږي په دې بغاوتونو او شورشونو سره څه نه شي کولی. او دوی په دې هم پوهېدل چې دا افغانان بېلا بېل فکرونه او غوښتنې لري. قبیلوي بې اتفاقي هم موجودې وې او د یوه بل سره حسادت او رقابت هم د دوی په وینه کې موجود و.

کله چې د چانديری کلا محاصره روانه وه، بابر ته خبر راغی چې سلطان محمود لودي د افغانانو پوځونه خوځولي او د مغلو د راپرځولو تکل یې کړی دی. قاضي ضیاء یو له هغو کسانو څخه و چې په ختیځ کې د افغانانو د پراختیا په هکله یې بابر ته خبر داری ورکړی و. داسې خبرونو پر بابر باندې اغېزه نه درلوده. د ۱۵۲۹ فبروري پورې سلطان محمود لودي او نورو افغانانو د بابر له مصروفیت څخه پوره ګټه واخیسته د افغانانو قوتونه چې د شیخ بایزید فرمولي، فتح خان سرواني عیسی خان سرواني او ځینو نورو له

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خوا قومانده کېدل د لکنهو ، کانوج او شمس اباد پرنيولو بريالي شول او په حقيقت کې يې مغل له ټولې سيمې څخه وشړل . په ۱۵۲۹ فبروري کې بابر ددغه شورشي افغانانو په مقابل کې پوځ ور مارش کړ . پر سمبال يې لومړی ګوزار وکړ او له لاسه وتلې سيمې يې بېرته ونيولې.

د سلطان محمود لودي تر قوماندې لاندې افغانان خواره واره وو او د ۱۵۲۹ د مې مياشې د ګهکره په جګړه کې ځينې په دې فکر شول چې برې نشته او بابر ته ورواوښتل . بابر هم پوهېده چې د مغلو سردارانو په مرسته امپراتوري نه شي ټينګولی او د سيمې مشرانو په تېره بيا د افغانانو مرسته دده د بقا لپاره ضروري وه . ده غوښتل چې زيات شمېر افغانان جذب کړي او په دې توګه بغاوتونه هم مړه کړي او په نتيجه کې د محلي حاکمانو او د مغلو له مرکزي حکومت سره اړيکې پخه او دوستانه کړي . هغو افغانانو چې د مغلو په مقابل کې يې د بري هيله کمزوري وه د مغلو سره يو ځای شول او بابر ته يې بيعت وکړ . د هغو افغانانو په ډله کې چې په ۱۵۲۹ کې يې بابر ته بيعت وکړ تر ټولو مهم جلال الدين شرقي و چې د ګهکره په جګړه کې د بابر سره څنګ په څنګ د افغانانو پر ضد وجنګېدو . ده ته د مغلو له څلورو فرقو څخه ديوې فرقې قوماندانې ورکړل شوه او وروسته د کارا او بنارس ګورنر مقرر شو . پر دې سربېره تاج خان سارنګ خاني (د خان اعظم جمال خان لودي سارنګ خان ځوی) د چونار کلا قوماندان ، شاه محمود فرمولی (د ميا معروف فرمولي ځوی) محمود نوهاني ، شېر خان سور الاول خان سور (د چوند دسيمې د محمد سور زوی اوځای نيونکی) او زيات شمېر نور فرمولي شهزادګان د بابر پر خوا و درېدل او په ختيځ کې د خپلو افغان ورونو پرضد وجنګېدل . نږدې په همدې وخت کې جلال خان نوهاني ، دده مور دودو اوفريد خان (د ناصر خان نوهاني زوی) له بنګال څخه راستانه شول او بابر ته يې بيعت وکړ . دوی ته خلاتونه ورکړل شول او قدر يې وشو او بابر دوی ته په درنه سترګه وکتل . همدا رنګه يحيی نوهاني د ۱۵۲۹ کال په جون کې له بابر سره يو ځای شو . لږ څه د ګهکره د جګړې څخه د مخه او يا د ۱۵۲۹ د

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

مي د مياشتې په شاو خوا کې ملك اسمعيل جيلواني ، الاول خان نوهاني او شاه محمد فرمولي د معروف زوی هم د بابر سره يو ځای شول . په دې توګه زيات شمېر افغانان نه يوازې د بابر سره يو ځای شول بلکې د شورشي افغانانو پرضد يې سختې جګړې وکړې او د ۱۵۲۹ مې جون په مياشتو کې يې د بابر د لښکر و ملا تړ وکړ. د بابر او افغانانو د دوهم لوی جنګ څخه وروسته هم بابر د افغانانو پر مخ خپلې دروازې پرانستې پرېښودې او هڅه يې کوله چې افغانان د ځان پر خوا کړي.

څرنګه چې له شيخ بايزيد فرمولي او بابن خان لودي څخه همېشه د خطر احساس کېده ، ده غوښتل چې له دوی سره خبره يوې خواته کړي . د غو دواړو باداون ته پوځونه ننه ايستل او دظلا لاك نور کلي يې ونيول او د مغلو ضد جګړه ايز عمليات يې پراخ کړل کله چې بابر له بهار څخه راستون شو او د ختيځ کارونه يې سم کړل نو پردوی يې مخ راواړاوه . د بابر په رانږدې کېدو سره دوی جلا شول او د د المو خواته په شاشول . بابر قاضي ضيا ، محمود خان نوهان او تاج خان سارنګ خاني ته امر وکړ چې دوی لارې بندې کړي او وړې ځپي .مغلو دوی له نږدې څخه تعقيب کړل او ډېر شمېر يې ځيني ووژل او د محوبد خواته يې په شا کړل . دغه راپوز څرګندوي چې د پاني پت له جګړې څخه د مخه ډېر افغانان د مغلو پر خوا ودرېدل او له بابر سره يې د هندوستان په نيولو کې مرسته وکړه . په ۱۵۲۹ م کې پوره څرګنده شوه چې افغان سرداران په دوو ډلو ووېشل شول. يو ډله دمغلو پر خوا او بله يې د مغلو په خلاف ودرېدله . دلاور خان او شيخ ګهوران د لومړۍ ډلې مشران او سلطان محمود لودي د بلې ډلې مشر و. د مغلو ضد ګروپ د بياطاقت تر لاسه کولو لپاره ناکام شو . مګر فعلا بابر بريالی راووت . دده تر مړينې (د سمبر ۱۵۳۰) پورې بابر پردې بريالی نه شو چې په ختيځه سيمه کې د افغانانو قدرت ته د پای ټکی کېږدی . سلطان محمود لودي او دده طرفدارانو پر بهار پوره تسلط درلود . د څو راتلونکو کلونو په موده کې زيات شمېر افغانان له لوديز څخه ختيځ ته کډه شول ، ځکه چې دوی د لوديانو سره اړيکې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

درلودلې. نوهانيانو له لاسه ورکړی قدرت په بهار کې بيا تر لاسه کړ. مګر ددوی اقتصادي او مالي بنسټ کمزوری و او بې اتفاقه وو. مګر په داسې حال کې دجلال خان مور دودو شېرخان د خپل زوی مرستيال وټاکه . که څه هم پوهېده چې دمغلو او سلطان محمود لودي له خوا خوړو څخه وی. له ده څخه يې وغوښتل چې بهار اداره کړي. د دودو له مړينې څخه وروسته شېرخان سور ته دا موقع په لاس ورغله چې د بابن خان لودي او بايزيد خان فرمولي په مرسته نوهانيان مات کړي او پر بهار باندې حاکميت ټينګ کړي. دوی پر دغه مهال په حاجي پور کې وو. په دې توګه بهار يو ځل بيا د افغانانو کلکه مورچه شوه. اوس بيا سلطان محمود لودي او دده ملګرو او شېر خان سور په ګډه سره هڅې وکړې چې افغانان سره يو ځای کړي او د افغانانود لاسه وتلی برم بيا را ژوندی کړي . او مغل له شمالي هند څخه وشړي.

د افغانانو په مقابل کې د بابرکړو وړو شننه

ګورو نانك ، شيخ عبدالقدوس ګانګوه او شيخ رياض الله مشتاق او ډاکټر اي . اچ. صديقي د خپنې کتنو له مخې هڅه کوي چې موږ په دې قانع کړي چې په لومړي سر کې د بابر پاليسي له تشدد ، تحقير او تهديد څخه ډکه وه تر څو د هند اوسېدونکې وو پروي او بيعت ته يې وهڅوي او دهند خلك اوروڼ اندي دبابر راتلو په هکله خپه او په زړه کې نيولي وو. خو دده د تشدد او توپير غوښتنې پاليسي چې په وروستيو کلو کې څرګنده شوه له عدالت څخه لرې ښکاري . د خلکو وېره د تيمور د پاليسيو بيا يادونه وه چې د خلکو په زړو کې يې تريخ يادپاتې و. هندي سرداران په دې خوښېدل چې ځانګړې ګټې يې له لاسه وتلې او عام خلك په دې نه پوهېدل چې مغل تېرې کوونکي بابر څه اراده لري ؟ دا به هم په ځای خبره وي چې بابر د خپلو تجربو له مخې چې د ۱۵۱۹ ۱۵۲۶ کلو تر منځ کې تېرې کړې وې پر افغانانو او هندي سردارانو شکمن اوبدګومانه وي. افغانانو په اسانۍ سره

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بابر ته بیعت نه کاوه . نوداد حیرانتیا ځای نه دی چې ددهلي او اګرې په نیولو کې یې په نورو باورنه کاوه او د مغلو سردارانو په مرسته یې ونیول. په لندېز سره ویلی شو چې بابر د پخلاینې ، تهدید او ډیپلوماسۍ څخه کار اخیست . ددې لپاره چې دوی د ځان په خوا راواړوي. دوی ته یې جاګیرونه او نور امتیازونه ورکول . که څه هم د تیمور په دوړ له القابو او لویو نومونو څخه دده بنه نه راتلل خو څرنګه چې افغانان په دې ویاړونو خوښېدل نوده دا دود ونمانځه اولوی القاب یې ورکول.

حتی له دوی څخه یې په جګړه ایزو عملیاتو کې مشوره اخیستله . په ۱۵۲۶ کې کله چې همایون ختیځ خواته لښکرې ویستلې د افغانانو سلا او مشوره کوله.د خپل سیاست د بري لپاره یې پالیسي داوه چې باید له افغانانو سره پخلا وي ، ده هڅه کوله چې په دوی کې وفاداري وروزي او ددې مقصد لپاره یې وفادارو افغانانو ته امتیازونه ورکول . په دې ډول شیخ ګهوران له مغلو سره تل وفادار پاتې شو. ده ته د فتح خان لقب ورکړل شو او د مغلو او افغانانو تر منځ لوی منځ غاړی وټاکل شوی و.

هغه افغانان چې مغلو ته یې بیعت کاوه دده له لارې به راتلل. دمغلو د سفیر او استازي په توګه تاتار خان سارنګ خاني ته ورغی او امپراتور نه یې د بیعت غوښتنه وکړه.

افغاني سردارانو ته ګورنري او حاکمیتونه هم ورکړل شول. بایزید او ګورنر فېروز خان د جنپور ، شیخ ګوران د ګوالیار او شاه محمود فرمولي د ساران ګورنر وټاکل شوې و. د بابر د پخلاینې پالیسي تر یوه حده پورې د افغانانو د ملاتړ په هکله بریالۍ وه. زیاترو د بابر پر خط د خانوا په جګړه کې برخه واخیسته . وروسته خان خانان یوسف خېل ، شیخ ابراهیم سرواني او ځینې نور په چاندېري کې د بابر په کمپ کې حاضر شول.

افغانان دې ته اړ نه وو چې په دربار کې دمغلو دود او دستور ومني . بابن خان چې دامپراتور په دربار کې ناست و او نور ټول ولاړ وو. ور څخه ونه

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

پوښتل شو چې پاڅېږي او و دربېږي سربېره پردې د باغي افغانانو په مقابل کې هم ډېر مهربان و.

بابر همېشه د جاګير په ورکولو پخواني دود ژوندی وساته. افغانانو ته يې په تېره بيا په ختيځو سيمو کې بې حده زيان او لوی جاګېرونه ورکړل. له سوري او نوهاني افغانانو سره ډېر زيات مهربان و. له دغه ځای څخه ده اته زره لوهانيان د مغلو په پوځ کې شامل کړي وو.

که څه هم زياتو افغانانو بابر ته بيعت کړی و خو په سياسي فرصت کې يې مخالفت کړی و او يا ور څخه ګرځېدلي وو. د مثال په توګه زيات شمېر افغانان د خانوا په جګړه کې د راناسانګا سره ودرېدل. بابن خان، بايزيد او فتح خان سرواني د مغلو پر ضد له محمود لودي سره لاس يو کړ. ځينو افغاني سردارانو د بنګال کورنر د مغلو پر ضد وپاراوه. دا مو هم بايد په ياد وي چې د خانوا او ګهګري له جګړو څخه وروسته افغاني سردارانو خپل موقف له لاسه ورکړ اوبه ډېر و ځايو کې له دوی څخه جاګيرونه هم ونيول شول او مغلو ته يې ورکړل. دوی موقف په وروستيو کې د ۱۵۲۹-۱۵۳۰ م په شاو خوا کې بيا يو څه ښه شو کله چې بابر دوی ته بيا جاګيرونه او امتيازونه ورکړل. زيات شمېر افغانان د بابر د بخششونو او مهربانيو څخه برخودار وو. دوی په ډله کې جلال خان نوهاني محمود خان نوهاني، شيخ ګهوران او ځينې نور شامل وو. بابر له هندي اميرانو سره څکه ښه رويه کول چې خپلې امپراتورۍ ته وطني بڼه ورکړي. مګر بيا هم د ترکي اميرانو امتيازات تر هندي اميرانو ډېر زيات وو. دا طبيعي خبره وه. بابر نه غوښتل چې د افغانانو په شاملولو سره ټول باور پر دوی وکړي او ترکي مشران له ځان څخه پېزاره کړي. پر افغانانو بيا هم ده شك کاوه او دوی د شورش خطر هر وخت ممکن و. نو ځکه ترکي مشران تر ټولو مقدم او د قدر وړ وو. د شورش او مخالفت په مقابل کې يوازيني خلك چې د باور وړ وو ترکان وو. بادوني ليکي. « د هند اميرانو د بابر له پخلاينې د سياست پيروي نه کوله او د خپل بخت د ښه کولو لپاره يې د بيعت او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

اطاعت لاړ نه خپلوله او همېشه يې د نه اداره کېدونکي وحشي په توګه عمل کاوه)).

موږ به داومنو چې بابر د افغانانو د ژوندانه د بنه کېدو اراده نه درلوده. مګر د پخلاينې سياست پاللو سره لږ تر لږه دده موخه چې افغانان د ځان پر خوا کړي او ملاتړيې تر لاسه کړي. په ۱۵۳۰ کې کله چې بابر سترګې له نړۍ څخه پټې کړې زيات شمېر افغانان دده پرضد وو. او زيات فعاليت يې کاوه چې افغانان په کرار کړاى شي اوّ تر کنترول لاندې وساتل شي.

له افغاني سردارانو سره د همايون رويه

موږ د همايون د پاچاهۍ د لومړيو لسو کلو په موده کې د افغاني سردارانو د موقف په هلکه معلومات نه لرو. او نه پوهېږو چې دوى پخواني جاګيرونه او دندې ساتلې وې او که ور څخه اخيستل شوي و. د ګل بدن په قول همايون ويلي وو چې ((پريږدئ هر يو دې په خپله وظيفه کې وي. خپلې ځمکې او کورونه دې وساتي او د پخوا په شان دې خپلې دندې پر مخ بيايي.)) له دې مخه څرګندېږي چې افغان سرداران هم په خپلو دندو کې پاتې وو او پخواني جاګيرونه يې درلودل. مګر دا هم حيرانونکې خبره ده چې په لويديزو او ختيځو سيمو کې ددې کار پته نشته.

ابوالفضل ليکي چې ((همايون په لومړيو کې شېرخان سور د چنار کلا ونيوله او خپل زوى عبدالرشيد يې د مغل امپراتور د خدمت لپاره دربار ته ورواستاوه. عبدالرشيد.تر څه مودې پورې د مغلو په دربار کې پاتې شو)).

همايون يوه سياسي غلطي وکړه او د شېرخان سور په اطاعت باندې يې باور درلود. او وروسته دواړه يو د بل پر مخ ودرېدل ، شېرخان سور ده ته پوره

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

جنجالونه غاړې ته ورواچول . همایون یې وغولاوه او په موقع سره یې کلکه ضربه ورکړه. مګر د نورو افغانانو په هکله لکه بابن خان او بایزید ، همایون بریالي و او د هغوی شورش یې غلی کړ. بایزید خپل ژوند له لاسه ورکړ او بابن خان بنګال ته وتښتېد.

زیات شمېر ګجرات ته وتښتېدل او بهادر شاه یې ولمساوه چې د مغلو امپراتورۍ باندې برید وکړي ، بهادر شاه د افغاني مشرانو هر کلی وکړ او په خپل لښکر یې ونیول . ځینو افغاني سردارانو لکه علم خان لودي او تاتار خان لودي دده د دربار غوره خلك وو. په ۱۵۳۷ م کې د بهادر شاه له مړینې څخه وروسته ځینې افغاني مشران له ګجرات څخه بهار ته ولاړل او له شېرخان سره یو ځای شول.

د همایون له پاچا کېدو یعنې ۱۵۳۰ څخه شېر خان په ډېر هوښیار توب او پاخه سیاست سره ددې حساب کاوه چې مغل له هند څخه وشړي او د افغانانو لویدلی طاقت بېرته په پښو ودروي.

هغه مشران چې د سلطان محمود پر خوا وو اوس له ده سره ملاتړ شوي وو. دا یو نوی پرمختګ او نوې پراختیاوه . همایون غوښتل چې سلطان محمود او شېر خان دواړه وځپي. ده ۱۵۳۲ کې پردوی یرغل وکړ او د ((داورا)) په جګړه کې یې راګېر کړل . ددغه جګړې دوه اساسي ټکي دا شول چې همایون یوازې او یوازې پر مغلي سردارانو شو او داهم ورته څرګنده شوه چې پر افغانانو باور کول ده ته ګټه نه لري .

په نتیجه کې د افغان سرداراونو شمېر ورځ په ورځ کمېده اوداسې وخت راغی چې د مغلو په دربار کې افغان بې نوم او بې نشانه شو. څرنګه چې له قوت او صلاحیت څخه بې برخې شول نوزیات شمېر افغانان شېر خان سور ته ورغلل دهمایون د پاچا کېدو په پیل کې یوازې پنځه تنه افغانان په دربار کې وو یعنې خان خانان یوسف خېل ، جلال خا (د دریا خان زوی) جلال خان (دناصرخان زوی) محمود خان سرواني او شېر خان سور، په دربار کې وو او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

زياتره به تقديربدل . مګر بې له خان خانان د لاروخان يوسف خېل نور دومره دشهرت خاوندان نه وو او نه يې کوم د يادونې وړ رول درلود.

دلاور خان يوسف همايون ته مشوره ورکړې وه چې پر افغانانو ډېر باور ونه کړي. په ۱۵۳۶ کې ده همايون ته وويل «دا داسې خبره نه ده چې د شېر خان په هکله ځان ناکاره کړي د هغه څخه له خطر بوی راځي. ذی د سلطنت په چارو ډېر ښه پوهېږي او ګڼ شمېر افغانان پرده راټول دي»

په ۱۵۳۷ کې ده بيا ورته وويل چې پر شېر خان يرغل وکړي. مګر همايون سر پرې ونه خوځاوه . پايله يې داسې شوه چې د شېرخان زور قوت ومونډ او تر کنترول ووت.

په شېر خان باندې يې يرغل نه کولو د شېر خان لپاره موقع ورکړه چې ځان لانور غښتلی کړي. مګر په ۱۵۳۹ کې همايون د لاور خان د سفير په توګه د بنګال حاکم سلطان محمود دربار ته ورواستاوه. وروسته کله چې د شېر خان په خلاف جګړه پيل شوه خان خانان دلاور خان يوسف خېل يې د مانګهېر ګورنر وټاکه تر څو د شېر خان په مقابل کې سنګر ټينګ کړي. کله چې مغلو بنګال وبايله خان خانان هم له شهرت څخه راولوېد او د چاوسه له جګړې څخه وروسته د شېر خان د اولادو له خوا اسير شو.

کله چې دده په راتلونکي باندې خبرې کېدې عيسی خان داسې اشاره کړې وه . هر کله چې د مغلو له خوا پر افغانانو بدبختی او تکې رالوېدلې وې ، عامل يې دی و....... بابر هند ته ده راوست . که چېرې همايون دده پر خوله کړې وای نو په چنار کې به يې ټول افغانان تباه کړي وای. »

د عيسی خان په مشورې سره شېرخان پرېکړه وکړه چې خان خانان ووژني . دده ملګري يې څه رخصت کړل او څه يې پوخ کې له ځان سره ونيول . همدارنګه مبارك فرمولي هم ووژل شو.

ځکه چې په بنګال کې هغه د مغلو لپاره جنګ کاوه . بل افغان شاه محمد اسير ونيول شو او بند کې واچول شو . که څه هم د همايون په زمانه کې د شيخ ګوران ذکر و ورو په هکله معلومات نشته خو د مغلو پر خوا ولاړه ،

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

مشتاقي ليکي چې((د ګجرات تر جګړې د مخه په ګواليار کې شيخ ګهوران د همايون په کمپ کې حاضر و)).

ددغه معلوماتو پر بنسټ په ۱۵۳۰ م کې د بابرتر مړينې وروسته د افغانانو په مفکوره کې د مغلو په هکله پوره بدلون ليدل کېده او حتی داسې وخت راورسېد چې مخالفت يې کاوه. پايله يې داوه چې کوم افغان سرداران چې بابر سره وو له مغلو څخه وګرځېدل ځينې يې له شېر خان سوړ او ځينې يې سلطان محمود سره يو ځای شول. په دې توګه د مغلو په دربار کې د افغانانو شمېر باالکل کم شو. ډېر کم شمېر پاتې شول چې د همايون او شېر خان تر منځ يې په بېلا بېلو مرحلو کې ځانګړې رول لوبولی دی اودوی کړه وړه وروسته هم د همايون د ورونو او دده د مخالفانو تر منځ هم دوام درلود.

د خپل سياسي ژوندانه په دوهمه مرحله کې کله چې همايون له پارس څخه راستون شو د ځينو افغانانو په مرسته د افغان حکمران پر خلاف هندوستان ته راوپلل شو. کاکړ عليخان يو افغان مشر له ده سره په بدرګه هند ته راغی. همايون د خپل پلار په خلاف که څه هم ده ته د افغانانو له خوا بلنليکونه استول شوي وو، خو ده پر خپلو زېرمو حساب کاوه. او پر افغانانو شکمن و. سره له دې هم ده خپلې دروازې د افغانانو پر مخ پرانستې پرېښې وې.

که رښتيا ووايم د همايون رويه د افغانانو په مقابل کې له اولې ورځې څخه روښانه وه. د خپلې پاچاهۍ له پيل ۱۵۵۸ م څخه يې لوړه کړې وه چې افغانانو ته به هيڅ ډول سزا ورنه کړل شي. اونه به دوی اسير وساتل شي. نه يوازې يې ټول بنديان ازاد کړل بلکې امر يې وکړ چې که کوم مغل افسر له دغه امر څخه سرغړونه وکړي سخته سزا به ورکړل شي. د مثال په توګه کله چې حيدر محمد اختر د بيانان د مشر غازي خان د کورنۍ غړي ښکېل کړل او شته يې چور کړل نو همايون نه يوازې دا افسر له وظيفې څخه وشړلو بلکې دده ټوله شتمني يې ضبط کړه. دا پاليسي د دوو ټکو په واسطه ژوندۍ شوې وه. لومړی دا چې دحيدر عمل د خلکو په افکارو کې بد ګوماني را ژوندۍ

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کړه ځکه چې د همايون پاليسي ټولو ته ابلاغ شوې وه . که چېرې ده عکس العمل نه واى ښودلى،دده لپاره به د قدرتمندو افغانانو تابع کول ګران کار و.دوهمه دا چې ده د اخلاص له مخې افغانانو ته فرصت ورکاوه چې ملګرتيا او پخلاينه ومني.سره له دې هم حقيقت داسې دى چې همايون هر څه چې کول خو بياهم په افغانانو کې دوفادارۍ احساس بيا راژوندى کول دده لپاره ګران وو.

افغان مشرانو پر ده او مغلو باندې باور له لاسه ورکړى و. کله چې رستم خان د حصار فېروزه ګورنر د اسير په توګه دربار ته راوستل شو . ده ته د خپل جاګير د ساتلو وعده په دې شرط ورکړل شوه چې خپل زامن د يرغمل په توګه په پېښور کې پرېږدي. مګر رستم خان دغه بلنه ونه منله. د چوسه او کانوج جنجالونه لاهم د همايون په ماغزو کې تازه وو. اوهمدارنګه د مغل امپراتور جاه طلبي او امپرياليستي پلانونه د افغان مشرانو بد ګوماني لاړياته کړې وه.

ابو الفضل دا کبر د دربار مورخ (دده افغانان نه خوښېدل) ليکلي دي چې که چېرې شېر شاه او اسلام شاه چې ډېر پياوړي او پوه خلك وو په دربار کې پاتې واى ، ډېر لوړ مقامونه به يې ګټلي واى . دا هم افکار نه منونکي خبره وه چې د همايون په دوهمه دوره کې (۱۵۵۶ - ۱۵۵۵) افغان مشرانو د مغلو په دربار کې خاص او د يادونې وړ رول نه درلود. پر يوه بل باندې باور نه کولو او بدګومانۍ دواړه خواوې يو"له بل څخه لرې وساتلې. افغان مشران پر ازادۍ او خپلواکۍ مين وو او مقا امپراتور غوښتل چې دوى مېړانه د داخلي او خارجي دښمنانو په مقابل کې استعمال کړي. دغه مفکوره او طرز التفکر و چې دواړه يې سره بېل کړل . دا موهم په ياد وي چې مغل او افغانان دوه بېل توکمونه دي او د بېلا بېلو دلايلو له مخې نه پخلاکېدونکي خلك وو. که کله ځينو مشرانو بيعت هم ورکړى وى، ددې لپاره و چې وخت او فرصت کمايي کړي او په مناسب فرصت کې غچ واخلي او يا دا چې ځانګړې ګټې يې په هماغه ساعت کې مقصد وي . په دغه مرحله کې همايون د اړيکو ټينګښت پسې ونه ګرځېده او نه يې ځانګړې اړيکې له دوى سره وساتلې. که ده داسې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کړي وای ټول مغل او ایرانیان چې له ده سره و دده پر ضد ودرېدل . په حقیقت کې هر څه یې اکبر ته پرېښودل تر څو هغه مناسبه اوموثره پالیسي د افغانانو په مقابل کې غوره کړي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خلورم څپرکی

د اکبر په دوره کې د افغانانو رول

په شپاړسمه پېړۍ کې افغانانو دوه واره قدرت له لاسه ورکړ . کله چې په ۱۵۵۶ م کې اکبر پر تخت کښېناست د شمالي هند زياتره برخې د سوري امپراتورۍ په لاس کې وې . د افغانانو د مقاومت ډېر سنګرونه دده پر ضد موجود وو . دا بهځوي په ګته وای چې مغل امپراتور ته يې بيعت کړی وای . برعکس دوی مخالفت پيل کړ او په تو له امپراتورۍ که يې اړدوړ جوړ کړي. د اکبر اساسي مشکل د انه و چې افغان طاقت محوه کړي او د مغلو حاکميت بيا راژوندی کړي بلکې دده مشکل داو چې څه ډول افغان مشران خپل کړي اوپه پوځي خدمت کې يې شامل کړي . دا دواړه پروسې څنګ پرخنګ پر مخ تلې . د اکبر پاليسي څرګنده وه له يوې خوا يې د افغان مشرانو د بغاوتونو د مخ نيوي لپاره دوی پرضد جګړه کوله اودوي يې له منځه وړل او له بلې خوا يې هڅه کوله چې دوی په سياست کې راښکېل کړي او د امپراتورۍ په پوځي او سياسي چارو کې له دوی څخه ګټه واخلي . اود دوی په مرسته د مغلو امپراتوري لا پراخه او ټينګه کړي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دّ افغانانو پر ضد نظامي فعاليتونه

پنجاب :

اکبر د خپل سلطنت له پیل سره سم په هر ګوټ کې له شورش او ګډوډۍ سره مخامخ شو، د پنجاب اهمیت د مغلو د حکومت د استقرار لپاره خورا مهم ځای بلل کېدو . (منتخب التواریخ دوهم جلد ۳۵۴ م مخ کې راغلي دي چې په پنجاب کې د مغلو یوه مشر شاه ابولمعالي بغاوت وکړ او محلي زمینداران یې راټول کړل . دا کار د اکبر لپاره خورا خطر ناك و . ابوالمعالي مات او اسیر شو) .سکندر سوري د افغانانو لوی پوځ راغونډ کړ او دماليې په ټولولو یې پیل وکړ. دمغلو اردو ورواستول شوه چې ویې ټکوي مګر ناکامه شوه. تر څو پخپله اکبر ناچاره هغې خواته ورغی. اوکله چې جلندر ته ورسېد ، سکندر سوري د سیوالك لوړوته په شا شو او د مانکوټ کلا کې یې پناه واخیسته . سکندر سوري دجولاي په ۳۱ مه ۱۵۵۷ م کې مغلو ته تسلیم شو اود مانکوټ کلا سقوط وکړ او ټول پنجاب د مغلو لاس ته ورغی .

مخکې مو ویلي وو چې نارنول د افغانانو کلك سنګرو . مغلو کله چې قدرت بیا ټینګ کړ ، دا ځای یې ونیوه . د همایون د مړینې په وخت کې دغه ځای مجنون خان قاقشال نیولی و. کله چې حاجي خان د شېرشاه یوه مشهور قوماندان د همایون د مړینې خبر تر لاسه کړ نو سمدستي یې پر نارنول یرغل وکړ او غوښتل یې چې د محلي افغانانو په مرسته یې ونیسي . دا کلا یې تر محاصرې لاندې ونیوله مجنون خان قاقشال له سختو ستونزو سره مخامخ شو . تردي بیګ خان ددهلي ګورنر یې مرستې ته ورغی . حاجي خان محاصره پرېښوده او د میوات الوار خواته په شا شو چې هغه دافغانانو بل کلك سنګرو. دلته ده بیا لوی لښکر ټول کړ او خپلواکه حکومت یې پیل کړ.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

راجستان:

د پاني پت له دوهمې جګړې وروسته اکبر دیوې لویې اردو په راس کې نصیر الملك ته دنده وسپارله چې حاجي خان له الوار څخه وباسي او افغاني قدرت ته خاتمه ورکړي. دده په راتګ سره حاجي خان بیا وتښتېده په دې توګه الوار او دمیوات سرکار د مغلو تر حکم لاندې راغی. د افغانانو واك په دې سیمه کې ختم شو. حاجي خان اجمیر، ناګور او شاو خوا سیمې ونیولې. په ۱۵۵۷ کې حاجي خان بیا د مغلو پر ضد بریدونه پیل کړل. اکبر بیا بریالی شو او حاجي خان یې له اجمیر څخه هم وشړلو او د محمد قاسم خان تر امر لاندې یې ورکړ. د اجمیر او شاو خوا څخه هم د افغانانو قدرت والوځول شو.

غربي او تر پرادیش: کله چې اکبر په مانکوټ کې سکندر سوري محاصره کړ، خان زمان یې د سمبال خواته واستاوه چې افغانان له هغه ځایه څخه وباسي. سمبال د یوه مشهور زمیندار حسن خان بچګو تهي په لاس کې و. دی د جلال خان سور له خوا حمایه کېده. ده لوی پوځ راټول کړ او سمبال یې لوټي لوټي کړ خان زمان چې سمبال ته ورسېد رخ خان لوهاني او حسن خان بچګوتهي ته یې ماتې ورکړه (رخ خان د مبارك خان افغان یو منصبدار و) او ټوله سیمه یې ونیوله.

له سمبال څخه تر لکنه هو پورې یې پر مختګ وکړ او دمغلو امپراتوري یې ټینګه کړه. د ګوالیار کلا چې په ۱۵۵۶ کې مبارز خان نیولې وه دده د یوه استازي بهیل خان له خوا اداره کېده او هغه د سلیم شاه سوري مره یي و. قیاخان له اګرې څخه مخ پر ګوالیار لښکر ویوست او محاصره یې کړه او په ۱۵۸۸ م (۹۶۶ ه) کې یې کلافتح کړه او دمغلو حاکمت یې ټینګ کړ.

ملوا:

په ۱۵۵۷ کې د سیرونج (په ملوا کې دی) میانه افغانانو د شورش بیرغ ورپاره. اکبر دوی د ځپلو او کرارولو لپاره کمال خان ګهکار ورواستاوه او شورش یې غلی کړ، کله چې راستون شو ده ته یې د ویاړنې چپنه ورکړه او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

همدارنګه کاره ـ فتح پور ـ هانسوه او ځيني نور ځايونه د جاګير په توګه ورکړل. ملوا د بازنهادر تر حکم لاندې د افغانانو ټينګ سنګر و. اکبر پرېکړه وکړه چې ملوا د مغلو د امپراتورۍ برخه کړي. په ۱۵۶۲ کې ملوا فتح شوه او بازلهادر دې ته اړ شو چې په ګونډوانه کې پناه واخلي. دهغو افغانانو په هلکه چې له بازبهادر سره وو، معلومات نشته چې څه شول؟ خو دومره پوهېږو چې ډېر کم شمېر د مغلو له خوا جذب شول.

ګجرات :

د اکبر حکومت کې ځينو افغانانو له مغلو سره دګجرات په نيولو کې مرسته وکړه او ګجرات هم دافغانانو يو کلک سنګر و. ابوالفضل ليکي چې خان اعظم ميرزا غزيز کوکا کله چې د محمد حسين ميرزا په خلاف لښکر ويوست. له ده سره ډېر کم شمېر افغانان وو. دهغه څخه يو حاجي خان د هوس خان زوی و چې د امپراتورۍ په کيڼ اړخ قواو کې شامل و.

په دې وخت کې کشمکش د مغلو او سلطان محمد ميرزا ترمنځ و. زيات شمېر افغانانو لکه شېر خان فولادي، جنيد کراني او ځينو نورو دده ملاتړ کاوه. په فبروري ۱۵۷۳ کې سخته جګړه وشوه اومغل په بري کې وو. افغانانو ماتې وخوړه او هرې خوا ته تيت شول او زيات تلفات يې هم ورکړل. شېر خان فولادي جوناګهر ته ولاړ او هلته يې پنا واخيسته ددې لپاره چې په ګجرات کې د افغانانو تسلط ختم کړي ګجرات يې خان اعظم ته ورکړ. ده په خپل وار سرکار يتمن خان کلان او دولقا او ډونډاوګا سيد حميد بخاري ته ورکړل په دې ډول ګجرات فتح شو او مغلو دا کار د افغانانو په مرسته د افغانانو په خلاف تر لاسه کړ.

ختيزې سيمې :

د څوارلسمې پېړۍ د پيل څخه ختيزې سيمې د افغانانو د مبشته کېدو مهم مرکزونه وو. افغانانو نه غوښتل چې مغلو ته بيعت وکړي ددې لپاره چې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دا غتېدونکی مشکل حل کاندي نوده دانعطاف او پخلاینې سیاست غوره کړ او له دپلوماسۍ څخه يې کار واخست.

ده هر څه کول تر څو دوی ملګري کړي. د روهتاس دکلا قوماندان فتح خان بتنی اودده ورور حسن خان بتني سره کړنلاره د پخلاینې او انعطاف بنه بیلګه ده . کله چې حسن خان د مغلو دربار ته دقلیج خان په ټینګار سره راغی نو اکبر له پیل څخه له ده سره ښه رویه وکړه . بتني ورونو سره د ملګرتیا کول په دې مقصد وو چې دوی د روهتاس کلا ساتنه وکړي او لایې پیاوړې کړي او د خپلو غښتلو ګاونډیانو لکه سلیمان کراني د بنګال حاکم او مغل باغي علي قلي خان زمان په مقابل کې ملاتړ ولري. دقلیج خان په راتلوسره په ۱۵۶۵ کې د دوهتاس کلا له محاصرې څخه خلاصه شوه. ددغه اشغال د خلاصون لپاره فتح خان او دده ورور حسن خان یو چل وکړ او بهانه یې وکړه چې کلا به قلیج خان ته ورتسلیم نه کړي . په دغه خبره قلیج خان ناکام شو چې افغانانو سره پخلا شي او دوی دمغلو په پوځ کې شامل کړي .

۱۵۶۵ کې دسلیمان کرواني سره هم په خبرو کې پاتې راغی. سلیمان کراني دعلي قلي خان خان زمان سره مرسته وکوله . اکبر حاجي محمد خان سسیتاني داستازي په توګه سلیمان کراني ته واستاوه تر څو د مغل باغي سره مرسته بنده کړي . له بده مرغه حاجي محمد خان د دوهتاس په په شاوخوا کې دځینو افغانانو له خوا ونیول شو او علي قلي خان ته یې ورو سپاره . ختیځې سیمې د مغلو باغیانو لپاره ښه پنا ځایونه جوړ شول . هغه افغانان چې له مغلو څخه خوابدي شوي وو او دوی خپل امتیازونه له لاسه ورکړي وو، همېشه دې ته تیاروو. چې د باغیانو هر کلی او ملاتړ وکړي. سکندر خان ازبك باغي او د علي قلي خان خان زمان خواخوږي (ګوراك پور) ته وتښتېد ه افغانانو خپلې سیمې ته راووست او ویې ساته .

حتی تردې حده پورې هم چې دوی څه کول تول د امپراتور خلاف عمل وو. که امپراتور کینه کښې وبولو عادلانه خبره به نه وي ځکه چې لا هم ده غوښتل چې له افغانانو سره پخلا شي. ده قطب الدين خان په شمال غربي سرحد کې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دبزګرانو د ساتني او د سرحد د ساتني لپاره مقرر کړ. همدارنګه د سليمان ګراني وراره جنيد ګراني کله چې له سليمان د دربار څخه وتښتېده دمغلو دربارته ورغی او امپراتور اکبر ونازاوه او جاګير يې په هنداون کې ورکړ اود يوه شهزاده په سترګه يې ورته کتل. داسې ښکاري چې سره له دې ټولو هڅو امپراتور د افغانانو باور ترلاسه نه کړ. ځکه دوی د خپل ځانګړي امنيت په هکله ډاډ من نه وو. جنيد ګراني بېې له کوم دليل او ترس څخه وتښتيده او ګجرات ته ولاړ.

لاهم يو څه افغانان وو چې د امپراتور پر خوا ولاړ وو او د علي قلي خان، خان زمان په خپلو کې يې د امپراتور ملا تړ کاوه. په ختيځ کې د افغانانو بغاوتونه جاري وو او اکبر هم په جدي توګه ختيځ ته ځك و.

سليمان کراني تر خپل بيرغ لاندې افغانان راټول کړل جزاني او هاتيان يې هم په ګڼ شمېر تر لاسه کړي وو. په حقيقت کې دی پوره پياوړی شوی.و. اکبر قصد درلود چې دی له منځه يوسي نو ځکه يې منعم خان په جونپور او اسد الله په زمينيه کې مقرر کړل. اسد الله په ټکي د سلمان کراني سره لاس يو کړ او د ذمينيه د ورکولو هوډ يې وکړ. مګر له دې نه مخکې چې دا پلان پوخ

شي منعم خان د فاعي سيستم پياوړی کړ او زمينيه يې وساتله مګردوي غوښتل چې په بهار او بنګال کې سوله وساتي ځکه چې اکبر د چتيار په نيولو او سليمان کراني په ځېلو او د اوريسه دهند و راجه ګانو دکمزوي کولو لپاره لګياو. داودخان د سليمان کراني يو تکړه جنرال د دوا ړو تر منځ منځګړ يتوب کاوه. منعم خان د امپراتورۍ د سياست په مطابق له افغانانو سره د شخړو د حل لارې لټولې اوړې ومنله چې له سليمان کراني سره ووينې او دغه جوړ جاړی او ارختيا ټينګه کړي سليمان خان په خپل وار داؤرسره ومنله چې داکبر په نوم سيکې او په خطبه کې د هغه د نامه ذکر قبول کړي که څه هم ملګرو د سليمان خان له ليدو څخه منع کاوه خوسره له دې هم منعم خان د زړتنو خاصو ملګرو سره د پټنه پر خوا ولاړ. لودي خان دده احترام پرځای کړي

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

او واپسي د سلمان کراني مشر زوی بايزيد راغی کله چي مغل پنځه شپږ کيلو متره له پټنه څخه لري و سليمان خان يي هر کلی ته ورغی او منعم خان په احترام سره په غبرګ کي ونيو ،منعم خان ده ته ملمستيا وکړه او په مقابل کي سليمان خان داکبر په نامه خطبه وويله او سکي يي دده په نامه ضرب کړې ۱۵۶۷ م مګر سره له دي دغه ميلمه پالنه د سلمان له خوا د زړه له کومي نه وه بلکي يوه ځان ښوونه وه. افغانانو دا نه خوښول او توطيه يي جوړوله منعم خان چي په دي پوه شو نو د لودي خان په مشوره يي کمپ پرېښود او بېرته ستون شو . سليمان کرانی بېرته بنګال ته ولاړ او د ابراهيم سره په جګړه بوخت شو او نوموړي د اوريسه د راجه له خوا ملاتړ کېده . سليمان خان بريالی شو خپل دښمن يي له منځه يووړ او اوريسه يي ونيوله .

کله چي ده بهار بنګال او اوريسه ټينګ کړل نو په جوته يي سرغړونه پيل کړه. کله چي دی مړ شو د افغانانو تر منځ پر مشر تابه باندي جنجال پيل شول . تر يو څه وخت وروسته دوه تنه رااوچت شو . د سليمان زوی داود د لودي خان او بايزيد له خوا د بهار حاکم شو.

منعم خان چي له دغه پراختيا څخه خبر شو سمدستي يي له چونار څخه د بهار پر خوا لښکر ويوست . د پټنه ساتونکي ګوجر خان دده مخنيوی ونه شو کړای او د ملګرتيا لاس يي وراوږد کړ. ګوجر خان وعده وکړه چي دامپراتوري نظام خدمت به وکړي ، او د بنګال په نيولو کي يي هم د مرستي وعده وکړه . دابوالفضل په حواله ده له منعم خان څخه ګوراك پور په خپل اختيار کي وغوښت . منعم خان قبوله کړه او نږدي و چي دا تړون عملي شي . لودي خان له دي تړون څخه خبر شو او له هاشم خان سره يي لاس يو کړ او دا تړون تر عملي کېدو د مخه ړنګ شو او منعم خان جونپور ته ستون شو . ګوجر خان هم له لوديانو سره يو ځای شو ځکه چي ده بله لار نه درلوده ۱۵۷۲ يو ځل بيا د منعم خان خان خانان د پلوماسي ماته شوه. دا چي ده غوښتل له يو ه تکړه افغان ګروپ سره ملګری شي او دنورو افغانانو پرضد يي استعمال کړي ناکام شو او تلفات يي وليدل . په دي وخت کي دافغانانو تر منځ

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

تشخيصي رقابتونه بر ملا شول او دوی ته هم دا خرګنده شوه چې د مغلو سیاست د ښکېلاك سیاست و سره له دې هم دګډ دښمن پر ضد سره یوموټي او متحد نه شول . پته دې نه وي چې لودي خان له ګوجر خخه ډېر غبنتلی واو ده دداخلي مخالفت په ضد او د مغلو پرضد هم جګړه او مبارزه کوله . مګر دمغلو پوځ ډېر غبنتلي واو زیات شمېر افغانان یې ووژل . ده کله چې تله د مغلو په ګټه درنده ولېده او دجګړې طاقت یې کمزوری شوی و نوله مغلو سره یې سوله وکړه او په شاشو .

تاج خان دداود خان دتره زوی و او دده له خوا ووژل شو اود افغانانو تر منځ نفاق لا زیات شو لودي خان دداود خان اړخ پرېښو د اوپه روهتاس کلا کې ننوت او خان د ساتنې لپاره له منعم خان سره مرکه شو او پوځي مرسته یې خینې وغوښته منعم خان له ده سره مرسته وکړه او لوی پوځ یې ور واستاو . منعم خان د لښکر په سر کې ورغی او په دې هیله و چې لودي خان به دده هرکلی وکړي او په ګډه سره به د بهار او بنګال جنجالونه د تل لپاره حل کړي . دده هیلې بیا نهیلې شوې ځکه چې لودي خان او داود خان دمغلو پرضد بیا اتفاق سره کړې و .

په داسې حال کې چې سخته جګړه روانه وه ، داودخان ، لودي خان کورته راوباله او په ډېر کړاو سره یې ووژه . دغه پېښو د افغانانو تر منځ بې نظمي او وارخطایي رامنځته کړې او مغل تر پټنه پورې را د مخه شول داود خان په شاشو او په کلا کې یې ځان پټ کړ او شاوخوا یې خندونه جوړ کړل . مغلو په زور سره محاصره ماته کړه او کلا ته ننوتل دمحاصرې په وخت کې کاکړ علیخان اودوی زوی سخته مېړانه ښکاره کړه . مګر دواړو خپل ژوند د لاسه وزکړ . بل افغان سردار حسن خان ښتني و چې تر دې دمه د داود خان سره و . مغلو ته ور واوښت او هر کلی یې وشو . ابوالفضل لیکي چې ده په دوامداره توګه امپریالستان تشویقول چې د افغانانو پرضد تدبیرونه و سنجوي او د تل لپاره یې یوې خوا ته کړي . مګر له بده مرغه دده پېشنهادونه عملي نه شول او د کلا په محاصره کېدو سره دوی بریالیتوب په برخه نه شو .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دافغان مغل جنګ بلې مرحلې ته ورسېد . اکبر په خپله د ختیځو سیمو خواته د لښکر و په سر کې ولاړ تر څو افغانان د تل لپاره مات کړي . د عیسی خان نیازي ماتې او وژنه دمغلو له خوا ددې سبب شوه چې مغل د پټنه پر خوا وړاندې ولاړ شي . داود خان ددغه پرمختګ په نتیجه کې دمذاکرې وړاندیز وکړ . مګر امپراتور د ده وړاندیز ته اهمیت ورنه کړ . د داود موقف له خطر سره مخامخ شو . دی او دده ملګري ګوجر خان دواړه بنګال ته وتښتېدل او پټنه یې مغلو ته ورپرېښوده

کله چې پټنه فتح شوه امپراتور بیا منعم خان د بنګال خوا ته واستاوه ، او په خپله جونپور ته راستون شو . منعم خان او دده اردو د بنګال د فتح کولو لپاره ولاړه چې د افغانانو ګلکې مورچې دړې وړې کړې . سور جپور ، مالګهر ، بهګپور ، کالدنګ او ځینې نور ځایونه یې له مقاومت پرته ونیول . بیا د ګهرې وار راغی هلته داود خان هڅه کوله چې د مغلو پر ضد خلك وپاروي . دا مو په یاد وي چې دا افغانان هر ځای تلل دمغلو لپاره یې سرخوږی جوړاوه . په هر حال بهار د مغلو لاس ته ورغی او سملاسي خو افغانان مات شول . مخکې مو یادونه وکړه کله چې داود خان د ستګاون او اوریسه څخه لاس واخست کالا پهاړ سلیمان مانکي ،بابو مانکلي او ځني نور افغان سرداران ګهورګاټ ته ولاړل ، دمغلو پوځ وریسې تللو ، تر څو داود خان او دګورګات او سونارګاون نور افغانان له پښو وغورځوي.

نږدې په همدې وخت کې امپریالستانو ته څرګنده شوه.جنید کراني چې پخوا مغلو ته تسلیم شوی و له دربار څخه تښتېدلی او دګجرات او د کن له لارې جهارکند ته رسېدلی و او شورشونه یې پیل کړي وو . راجه ، تودارمال ددې کار لپاره ګمارل شوی و چې دی وځپي اوپه لنډه موده دکې یې مات کړ.

په دې وخت کې ققشالو افغانان په قابو کې ونیول او له ګهورګات څخه یې وشړل. اود کچ بهار خواته یې په تلو مجبور کړل . په دې وخت کې سلیمان منکلي ووژل شو او دده زیات شمېر افغانان بندیان شول. امپریالستانو محمود خان (د سکندرخان زوی) او محمد خان ته چندان پروا نه کوله . دوی

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په سالم پور کي اړې دوړې جوړې کړې ، مګر مات شول او د سکندر زامن وتښتېدل جنيد کراني چې له جهار کند، څخه او رسيه ته تښتېدلی و چې د داود خان مرسته تر لاسه کړي ، ناامیده راستون شو. دمغلو پوځ د نظربهادر تر قوماندې لاندې دده (جنيد کراني) په خلاف ورغی مګر ماتې يې وخوړه . څو واره تودرمال له ده سره وجنګېده او بالاخره يې دی تر فشار لاندې راووست او مجبور يې کړ چې جهارکند ته په شا شي. هلته ډېرې افغاني کورنۍ مېشته وې.

دلته افغاني سردارانو خپلو شخړو ته ادامه ورکړه . د توکري جګړه چې په مارچ ۱۵۷۵ کې وشوه د افغانانو په مقابل کې غټ تکتيکي بری و. افغانانو زيات تلفات ورکړل او داود مذاکراتو ته اړ شو. بيا ده ته بنګال او په اوړيسه کې يې جاګير ورکړ. دمغلو د بريالیتوب په نتيجه کې دګهوراګات افغانان بې زړه شول او هرې خواته خواره واره شول. مګر افغانانو په بهار کې اړو دوړو ته دوام ورکړ . په جهار کند کې د افغانانو بغاوت څه نا څه مخ په لوېدو شو مګر سره له دې هم مغلو دوی ته ماته ورکړه په همدې وخت کې جنيد کراني پر بهار يرغل وکړ .مګر د منعم خان او مظفر خان له خوا يې مخنيوی وشو. ويلای شو چې تول ختيځه سيمه په همښني شکل سره د بغاوت تود نغری و. په ۱۵۸۵ کې يوسف متي يو شمېر افغانان راټول کړل او په بهار کې يې ناودې وکړې مګر ژر دمغلو له خوا مات شو . وروسته عيسی خان بغاوت پيل کړ . دامپراتورۍ د بهار ګورنر صادق خان پرده باندې يرغل وکړ او سولې غوښتنې ته يې اړ کړ. عيسی خان دوفادارۍ لوړه وکړه او ويې منل چې يوخپلوان به دربارته دخدمت لپاره استوي او ډېرې تحفې به دربارته لېږي. صادق خان لاشا نه وه ګرځولې چې عيسی خان يو ځل بيا د اوړيسه د بغاوت څخه په الهام اخيستنه بيرغ اوچت کړ او دسليمان کراني افسرانو مرسته ورسره وکړه . دوی برداوان ترتهديد لاندې ونيولو مګر دمغلو پوځ په رارسېدو سره تول وتښتېدل .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په ۱۵۸۵ کې اکبر دختيځو سيمو زياتره افغاني سرداران مات کړل او سوله يې ټينګه کړه . ده د پخلاينې پاليسي. څخه سرغړونه ونه کړه هغه افغانانو چې ده ته بيعت وکړ په دربار کې يې حضور درلود ، خلاتونه ورکړل شول او درناوي يې وشو. دبيلګې په توګه کله چې بهار خان مړ شو دده زامنو ته د شاهزادګانو او سردارانو په سترګه کتل کېدل . کومو معاصرو ليکوالانو اوتاريخ پوهانو چې معلومات ورکړي دي وايي چې د افغان سردارانو په مقابل کې بې حده سخې او ازادلاسی نه و. په همدې سبب زيات شمېر افغانانو هم له ده سره دختيځ افغانانو په ټکولو کې مرسته ونه کړه. ويلای شو چې اکبر دختيځو افغانانو دجاګير او مدد معاش په ورکولو کې دوه زړي و او دې ته هم چمتو نه و چې کورنۍ خپلواکې ورکړي . ددې احساس کېدو چې بايد دامپراتورۍ دپايښت په منظور افغان سرداران په خاص ډول او افغانان په عام ډول تر پوره کنترول لاندې وساتل شي . دامپراتورۍ غوښتنې دختيځ افغان سردارانو له غوښتنوسره په تضاد کې وې په دې توګه دافغانانو اومغلو تر منځ شخړې همېشه ژوندۍ وې .

شمال لوېديز سرحد:

تر ۱۵۸۵ پورې د اکبر اړيکې دشمال لوېديز سرحد افغانانو سره همداسې تر خې وې . کابل د اکبر ورور ميرزا محمد حکيم په لاس کې و او دټول سرحد قبيلې يې تر کنترول لاندې وې. په دې وخت کې د شمال غربي سيمې ټول افغانان او د ختيځو سيمو افغانان تر زيات فشار لاندې وو. په دواړو سيمو کې افغانان دې ته چمتو نه وو چې د مغلو حاکميت ومني . اومغل هم ډېر جدي وو چې دوی مات او تابع کړي . افغانانو په شمال لوېديز سرحد کې دازبکو سره نسبي اړيکې درلودې او له بلې خوا يې ښايي د دوی او لاډونه په ختيځ کې دمغلو پرضد تشويقول . په همدې دليل و چې ميرزا محمد حکيم د شمال غرب سيمې افغانانو سره مصروف و او اکبر له ختيځو افغانانو سره مصروف و . په دواړو سيمو کې مغلو هڅه کوله چې افغان حاکميت له منځه يوسي او همدارنګه دوی غوښتل چې افغاني سرداران تر

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کنترول لاندې راولي ترڅو د امپراتورۍ لپاره سوله او ارامي تضمين شي مګر په دواړو سيمو کې دمغلو پرضد مقاومت ژوندی و او دوی هڅه کوله چې سزا ورکړي .ورسره پخلا شي او دوی په پوځ کې را جذب کړي. دشمال غربي سرحدي افغانانو د مغلو د مرکزي اسيا لپاره بنکپلاك ګر پلانونه شنډکړل او دختيځې سيمې افغانانو دمغلو پلانونه د هندوستان ختيځ لپاره ګډ وډ کړل .نوځکه د افغان مسله او دافغاني سردارانو رول په اوسني سياست کې له همدغه کونج څخه بايد وکتل شي. اکبر چې ددغه وضيعت په هکله پوره خبر و پريکړه يې وکړه چې د شمال لويديز سرحد سيمې تر عملي کنترول لاندې راولي.

په ۱۵۸۵ کې يوسفزو پاڅون وکړ او د پاڅون مرکز باجوړ او سواد (سوات) وو. ابوالفضل ليکي چې له پخوانيو مشرانو څخه يو تن کالو نوميده او امپراتور ته تسليم شوی و. نوموړی له دربار څخه وتښتيدو مګر دشمس الدين له خوا ونيول شو او بيا دربار ته راوستل شو .امپراتور وبانه مګر وروسته بيا وتښتيد و او دباجوړ او سواد خلك يې وپارول . دا وار امپراتور کوکل تاش خان حسن خان بتني او ځيني نور دده مقابلې ته ورواستول . بيا راجه بيربل او سيد خان ګهاکړ دملاتړ لپاره هم ورولېږل شول په دغه عملياتو کې راجه بيربل شاه حميد فرمولي بهادر ، حسن خان پاني او ځينو نورو ژوند له لاسه ورکړ ۱۵۸۵ . مګر افغانانو ماتې وخوړه اوامپرياليستانو بونېر ونيولو . په همدې وخت کې اسمعيل قلي خان بلوچستان او کنوارمان سنګوخيبرخوا ته ولاړل.

مان سنګهد افغانانوداراملولپاره ګمارل شوی و په شمال غربي سرحد کې ددغو پراخو عملياتو نتيجه دا شوه چې تر ډېره وخته په هندوستان کې افغانانو سر پورته نه کړ.

اکبر د پخلاينې پاليسي وساتله له شمال غربي افغانانو سره يې پوره سخاوت کاوه او دوی ته يې درانه وکتل دا کار دده د پخلاينې سياست شاهد دی. د ۱۵۸۶ کال په پای کې ممندو اوغوري قبيلو چې په پيښاور کې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

يې لس زره كوره. درلودل دمغلو په مقابل كې پاڅېدل. د دوى مشر جلال ترايكي (جلاله وربنان) و اودوى د يوسفزو ملاتړ هم له خان سره درلود. كنوارمان سنګهه او محمد قلي بېك دوى تر كنترول لاندې راوستل.

څه وخت وروسته افغانان بيا سره ټول شول او د پاڅون بيرغ يې پورته كړ. راجه مان سنګهه په دوامداره توګه له دوى سره جګړې وكړې او غلې يې كړل. دوامداره نظامي عملياتو افغانان ستړي كړل او تر څه وخته پورې يې د مغلو پرضد پاڅون ونه كړ. په دې باندې بايد اعتراف وشي چې په شمال غربي سرحد كې دمغلو عمليات ډېر منظم اوسم وو او په شمالي هندوستان كې افغاني سردارانو داسې څه نه شول كولاى چې دوى پام بلې خوا ته واړوي. ابوالفضل ليكي كله چې اكبر كابل او شمال لويديزې سرحدي سيمې تر كنترول لاندې راوستلې او له كابل څخه راستون شو نو هر ځاى كې يې دتهانو جوړولو امر وكړ تر څو په سيمه كې كنترول وساتل شي. اكبر زين خان ته ډېرې پيسې وروليږلې چې دپوستو منصبدار ورباندې وساتي اودافغاني شورشيانو په مقابل كې مقاومت له لاسه ورنه كړي.

له دغو پخلاينې او تېرېدنې تدابير وسره سره ځنې قبيلې په تېره بيا تاريكان (روښنانيان) نه تسليمېدل. جلاله خپلو كړنو ته ادامه وركړه او امپراتور ناچاره شو او عمليات يې پيل كړ راجه مان سنګهه دغو عملياتو په نتيجه كې بريالى شو چې وركزي او اپريدي تابع كړي.

جلاله تاريكي (روښنايي) په سواد اوباجوړ كې ديو سفزو په باغيانو كې نوې ملګرې پيداكړل. دامپراتورۍ پاليسي داوه چې په شمال لوديز سيمه كې ټول د تل لپاره تابع كړي او دشمالي هند افغاني سرداران د همېشه لپاره تر كنترول لاندې وساتي. زين خان كوكا زيات شمېر مړه او مات كړل مګر جلاله وتښتېد.

د ۱۵۸۸ په مارچ كې زين خان په سوداكې مقرر شو او صادق خان تيرا ته ولاړ. صادق خان كوښښ كاوه چې اپريدي او اوركزي جذب كړي. دوى په دغه هڅه كې پاتې راغلل. د ۱۵۸۸ د اكتوبر په مياشت كې د جلاله

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

تاريكي (روښاني) پلار ملا ابراهيم ونيول شو او هغه توران ته په تيښته مجبور شو. څه موده وروسته افغانانو دده كورنۍ هم هلته ورواستوله اپريديو او اوركزيو يرغمل وركړل او له مغلو سره يې دسولې او امنيت ساتلو وعده وكړه.

كله چې صادق په تيراكې د جلاله د نيولو هڅې كولې زين خان كوكا په باجوړ كې د سولې په ټينګو لو بوخت و او اته مياشتې يې له باغيانو سره جګړه وكړه. زيات شمېر افغانان يې ووژل او پاتې كسانو بيعت وكړ زين خان كوكا له ډېرې مودې وروسته پريكړه وكړه چې سواد له يوسفزو څخه ونيسي. كه څه هم افغانانو ډېر زيات مقاومت وكړ خو زين خان د سيمې په نيولو بريالى شو سره له دې هم د يوسفزيو سرخوړي ورك نه شو. لږه موده وروسته كالو خان يوسفزي د دامخان (دامګهان) د افغانانو په مرسته پاخون وكړ. مګر زين خان ددغه پاخون په خپلو بريالى شو. ده د ۱۵۹۰ كال د جنوري په مياشت كې بونېر ونيولو اوافغانانو ته يې سزا وركړه. دوه كاله وروسته د تيرا وركزي او اپريدي وپاربدل. اكبر قاسم خان ته امر وكړ چې د افغانانو پوځ ټول كړي اوتيرا ته لښكر وباسي او شورشيان وټكوي. د ختيځو سيمو افغانانو چې د اكبر له لښكر كشۍ څخه شمال غربي سرحد ته معلومات تر لاسه كړل. په اورسيه كې يې شورش وكړ. نو اكبر مجبور شو چې د راجه مان سنګهر ترحكم لاندې اودسيه ته هم لوى پوځ واستوي. څو تنه نورامیران هم په دغه استقامت ګمارل شوي وو. سخته جګړه وشوه او ډېر افغانان په كې مړه شول.

كه څه هم امپراتور د افغانانويه مقابل كې همېشه نرم او مهربان وخو دغه كار په شمال غربي سرحدي سيمو كې افغانان غلي نه كړاي شول. په ۱۵۹۳ كې مغل دې ته اړ شول چې له افغاني سردارانو څخه مرسته وغواړي تر څو دشمال غربي سرحد په كرارولو كې بريالي شي. په ۱۵۹۳ كې اكبر، مبارك خان او جلال خان چې افغاني سرداران وو، واستول چې سواد تر كنټرول لاندې وساتي. دى پخپله د قاسم خان په مرسته تيرا ته ولاړ تر څو د تاريكيانو (

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

(روښانيانو) تحريك وځپي . قاسم خان اپريديو ته ماتې ورکړه او زيات شمېر مشران يې ځيني ووژل . نو پاتې اپريدي او اورکزي مرکو ته اړ شول او سوله يې وکړه . دوی امپر يالېستانو ته بيعت وکړ او يرغمل يې ورواستول . بالاخره جلا له تيرا پرېښوده او د کافرو هيواد ته ولاړ.

په ۱۵۹۳ کې زين خان د جلال د کورنۍ سره دربار ته راستون شو او د غرو په ډله کې د جلاله ورور وحدت هم شامل و. او له دوی سره نږدې څلور سوه کسان وو.

د زين خان له تلو څخه لږه موده وروسته وحدت علي شورش وکړ او د يوسفزو په مرسته کې د کانشان کلاونيوله او د کفرو د وطن يو څه برخه يې هم تر لاسه کړه د دغه خبر په اورېدو زين خان کوکا او سيد خان ګکهار او نور کانشان ته ولاړل او کلا يې ونيوله . په دغه جګړه کې څلور سوه افغانان ووژل شول او اوه زره افغانان اسير شول . زيات شمېر کافرانو هم د مغلو سره لاس يو کړ او د افغانانو په خلاف وجنګېدل . دوی په دې هم کرارانه شول او په ۱۵۹۵ - ۱۵۹۶ کې يې د کابل ګورنر قاسم خان وواژه . تر دې وروسته تاريکيانو (روښانيانو) بيا بغاوت وکړ او د خيبر دره بې امنه شوه . قليج خان کابل ته واستول شو چې افغانستان اداره کړي او تاريکانو ته سزا ورکړي مګر دی هم پوره بريالی نه و کله چې امپر يالستي قوتونه په شمال غرب او دکن کې مصروف وو، د بنګال د مغلو له مصروفيت څخه په ګټه اخستنې يوځل بيا پاڅېدل تر څو له لاسه وتلی قدرت راژوندی کړي. د ۱۶۰۰ ميلادي کال په شاو خوا کې عيسي خان ، عثمان خان ، سجاول او ځينو نورو افغانانو شورش وکړ او د بنګال د ګورنر مان سنګهـ او مغلو لپاره يې کړاو ونه رامنځته کړل

په ختيځو سيمو کې د افغانانو شورش خطر ناکې پولې ته ورسېد . اکبر په خپله د کن د کانديش (خان دېش) او احمد نګر د پاچا هيو په تابع کولو بوخت و . په همدې وخت کې شهزاده سليم هم بغاوت وکړ او په الله اباد کې يې ځای ونيو او د خپلواکې پاچاهۍ اعلان يې وکړ . د اباسين په سيمو کې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

هزاره و پر لوهانيانو يرغل وکړ او په دې وخت کې مغل څو ځايه په جګړو اخته وو. لوهانيانو له تاريکيانو (روښانيايانو) څخه مرسته وغوښته او هغوی ته يې بلنه ورکړه او په پايله کې په شمال لوېديز سرحد کې نا کراري رامنځته شوه. که څه هم مغلو په موقع سره دا ټول شورشونه غلي کړل. مګر مهمه خبره داوه چې افغانانو همېشه له فرصت څخه ګټه اخيستله او د مغلو لپاره يې سر خوږی جوړ اوه.

مغلو بنګال کې لاسمه کراري نه وه راوستلې چې له شمال غربي سرحد څخه خبر راورسېد چې احداد پورته شوی او اپريدي، پاڼي، او ورکزي او سوري يې راټول کړي دي.

تاکه بېګ ته وظيفه ورکړل شوې وه چې دغه قبيلې رعيت کړي. ده زياتو قبيلو ته سزا ورکړه او تهاڼې يې جوړې کړې. او اورکزي او اپريدي يې دې ته اړ کړل چې اطاعت وکړي او سوله وساتي. دوخت په تېرېدو سره احداد هم خپل ګرانښت له لاسه ورکړ او دده تسلط له منځه ولاړ.

لاندېنی راپوربه تاسې ته پوره څرګنده کړي چې افغانان همېشه باغي وو او هيڅکله مغلو ته د زړه له کومې تسليم نه شول او د اکبر په زمانه کې دوی تل له ده سره په جګړه بوخت وو. د اکبر پاچا هی په پيل کې يوه پېښه وشوه چې د پورتنيو څرګندونو تايئد کوي. عباس خان سرواني اشاره کړې ده چې عيسی خان د کانوج له جګړې څخه وروسته، بيرم خان ژغورلی و. بيرم خان کله چې د مغلو امپراتور شو نو د عيسی خان دنيکی دبدل په هکله يې ويلي وو.

((که دی (عيسی خان) ماته راشي زه به يې وياړ وبولم، که چېرې هغه څه چې شېر شاه ده ته ورکړي دي، زه زيات څه ورنه کړای شم خو لږ تر لږه خپل سمبال خو به يې ورکړم)) عيسی خان په دې وخت کې نوي کلن واودسپين ږيرتوب او خواری ژوندېې تيراوه. ده هر ډول وړانديزونه رد کړل او ويې ويل:

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

« زه په هيڅکله مغلو ته د ځاني ګټې لپاره ور نه شم دا د مسند عالي عمر خان د کورنۍ دود نه دی چې د خپلو ښو بدل له چا څخه غواړي.

داسې ښکاري چې بهار بنګال او اوريسه د افغاني سردارانو او دشمال لويديز سرحد د افغانانو تر منځ ، داکبر په زمانه کې ښې اړيکې موجود وې، مګر وروسته امپرياليستي اداري خپل پوځونه په دوو برخو وويشل : يوه برخه يې په شمال لويديز سيمه او بله برخه يې په لويديزه برخه کې ميشته کړل تر څو دوی وکولای شي افغانان سره لرې اوبې ارتباط کړي او ددو خپل کنترول وساتلی شي. په دې توګه دافغانانو اړيکې سره و شليدل اومغل په خپله موخه کې بريالي شول . ددې تر څنګ د بهار ، بنګال ، او اورسيه د ختيځو افغاناتو او شمال لويديز سرحد افغانانو تر منځ ګډ تفاهم موجود نه و،بله مهمه نکته داوه چې له دغه افغانانو سره د کوم بل هيواد ملاتړ موجود نه و او ټولو هغو افغانانو چې دهند په بېلا بېلو برخو کې اوسېدل دوی سره ملانه وه تړلې. ددې علت داو چې زيات شمېر افغانانو په ځمکو او کروندو کې مصروفيت درلود او يو شمېر هم سوداګر وو. دوی نه غوښتل چې خپلې شتمنۍ په خطر کې واچوي او د شورشيانوسره يو ځای شي ښايي دوی غوښتل چې ارام ژوند وکړي ، دوی سياست سره چندان علاقمند نه وو. دا مو هم بايد په ياد وي چې په دغه وخت کې مغلو تر يوه حده پورې پر افغانانو باور له لاسه ورکړی و . او په همدې دليل ښايي له افغان مشرانو څخه يې دشمال لويديز سرحد او همدارنګه د بهار بنګال او اورسيه په شخړو کې ددوی له تسلط او اواز څخه ګټه پورته نکړه . په رښتيا سره يوازې څو محدود کسان ووچې د امپراتور سره يې ملا تړ درلود اودنور د افغانانو په ضدپه پورتني دوواستقامتو کې دامپراتور په ګټه جنګېدل.

په عين وخت کې اکبر په نورو برخو کې له افغانانو څخه پوره ګټه تر لاسه کوله. ابراهيم خان کاکړ ، شهباز خان نيازي ،ابراهيم خان نيازي او ځينې نورو د ۱۵۸۲ او ۱۵۹۲ تر منځ موده کې په کشمير کې د امپراتور په ګټه جنګېدل په همدې ډول دولت خان لودي ، سليم خان کاکړ ، حاجي خان

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

افغان ، کاکړ علیخان او ځینو نورو د گجرات د شورشونو په ځپلو کې د امپراتور ملا تړ کاوه.

افغاني افسرانو د جاني بیگ تاتا په خپلو کې خپله مېړانه ښودلې وه په دکن کې هم د اکبر له خوا ډېر افغانان گمارل شوي وو او دوی ښه دنده تر سره کوله . په تېره بیا کله چې دوی د بل چا تر قوماندې لاندې په وړو وړو دندو کې گمارل شوي وو په بریالیتوب سره یې وظیفه تر سره کوله.

د افغاني سردارانو په هکله د اکبر رویې شننه

اکبر پر افغانانو بدگومانه و او ددې ثبوت دادی چې دوی ته یې د دولت په چارو کې هیڅکله لوی رول ورنه کړ. دوی ته جاگیرونه ورکړل شوي وو او په شمالي هند کې یې په پراخه سیمه کې خواره کړي وو او یو له بل څخه یې لرې ساتلي وو. دوی مهم دولتي مقامونه نه درلودل تر څو د امپراتورۍ پرضد پاڅون ونه کړي . د مانو کچي (مانوکسي) په حواله اکبر خپلو ځای ناستوته د مقررۍ په خبر هدایت کړې و چې ((پښتانه به هیڅکله گورنران نه مقرریږي بلکې دوی به تل د عسکرو په توگه گمارل کیږي. ددغه مفکورې لپاره دوه اساسي دلیلونه موجود وو. لومړی دا چې اکبر هیڅکله د خپل پلار همایون لوړې ژورې نه وې هېرې کړې چې د شېر شاه سوري د ماهرانه سیاست په مقابل کې یې زغملې وې . پردې سربېره کله چې پخپله امپراتور شو، نوده ته هم څرگنده شوه چې افغان سرداران دمغلو په دربار کې نا ارامه وو. ځینې چې دشرایطو له مخې مجبور شوي وو او دده په پوځ کې یې خدمت کاوه همېشه یې مناسب فرصت ته کتل اوبغاوت یې کاوه.په دې ډول رحمن خان سور د سکندر سور زوی او غازي خان تنوري چې په ۱۵۵۷ کې یې بیعت کړی و ، د مانکوټ له سقوط څخه وروسته یې په ۱۵۶۰ کې له بیرم خان سره یو ځای بغاوت وکړ او دسمبال او پانه په سیمه کې یې جنجالونه جوړ کړل. همدارنگه جنید کراني چې د سلیمان کراني وراره و له خپل تره څخه وتښتېد او دمغلو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دربارته ورغی د ابوافضل په حواله ده ته د يوه شهزاده هرکلی وشو او په هنداون کې ده ته جاګير ورکړل شو. مګر جنيد قانع نه و او ګجرات ته وتښتېد و. اوبه ۱۵۷۲ او ۱۵۷۳ کې يې له مغلو سره جګړې وکړې. کله چې مغلو ګجرات ونيولو دی بهار ته وتښتېد او هلته يې هم شخړې جوړې کړې محمود خان سور (دسکندر سور زوی) او حسين (دعادل شاه زوی) دواړو امپراتور اکبر په ۱۵۷۲ او ۱۵۷۴ کې پرېښول.

ډيورتنيو تجاربو په رڼا کې اکبرپه مهمو او خاصو شعبو کې افغانان نه مقررول. ډېر کم شمېر افغانانوته لوړې پوځي رتبې ورکړل شوي وې. الياس خان افغان د کارا د کلا قومندان مقرر شوی و (۱۵۸۱) رحمت خان دفتو خان مسند عالي زوی په ۱۶۰۴ کې د جيلا سور کلا فوجدار (پوځي مشر) مقرر و. ډېر زيات شمېر افغانان په پوځ کې وو مګر ټول دکوچنيو رتبو منصبداران اوسرتېري وو. دوی دمېرانې او توري له مخې استخدامېدل.

د هغو معلوماتو له مخې چې طبقات اکبري، اکبر نامه، او معاصر الامرا کې راغلي دي افغاني سردارانو په پوځي او ملکي لوړو ادارو کې شمېر کم او له دغه امتياز څخه بې برخې وو. د ۴۱۵ منصبدارو څخه د اکبر په زمانه کې يوولس تنه افغانان د لوړو رتبو خاوندان وواو اين اکبر په حواله په همدغه وخت کې ۵۱ تنه هندوان دلوړو رتبو خاوندان و. د ياد شوو افغاني منصبدارو سربېره يو شمېر نور افغان منصبدار هم و چې رتبې يې موږ ته نه دي معلومې د مثال په توګه شيخ خليل افغان، ګادي خان افغان، الياس خان افغان، ابراهيم خان کاکړ، شادي بې (د نظر بې زوي) او داسې نور د مغلو منصبدار وو خو رتبې يې معلومې نه وې. په هر حال دا معلومات په پورتنی شننه کې خاص رول نه لري.

ابوالفضل وايي هر کله به چې افغانان دربار ته راغلل، دوی ته به بخښنه کېده، سره زر، چيني، کالي، تحفې او ډالۍ به يې ورکولې او لهسزا پرته به ازادېدل. دا افغانان به زياتره د مغلو سره پاتې کېدل. فتوخان افغان، بابو مانکلي او موهاني نيانه او نور افغانان په دغه زمانه کې د مغلو په دربار کې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په خدمت بوخت وو. که څه هم زیاتره دا خبره ثابته ده چې اکبر هڅه کوله چې د ختیځو او شمالي لویدیزو برخو افغانان راجذب کړي او دوی وفاداري خپله کړي خو دی په دې کار بریالی نه شو. سلیمان کراني ، داود خان، قتلو خان، عیسی خان او ځیني نور داوریسه او بنګال افغانان او همدارنګه جلال الدین روښاني ، وحدت علي د جلاله ورور ،کالو خان افغان له شمال لویدیزو سیمو څخه هغه افغانان وو چې د امپراتور بخششونه او نعمتونه یې یوې خواته کړل او اکبر ته یې بیعت ونه کړ او په موقع سره یې بغاوت کاوه ، داسیمې د امپراتور د امپریالیستي پلانونو په مقابل کې ډېر غښتلي خنډ ونه وو.

ازبك شورشیانو خان لپاره په ختیځو سیمو کې پناه موندلې وه او د ختیځو افغانانو مرسته یې اخیستې وه. اکبر غوښتل چې ټول طاقت دغه سیمې ته متوجه کړي او ددغې سیمې شورشیان وځپې . دده په ټوله دوره کې دافغانانو شورش په بنګال او اوریسه کې غلی پاتې نه شو. همدارنګه د ګجرات د افغانانو شورش ددې سبب شو چې د ۱۵۷۳ پورې دمغلو فعالیت په بنګال کې وځنډوي.

نو ځکه اکبر کوښښ کاوه چې د افغانانو د بغاوتونو په مقابل کې د راجپوت او هندوانو په جذبولو سره تلافي وکړي. راجپوت تکړه خلك او ده ته وفادار وو. زیات شمېر راجپوت لوړو رتبو ته رسېدلي وو. دا هم د یادولو وړ ده چې د مغلو د پوځ دافغان سوار کار دهندو او مغل سرباز په څېر به ورته معاش اخیستونکي و. دهر چا تر امر لاندې چې وو . له دوی سره ښه سلوك کېده . مګر مانو کچي (مانو کسي) لیکي چې ((اکبر د یوې قاعدې او مقررې په شکل خپلو ځای ناستو ته نصیحت کړی و چې د یوه افغان معاش په کال کې تر ۴۰۰۰ کلدارو باید زیاتی ونه کړي .)) له دې څخه ښکاري چې اکبر غوښتل پر افغانانو باندې څه نا څه اقتصادي فشار راولي. پر افغاني جنرالانو باندې ددې باور هم نه کېده چې ځانګړي قوماندانان دې وي . اکثرا دوی ته د مغلو د پوځ د یوه قوت د یوې برخې قوماندانی ورکول کېده.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دولت خان لودي چې د افغاني جنرالانو يو غښتلي جنرال و ، د پوځ د يوې برخې قوماندان و. بل تکړه قوماندان فتح خان مېداني و چې ده هم کولای شول لوړ مقام ونيسي. د جارکند په جګړه کې ده هم يوازې ښی ، ځانګه د مظفر خان تر لاس لاندې قومانده کوله.

په دې توګه اکبر د افغانانو په مقابل کې دوه مخې پاليسي تعقيبوله . کله چې فشار او جبر به يې په کټه و نو له زور څخه به يې کار اخيست او کله به چې زور نتيجه نه ورکوله نو د پخلاينې لار به يې خپلوله. هغه افغاني مشران چې مغلو ته به تسليمېدل ، داکبر له خوا به يې احترام کېده ، مکافاتو نه اوجاګيرونه به يې ورکول . مګر دا جاګيرونه به زياتره ددوی له اصلي کور او کلي څخه لرې وو. ده هيڅکله نه غوښتل چې افغانان په يوه ځای کې ټول شي ، ابوالفضل ليکي چې افغانان به چې په يوه سيمه کې ډېر شول نو په خپله خوښه يې بغاوتونه جوړول . کله چې اکبر د افغانانو له ګڼ ميشتی څخه په پنجاب کې خبر شو دامپراتوری په بېلا بېلو ولايتونوکې يې تيت کړل تر څو سر خوږی جوړ نه کړي. همدارنګه مان يسنګ په ۱۵۹۲ کې له خپله ډاره خواجه عثمان خان سليمان، شېرخان ، هيبت خان او ځيني نور سمدلاسه راټول کړل او موقع يې ورکړه چې په ختيځ بنګال کې ددوه له خوا ورکړل شوو جاګيرونو ته ځانونه ورسوي . د اکبر وېره بې اساسه نه وه. لکه چې لاندې انځورېږي په وار وار دده باور چا نه دی ساتلی او دده پر ضد پارېدلي دي .

هرکله چې په هند کې به کوم جنجال جوړېده د افغاني مشرانو لاس به په کې خامخا و. او د اکبر لپاره به هغومره مشکل ګرانېده ، په ۱۵۶۱ کې د اکبر د پاچاهی په لومړ يو کې بيرم خان بغاوت وکړ. ده پرېکړه کړې وه چې د افغانانو کمك تر لاسه کړي ددې مقصد لپاره يې سکندرد سوري زوی عبدالرحمن او غازي تنوري وپارول چې بې نظمي جوړه کړي اود مغلو قوت هغه خواته منحرف کړي . له بلې خوا ختيځو افغانانو د عدلي په مشرتابه لاندې بغاوت وکړ همدارنګه د ازبکو د شورش په وخت کې هم دافغانانو د مغلو خلاف عمل کاوه . په ۱۵۶۵ کې د امپراتور يو هيئت سليمان کراني

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

افغان ته ور روان و چې دی د علي قلي خان ازبك د مرستې څخه منحرف کړي مګر هیئت سلیمان کراني ته ور ونه رسېده هیئت په دوهتاس کې ونیول شو او خان زمان ته وسپارل شو. په ۱۵۶۷ کې کله چې سکندر ازبك د مغلو د پوځ له خوا تعقیبېده . دافغانانو په مرسته په ګورك پور کې د جالې په واسطه له سیند څخه پورې ووت او نجات یې وموند. په ۱۵۷۳ کې یوسف محمد د سلیمان ازبك زوی مغلو پسې اخیستې و ، لودي خان او داود خان افغان سردارانو هغه ته پناه ورکړه. په ۱۵۸۰ کې همایون قلي فرمولي د شاه فرمولي زوی له مغلو د پوځ څخه وتښتېده او د قشقال شورشیانو سره یو ځای شو. د بابو خان قشقال تر مشرۍ لاندې دوی مانګیر تر محاصرې لاندې راوست. په ۱۵۸۲ کې معصوم خان کابلي له نورو افغانانو سره یو ځای شو او اړې دوړې یې جوړې کړې. له بلې خوا شېر خان فولادي تر ۱۵۸۳ پورې بغاوت ته دوام ورکړ. شهباز خان افغان په ۱۵۸۶ کې له مکمل بېنګ سره لاس یو کړ چې مظفر ګجراتي ته سزا ورکړي مګر اړخونه یې بدل کړل له مظفر سره یې مکمل بېګ وواژه مګر وروسته دی ونیول شو او سزایې ولیده ، کله کله افغانانو یوازې دا دارې نظم د تهینګتیا پرضد بغاوت کاوه. په ۱۵۷۹ کې په بنګال کې بغاوت وشو ځکه چې هلته د دولت مامورانو د څارویو دمهر کولو مقررات ټینګول داسې ښکارې چې زیاتره په شخړو کې د افغانانو او راجپوت تر منځ څه جوړ جاړی و.

سر هندي لیکي چې د باز بهار او د اکبر ترمنځ کوم مخالفت چې و په هغه کې میانه افغانانو د بازبهار پلویتوب کاوه. په دې سربېره ځینې افغانان لکه حکیم سور او ځیني نور د میوار د راناپراتاپ په خدمت کې وو. نو ځکه اکبر همېشه پنجاب او د افغانانو نورې سیمې تر نظر لاندې ساتلې تر څو د ګجرات شورشیانو چې مشر یې شېر خان فولادي افغان و د راجپوت سره یو ځای نه شي. په ۱۵۷۲ کې دمغلو او دوڼ سروهي په تابع کولو مصروفه و په دې وخت کې شېر خان فولادي په بېړه د ابدار خواته حرکت وکړ. اکبر سملاسې یو قوي قوت د بګوان داس تر مشرۍ لاندې په ده پسې واستاوه.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

اکبر هیڅکله پر هغو معلوماتو باور نه کاوه چې د افغانو له خوا به راوړل کېدل. دمثال په توګه په ۱۵۸۲ کې کله چې دی د میرزا حکیم دټکولو لپاره د قوت سره ووت ځنو افغانانو معلومات ورته راوړل چې د کابل پر خوا ټولې لارې د شورشیانو څخه پاکې شوې دي. اکبر دا معلومات دنورو ایلچیانو له معلوماتو سره ګډ کړل ځکه چې خاص د افغانانو په خبرو یې باور نه کاوه.

دا پورتني خبرې ددې مانا نه لري چې ټول افغانان باغیان وو. ځینو افغاني منصبدارو د مغلو لپاره ښه خدمت کاوه او په دفاداری سره یې جګړې کولې او حتی قربانی یې ورکړې. سلیم خان سرمور او فتو خان د ابراهیم حسین رزا په مقابل کې په ۱۵۷۲ کې سختې جګړې وکړې. همدارنګه سلیم خان د ازبکو باغیانو هر یو بهادر خان او اسکندر خان په خلاف په کلکه وجنګېدو. په ۱۵۵۶ م کې عمر خان افغان په شاهي سفر کې د حج لپاره عرب خواته له اکبر سره ملګری و. ده څرګنده کړه چې د راجپوت شورشیانو لار نیولې ده.

په داسې حال کې چې زیاتره مغلو سرداران وتښتېدل. مګر ده دشهادت تر لحظې پورې جګړه وکړه بل افغان سردارالیاس خان افغان له نجابت خان سره په جګړه کې خپل ژوند له لاسه ورکړ. حسن خان بتهنی په شمال لویدیز سرحد کې ځان د مغلو لپاره قرباني کړ. همدارنګه ګادي خان افغان او بلال خان افغان د ابوالفضل د ژغورلو لپاره ځانونه قربان کړل. د ابوالفضل د وژلو لپاره شهزاده سلیم توطئه جوړه کړې وه. شیخ بختیار د نجابت خان په مقابل کې سخته مېړانه وښودله او لړه موده وروسته په ۱۵۸۲ کې له شهزاده مراد بخش سره دمیرزا حکیم مقابلې ته واستول شو. میرزا حکیم (د اکبر کشر مېرنی ورور) د کابل والي داکبر پرضد بغاوت کړی و. عالم خان لوهاني او شهباز لودي هم د میرزا حکیم په مقابل کې د شهزاده مراد سره ملګری وو. همدارنګه دولت خان لودي ،محمد خان نیازي او ، نادعلي میداني، حبیب خان تني ، مبارك خان کاکړ ، بهادر خان ترین، شېرخان ، سید خان کولای ، عمرخان افغان، بابو منګلی غازی خان میدانی فتح خان سور ، متحمد خان

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نيازى او نور و دمغلو لپاره. په بېلا بېلو سيمو کې په بېلا بېلو وختو کې جګړه وکړه.

په اقتصادي ساحه کې اکبر تر ضرورت پورته امتيازات افغانانو ته نه ورکول. کوم اقتصادي تدبيرونه چې امپراتور په پيل کې نيولي وو. دافغانانو په مقابل کې د اکبر بدګماني په ډاګه کوي. د بداوني په حواله صدء الصدر شيخ ګادي د خانزاده ګانو مدد معاش لغو کړ. دخانزاده ګانو څخه د ده مقصد افغانان دي او مغلو ته دي دميرزا ، خپتاي او قريب ماشي خطا کوي . همدارنګه ابوالفضل شېر شاه سوري او اسلام شاه ته دنيو کې ګوتې نيسي چې زياتې ځمکې ورکړل شوي وې. د تاريخ شېر شاهي ليکونکى عباس خان سرواني د اکبر په زمانه کې دخپل پلار دنده په ميراث يووړه . ده په روه کې د پلارجاګير او په بانور کې ۲۰۰۰ بيګها ځمکې تر لاسه کړې وه.

ده دا جاګيرونه تر ۱۵۷۹ پورې وساتل تر څو چې د اکبر له خوا د ۵۰۰ د مشر رتبه ورکړ شوه ، د مولف په حواله له ده څخه وظيفه واخيستل شوه. له ده څخه شکايت شوى و چې شيخ عبدالنبي ۲۰۰۰ بيګها ځمکه دوو افغانانو ته ورکړې وه ددې کار په نتيجه کې عباس خان سرواني پاتې عمر په نيستۍ او غريبۍ کې تېر کړ. په عمومي توګه افغانانو همېشه غوښتل چې مدد معاش دوى ته په پنجاب کې ورکړ شي ځکه چې پنجاب ددوى کورته نږدې و. وخت په تېرېدو سره دوى په پنجاب کې څو بېلابېلې دندنې تر لاسه کړې وې په ۱۵۸۵ کې اکبر د دوى جاګيرونه بېرته ورکول خو په عين کال کې شمال غربي سيمې د شورشونو توده منطقه وه. کېداى شي ددوو پېښو تر منځ دلته څه اړيکه وي . دا په ځاى ښکاري چې د اکبر د امپراتورۍ پر پيل باندې نظر واچوو . ده د زياترو افغانانو مدد معاشونه قطع کړل . دوى ضدد ومعاشونو له زماني څخه پاتې وو. د مدد معاش قطع کول د ډېرو افغانانو کورنيو د خوا - رېدو او غريب کېدو سبب شو.

ابوالفضل ليکي چې شيخ عبدالغني په ۱۵۶۲-۱۵۶۳ کې صدر الصدر مقرر شو.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ده تېول ((اسلورګل)) ، امتيازونه له افغانانو او چودريانو څخه قطع کړل . د ځينو نورو د عواګاني شيخ ته وړاندې کېدې چې د هغوی د حق د اجرا او يا د حقوقو د قطع کولو امر به يې صادر اوه. دغه تويير لرونکې کړه وړه د افغانانو سره دوی دخپګان سبب کېده .او په نتيجه کې د اکبر بد ګماني او وېره زياتېده . ده د اغوښتنه درلوده چې افغانان د اقتصاد له مخې کمزوري کړي، ترڅو د امپراتورۍ پرضد د سرخوږۍ جوړولو قدرت له لاسه ورکړي . سره له دې همد امين اکبري په حواله د افغان ځمکه والو ۴۵ پرګنې د اکبر په زمانه کې وې . زياتره دغه ځمکه وال په اګره او دهلي کې اباد وو . اکبر هڅه کوله چې د جاګير هغه خاوندان ، کوم چې په پنجاب کې وو، خواره واره کړي . ځکه چې دوی شمالي غربي سرحد ته نږدې وو مګر دا ګړي او د هلي ځمکه وال يې ازاد پرې ايښي وو . تر څو له يوې خوا مستقيما پردوي باندې کنترول وساتي او له بلې خوا د راجپوت په مقابل کې د افغانانو په موجوديت سره توازن وساتي .

امپراتور له يوې خوا زيات احتياط کاوه چې د افغانانو د ناوړه حرکاتو مخنيوی وکړي او په عين وخت کې يې له افغانانو سره ذدوستۍ د پاليسۍ څخه هم لاس نه اخيست . د واده کولو له لارې دوستي دده د پاليسۍ يوه برخه وه او نيکه يې هم د اکار کړی و . په ۱۵۵۶ کې کله چې همايون بيا هندوستان ته راستون شو . د خپلو سردارانو سره يې ددې مرکه وکړه چې له ځمکه والو سره خپلوي وشي . نو په دغه ځمکه والو کې هغه افغانان هم شامل دي چې زياته ځمکه يې نيولې وه . د ۱۵۷۴ م په شاو خوا کې مجنون خان. خپل زوی جباري ته د ګوراګاټ د پخواني حاکم سليمان مانکلي لور په نکاح کړه . ددغه ډول ودونو تر شا پاليسي داوه چې افغانان بغاوت ونه کړي او په دې ډول مغلو ته ورنږدې شي. مګر سره له دې مجنون خان بريالی نه شو چې په دې ډول سره د افغانانو دوستي تر لاسه کړي. دا موهم په ياد بايد وي چې اکبر خپل حرم سرای ته د راجپوت مېرمنو يوه ډله ور زياته کړه او د افغاني مېرمنو نښه نښانه ، نه ليدل کېده.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ځيني مشهور افغان سرداران او د مغلو په سياست کې د دوی رول

په دې مرحله کې به دا خبره په ځای وي چې د ځينو هغو افغانانو پـه هکلـه څه ووايو چې په شوق او مېړانه يې د مغلو امپراتورۍ ته خدمت کاوه مګر د شهرت په تر لاسه کولو کې ناکام شول . په لاندې ډول موږ معلومات وړاندې کوو او دا په څرګنده شي چې اکبر په دې برياليی نه شو چې دافغانانو په مقابل کې له شك او بد ګومانۍ څخه لاس واخلي .

د ولت خان لودي: د اکبر د پاچاهۍ د دور تر ټولو مهم افغاني شخصيت دولت خان لودي و چې د مغلو د امپراتورۍ لپاره يې د زړه لـه کومـې خدمت کاوه. دی د عمر خان لودي او دلاور خان لودي له اولادو څخه و . (دوی د لودي سلطنت د دورې خدمتګاران وو) عمر خان لودي ددولت خان لودي پلار و چې په ۱۵۵۶ کې د پاني پت له جګړې څخه وروسته ګجرات تـه و تښتېدو او پـه پاټن کې له شېر خان فولادي سره يو ځای شو . ده د باغي افغانانو پر خوا په ۱۵۷۲-۱۵۷۳ کې د مغلو پرضد جګړه وکړه او د مغلو پرضد يوه جګړه کې ووژل شو . دولت خان د نورو افغانانو سره يو ځای سوات تـه وتښتېدو . تر ډېرو لوړو ژورو وروسته د تاريخ ګجرات د مولف ابو تراب په واسطه خـان اعظم محمد عزيز خان کوکا ته ور وپېژندل شو خان اعظم محمد عزيز خان د مغلو د حکومت د ګجرات ګورنرو. په ۱۵۷۶ م کې دولت خـان د امپراتـورۍ په نظامي خدمت کې شامل شو او د معاش نه علاوه ده ته د خالاوار پر ګنه هم نيمايي د جاګير پـه توګه ورکړل شوه . کله چې عزيز خان کوکـا اګرې تـه راتښتېده دولت خان يې له ځان سره راوست. د لارې پـه اوږدو کې د راجپـوت يوې ډلې پر دوی يرغل وکړ عزيز خان کوکا سخت ټپـي شـو او دولت خـان بې مثاله مېړانه وښوده . يو واين خرخونکي ددغې پېښې په هکله سندره ويلې ده او په پرسوأياج سره يادېږي.عزيز خـان کوکـا ده تـه يـو عراقـي اس او دوه زره روپۍ انعام ورکړ امپراتور اکبر هـم دده لـه مېړانې څخه ډېر خوښ و او دخپل

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خان شال يې ده ته انعام ورکړ. او ده مېړانه يې وستايله کله چې خان خانان عبدالرحيم خان اعظم عزيز کوکا له خور سره واده وکړ. خان اعظم . دوست لودي ، خان خانان ته وروپېژانده . خان خانان عبدالرحيم ته وويل که غواړې چې د پلاز ځای ونيسي او د لوړ منصب خاوند شي نو بايد دولت خان لودي له ځان سره وساتي او ويې روزي دولت خان لودي پاتې د بڼاش کاله له عبدالرحيم سره په ملګرتيا کې تېر کړل. عبدالرحيم خان خانان ، دولت خان لودي ته ډېر درانه کتل . جهانګير په خپلو خاطراتو کې دده په هکله ليکلي دي((خان خانان ده ته (دولت خان لودي ته)) د ورور په سترګه کتل او حتی زر وار يې له ورور څخه درانه ورته کتل او ډېر پرې ګران و)). خان خانان ده ته دومره درانه کتل چې دده په هکله يې په هندي ژبه بيت ليکلی و چې دده دليك سر خط و. په دغه بيت کې ده خپل احساس او دوستي ښکاره کړې وه. خان خانان به ددربار د غتانو لکه ابوالفضل ، اصف خان او داسې نورو په مخکې دده ستاينه کوله . حتی د نورو د شکايت په مقابل کې به يې له ده څخه په کلکه دفاع کوله. يو وخت دولت خان د سواري قواعد مراعات نه کړل او خپل مشر شهباز خان کمبو يې توهين کړ. خان خانان له انضباطي جزا څخه دولت خان لودي وژغوره . دولت خان پر خپل بادار باندې دومره اغېزه اچولې وه چې په منتخب التواريخ کې بداوني هغه د خان خانان وکيل بللی دی . دولت خان لودي خان خانان ته ډېر وفادار و او دده زياتره سوبې د دولت خان لودي د زړه ور توب او مېړانې په نتيجه کې تر لاسه شوې وې .

په ۱۵۸۸ کې سلطان مظفر شاه د څلورو زرو عسکرو په راس کې لوی بغاوت وکړ. اکبر د ګجرات ګورنر خان خانان عبدالرحيم خان ته مشوره ورکړه چې د تازه قوت تررسېد ورې دې جګړه نه پيل کوي. مګر دولت خان ده ته مشوره ورکړه چې بايد حمله پيل شي او برې خپله . زموږ په نامه ختم شي. زموږ په برې کې بايد نور شريك نه شي. يا مرګ يا د توري او مېړانې ژوند. په دې توګه يې خان خانان تشويق کړ او جګړه يې پيل کړه . د سر کج خواته يې پرمختګ وکړ او له احمد اباد څخه درې کاسه لرې دښمن ته ماتې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ورکړه ، دولت خان بې ساري مېړانه ښکاره کړه . دولت خان د مغلو له ځلورو فرقو څخه ديوې فرقې قومندان و. دبخشش او انعام په نامه عبدالرحيم د خان لقب او د ۵۰۰۰ کسانو منصب ورکړ شو.

په ۱۵۹۳ م کې عبدالرحيم ته دنده ورکړل شوه چې د سند ټاټا او سيوان خواته فتوحات وکړي . ده دولت خان د ګجرات د اداري لپاره سر پرست وټاکه مګر ډېر ژر يې مرسته ځيني و غوښته . افغان جنرال دولت خان لودي يو نه هېرودونکی رول ولوباوه او ټا ټا يې فتح کړه او داعتبار خاوند شو . اکبر ده ته د ۲۰۰۰ منصب ورکړ بيا تر دې وروسته دولت خان شهزاده مراد سره د دکن جګړو ته واستول شو . کله چې شهزاده مراد وفات شو ، دی دشهزاده له نيال سره ملګری شو. د احمد نګر په جګړه يې په ۱۵۹۹ م کې درستم په شان بې ساري مېړانه وښودله او پخپله ستراتيژۍ سره يې مغل له لوی تباهۍ څخه وژغورل . په همدې جګړه کې ده د زامنو ميان محمد خان توره او مېړانه هم د يادولو وړ ده . ددغې جګړې د بريالیتوب په نتيجه کې د خان خانان په پېشنهاد پير خان د پوځي ښوونې اوزده کړې لپاره انتخاب شو . په دې ډول دولت خان دګجرات ،سند او دکن په جګړو کې ځان بريالی وښود.

شهزاده دانيال ددولت خان تورې او مېړانې ته په درنده سترګه کتل . له خپل خسر عبدالرحيم څخه يې غوښتنه وکړه چې دولت خان په رسمي توګه ده ته ورمقرر کړي . ده دا غوښتنه په ۱۶۰۰ م کې عملي شوه ، تر يوه وخته پورې د احمد نګر د سمبالتيا مسول هم و دی په ۱۶۰۱ کې مړ شو او په برهاتپور کې خاورو ته وسپارل شو.

دده مېړانه دډېرو تاريخ پوهانو له خوا ليکل شوې وه دمعاصرې رحيمي ليکونکی وايي : ((که چېرې زرکسه دولت خانان وای ، ده به په ټولو کې بيا هم ځان اوچت مېړه او توريالی ښکاره کړی وای)) په همدې توګه شهنواز خان ده ته اشاره کوي چې دولت خان د خپل وخت تر ټولو زړه ور سړی و.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

سره له دې ټولو خبرو اکبر بيا هم دده په وفادارۍ باندې شکمن و هغه ورځ چې دولت خان مړ شو اوامپراتور اکبر وويل : ((نن ورځ شيرشاه سوري نړۍ پرېښوده)) د حيرانتيا خبره داده چې اکبر د افغانانو په هکله همېشه بدګومان و . حتی هغه وخت چې امپراتورۍ د هر لوړ مقام او پرمختګ کې قدم ايښی و او افغانان په سياسي قدرت کې نه وو. ددولت خان لودي په څنګ کې نورو ډېرو افغانانو د قدر وړ خدمتونه مغلو ته تر سره کړل . د حسن خان بتني ، فتوخان افغان ، بالو منکلی ،سليم خان کاکړ افغان، بنده علي ميداني او محمد خان نيازی د نورو په منځ کې د توري او مېړانې ښه مثالونه کېدای شي.

حسن خان بتني په دې د فتو خان ورور و. او د بنګال د سليمان کراني له افغاني سردارانو څخه و. په ۱۵۷۴ کې د اکبر له خوا د حاجي پور او پټنه له نيولو څخه د مخه خپل افغان مشري پرېښود او د مغلو خدمت يې پيل کړ. دخپلې زمانې قهرمان و . په ختيز او شمال غربي سرحد کې يې د مغلو خدمت په وفادارۍ سره تر سره کاوه. د حاجي پور او پټنه نيول هم دده د ستراتيژۍ په نتيجه کې تر سره شول . ده مغلو ته مشوره ورکړه چې د پن پن پل ويجاړ کړي او په دې توګه د دښمن کمپ د ډکېدو مخنيوی وکړي او حاجي پور تر محاصرې لاندې ونيسي او همدارنګه د پټنه د ذخيرو ډيپو هم کلا بند کړي ترڅو د موادو د کمښت په نتيجه کې د دښمن اراده کمزورې شي او مقاومت ونه کړي . دښمن سملاسي پټنه پرېښوده او امپراتور بې له څنډه اشغال کړه. وروسته حسن خان له سربل سره ديو سفزو د ټکولو په مقصد هلته واستاوه . دی له يوسفزو سره د خيبر په جګړه کې ووژل شو. (۱۵۸۶)

فتح خان افغان:

فتح خان يا فتو خان مسند عالي د سلطان عادل شاه يو سردار و او د چونار د کلا ساتونکی و . په ۱۵۶۱ کې کله چې شېرشاه دخپلې د لاسه وتلې پاچاهۍ په دوباره ژوندۍ کولو کې پاتې راغی . فتح خان د چونار کلا

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

اکبر ته تسلیم کړه. نوموړی د کارامانکپور ګورنر مقرر شو. فتو خان مغلو ته وفادار پاتې شو او دوی لپاره يې ډېرې جګړې تر سره کړې. ده د علي قلي خان زمان په ځپلو کې مستقيما برخه درلوده او ابراهیم حسین میرزا هم ده وځپلو. په پنجاب کې د میرزا حکیم د بغاوت په کرارولو کې يې هم رول درلود. ترده وروسته دده زامنو رحمت علي او شاه محمد د مغلو خدمت کاوه.

بابو منکلي :

یو بل افغان چې تر ۱۵۷۵ م پورې يې د مغلو خدمت کاوه هغه بابو منکلي دی. هغه د داود کراني له سردارانو څخه و. خو کله چې په ۱۵۷۶ کې افغانانو لويه ماتې وخوړه، دی د مغلو خدمت ته شامل شو. دی تر پايه په ختيځ کې مصروف و او د بهار، بنګال او اوريسه د باغيانو په مقابل کې يې ټينګ سنګر نيولی و. داسې ښکاري چې د جهانګير په زمانه کې هم ژوندی و ځکه چې په تيزك جهانګير کې دمنکلي خان ذکر شوی دی. ترده وروسته دده زامنو حاتم او محمود د جهانګير او شاه جهان خدمت کاوه.

سليم خان کاکړ :

ده په بېلابېلو منطقو کې د مغلو خدمت کړی دی. تر ډېرې مودې پورې په ختيځ کې د باغيانو سره په جګړه بوخت و. تر ډېره وخته د تاجپورجاګيردارو په ۱۵۸۸ دتاريکي ياغيانو او روښانيان پرضد په شمال لويديځ سرحد کې جنګېدو. تر دې اضافه دده تاريخ روښانه نه دی مګر دومره ويل شوي دي چې دی د ۱۵۹۲ څخه د مخه مړ شو.

محمد خان نيازي:

دمغلو داردو بل لوی افغان منصبدار محمد خان نيازي و. دی بنګال کې د شهباز خان کمبو تر امر لاندې مقرر و او د برهمپوترا په جګړو کې يې زياته مېړانه وښودله او د شهرت خاوند شو. شهباز خان دی ډېر نازاوه ځکه چې په ده يې حساب کاوه او له ځپلو شخصي زېرمو څخه يې ده ته د کال يو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

لك روپۍ ورکولې . بيا د تاتا په جګړه کې د خان خانان عبدالرحيم معاون و ، دده ميړانه او توره د جګړې په ميدان کې ټولو ته څرګنده وه.

دی د خان خانان تر ټولو باوري شخص و. دده مشرانو دی همېشه تقدير اوه اوپرټولو ګران و. د ابوالفضل په حواله په ۱۵۹۵ کې ده ته د ۵۰۰ منصب درلود . که څه هم د اکبر په وخت کې يې لوړه رتبه تر لاسه نه کړه مګر د جهانګير په وخت کې پوره پرمخ ولاړ.

څيني نور:

په پورتنيو خلکو سربېره څيني نور افغانان و چې په بېلابېلو سيمو کې يې دمغلو خدمت کاوه . مګر دوی په دې بريالي نه شول چې د اکبر شك او وېره له منځه يوسي . داسې ښکاري چې اکبر د انه هېرولـه چې همايون افغانانو له هند څخه شړلی و . نو څکه ده همېشه احتياط کاوه او د هر پاور يې نه درلود .

په هر حال ويلای شو چې د مغلو په دربار کې د ايراني او توراني سردارانو په څنګ کې افغا ني سرداران هم موجود وو. دوی د ټيټو رتبو او جګړه ييزو دندو مسئولان وو. دوی لومړۍ ملکي او اداري چارې پر غاړه نه درلودې.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

پنځم څپرکی

د جهانګير په زمانه کې د افغاني سردارانو رول

د اکبر په زمانه کې په قصدي توګه دا پرېکړه عملي کېده چې د افغانانو قدرت په هند کې محوه کړي او هغه افغان سرداران چې وفا دار وي باید په مغلي دربار کې يې تنظيم کړي . د مغلو لپاره دا پاليسي ضروري وه چې افغانان قانع او په سوله کې وساتي او په دې توګه په شمال لويديز کې امنيت ټينګ کړي . په عمومي توګه داسې ويل کېږي چې د اکبرياليسي د افغانانو په مقابل کې د بې باورۍ ، شخړې او دښمنۍ پاليسي وه. مګر داسې نه وه . په هغه وخت کې به حالت چې څه ډول و اکبر به په بيړه د حالت په مطابق پرېکړه کوله او د حالت په مطابق به يې عمل کاوه . دا داکبر سياست و چې د افغانانو په مقابل کې به يې د وخت او حالت په مطابق چلند کاوه . امپراتور جهانګير ورته پاليسي چلوله ، خو يو څه توپير پکې و . ده پر افغانانو زيات باور کاوه او حتى مخالف افغانان به چې تسليمېدل ده ورته په درنه سترګه کتل. دې تيارو چې افغانانو ته فرصت ورکړي چې په سياست کې مهم رول ولوبوي او چت کارونه وکړي خو په دې شرط چې وفاداري او صداقت وښيي. ده هيڅکله دوه زړه توب نه کاوه او افغانان يې په جنګ کې کارول او نورې سوبې يې ددوی په مرسته تر لاسه کولې . دا بدلون ځکه وليدل شو چې په ۱۶۰۵ م په ختيځ کې د افغانانو قدرت تقريبا له منځه تللی و او د تشدد پاليسي ته نور ضرورت نه ښکارېده.

دوهم دا چې امپراتور جهانګير له تورانيو او راجپوت سردارانو سره دا تجربه تر لاسه کړې وه چې بايد همېشه قوت ولري چې عکس العمل وښيي او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

همدارنگه د قوتونو موازنه وساتلې شي. او د ضرورت په وخت کې د راجپوت او يا د توراني بې لارې کېدو مخ نيوى وکړي. جهانګير دا هيڅکله نه هېرولـه چې د پلار د عمر په وروستيوکې خان اعظم ميرزا عزيز کوکا او راجه مان سنګهـ د اکبر زوى شهزاده خسرو مخ ته کړى و او جهانګير خان يوازې باله او حتى دناجوړه پلار پوښتنه يې هم نه شوه کولى. که چېرې د باړا سيدان نه واى پورته شوى او خان اعظم ميرزا عزيز کوکا او راجه مان سنګهـ د پټو کړو وړو مخنيوى ته نه واى ولاړ، جهانګير ته د پاچا کېدو فرصت نه ورکول کېده. دې ټولو پېښو جهانګير ولړزاوه او دپلار پر سردارانو بې باوره شو او د ځان لپاره يې نوې ډله جوړه کړه. ترڅو پرهغه باوري ووسي. ده افغانان ولټول هغه افغانان يې راټول چې په توره اومېړانه کې مشهور وو او د دولت او امپراتورۍ لپاره يې خدمت کولى شو.

افغاني مورخ نعمت الله ليکي ((په ۱۴۱۲ کې دافغانانو قدرت او حاکميت په هند کې بالکل ختم شو. نور الدين غازي جهانګير دوى وبخښل او له ځان سره يې ونيول او دوى ته يې زياته پاملرنه وکړه. دوى هم تېر هېر کړل اوده ته وفادار او مطيع پاتې شول، حتى د ژوند قربانولو ته چمتو وو دوى دستاينې وړ شول او ځانونه يې د لويو امراو رتبو تـه ورسول او د امپراتـور دنږدې مصاحبانو په ډله کې راغلل. دوى امپراتورۍ ته وفادار وو او د لوړو القابو خاوندان شول. د افغانانو او مغلو نوې مرحله په ۱۴۱۲ کې لکه چې نعمت الله وايي پيل نه شوه بلکې رښتينې نوې اړيکې په ۱۶۰۵ کې د جهانګير په پاچا کېدو سره پيل شوې وې. له جهانګير د پاچاکيدو څخه لنډه موده وروسته د رکن الدين افغان چې د جهانګير له خوا يې د شېر خان لقب ګټلى و. د ۵۰۰ څخه يې رتبه او منصب ۳۵۰۰ ته لوړ شو. شېر خان په مېړانه جګړې کړې وې. بل افغان، ابراهيم خان دى چې ده هم مغلو ته ستر خدمتونه تر سره کړي وو.

د راجه بګان داس کمسپان ابهي رام، بيجي رام او شيام رام د ميوار باغي حاکم رانا مارسنګ ته يې پناه وروړې وه او نوموړى د مغلو ضد وو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ابراهیم خان کاکړ ددوی په تکولو کې مېړانه ښودلې وه . دوی یې نیولي وو او د ابراهیم خان او حاتم منکلی (دبابو منکلي زوی) چې شهنواز خان یې لقب و تر خارنې لاندې وو. کله چې ابراهیم خان عوښتل چې له دوی څخه وسله واخلي پرده یې یرغل وکړ او تېښې یې کړ. دې کار ابراهیم خان قارجن کړ او ملګرویې پر دغه راجپوتانو برید وکړ او ویې وژل . امپراتور چې د ابرهیم خان له دغه زړه ورتیا څخه خبر شو ده ته یې د لاوز خان لقب ورکړ او دده رتبه یې د ۳۰۰۰ منصب ته لوړه کړه.

د لاورخان په ۱۶۰۵ کې ددربار یو مهم سردار و. دده ډېر عزت کېده په ۱۶۰۶ کې کله چې شهزاده خسرو بغاوت وکړ دده رتبه ۲۰۰۰/۱۴۰۰ وه او له محبت خان څخه چې رتبه یې ۲۰۰۰/۱۳۰۰ وه یوه رتبه لوړ و کله چې باغي شهزاده د پنجاب خواته وتښتېده دلاور خان دده په تعقیب وظیفه دار شو چې دده مخه ونیسي.ده خپل لیاقت په دغه جګړه کې پوره څرګند کړ . څه موده وروسته دی د لاهور ګورنر مقرر شو . اګر چې په پیل کې هلته په تلو سره زړه نازړه و خو په پای کې دمسئولیت په پېژندنې سره هلته ورغی او په بېړه یې پوستې تینګې کړې او د کلا امنیت یې هم کلك کړ شهزاده خسرو کلا تر محاصرې لاندې ونیوله مګر بری یې تر لاسه نه شو او په ناامیدی کې په شا شو ، په دې توګه د لاورخان ، باغي شهزاده ته موقع ور نه کړه چې په پنجاب کې پاتې شي . شهزاده خسرو ته مشوره ورکړل شوې وه چې افغانستان ته وتښتي چې ښایي هلته د قبایلي خلکو ملاتړ تر لاسته کړي. مګر زیات شمېر افغانانو هند پرې نه ښود او له ده سره افغانستان ته ولاړ نه شول او له ده څخه بېل شول.

که څه هم جهانګیر پوهېده چې سلطان شاه افغان د شهزاده خسرو په لمسولو کې لاس درلود ،خو بیا هم ده د پخلاینې لار ونیوله . افغانان یو په بل پسې په مهمو څوکیو کې مقررېدل.

شېر خان د پېښاور او خیبر درې دسیمو ګورنر مقرر شو . په ۱۶۰۷ کې مبارك خان سرواني د سرکار حصار فوجدار (پوځي قوماندان) مقرر شو .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

تاج خان د پخوا په شان دټاټا ګورنر پاتې شو. دا ځينې مثالونه دي چې د جهانګير د پخلاينې پاليسۍ ښيي. که څه هم ټول پوهېدل چې يو شمېر افغانانو د خسرو ملاتړ کولو خو خسرو چې وتښتېد، جهانګير غچ وانه خيست. او له دوی سره يې پخلاينه ښه وبلله. افغانانو هره ورځ يو په بل پسې ګورنران، فوج داران او قومانداانان مقررېدل. په ډېرو وختو کې دوی په مستقل ډول پوځونه قومانده کول. په ۱۶۱۰ کې خان جهان لودي د دکن دجبهې لوی او مستقل قوماندان و، خو سره له دې دامنيتي تدابيرو له مخې يې د احتياط لپاره افغانان يوځای نه مقررول او په يوه ټولنه کې يې نه پرېښودل. دا هڅه کوله چې دوی د غچ اخستنې او بغاوت امکانات امحا کړي. دده د پاچاهۍ په لومړيو کې شيخ ابراهيم بابا په لاهور کې يوه ديني ټولنه جوړه کړه او زيات شمېر افغانان هلته راټولېدل، ده شيخ ابراهيم بابا په چنار کې بندي کړ. ده نه غوښتل چې په شمال غربي سرحدي ايالت کې جنجالونه ځالې وکړي. شمال غربي سرحد د افغانانو کورنۍ سيمه وه.

ختيځه سيمه :

افغاني سردارانو د مغلو د امپراتورۍ په مختلفو جبهو کې مهم رول لوبولی دی. يوله مهمو سيمو څخه هم ختيزه سيمه ده چې هلته د مغلو ځواك په ۱۶۰۵ کې لاهم لړزان و. په بنګال کې لاهم دبغاوورت سپرغۍ تازه وې. موسی خان، مسنداعلي د عيسی خان زوی، بايزيد کراني، خواجه عثمان او زيات شمېر افغان او غير افغان ځمکه وال وو چې جنجالو نه يې جوړول او بغاوتونه يې کول. د دغه ټکي په نظر کې نيولو سره جهانګير پرېکړه وکړه چې دغه باغيان افغانان خپل کړي او د مغلو د قوت برخه يې کړي. ددغو افغانانو په مقابل کې يې د پخلاينې او انعطاف پاليسي غوره کړه هغه چا چې بيعت وکړ د هغوی يې درناوی وکړ، بخشونه يې ورکړل، په پوځ کې يې شامل کړل ددوی د اهليت مطابق يې رتبې ورکړې. ددغو خلکو په ډله کې سونا غازي د سارايل زميندار او الياس خان د موسی خان زوی شامل وو. دغه زميندار نه يوازې په پوځ کې شامل و او برخې ورکړ شوې وې بلکې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خپلې ځمکې او سيمې يې هم د جاګير په شکل ساتلې وې. د دوی پوځونه بالغه او منحل شوي وو او يا د امپراتورۍ په پوځونو کې جذب شوي وو. د دوی قوتونه په پوره ډول د باغيانو پرضد په بنګال کې کارول شوي وو.

په خاصو حالاتو کې ځينې مشران يا يرغمل نيول شوي وو او يا د ګلك تعقيب او څارنې لاندې وو. د امپراتور د دوستانه حرکت په مقابل کې زيات شمېر افغانانو بيعت ورکړ. د دوی په منځ کې شمس خان. سليم خان، مجلس قطب، بهادر غازي، ناصر خان، دريا خان پاني او ځينې نور هم شامل وو.

په ۱۶۱۱ د سالګا له جګړې څخه وروسته جمال خان لوهاني د جيسور له راجه پراتاپ اديتيا څخه بېل شو او د مغلو پرخوا ودرېد. په ۱۶۱۲ کې پير خان لودي د خپلو وروڼو سره د بنګال د ګورنر اسلام خان سره يو ځای شو. په همدې کال موسی خان هم بيعت ورکړ. که څه هم دی د ګلکې څارنې لاندې و خو ده په صداقت او وفادارۍ سره خدمت کاوه. په ۱۶۱۲ کې ده د نورو باغيانو پرضد سختې جګړې وکړې او د بنګال واسيرا اسلام خان له ده څخه ډېر خوښ و. همدارنګه د کوچ بهار د سيمې په نيولو کې موسی خان د پوځي قوماندان او عسکر په توګه خپل رول په ښه توګه ولوباوه، ده خپل پاتې ژوند په صداقت او وفادارۍ سره د مغلو په خدمت کې تېر کړ. په همدې ډول سونا غازي د ميرزا ناتن تر مشر تابه لاندې خپل لياقت د عثمان افغان په مقابل کې وښود او په ۱۶۱۱ کې د کوچ بمار په نيولو کې مېړانه وښودله.

په ۱۶۱۲ کې د عثمان افغان تر مړينې وروسته ډېر افغانان تسليم شول. د تسليم شوو په ډله کې د عثمان ورونه خواجه ولي، خواجه مالي، خواجه ابراهيم، د عثمان دوه زامن او نږدې څلور سوه نور افغاني مشران شامل وو. اسلام خان دوی درناوی وکړ. چينې او لونګۍ يې د احترام په دود ورکړې. وروسته کله چې بايزيد کراني تسليم شو، په همدې ډول چلند ورسره وشو او دده ملګري هم درناوي شول. دوی ټول دامپراتورۍ په پوځونو کې شامل شول. دغه نيك چلند د افغانانو په روحيه ښه اغېزه وکړه او په کوچ بهار او کامدوپ کې يې خپله مېړانه او صداقت څرګند کړ. دوی د

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

مېړاني په نتيجه کې کچهار په ختيځه جبهــه کې د مغلو د امپراتورۍ برخه شوه او يو په بل پسې دغه سيمې ټولې تسليم شوې.

په ۱۶۱۲ کې د دولامباپور لــه جګړې څخه وروسته افغان سرداران او هندو راجه ګان باالکل مات شول. دوی پـه بنګال کې پناه ځای او د خدمت کولو طاقت له لاسه ورکړل.

زياتره دغه زميندارانو له منځه ولاړل او د امپراتورۍ کنترول پر بنګال باندې مسلط شو. پـه دغسې حالاتو کې ددغو افغاني سردارانو لپاره ډېره ګرانه وه چې د افغانستان او يا د کن خواتـه ځانونـه وباسي. دلتـه دافغانانو لپاره دوې لارې وې يا داچې تسليم شي او يا داچې دتريپورا او اسام په غرو کې پټ شي. دوی لومړۍ لار خپله کړه او د مغلو امپراتورۍ ته تسليم شول. په دې مرحله کې جهانګير کولای شول چې بې تفاوتي ښکاره کړي مګر ده د افغانانو تېر هېر کړل او له دوی سره يې ښه سلوك وکړ او پر دوی باندې يې بې حسابه باور وکړ اودوي يې ونازول. افغان سرداران هم دې سره عادت شول چې ازادي او خپلواکي يې په ختيځه سيمه کې له لاسه ورکړه. اوس نو دوی ته يوازې يوه لار په مخکې وه چې د مغلو پـه سياسـت کـې ځان تـه ځای ولټوي.

هغو افغان مشرانو چې د ۱۶۱۱ ـ ۱۶۱۲ کلو کې د جهانګير لـه خوا په بنګال کې مقرر شوي وو، هم خپل لياقت ښکاره کړ. که څه هم دوی د خپلو افغان ورونو پرضد جنګېدل له امپرياليستي مغل اميرانو سره يې کلك ملاتړ وکړ او د باغي افغانانو په ځپلو کې يې بې ساري جګړې وکړې. د دولا مباپور جګړه کې شهاب خاب خان لودي ډېر مهم رول ولوباوه دده تر څنګ محمود خان لودي، پير محمد خان، سونا غازي او ځيني نورو هم پـه دې جګړه کې پوره ونډه اخيستې وه.

له ۱۶۱۲ څخه وروسته د افغـاني سردارانو پـه موقف کـې پـه ختيـځ زون کې يو څه بدلون راغی. کله چې نـه تسليمېدونکي افغـان سردارن و تکول شول او په ټوليز ډول تسليم کېدو تـه اړ شول، نـو دوی تـه لاګرانـه شوه چې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بغاوتونو او شورشونو ته دوام ورکړي دوی د اسلام خان سره د امن او کرارۍ په ټینګولو کې پوره پوره مرسته وکړه. افغاني افسرانو لکه شبر خان ترین، بایزیدخان پاني، جهان خان پاني، الله اباد خان کاشي شهاب خان لودي، شهباز خان برېځ او نورو په صداقت سره د مغلو خدمت وکړ. حتی کوچنی منصبدار میرزا ناتن هم دوه سوه کسان درلودل. دده پوځ روهیلا او د لاړك افغانان وو چې د غشي په ویشتلو کې یې پوره مهارت درلود. د بیعت اخستلو له پروسې څخه وروسته امپراتور په ۱۶۰۸ کې سجاول خان نیازی د الپ سنګهـ تهانه دار مقرر کړ. دی د عثمان خان افغان داردو په مقابله کې د خپلې پوستې د دفاع په وخت ووژل شو. په ۱۶۱۹ کې میرزا ناتن د هنګو بري تهانه چې د برهمپوترا په جنوبي سیمه کې یو ځای دی د حبیب خان لودي تر حکم لاندې ورکړه.

په ۱۶۲۱ کې حبیب خان لودي د تپارجمبریه چې د بر همپوترا د سیمې په کنتاګهات کې پرته ده د تهانه دار په صفت مقرر شو. همدارنګه کنت ګهاټ دسیمې د جګهالي پر ګنی منصبدار مقرر شو. د بهار صوبه چې د شهزاده پرویز جاګیرو دشیر خان افغان تر څارنې لاندې وه چې دی په عین حال کې د پټنه فوجدار هم مقرر شوی و. په ۱۶۲۳ کې باغي شهزاده شاه جهان غوښتل چې دغه کلا ونیسي، شبر خان دده مخه ونیوله او هغه ته یې ماتې ورکړه. په دې توګه افغاني سردارانو دا امتیاز وساته او دوی په مهمو او مشکلو سیمو کې مهمې دندې درلودې.

په دغو سیمو کې افغاني سردارانو د ډیپلوماتیکې وظیفې هم درلودې. د بنګال ګورنر اسلام خان شهاب خان لودي، عثمان خان افغان ته ورواستاوه چې له جنګ څخه لاس واخلي او بیعت وکړي او د مغلو په پوځي خدمت کې به وګمارل شي او د ۵۰۰۰ منصب به ورکړ شي. شهاب خان د امپراتور طرفدار و. له دې وظیفې څخه چې دی راوګرځېده اسلام خان ته یې وویل چې عثمان خان د پرېکړې لپاره وخت وغوښت. مګر زه فکر کوم چې هغه هسې وخت تېروي. همدارنګه شیخ کمال، حاتم خان افغان، سید خان سور،

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شهباز خان او نورو افغانانو ته دنده ورکړه چې دده او میرزا ناتن تر منځ د خپګان په هکله منځګړیتوب وکړي او د حل یوه لاره جوړه کړي چې دوی د مخالفت سبب په بنګال کې د جاګیرونو په هکله اختلاف و. کله چې قاسم خان له بنګال څخه تبدیل شو او پر ځای یې ابراهیم خان فتح جنګ دبنګال ګورنر مقرر شو. ابراهیم خان کروري د قاسم خان ملاتړي په کامروپ کې بغاوت وکړ ابراهیم خان کروري حاتم خان افغان. میرزا ناتن ته ورواستاوه چې خبرې ورسره وکړي. په عوض کې حاتم خان ابراهیم خان (فتح جنګ) ته ورغی. ده او ځینې نورو افسرانو دوی تر منځ بنې خبرې وکړې او دواړو ته دجاګیرونو وعده ورکړل شوه او میرزا ناتن دوی ته جاګیرونه او منصبونه ومنل. حاتم خان هیڅکله هم بې مفهومه علت ملاتړ نه کاوه. ددې پرځای چې خپله راتلونکې په خطر کې واچوي دامپراتورۍ پر خوا ولاړو. په ۱۶۲۰ کې کله چې ابراهیم خان فتح جنګ د میرزا ناتن تر فیع پېشنهاد کړه میرزا ناتن د حاتم خان په واسطه امپراتور جهانګیر ته تحفه واستوله چې دوه څلوېښت زره روپۍ ارزښت یې درلود.

میرزا ناتن همدارنګه ابراهیم کروري ته یو هیئت واستاوه. دا هیئت له دوو عثماني افغانانو څخه جوړ شوي وويو بازوي جهلم او بل جلال خان سرواني و. دا هیئت ناکام شو موږ نور مثالونه هم لرو چې افغان سرداران دمخالفینو د حلولو لپاره تاکل شوي وو. غازي چې د مشورتي شورا غړی و دشیخ کمال او د بنګال دديوان میر شفیع د مخالفت لپاره ګمارل شوی و چې دوی تر منځ روغه جوړه وکړي. په دې ډول افغان سرداران په هغه کې وو چې د مغلو منصبدارانو تر منځ د سخت حسادت او د ښمنیو د لرې کولو لپاره لارې چارې ولټوي. په بنګال کې مغل افسرانو په افغاني همکارانو باندې پوره باور درلود. کله چې موسی خان بیعت ورکړ اسلام خان د بنګال ګورنر هغه د عبدالرحیم بتهنی تر څارنې لاندې و. کله چې میرزا ناتن د بنګال د ګورنر اسلام خان په مقابل کې بې جرئتي وکړه. د نور محمد پتهاني تر څارنې لاندې شو.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په ۱۶۲۰ کې باراسورام هندو مشر د حبیب خان لودي او سیف خان لودي تر نظارت لاندې و. دوی دواړه د میرزا ناتن ډېر نږدې او دباور وړ افسران وو.

په ۱۶۲۳ کې مانوي دالاي د کنتاګهاټ د سنیمي باغي د حبیب خان تر ځارنې لاندې و. حبیب خان د جوماریا تهانه دار و. نه یوازې دا بلکې قاسم خان د بنګال ګورنر. عبدالرحیم خان بتهنی د خان لپاره ډېر راز دار ملګری نیولی و او دی یې د کامروپ د راجه لکشمي نارایان پر سر ځاورنکی مقرر کړی و.

افغاني افسرانو په ټولوهغو جګړو کې چې په ختیځ کې شوې وې. ډېر مهم رول لوبولی و. که څه هم دوی مستقله قومانده نه درلوده مګر په ډېرو مهمو حالاتو کې یې مهمې دندې تر لاسه کړې وې ببر محمد خان چې د ادمیرال (سمندري) جنرال رتبه یې درلوده د جیسور د راجه پرضد یې سخته جګړه وکړه سوناغازي د ساریل زمیندار ته د پوځ د بنې اړخ قومانده ورسپارل شوې وه ترڅو د هغو هندوانو د بغاوت پرضد وجنګېږي چې په ۱۶۱۶ کې یې د اسام د حاکم له خوا مرسته کېده. په ۱۶۱۷ کې ادم خان افغان د مغلو د اردو د کیڼ اړخ قوماندان مقرر شو او شیخ ابراهیم کروري د بغاوت د ځپلو لپاره ګمارل شوی و. د کامروپ او اسام د جګړو پروخت ډېرو افغانانو ځپله توره او مېړانه وښودله. الله داد خان د کني. جمال خان منګلي. محمد خان نیازي. شاه محمد کاړ د عثمان د قبیلې افغانانو او همدارنګه جهان خان پاني او نورو دجګړو په میدان کې دمېړانې او غیرت مثالونه بلل کېږي. ددغو جګړو په یوه جګړه کې (۱۶۱۳-۱۶۱۵) جمال خان خیل ژوند له لاسه ورکړ. ترده وروسته دده ورور دوران خان د مغلو په پوځ کې خدمت کاوه. په ۱۶۱۵ د اسام جګړه کې جهان خان پاني بې ساري توره وکړه او ۷۰۰ تنه مغل عسکر یې له مرګ څخه وژغورل. یو کال وروسته یې د بالدیو د شورش په ماتولو کې مېړانه وښودله. نوموړی د کوچ بهار دراجه

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

پاريك شيټ وروز و . ميرزا ناتن د بهارستان غيبي مولف د کوچ بهار د باغيانو پرضد د سون غازي ميړانه ستايلې ده .

ميرزا ناتن له افغانانو سره ښه ملګرى او ده د ختيځې سيمې پر زيات شمېر افغانانو باندې پوره باور درلود . مشوره باور او وفا داري دوى تر منځ د ميرزا ناتن لپاره لوى طاقت و . ده په ټوله مانا د افغانانو له قوت څخه ګټه واخستله او د کنتاګهاټ شورش يې دوى په مېړانه ارام کړ . (کهستاګاټ د برهمپوتر اجنوب ته واقع دى) همدارنګه سلطان خان پاني . جلال خان لودي او سيف خان لودي دده وفادار جنرالان وو . سيف خان لودي دده لوى مشاور و . ده هم دده خدمت په فادارۍ سره کاوه . په ۱۶۱۸ . ۱۶۱۹ کې پورتني افغان جنرالان د ميرزا ناتن له خوا پوره تقدير شول . هر يوه ته يې يوه توره او يو اس د دوى د مېړانې د نمانځنې په ياد ورکړل . ددې تر څنګ پنځه عثماني افغانان د ميرزا ناتن ډېر نږدې ملګري وو . دوى ناصر خان پاني بهادر خان کاکړ . يتيم خان (حاتم خان) سرواني . باجوي جهلم او شېر خان لودي وو چې د ميرزا ناتن سره يې د اسام په جګړو کې ډېرې مرستې کړې وې . په ۱۶۱۰ کې بايزيد خان منکلي له خپلو ورونو سره بنګال پرېښود او د امپراتور دربار ته ولاړل . دى او وروڼه يې د مغل امپراتور جهانګير له خوا ونمانځل شول دوى ته يې د نمانځنې کالي او نورې تحفې ورکړې . دوى د کشور خان او فوجدارو سره واستول شول چې د هغې سيمې شورشيان وځپي .

شهزاده شا جهان چې بغاوت يې کړى و په ۱۶۲۴ کې بنګال ته ولاړ دغه عمل له يوې خوا د افغانانو اهميت په امپرياليستي پوځ کې زيات کړ او له بلې خوا خپله افغانانو ته دا زمينه برابره شوه چې په دغه تحرك سياسي وضيعت کې دځان په ګټه کاروکړي او خپل حالت ښه کړي . زيات شمېر افغانان له باغي شهزاده سره يوځاى شول او تر ټولو لومړى دموسى خان زوى معصوم خان و

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

له تسليمېدو څخه وروسته موسی خان د خپل مرګ ترپوله مغلو ته وفا دار پاتې شوی و او په ختيځه سيمه کې يې تل د مغلو خدمت په صداقت سره کړی و. ځيني نور افغانان چې په لوی لاس په بغاوت کې ودرېدل د ريا خان رو - هيلا بهادر روهيلا (د دريا خان زوی) بابو خان برېڅ. عليخان نيازی، خواجه داود (دعثمان ورور) ابراهيم خان (د عثمان وراره) او ځينو نورو څخه عبارت وو. ځيني نور لکه عادل خان. پهاړ خان. حيدر خان په وروستي پړاو کې له شهزاده سره ودرېدل. شهزاده شاه جهان په پټو سترګو پر دوی باور وکړ. ده افغانان د فرقو په راس کې مقرر کړل. دريا خان د پيشقر اول (مختار قوت) قوماندان و او په ۱۶۲۴ کې يې په اکبر نګر باندې يرغل وکړ او هغه يې ونيو. غلام حسنين د رياض السلاطين مولف د دريا خان په هکله د زړه له کومې ليکنې کړې دي. شاه جهان د دغو افغانانو له اجراتو څخه ډېر خوښ و او دوی ته يې لوړ القاب او عنوانونه عطا کړل تر څو له ده سره و - درېږي.

دريا خان رو هيلا ته يې د شېرخان فتح جنګ لقب ورکړ او همدارنګه يو لك روپۍ نغدې څو فيلان او د ۵۰۰۰ ۵۰۰۰ منصب يې هم ورکړ. بابو خان برېڅ ته د لاورخان لقب او د ۲۵۰۰ ۳۰۰۰ منصب ورکړ شو. او ددلاورخان زوی بهادر خان ته يې هم تحفې او ۳۰۰۰/۴۰۰۰ منصب ورکړ. څرنګه چې شاه جهان دوی ته په حساس وخت کې رتبې او القاب ورکړل يا په دې دليل وو چې دوی يې کلك ملاتړ وکړي او يا بنايي په دې دليل وو چې نور افغانان تشويق کړي او دده ملاتړ وکړي. کله چې په ۱۶۲۴ کې ډاکه باغيانو ته تسليم شوه عليخان نيازی د جيسور د صوبې سردار مقرر شو او د ۱۰۰۰ ۲۰۰۰ منصب هم ورکړ شو. همدارنګه باغي شهزاده عادل خان او بهاړ خان ته چې پخوا د ابراهيم خان فتح جنګ سمندري جنرالان وو په جهانګير نګر کې يې خپلو پخوانيو دندو ته پرېښودل چې دوام ورکړي. کله چې د ريا خان ناکام شو او د شهزاده پرويز، محبت خان او رشيد خان تر قوماندې لاندې عسکرو چې په کارامانيك پور کې له ګنګا څخه تېرېدل،

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

مخنیوی ونه شو کړای . شهزاده شاه جهان ده ته څه سزا ورنه کړه او برعکس پر ده او نورو افغانانو يې تکيه کړې وه. د ټالن په جګړه کې په ۱۶۲۵ کې هم د دریا خان کړه وړه دومره دستاينې وړ نه وو. غلام حسين سالم پرده باندې د بې پروايي او لتۍ تور ولګاوه. په هر حال د ټالن د جګړې له ماتې څخه وروسته د لاور خان خپل پخوانی اعتبار له لاسه ورکړ. ده شاه جهان پرېښود او خان جهان لودي ته ورغی.

معصوم خان د موسی خان زوی هم ثابته کړه چې فرصت غوښتونکی سړی دی . دی د شاه جهان د سمندري قوت قوماندان و. کله چې پوه شو چې د امپراتور د قواو په مقابل کې زيات مقاومت نه شي کولای (او دده په تعقيب کې وو) ده د امپراتوري قواو قوماندان محبت خان سره مذاکره پيل کړه او د ټان له جګړې څخه لرې د مخه ورسره يو ځای شو.

که په لنډيز سره پورتنۍ خبرې غوټه کړو، نو په ختيځ زون کې افغانان د مغلو امپراتورۍ ته تسليم شول او د باغيانو پرضد وجنګېدل . البته ځينې افغانان هم وو چې د باغيانو سره ورد ېدل او د هغوی انګېزو يې په پټو سترګو تعقيبوله . دغوخلکو ځانګړې ګټې لټولې او د امپراتورې د اداري ثبات او تحکيم ته يې چندان پروا نه وه.

يوه بله ډېره مهمه جبهه هم وه چې هلته افغانانو خپله مېړانه او توره څرګنده کړه افغانانو شهزاده پرويز او شهزاده خرم ميوار ته بدرګه کړل . داسې ښکاري چې په دې وخت کې ځينې افغانان په راجستان کې هم ځای پر ځای شوي وو.

امپراتور کومه د پالنې او نمانځنې پاليسي چې د افغانانو په مقابل کې غوره کړې وه ، نورافغانان يې هم تشويق کړل چې هندوستان ته کډه شي. په دې توګه زيات شمېر نور افغانان په هند کې ځای پرځای شول. ددې لپاره چې شورشي راجپوت د کټ بهار په سيمه کې کمزوری شي (ددهلي باداون او سمبال سرکار) جهانګير افغانان تشويق کړل چې په دغه سيمه کې ځای پرځای شي. په ۱۷۱۹ کې علي محمد خان روهيلا په کټهبا کې خپلواکه اداره جوړه

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کړه او ځینې نورې برخې هم ورسره یو ځای شوې او وروسته یې په روهیلکنډ سره شهرت پیدا کړ. له دغو تدابیرو څخه په ښکاره ثرګنده چې جهانګیر د کنترول او موازنې پالیسي غوره کړې وه. ددې لپاره چې پر دغو بېلا بېلو نژادي خلکو باندې اتوریته وساتلی شي.

ده دوو خاصو ډلو افغانانو او راجپوت زیاته پاملرنه کوله چې تر کنترول او موازنې لاندې یې وساتي.

په شمال غربي سرحد ي منطقه کي:

افغانانو د جهانګیر په زمانه کې په شمال غربي سرحد کې حیراونکی رول لوباوه. سره له دې چې جهانګیر د پخلاینې پالیسي د ټولو افغاني سردارانو په مقابل کې په هند کې جاري وه خو سرحدي افغانان مشران هم همېشه په سوله او امن کې نه وو ناست. په ۱۶۱۷ کې دوی شورش وکړ. دا وار د لاړك او کهاتور افغانان پورته شوي وو. په ۱۶۱۱ کې کله چې مغلو د هند د ختیځ افغانان کمزوري او تسلیمېدو ته مجبور شول نو بیا یې د دکن افغانانو خواته مخه کړه او هغه یې تر فشار لاندې ونیول نو دا افغانانو لپاره یوضرورت شو چې د مغلو پرضد مقاومت وکړي. په دې ترتیب په ۱۶۱۱-۱۶۱۲ کې د سرحد افغانانو بغاوت پیل کړ تر څود مغلو پام دې خواته واړوي. ډېر امکان لري چې دغه بغاوت د دکن د مشرانو له خوا تحریك شوی وي. تر څو مغل مجبور شي او هغې خواته مخ واړوي. که څه هم په دې هکله شواهد نشته خو دا د امکان څخه وتلې خبره ده. سره له دې جهانګیر د پخلا ینې پالیسی ته دوام ورکړ. په هر حال ددې د ۱۶۱۱ کال لوی پلان د دکن په هکله نتیجه ورته کړه او پلان یې ناکام شو. او په همدې وخت کې داحداد بغاوت په ټول شمال غربي سرحد کې پر اختیا غوره کړه. په دغه حالت کې جهانګیر مجبور شو چې صوبه سرحد ته د مغلو پوځونه واستوي. په همدغه موقع کې د دکن ملك امبار (عنبر) ته موقع په لاس ورغله چې خپل زیانونه جبران کړي او خپلې زېرمې بېرته ډکې کړي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

له دغه اردوګانو سره سره چې سرحدته د احداد د ټکو لو لپاره استول شوي وې دافغاني سردارانو لکه تاج خان (د مغلو زوړ ملاتړی) ،شېرخان افغان ، نندعلي ميداني بيزان (د نندعلي ميداني زوی) لښکرې هم وې . تاج خان او نندعلي ميداني د بنګښو په سيمه کې د باغيانو په مقابل کې ښې پايلې تر لاسه کړې . د نمانځنې په توګه تاج خان وروسته د ټاټا ګورنر مقرر شو. او په ۱۶۱۱ کې نندعلي (نارعلي) ميداني له ۸۰۰ څخه تر ۱۵۰۰ منصب ته لوړشو او په ۱۶۱۴ کې له ۱۰۰۰ نه تر ۱۵۰۰ منصب ورکړ شو. سره له دې چې په شمال غربي سرحد کې همېشه اړ ووړو خو ده پخوا په شان پر افغانانو باوړ درلود. او هغه ځوك چې ورسره ووه ده ته هم وفا دار وو او له ده سره يې خيانت ونه کړ. دوی ټولو د امپراتور لپاره قرباني ورکړې. امپراتور له دوی څخه خوشاله و او دوی ته يې همېشه په ښه سترګه کتل. ده احمد بېك کابلی له پېښاور څخه لرې کړی و او هلته يې شېر خان افغاني د جاګير دار په توګه مقرر کړی و (۱۶۰۷) . او دی ښه پوهېدو چې پېښاور دافغانانو د تحريکاتو او شورشونو جوړولو ځای و.

جهانګير په بې ساري ډول دسرحدي افغانانو په مقابل کې ازاد لاسی و په تېره بيا د هغه چا په مقابل کې چې بيعت به يې کاوه. سره له دې د احتياط په مقصد ځينې کورنۍ يې ديرغمل په ډول په دربار کې ساتلې . په ۱۶۰۷ کې يوشمېر يوسفزي مشران تسليم شول. دوی ټول په درنښت ونمانځل شول او بېرته خپل وطن ته واستول شول. همدارنګه د قدم اپريديو څخه خوشحاله و او د ختيځې درې راهداری (د لارو څخه د تېرېدو حقوق) يې دوی ته ورکړې وه.مګر په عين حال کې يې د قدم ورور حسن او دده زوی د يرغمل په ډول ساتلي وو. کله چې قدم بغاوت وکړ او د مغلو پر ځو پوستو يې يرغل وکړ، دوی د ګواليار په کلا کې بنديان شول. په ۱۶۱۵ کې الله داد د حداد زوی تسليم شو او د امپراتورۍ په خدمت کې شامل شو . ده ته (۲۰۰۰۰ سکې) او يوه قيمتي دغميو ډکه چاړه ورکړل شوه. په ۱۶۱۷ کې دی د محبت خان تر لاس لاندې په افغانستان کې مقرر شوی و. تر تلو دمخه ده ته درشيد خان لقب

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ورکړ شوې و. او همدارنګه ډېرې زياتې تحفې يې ورکړې. رشيد خان ته يې وظيفه ورکړې وه چې د افغانانو تر منځ دنفاق تخم وپاشي. په داسې حال کې چې رشيد خان يې کابل ته واستاوه دده ورور او زوى يې په دربار کې يرغمل وساتل. دشاهي فرمان په اساس محبت خان له يوه لښکر سره رشيد خان د بنګښو سيمې ته واستاوه.

ده له بنګښو سره زړه سوى وښود او مغلو ته يې زيات زيان واړاوه او د امپراتورله وېرې له باغي بنګښو سره يو ځاى شو. دده زوى او ورور په ګواليار کې بند وو. په ۱۶۲۰ کې الله داد توبه و ويستله او له امپراتور څخه يې عفوه وغوښته. ده دغه عفو وشوه او د پخوا په شان د ۲۵۰۰/۲۰۰ رتبه ورکړ شوه. دده ورور هم له بند څخه ازاد شو او ۱۰۰۰ روپۍ يې بخشش هم ورکړې. تر دې وروسته رشيد خان د خان جهان لودي ترمشرتابه لاندې کار کاوه او نوموړي دنده اخيستې وه چې د کندهار پر خوا لښکرې قومانده کړي.
مګر د شهزاده شاه جهان بغاوت ټول پلانونه وځنډول او د کندهار بيا نيول له ايرانيانو څخه وځنډېدل او رشيد خان له دغه پوځ سره د باغي شهزاده په تعقيبولو پيل وکړ.

جهانګير په سياسي چاروکې د افغانانو مشوره چندان نه اورېده او نه يې منله په ۱۶۲۰ کې خان جهان لودي دملتان ګورنر مقرر شو. په هماغه کال ده وړانديز کړى و چې دکندهار نيولو لپاره دې واستول شي. جهانګير دده وړانديز ونه منلو. افغانان په دغه وخت کې د زېرمو له نشتوالي سره مخامخ وو. نو ځکه افغانانو له خان جهان لودي څخه غوښتنه کړې وه چې د ارتباط کرښه پرانستې وساتي او خلکو ته کومك ورسوي. مګر خان جهان لودي دداسې وړانديزونو منلو ځان ته خطر باله او له دې څخه وېرېده چې دې سره به د شمال لويديز سرحد قبايلي افغانانوسره وتړل شي او دمغلو په دربار کې به يې موقف کمزورى اوتر سوال لاندې راشي.

په هر حال دا يوه ځانګړې موضوع ده. د افغانانو له پلوي کولو پاليسۍ سره تر ټولو څرګنده شواهد داوو چې جهانګير زيات شمېر افغانان په پوځ کې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

جذب کړي وو. ده په ازاد ډول افغانان له افغانانستان څخه راغوښتل او په پوځ کې يې نيول. داسې ويل شوي دي چې د جهانګير په دوره کې د خان لودي په پوځ کې يوازې ۳۰۰۰ د لاړك سپاره موجود وو چې د بيجاپور د سلطنت په خلاف يې په ۱۶۱۵ کې عمليات کړي وو.

الفنستون حيرانتيا ښکاره کړې وه چې دلاړك له خپل اصلي ټاټوبي څخه بالکل ورك شوي دي. ښايي ددې کار دوه علته وو. يو داچې جهانګير د دلاړکو، يوسفزو او مهمندو د شخړو د خلاصولو په مقصد زيات شمېر دلاړك هندوستان ته نقل کړل او د هندوستان او د کن په بېلا بېلو سيمو کې يې خواره کړل. دوهم داچې د مغلو فوجدارانو ، جاګير دارانو او زميندارو هر يوه په خپل وار زيات شمېر افغانان خپلو پوځو ته جذب او له ځانو سره يې بوتلل څرګنده ده چې د پورتنو دوو ټکو په نظر کې نيولو سره ډېر زيات افغانان په تېره بيا د لاړك هندوستان ته ولاړل او د خپل وخت په سياست کې يې ښه رول لوبولى و.

ددکن جبهې د جهانګير د پاچاهۍ په لومړيو کې ډېر شمېر مغل جنرالان وازمويل او دهغوى انرژي يې خلاصه کړه. افغاني سرداران او سرتېري د دکن سره تړلي بلل کېږي. ځکه چې هر پوځ چې هلته تللى زيات شمېر افغانان به په کې وو. د ۱۶۱۱ کال لويه جګړه کې چې د خان جهان لودي تر قومندې لاندې پوځونه هلته مصروف وو. زيات افغاني سرداران لکه عليخان نيازى محمد خان نيازى ، احمد خان نيازى ، مبارزخان، ناهير خان ، دلاور خان ، منګلي خان ،کمال الدين (د شېرخان زوى) ،شهباز خان لودي ، مبارك خان سرواني ،الله دل بختيار خان ملا خان افغاني ، جلال خان او جمال خان (د دلاورخان زامن) ، سکندر خان دورماني اونور ډېر ورسره وو. دا ډېر تنګ او ترفشار لاندې وخت و او امپراتور جهانګير سخي ناچاره و او مجبور و چې افغان لښکرې دملك امبار (عنبر) ځېلو ته ورواستوي که څه هم دا جګړه بريالۍ نه وه خو سره له دې امپراتور پر ضايعاتو اوتلفاتو قار ونه کړ. او د افغانانو مېړانه او توره يې وستايله ، او د ښه خدمت په مقابل کې يې حتی

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

تقدیر هم کړل. ویل کېږي چې حسن خان میانه په ۱۶۱۷ کې په دکن کې مړ شو او ده د مغلو خدمت کاوه.

دده زوی بهلول چې وروسته د تیر بلند خان لقب ورکړ شو او د جهانګیر له خوا ثو واره تقدیر شو. امپراتور ده ته همېشه د ښه خانزاده خطاب کاوه. ځکه چې هم زړه ور او هم ډېر مودب او د ښه کلتور خاوند و. په ۱۶۲۲ کې کله چې شهزاده شاه جهان بغاوت وکړ، دواړو دریاخان لودي او سربلند خان لاس ورسره یو کړ. کله چې شهزاده شاه جهان د ګولکنډې کلا ته پناه یوړه سربلند خان ور څخه بېل شو او بیا یې د امپراتور خدمت پیل کړ.

په غربي سیمه کې د افغاني سردارانو رول په دې وخت کې یو ډول نه و. که څه هم ځینې د باغي شهزاده شاه جهان پر خوا ودرېدل زیات شمېر یې امپراتور ته وفادار پاتې شول. عبدالله خان د ګجرات والي د شهزاده خواته واوښت او غوښتل یې چې د ولایت ټوله خزانه په مندو کې شهزاده ته تسلیم کړي. تاهیر خان تور یا شېر خان. بابه خان یا نانو خان افغان چې د ګجرات دسیمې جاګیر داران وو، له نورو وفادارو صاحبمنصبانو سره یو ځای شول او دګجرات د یوان محمد شفیع یې راوغوښت. دوی په پټه په احمد اباد کې سره ټول شول او په ۱۶۲۲ کې یې عبدالله خان تېښتې ته مجبور کړ ددغه توریالیو او مېړنیو افغانانو دغه مېړانه وستایل شوه او امپراتور جهانګیر د دوی منصبونه ورلوړ کړل. امپراتور شهزاده داوربخش د شهزاده خسرو زوی د ګجرات ګورنر مقرر کړ او رصالت خان (د خان جهان لودي زوی) یې دده سره وګمارلو.

د ځینو افغانانو نقش د جهانګیر په زمانه کې

دجهانګیر د سلطنت په زمانه کې افغانان د خاصې پاملرنې وړ دي او دوی په دغه دوره کې ښه رول لوبولی و. له دغو څخه یو هم دلاور خان دی چې پخوا مو دهغه یادونه کړې وه په ۱۶۰۵ کې دی یو مهم او پېژندل شوی

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

افغان سردار و. ده خپله ورتیا لادمخه دباغي شهزاده خسرو په مقابل کې بنودلې وه. په ۱۶۰۶ کې ده د ۱۴۰۰/۲۰۰۰ منصب ترلاسه کړی و. په ۱۶۱۴ کې د شېرخان او نورو افغانانو سره د میوار په جګړه کې یو ځای و. په ۱۶۱۸ کې دې د کشمیر ګورنر مقرر شوی و. د خپلو توریالیو ورونو جلال ، جمال او حسن په ملګر تیا ده لوړه کړې وه چې کشتوار به په دوو کالو کې نیسي او خپله دا وعده یې پوره کړه نو ځکه په ۱۶۲۰ کې دی او ده زوی د امپراتور له خوا ونمانځل شول او ددوی رتبې یې لوړې کړې. دلاور خان ته د نویو نیول شویو ځمکو عاید ورکړ شو چې دکال سل زره روپۍ کېدې دی لنډه موده وروسته مړ شو. جهانګیر دده په هکله په خپل یادښتونو کې لیکلي دي:

((دی تر ټولو امیرانو وړاندې و....)) دده تر مړینې وروسته امپراتور دده د زامنو خیال ساته او دده مشر زوی جلال خان یې د کشمیر ګورنر مقرر کړ. جلال خان او ملګري یې پوره هڅه وکړه چې د کشتوار شورشي عناصر امحا کړي.

د جهانګیر د زماني بل لوی افغان سردار خان جهان لودي و. دده اصلي نوم عیر خان و. دی په کراره قدرت ته ورسېد او دمغلو په دربار کې د درناوي خاوند شو. په ۱۶۰۶ کې ده د صلایت خان لقب تر لاسه کړ. یو کال وروسته دده لقب خان جهان لودي شو او د نمانځنې چېنه ورواغوستل شوه. امپراتور په ډېره مینه دده په هکله ولیکل ((دی ماته تر زامنو کم نه دی)) کله چې دی له کابل ځخه لاهور ته راستون شو په ۱۶۰۷ کې جهانګیر ملا احمد مشهور حکاك ته وویل چې سو بیت په ګوتې کې وکني. بیا امپراتور هغه ګوتې یاخان جهان لودي ته ډالۍ کړه. دخپلو یادښتونو په یوبل ځای کې لیکلي ((نن ورځ زما په حکومت کې تردده بل دصلاحیت سړی نشته. دده پرمخه هسې ګناهونه چې د ښنلو وړ نه وي. زه یې ښنم. ما هر څه ده ته کړي دي پر ځای مې کړي دي. او ده ته به زه هر څه وکړم.)) کله چې شهزاده خسرو بغاوت وکړ، جهانګیر پر خان اعظم باندې شکمن و چې له شهزاده سره بلاس لري. ځکه

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

چې هغه له خسرو سره نږدې اړیکې درلودې . نوځکه یې خان اعظم له نظره واچاوه خان اعظم نږدې هر څه له لاسه ورکړې ،حیثیت ، پرستش، او قدرت یې مخ په کمېدو و که چېرې خان جهان لودي په منځ کې نه وای داخل شوی . دخان اعظم هر څه له لاسه ووتل . خان جهان لودي امپراتور ته دده د پلار صادقانه خدمتونه یاد کړل . د خان اعظم پلارشمس الدین، محمد انقي خان او دده مور دواړه دمغلو د کورنۍ وفادار نوکران وو. په کراره سره د امپراتور بدګوماني ورکېده او ده ته یې د ۷۰۰۰ منصب او جاګیر ورکړل. همدارنګه امپراتور له راجه مان سنګهـ څخه خپه و او غوښتل یې چې ټول راجپوت غړي له دربار څخه ورك کړي.اوامپراتور ددوی په مقابل کې باالکل بې پروا و. خان جهان لودي د مان سنګهـ په خوا نیولو مداخله وکړه او دده خدمتونه یې یاد کړل. په پای کې د مان سنګهـ موقف ببرته ژوندی شو جاګیر ورکړ شو او په دکن کې مقرر شو. په بل وخت امپراتور غوښتل چې امرالامرا شریف خان ته تقاعد ورکړي. بهانه یې دده ناجوړي وه. مګر خان جهان لودي په مرسته په دکن کې مقرر شو. همدارنګه کله چې شهزاده خرم پلار ته د یوې لویې ډلې د نومونو جدول ورکړ چې خسرو له بند څخه خلاصوي، خان جهان لودي په مداخلې سره امپراتور لست اورته واچاوه او حتی ویې هم نه لوست. او که نه ډېر کسان به وژل شوي وای . بل مثال د دلیپ رای د (رای سنګهـ زوی) دی چې هغې ډېر ګناهونه کړي وو. د جهانګیر دپاچاهۍ په دریم کال ده عفوه تر لاسه کړه او دا هم د خان جهان لودي په وساطت سره وشوه ، ډېر زیات شمېر خانان د خان جهان لودي په سپارښتنه وژغورل شول. د معاصر لالمرا مولف شاه انور خان لیکي جهانګیر دخان جهان لودي سره دومره مینه درلوده چې غوښتل یې ده ته د سلطان لقب ورکړي او په غسل خانه کې څوکۍ ورکړي. مګر خان جهان لودي دغه شاهانه امتیاز ونه مانه . اګر چې ددغه خبرې د صحت په هکله بحث کېدای شي ، خو سره له دې هم دا څرګندوي چې امپراتور افغان سردار ته ډېر زیات احترام درلود . په همدې وجه چې پرده باندې یې ډېرباور درلود په ۱۶۱۰ کې یې دکن ته واستاوه. تر تلو د مخه یې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ده ډېر زيات بخښش ورکړ او ويې نمانځه. مګر دده ځينو غلطيو د امپراتور لوړاميدونه کمزوري کړل خو سره له دې هم دده يې ډېر احترام کاوه. جهانګير خپلو يادښتونو کې ليکلي: ((څرنګه چې ما ډېره علاقه درلوده چې خپل فرزند خان جهان ووينم او د دکن په هکله معلومات ورځخه واخلم او مشوري ورسره وکړم ، دی مې راوغوښت)) په همدې وخت کې وه چې د خان جهان لودي په غوښتنه يې د شهباز خان لودي منصب لوړ کړ. مګر دا موهم له ياده ونه وځي چې د مغلو لوړ رتبه منصبدارو تر منځ دخانګړي حسادت له مخې امپراتور مجبور شو چې خان جهان لودي په ۱۶۱۱ کې بيا دکن ته واستوي. له بده مرغه د مغلو د نه همکارۍ له مخې په خپله دنده کې پاتې راغی په ۱۶۱۶ کې يو ځل بيا له شهزاده شاه جهان سره د کن ته واستول شو تر څو خپل پيشتر ببرته ژوندی کړي. په همدې کال څه نا څه دری زره دلاړك په اردو کې داخل شول. بل کال ته خان جهان لودي ۶۰۰۰ ۶۰۰۰ منصب ته ورسيد. دا منصب يوازې د شاهي خاندان شهزاده ګانو ته ورکول کېده. په ۱۶۱۷ کې کله چې له شهزاده شاجهان سره راستون شو ده ته تر ټولو وړاندې پتوب ورکړ شو . ده ته اجازه ورکړ شوې وه چې امپراتور سره په جهاروکه کې هم ليدل وکړي.

جهانګير په خپلوا خاطراتو کې وايي : ((لومړی سړی چې زما ملاقات په ورسره کېده هغه خان جهان لودي و)) جاروکه سندي کليمه ده چې پورته ياده شوه . مادی انتخاب کړی و چې زما د پېښو د ښکلولو ويار ولري. په دې موقع امپراتور پرده ډېر مهربان و. نور سرداران لکه عبدالله خان . فيروزي جنګ. محبت خان او نورو ته د ليدو اجازه تر ده وروسته وه حتی محبت خان او اصف خان دومره راز د جهانګير سره نه درلود لکه چې خان جهان لودي درلود. خان جهان لودي ده ته وړانديز وکړ چې شهزاده خسرو خلاص کړي . جهانګير ومنله . خو په دې شرط چې کوم سردار د هغه څارنه او روزنه په غاړه واخلي. خان جهان لودي دادروند بار په خپلو اوږو واخيست او شهزاده خسرو (شاه جهان) له بند څخه خلاص شو.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د ۱۶۱۷ وروسته خان جهان لودي ته تر څه وخته پورې کومه خاصه پاملرنه ونه شوه په ۱۶۲۰ کې دی دملتان ګورنر مقرر شو. ځکه چې فارسيانو کندهار تهديداوه. دوه کاله وروسته شاه عباس صفوي پر کندهار يرغل وکړ. خان جهان لودي د مشورې لپاره دربار ته وغوښتل شو. ده ته امر وشو چې د جنګ لپاره تياری ونيسي خو د شاه جهان تر رارسېدو پورې دې انتظار وباسي او برېد دې نه کوي. مګر لږه موده وروسته شهزاده پخپله بغاوت وکړ. بالاخره امپراتور پرېکړه وکړه چې خان جهان لودي د مخکيني ګارد د قوماندان په حيث مخته ولاړ شي. او د شهزاده شهريار تر رارسېدو پورې انتظار وباسي. داسې ويل کېږي چې زيات شمېر افغانان کله چې خبر شول چې خان جهان لودي کندهار ته لېنکر باسي زيات شمېر افغانان ملتان ته راټول شول چې دده ملاتړ وکړي. هر يوه د ورځې پنځه ټانکې دسپاره لپاره او دوه ټانکې د پلي لپاره غوښتلې. خان جهان لودي ددوی وړانديزونه مانه تر څو امپراتور خوابدی نه شي. څرنګه چې شهزاده شاه جهان بغاوت پيل کړ. د کندهار قوت د بخوا متوجه شو او په نتيجه کې کندهار د پارس دوهم شاه عباس صفوي ته ورپاتې شو.

لنډه موده وروسته خان جهان لودي دربار ته وغوښتل شو مګر ده يو څه خنډ وکړ. په نتيجه کې امپراتور پرده باندې يو څه شکمن شو مګر حقيقت دادی چې دی ډېر ناموړه و اودومره کمزوری وچې دا ممکنه نه وه چې د امپراتور حضور ته ځان ورسوي. وروسته کله چې دی حاضر شو د اګرې د کلا قوماندان او د شاهي خزانې مسول وټاکل شو. ده ته همدارنګه امر وشو چې په فتح پور سکرې کې د ننه واوسېږي. د خان اعظم ميرزا عزيز کوکه تر مړينې وروسته په ۱۶۲۰ کې خان جهان لودي د ګجرات ګورنر مقرر شو. کله چې محبت خان بنګال ته واستول شو. خان جهان لودي د شهزاده پروېز (عطالق) مقرر او له ده سره په برهانپور کې يو ځای شو. په عين وخت کې د دکن وايسرا هم مقرر شو. دشهزاده پروېز تر مړينې وروسته په ۱۶۲۵ کې د دکن دچارو مسئوليت هم دده پر غاړه شو. دی دخپل قدرت په لوړه څوکه کې و.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کله چې شهزاده شا جهان عفوه وغوښته . دا عفوه يوازې د خان جهان لودي په سپارښتنه ومنل شوه . د ((ډې لايټ)) په حواله په ۱۶۲۶ کې دی پر ټولو مسلط سردار وو.

د خپلې اداري په وزوستيو کې يې خپله ځېړه توره کړه او د رشوت په اخيستو يې خان بدنام کړ . ده دري لکه روپۍ له نظامي شاهي ځخه واخيستې او بالاګهاټ يې دوی ته ور پرېښود . نه يوازې دا بلکې د هغې سيمې ټولو افسرانو ته يې امر ور کړ چې کلا ګانې نظام شاهي ته وسپاري. يوازې سهدار خان د احمد نګر د کلا قوماندان دا امر ونه مانه ، تر هغو چې فرمان ورته راغی د دغې معاملې پر سر د هغه وخت او راتلونکو موء رخينو له خوا پرده باندې سختې نيوکې شوې دي . مګر حقيقت دا دی چې حميد خان د نظام شاهي ((پېشوا)) دی تر دې حده پورې مجبور کړی و اوحالات هم داسې وو چې بالاخره مجبور شو او بالاګهاټ يې دوی ته ورو سپاره . د ګروپونو تر منځ دحسادتونو دمحبت خان کودتا ، د جهانګير ناروغۍ ، د اصف خان طرفداري له شاه جهان ځخه د نور جهان هڅې او د شهزاده شهريار په ګټه فعاليتونه پرده اغېزه واچوله او خپله راتلونکې يې تياره ليده . په داسې حالت کې ده دنظام شاه ملګرتيا د ځان په ګټه بلله چې د سادا په وخت کې هلته پناه يوسي . داټوله معامله وه چې دامپراتور په سترګو کې بيخي کوچنۍ شو. حقيقت دادی چې امپراتور دُدربار د حالاتو په نظر کې نيولو سره پر ده باندې نيوکه ونه کړه او پر خپل ځای پرېښود.

خان جهان لودي د مغلو په دربار کې د قدرت بېلا بېلې مرحلې لنډې کړې. ده دمغلو د امپراتور پوره باور او محبت تر لاسه کړ او مهمې دندې يې اجرا کړې . دده په غوښتنه امپراتور د شهزاده ګانو او سردارانو ګناهونه وبخښل . شهزاده خان دمعامرالامرا مولف ليکي چې په دربار کې د خبرو اترو او کليموٌ په ادا کولو کې خان جهان لودي حريف نه درلود . د وخت په تېرېدو هره ورځ د نوي عزت خاوند کېده. ده ته په غسل خانه کې ځای تا کل شوی و او دا ډېر خاص امتياز و . امپراتور ده ته ويلي وو چې له کومې شهزادګۍ سره

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

واده وکړي. ده ته د ډهل (ډوم) وهلو ویاړ هم ورپه برخه و. امپراتور یو وخت دده سره د اس په سپربډو کې مرسته وکړه او کله چې ورڅخه بېلېده له سترګو یې اوښکې توی شوې دوخت ټولو اروپایي سیلانیانو دده د تسلط او قدرت په هکله خبرې کړې دي. د ایډوارډ ټېرې په قول چې په ۱۶۱۶ کې یې دمغلو دربار لیدلی و امپراتور خان جهان لودي ته د ((زما دزړه سردار)) لقب ورکړی و. دده د زامنو په ډله کې دولت خان د مغلو په پوځ کې و او د جهانګیر د پاچاهۍ په شپاړسم کال کې ده ته د ۱۰۰۰ منصب ورکړ شوی و. د پاچاهۍ په اوه لسم کال ده ته ۲۰۰۰ منصب او یو کال وروسته داصالت خان لقب ورکړ شوی و.

دمغلو تر منځ ډېرې مسرورتیاوې د افغانانو په هکله لیدل کېدې او زیاتره یې مخالف وو. یو وخت شریف خان امیر الامرا د سلطنت په پیل کې امپراتور ته وړاندیز وکړ چې افغانان له دربار څخه وباسي او له پوځ څخه یې هم لرې کړي، ځکه چې دوی له زړېډو نیتي څخه بیا تر مړینې پورې د- ښمني کوي. په نتیجه کې د امپراتورۍ ټېلا ټېلو برخو ته امرونه واستول شول. مګر عظم خان ددې مفکورې مخالف و او پاچا ته یې مشوره ورکړه چې دا عملي خبره نه ده او د اپلان یې عملي نه کړ او صرف نظر یې ورڅخه وکړ.

همدارنګه محبت خان جهانګیر خان ته ولیکل چې رسید خان یو پوه، زړه ور اوموثر شخصیت دی چې د خپلو ملګرو په زړو کې ځای لري . ده امپراتور ته مشوره ورکړه چې یا افغاني مشران له دکن څخه وروغواړه او یا د زمان خان له مقررۍ څخه د سرحد قوماندان په حیث منحرف شه . زمان خان د رشید خان نږدې دوست او ملګری و. ده وېره درلوده چې د دواړو نږدې والی ښايي د امپراتور پرضد یو کلک سنګر شي. سره له ټولو بدګومانیو او مخالفتونو جهانګیر افغانانو ته پوره وخت اوموقع په لاس ورکړه چې خپل ارزښت او وړتیا د جګړې په میدان او همدارنګه په اداري چارو کې وښيي . د جګړې په میدان کې یې وړتیا ثابته کړه . هر یوې قهرمان او توریالی تېر شوی دی. مګر په اداري برخه کې یې چندان بریالی برخه نه وه اخیستې . دا

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ځکه چې لـه يـوې خـوا دوی علاقـه نـه درلـوده او لـه بلې خـوا د اداري چارو د سمون اسـتعداد يـې نـه درلـود دوی حتـی پـه دې کـې بريـالي نـه شـول چـې د ايرانيـانو او تـور انيـانو پـه څېر خپـل تولګـي لـه افغانـانو څخه جـوړ او ټينـګ کړي يو دليل دا هم و چې د نورو پر مقايسه دوی لږکي وو. او له بلې خوا دوی يو تر بله تبعيض او حسادت درلود

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شپږم څپرکی

له افغاني سردارانو سره دشاه جهان اړیکې

د شاه جهان دامپراتورۍ په دوره کې د افغاني سردارانو لپاره په جګړه ایز اداري فعالیتونو کې پراخ میدان موجود و. تر څو خپل رول ولوبوي. د شاه جهان له پاچا کېدو سره جوخت ده د خپل پلار پالسي د افغانانو په هکله تعقیب کړه. زیات شمېر افغانانو ته یې رتبې اومنصبونه ورکړل. اوزیاتره یې په خپلو دندو کې پرېښودل. خان جهان لودي، احمد خان نیازی، بهلول خان ، بهادر خان روهیلا، دریا خان روهیلا، رشیدخان انصاري، مبارز خان افغان ، نظر بهادر خشکي ، شهباز خان دوتاني ،شېر خان افغان یا ناهر خان تور، دلاور خان برېڅ ، عثمان روهیلا(بهادر خان روهیلاتره) ، حیات ترین (دعلیخان ترین زوی). الله ول ترین ، اېمل افغان پردل خان(د دلاور خان زوی)، جهان خان کاکړ، اصالت خان (د خان جهان لودي زوی) او ځیني نور افغانان چې په خپلو منصبونوکې د پخوا په شان مقرر پاتې وو او یا یې ارتقا کړې وه . د پورتنیو شخصیتونو په څنګ کې ځیني نور لکه میرزا ....(درشید خان انصاري ورور) او محمد خان مومند د نورو په ډله کې د امپراتور په پوځ کې د شهرت خاوندان وو. ددغو رتبې او منصبونه دشاه جهان د امپراتورۍ په پیل کې څه شی وو؟ معلومات نشته . پردوی سربېره زیات شمېر ځوان افغان افسران په پوځ کې په خدمت بوخت وو چې په وار وار د هغو ذکر شوی دی.

امپراتور شاه جهان هغو افغانانو ته په خاص ډول توجه درلوده چې له ده سره د شهزاده توب په دوره کې ملګري وو. د دلاورخان برېڅ د شاه جهان یو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خاص او زړه ته نږدې ملګرى و چې د مړينې پورې له امپراتور سره وفادار پاتې شو. همدارنګه شېر خان تنور دده ډېر نږدې ملګرى و او نوموړي له ده سره په تخت نيولو کې زياته مرسته کړې وه.

نوموړى يې د ګجرات ګورنر مقرر کړ. ده دا څوکۍ د خپل مرګ تر وخته وساتله (۱۶۳۰) دده تر مړينې وروسته دده زامنو ته مناسب انعامونه ورکړ شول. مګر دوى ډېره موده ژوندي پاتې نه شول چې د امپراتور له مهربانيو څخه ګټه واخلي.

د خان جهان لودي بغاوت

سره له دې چې مغلو امپراتور شاه جهان پر افغانانو ډېر مهربان و، خان جهان لودي له پيل څخه دده اعتماد له لاسه ورکړ او د امپراتو ر پرضد يې بغاوت وکړ. کله چې شهزاده پرويز مړ شو نو خان جهان لودي په دکن کې د ګورنر په صفت پاتې شو. ده دلته له حميد خان سره د ملګرتيا اړيکې ټينګ کړل. نوموړى د احمدنګر د نظامي شاهي سلطنت وکيل او پېشوا و. له ده څخه يې غټ رشوت واخيست. خان جهان لودي د بالاګهاټ سيمه ده ته د ۵۵ کرور دامو (۳ لکه روپۍ) په مقابل کې ورپرېښودې. يوازې د احمد نګرد کلا قوماندان سهداد خان تسليم نه شو. نورو ټولو فوجدارانو او تهانه دارانو خپلې کلاګانې نظام شاهي منصبدارو ته تسليم کړې او په برهانپور کې سره ټول شول. په همدې وخت کې محبت له دربار څخه ووت او په جونېر کې د شهزاده شاه جهان سره يو ځاى شو. په داسې وخت کې جهانګير خان لودي ته د قوماندانې اعلى لقب هم ورکړ. په دې توګه د جهانګير د پاچاهۍ په پاى کې خان جهان لودي د ۶۰۰۰/۶۰۰۰ منصب تر لاسه کړى و او د امپراتورۍ تر ټولو مهم او د صلاحيت درلودونکى سردار و. په ۱۶۲۷ کې کله چې جهانګير مړ شو دى د دکن د صوبې صوبه دار و.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

څرنګه چې شاه جهان (په دې وخت کې په جونير کې و) د خپل پلار له مرګه خبر شو او د دربار بې نظمه حالت هم ورته معلوم و، ده سملاسي خان نثار خان په خپل مهر شوي فرمان سره د کن ته ورواستاوه او خان جهان لودي يې په خپله دنده کې پرېښود چې دوام ورکړي.

خان نثار خان دامپراتور پيغام ورته ورساوه چې افغان ګورنر به په نږدې راتلونکي کې ورنازول شي. په دې ډول ده ته د ۷۰۰۰/۷۰۰۰ ((دواسپه سه اسپه))منصب ورکړ شو. په همدې مهال امپراتور خپل استازي ته وويل چې له ده څخه پته مشوره واخلي چې افغاني جنرالان څه نظر لري؟ او يا پربرهانپور باندې مارش وکړم او کنه؟ ده ګنګي له دې چې نثارخان امپراتور دا امر ورته ورسوي خان جهان لودي ته د درياخان روهيلا اوتصيل خان د مغل د يوان له خوا خبر ورکړ شو چې شهزاده دا وربخش پرتخت ناست دی او شهزاده شهريار هغوته د جګړې تياری نيولی اودتخت او تاج دعوې لري. خان جهان لودي پوهېده چې لکه نور جهان د شهريار ملاتړ کوي او هغه يې د لاهور امپراتور اعلان کړی دی. نو په دې ډول درې تنو دتاج او تخت دعوه درلوده . په دې وخت کې خان جهان لودي بې طرفي اختيار کړه او په دې هکله اغا افضل د دکن د يوان هم ده ته د بې طرفۍ مشوره ورکړې وه. د شمالي هند د تاوده سياست پراختيا او دچارو دې ګډ وډ حالت خان جهان لودي له لوی مشکل سره مخامخ کړ. دا رښتيا ده چې په (جونېر) کې ده د شاه جهان خدمت کړی و ، خودی پر دې نه پوهېده چې شاه جهان د افغانانو په هکله څه نظر لري؟ کله چې خان نثار خان راورسېد دده يې سوړ هر کلی وکړ ځکه چې لږ د مخه يې اورېدلي وو چې شاه جهان محبت خان نمانځلی دی. حال دا چې د پخواني امپراتور له خوا په دې وروستيو کې دسپه سالار لقب هم ورکړ شوی و. دغه کاردوی شك او خپګان ثابت کړ او فکر يې کاوه چې د افغانانو راتلونکي تياره غوندې ښکاري. په دې څه خپه و او د خپګان حالت کې يې جان نثار خان بې له تاوده هرکلي بېرته واستاوه. او په شفاهي توګه داسې ورته وويل چې زه په داسې موقف کې نه يم چې له شاه جهان سره په وفادارۍ

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

او صداقت خدمت وکړم. د دربار مورخین لیکي چې د خان جهان لودي غوښتنه دا وه چې د جهانګیر نه وروسته د امپراتور قدرت تر لاسه کړي. دربار د مورخینو نظرد منلو وړ نه دی او دو د تبعیض او حسادت له مخې دا خبرې لیکلي دي.

دوی د خان جهان لودي او افغانانو مخالف وو. ده هیڅکله هم پاچا هی ته سترګې نه وې نیولې ، که څه هم ځینو ملګرو لکه دریا خان روهیلا دې کارته هڅاوه. لنډه موده جان نثار خان له تلو څخه وروسته سکندر خان دوتاني د برهان پور د کلا مدافعې ته پریښنبود او پخپله د ملوا خواته ولاړ. ملوا د افغانانو یوه کلکه مورچه وه او دده کورنۍ هم هلته اوسېده. پر دې سربېره ده ته خبر رسېدلی و چې محبت خان د شاجهان له خوا وظیفه اخیستې وه چې له ګجرات څخه د ملوا خواته پر مختګ وکړي.

او د خان جهان لودي کړه وړه وڅاري. له ده سره راجه ګاج سنګه او راجه جی سنګه هم ملګري وو او له برهان پور څخه یې حرکت وکړ. په لار کې دوی خبر شول چې شاه جهان په اجمیر کې خېمه وهلې او اګرې ته په تلو کې دی. د راجپوت خانانو دی پرېښنود او خپلو کورونو ته ولاړل او خان جهان او دی ملوا ته ننوت او د هغه ځای ګورنر مظفر خان ماموري یې وویست او دماندو کلا یې ونیوله . بیا وروسته زیات شمېر افسران پرده راغونډ شول او دخپل ملاتړ وړاندیز یې ورته وکړ چې له شاه جهان سره په مقابله کې ده سره ولاړ دي. مګر چې دی یې متردد ولید ، نو دوی هم ده ته شاه کړه او دشاجهان د کمپ پر خوا ولاړل دغه کارشاه جهان له غټ مشکل سره مخامخ کړ. ددې لپاره چې خپله غلطي پته کړي، خپل استازي یې د امپراتور دربار ته واستاوه او د مروارېدو یو امېل او نورې تحفې یې شاه جهان ته ورولېږلې تر څو هغه په دې خوشاله شي او خپله وفاداري یې ورته اظهار کړه. څرنګه چې شاه جهان پرتخت ناست و، دده له کړو وړو یې سترګې پټې کړې او دی یې د ملوا ګورنر مقرر کړ.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کله چې چوجارسنګه بند ميلا بغاوت وکړ ، شاه جهان خان جهان لودي ته امر وکړ چې له محبت خان سره مرسته وکړي او بغاوت غلی کړي. کله چې دابغاوت وځپل شو ، خان جهان لودي دربار ته را وغوښتل شو . د درباريانو له خوا دده ډېر سوړ هرکلي وشو. ددې لپاره چې دی خوشاله شي ، شاه جهان دده هرکلي ته محبت خان ورواستاوه .مګر محبت خان دده له لوړ مقام او موقف څخه خبر و او دده نه خوښېده ، نوځکه يې دِده پر مخ سر ټيټول ونه منل. افغان مشر داتول حرکات ولېدل او په زړه کې په دغو حرکاتو قانع نه و. د معاصر الامرا مولف شهنواز خان په خبره، خان جهان لودي فکر کاوه چې ((څه شو هغه عزت چې دده به کېدو؟)) هغه ځانګړې او تولنيز هر کلي څه شول؟ تردې اخوا پريو طرف هم د بل باور نه کېده ، حقيقت کې نوي امپراتور او سردارانو يې دی بالکل هېر کړ او دده احترام او عزت ته يې هم پام نه کاوه. شاه جهان دده دحيثيت په هکله شکمن وځکه چې د بالاګهاټ سيمه يې د بدو په مقابل کې نظام شاهي ته سپارلې وه. همدارنګه دده توهين،تحقير او تهديد هم پيل شو . په هغه او دغه بهانه ده ته ويل کېدل چې خپل عسکر رخصت کړي. دده تول قيمتي شيان ورڅخه غصب شول. په دې ډول يې اته مياشتې تر زيات فشار لاندې تېرې کړې. يوه ورځ ميرزا لشکري د (مخلص خان زوی) دده زامنو ته وويل((نن يا سبا به ستاسو پلار بندي کړي))

الکساندر ډاو ليکي :

((دده ملګرو ده ته خبرداری وکړ چې دربار دده په هکله پرېکړه کړې چې بايد له منځه ولاړ شي ده په دې هکله داسې فيصله وکړه چې فرار وکړي ، حتی که په تېښته کې ووژل هم شي . کله چې خان جهان لودي ددغې پرېکړې په هکله فکر کاوه ډېر زيات په قار و. ده ځان په کور کې بند کړ او ۲۰۰۰ افغانان يې دځان پر شاوخوا راوڅرخول او د ځان امنيت يې ونيولو او دربار ته له تلو څخه يې انکار وکړ . شاه جهان دده غيابت احساس کړ او له اصف خان څخه يې دده د غيابت پوښتنه وکړه مګر دده په ځواب يې قناعت ونه کړ او اسلام خان يې کورته ورواستاوه او دنه راتلو دعلت پوښتنه يې وکړه.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ده دخپلې ګرفتارۍ او مړينې په هکله اسلام خان ته په ډاګه وويل او دخپل ځان د ضمانت لپاره يې د امپراتور په خپله خط عهد نامه وغوښته . شاه جهان دده ته داسې ليك ورواستاوه او اصف خان هم هڅه کوله چې دده شك لرې کړي. که چېرې ته اعتکاف کوې موږ دې ټول ملګري يو اصف خان ورته وويل . او که نه د تشويش خبره نشته . مګر خان جهان لودي له زړه څخه دا وېره او شك نه لرې کېده.

بايد دا ومنو چې د دربار اکثره چارې داسې وې چې د جهانګير د دورې افسران او خانان يو څه ډاربدل او په ماغزو کې يې وېرې ځای نيولی و. نوې ادارې د تېرو خيانتونو او ادارې فساد په هکله پوښتنې او ګروېږنې پيل کړې وې. او هغه چا چې له ګډ وډ حالت څخه ناوړه ګټه کړې وه نيول کېدل خان جهان لودي په خپله د شاه جهان د پلويانو لپاره په ادارو کې ځای لټاوه خان جهان لودي په خپله د شاه جهان په وړاندې تور و او داسې اوازې وې چې بايد د دکن د بالاګهاټ د سيمې د لاسه وتلو په هکله دې محاکمه شي. دغې خبرې دی مشوش کړی و او بالاخره يې پرېکړه اکره پرېږدي کله چې اصف خان په دې هکله خبر شو نو امپراتور ته يې راپور ورکړ. مخکې له دې چې شاه جهان دده د تېښتې مخه ونيسي د ه دوليور لار خپله کړه او پر هغه خوا رهي شو. داسې ويل کېږي چې په ۱۶۲۸ کې چې دی له کوره ووت او داس لمونځ يې ونيول داسې يې ويل ((ای خدايه ! ته ښه پوهېږې چې زه خپل عزت دساتلو لپاره ځم او زه په زړه کې پاك يم او بغاوت نه کوم)) واقعا هم په وروستيو څو مياشتو کې يې د خپل عزت او پرستيژ لپاره کلکه مبارزه پيل کړې وه.

خان جهان لودي د زيات شمېر افغانانو له خوا ملاتړ کېده لکه حسين او عظمت (دده دوه زامن) شمس (دده زوم) او د هغه دوه ورونه محمد او محمود (د علم خان لودي لمسيان) بيهکن خان قرشي ، بهادرخان لودي(د خان جهان لودي وراره) ، بهادر خان روهيلا، دريا خان روهيلا (چې د ۴۰۰۰/۳۰۰۰ منصب او په دکن کې يې جاګير درلود) ابمل خان ترين سردار خان ، عزيز خان او کمال الدين (د شيخ ذکن الدين روهيلا زوی) . له

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بلې خوا رشيد خان انصاري ، امداد مومند ، حبيب سور ، مبارك خان نيازی ، خان جهان كاكړ، عثمان روهيلا (له بهادر خان سره) او ځينې نور د امپراتور پر خوا ولاړ وو او د بغاوت د ځپلو تكل يې كړی و.

د ((اګرې)) تر پرېښودلو وروسته خان جهان لودي له خپلوانو او ملګرو سره يو ځای ((دولپور)) ته ورسېده . شاه جهان د ((باړه سيدان)) او راجپوت منصبدار وګمارل چې دافغاني باغيانو مخه ونيسي .مظفر خان (باړه) راجه بتيال داس او ځينو نورو دوی په (دولپور) كې راونيول . دلته لنډ جنګ وشو چې په هغې كې حسين او عظمت (د خان جهان زامن) شمس (دده زوم) او د هغه ورونه محمد ،علم خان لودي اوشپېته كسه نور ووژل شول. خان جهان لودي شخصادمغلو پرضد جګړه وكړه او سخت ټپي شو. مګر بيا هم دده وكړای شول چې د جګړې له ميدان څخه وتښتي او له چمبال سيند څخه تېر شو. ځرنګه چې د اوبو جريان ډېر قوي و، دده حرم له وفا دارو نوكرانو سره پاتې شو. دی ((بنديل كنډ)) ته ننوت اود((بيكرم جيت)) په مرسته (ګونډوانا) ته ولاړ او هلته يې يو څه استراحت وكړ (د بيرار) له لارې د احمد نګر نظام شاهي پاچاهۍ ته ننوت . د لارې په اوږدو كې سكندر دوتانې ـــ

(دبيرا له خپلوانو څخه و) د جالنا جاګيردار له ده سره يو ځای شو. او همدارنګه بهلول ميانه د پالاپور جاګير دار هم ورسره ملګری شو. نظام شاه د افغان خان تود هر كلي وكړ او پر(سند) يې كښېناوه او د شخصي مصرفو نو لپاره يې روپۍ وركړې او دبير پرګنه يې ده ته په تنخوا وركړه . كه څه هم بير د مغلو د امپراتورۍ تهانه وه. دده ملګرو ته يې هم جاګيرونه وركړل.

دخان جهان لودي بغاوت ډېر جدي وضيعت و چې عواقب يې ډېر زور وو. شاه جهان په شمال غربي سرحد كې دشخړو د رامنځته كېدو وړاندوينه كوله ،نو ځكه يې دغه بغاوت خپل ډېر زر عملي كړ. د ۱۶۲۹ په پيل كې شاه جهان په خپله د كن ته راغی . ده خپل توتونه ووېشل او اردو يې وخوځوله ده غوښتل چې نظام شاه وتكوي او خان جهان لودي هم وځپي ده پوځ واستاوه چې د بيرا لار د خان جهان لودي پر مخ وتړي او كه وشي چې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

تیلینگانه هم فتح کړي . په دغه اردو کې ځینې افغانان لکه مبارك خان نیازي ، عبدالرحمن روهیلا یا (شېر خان روهیلا) شهباز خان او نور شامل وو. د باغیانو شمېر دومره ډېر نه و او د امپراتور پوځ ډېر قوي و او باغیان یې له یوه ځای څخه بل ځای ته ځغلول، یوه ورځ کله چې خان جهان لودي پر خپل پالنګ ناست و او چلم یې څکولو ، زوی یې عزیز خان ورته وویل ((پلاره ! که جنګ کوې نو پر اس سپور شه او یرغل وکړه او که نه ولې دا نرۍ ویجاړ ـ وې ؟)) ده ورته وویل : ((ایا ته باور لرې چې دامپراتور پر اردو به موږ بریالي شو؟)) دا خو د خدای تعالی په اراده کې ده چې څوك دې بختور شي)) کاشکې ددغو مبارزو او وژنو په نتیجه کې څه امید وي اوستا راتلونکی روښانه شي او زه هم مکې معظمې ته ولاړ شم . له دغه خبرو څخه داسې ښکاري چې ده قوت هم نه درلود او زړه مې یې هم نه درلودې.

په هر حال کله چې دده دوستان ، خیر غوښتونکي او خپلوان دده له ارادې څخه خبر شول له ده څخه بېل شول او نه یې غوښتل چې بې له امیده ځانونه ووژني . ډېر ځینې او لاړل او د امیرانو له لښکرو سره یو ځای شول. زیاتره افغانان چې شمالي هند څخه راغلي وو په دې لټه کې وو چې شتمني تر لاسه کړي او دهندوستان بډایي تر کنټرول لاندې ولري. دخان جهان لودي پرېکړې او حرام پر دوی سرې اوبه تویې کړې او امېدونه یې ایرې شول د مانسون (زښات) په پیل کې خان جهان لودي (راجوري) ته په شا شو چې له بیر څخه څلور کاسه لرې و. (کاس د اوږدوالي واحد دی چې .... کېږي) لږه موده وروسته د امپراتورۍ جنرال اعظم خان له (دیوال ګاون) څخه دلته راغی. د ګوادري سیند څخه پورې ووت او د بیر پراخوایې حرکت وکړ او پر باغیانو یې حمله وکړه . باغیانو یوازې ۴۰۰ اسان درلودل . خان جهان لودي په مېړانه مقاومت وکړ خیل عسکر یې دجنګ لپاره تابع کړل راجوري څخه ووت او سخته جګړه وشوه. لومړی بهادر خان لودي د خان جهان لودي وراره (بهادر خان روهیلا د امپراتورۍ له یوه منصبدار سره مقابله شول . په پای کې بهادر خان روهیلا ووژل شو . دمغلو پوځ دتقویې لپاره نور لښکر هم

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

راورسېد چې په نتيجه کې مغل بر لاسي شول او بهادر خان لودي وتښتېدو . لږه شيبه وروسته بهار سنګهه بنديلا په ده پسې ورسېده او هغه ته يې ماتې ورکړه او ويې واژه . خان جهان لودي له خپلې کورنۍ سره له شيوګاون څخه بيجاپور ته ولاړ.

دريا خان په لار کې له ده سره يو ځای شو . دی د دولت اباد خواته ولاړ او ميشته شو. دلته افغانانو ده ته وويل چې تاج پرسر کښېږدي . مګر ده ځواب ورکړ «زما پنځوس کاله تېر شول ايا زماتر مړينې وروسته به زما زامن د تاج لياقت ولري او که نه ؟ مغل به هر افغان په سپکاوي سره له ښارو او کلو څخه وباسي او بيا به زموږ نوکرې ښېرا او ښکنځل راپسې کوي او وايي به چې موږ يې په بدنيتۍ سره بدبختۍ ته راوستي وو. زه دانه شم زغملی .» دده او ملګرو لپاره د بريالیتوب هيله پاتې نه شوه. دوستان ورڅخه ولاړل . بهلول او سکندر تر ټولو دمخه ور څخه ولاړل . نظام شاه دوی په مقابل کې بې پروا و او مغلو د نظام شاهي په خاوره کې نظامي عمليات کول. دغه کار دی لاتور هم مايوس کړ. د دريا خان او ايمل خان ترين او سردار خان روهيلا په مشوره خان جهان لودي پلان جوړ کړ چې پنجاب ته ووځي او د افغانانو اصلي ټاټوبي ته ځان نږدې کړي او مغلو بړونه جوړه کړي او د سيمې له افغانانو څخه مرسته تر لاسه کړي.

ده غوښتل چې مغلو ته بله جبهه پرانيزي. بالاخره د درياخان او پاتې زامنو سره له دولت اباد څخه د (انتور) خواته حرکت کې شو (دارن ګاون) او امبايتر له لارې د ملوا خواته ولاړ امپراتور مخکې عبدالله خان فېروز جنګ او مظفر خان باره ته دنده سپارلې وه چې خان جهان لودي تعقيب کړي خرنګه چې دوی تاوده ترتعقيب لاندې وو، خان جهان لودي له يوه ځای څخه بل ځای ته په تېښته کې و. ده په (سيرونج) کې پنځوس شاهي فيلان ونيول . وروسته دی د (بنديل) سيمې ته ننووت تر څو (کالپي) ته ولاړ شي هغه ځای د افغانانو بل کلك سنګر و. په لار کې دده د لښکر وروستي قوتونه چې د دريا خان روهيلا په قومانده کې وو تر يرغل لاندې راغلل.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

یرغل کوونکی د جوجار سنګ زوی (ویکرم جیت) بندیلا و . نوموړي دریا خان او د هغه زوی ووژل نږدې څلور سوه افغانان په دې جګړه کې قتل شول. ((بندر)) ته نږدې سید مظفر خان باړه په دوی پسې ورسېده او سخته جګړه وشوه . په دې جګړه کې سردار روهیلا ، محمود خان(د خان جهان لودي زوی) او نور ډېر افغانان ووژل شول. خان جهان لودي د کالینجر خواته پښې ښې کړې. ښايي په دې هیله چې بهار ته ننوزي اوهلته هم افغانان ډېر وو . مګر کالینجر ته نږدې دده زوی حسن خان بندي ونیول شو. سره له دې هم خان جهان خپل تګ ته ادامه ورکړه اوله ډېره وختـه وروسته په سینهوندا کې ودرېد . ده خپله شتمني د جنوري په ۲۴ مه ۱۶۳۱ کال ووېشله او پرېکړه یې وکړه چې د سید مظفر خان باړه سره خپله توره وازمويي . په دغه جګړه کې دی ، دده زوی عزیز خان ، ایمل خان ترین او ځینې نور ووژل شول . فرید (دخان جهان لودي وراره) جان جهان (د خان جهان زوی) او جلال خان (د بهار درخان زوی) ونیول شول او بیا په مرګ محکوم شول. په دې توګه د خان جهان لودي بغاوت پای ته ورسېده. یوه خبره د یادوني وړ ده او هغه دا چې که څه هم په عام ډول بغاوت د افغانانو بغاوت و او زیات شمېر مشهور افغان سرداران له دغه بغاوت سره وتړل شو خو بیا هم امپراتور په پوځ کې د افغانانو پرجذبولو ټینګار کاوه او زیات شمېر لکه بهادر خان روهیلا خان جهان کاکړ، رشید انصاري، احداد مهمند حبیب خان سور مبارزخان ن یازی ، عثمان روهیلا (د بهادر خان روهیلا) او ځینې نوریې په پوځ کې مهم قوماندانان وو. پردې سربېره ځینې نور هم وو چې کله کله هلته اودلته به یې عفو غوښته او د امپراتور پرخوا به درېدل او وفاداري به یې ښودله په دې کته ګورۍ کې د بهادر خان روهیلا نوم اخیستلی شو . دغه افغان سردار په نیل کې د خان جهان لودي سره یوځای بغاوت وکړ. مګر وروسته یې عفو وغوښته او دباغیانو په ځپلو کې یې پوره وفاداري او مېړانه وښوده. کله چې ده د(راجوري) جګړه وګټله شاه جهان ده ته د مېړانې په خاطر جاګیرونه ورکړل چې تر شلو ګلو پورې ورسره پاتې شول. که څه هم شاه جهان غوښتل

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

چې د خان جهان لودي شورش په دکن کې محصور وساتي مګر بريالی نه شو.
دخان جهان لودي شورش پر (ملوا) او بنديلکند باندې هم اغيزه وکړه.
همدارنګه د قبيلو مشرانو ته يې په شمال غربي سرحد کې هم د بغاوت لپاره
زمينه برابره کړه. دا بايد په ګوته شي چې خان جهان لودي د يوه ليك په
واسطه کمال الدين چې د مغلو وفادار افسر و هم راوپاراوه چې دمغلو پرضد
پاڅون وکړي. کمال الدين (د شيخ اکن الدين روهيلا زوی و) خليل مهمندو ،
داودزو ، يوسفزو ، بدکلانو ، ختيکو، کان ، حاجي (ښايي حاجي به سم وي)
او نوري قبيلو ملاتړ تر لاسه کړ او عبدالقادر خان داحداد زوی يې
راوغوښت او د ټولو مشر يې وټاکه .همدارنګه کريملاد (د خلاله زوی) او
ځيني نوريې راوغوښتل چې سره پخلا او يو موټی شي او د مغلو پر ضد
يوه تعرضي جبهه جوړه کړي. ده محمد زمان د ځان پر خوا کړ .(د احداد
خپلوانو څخه و) په ۱۶۳۰ کې افغاني قبيلې د کمال الدين تر مشرۍ لاندې
په يولم کلا کې سره ټول شول او غوښتل يې چې پېښاور ونيسي . مګر امپراتور
شاه جهان په همدې وخت کې پر مقابل عمل لاس پورې کړ او له حالت سره يې
سم اقدام وکړ سيد خان يې په کوهاټ کې مقرر کړ. دده دملګرو په ډله کې
جلال خان او جمال خان (د دلاور خان زوی) هم وو سيدخان ددوی په
ماتولوبريالي شو او دوی وتښتېدل. دخان جهان لودي د شورش دکرارولو او
دده پر مړينه په شمال غربي سرحد کې ارامه ارامي شوه.

د خان جهان لودي بغاوت يوه مهمه پېښه ګڼل کېږي. دا د افغانانو يو
ډېر قوي بغاوت و چې نه يوازې د شاه جهان لپاره بلکې دمغلو دامپراتورۍ
لپاره سور اور و.

د خان جهان لودي د بغاوت په نتيجه کې دمغلو رويه د افغانانو په
مقابل کې بدله شوه.مګر بيا هم داسې نه شو کېدای چې افغانان باالکل له
نظره وغورځوي .دشاه جهان په دور کې (۱۶۲۷-۱۶۵۸) د افغانانو د تسلط
او قدرت دکمېدو نښې ښکارېدې. د خان جهان لودي بغاوت او د شاه جهان
پر تخت کښېناستل داسې حالت و چې د افغانانو پر وفاداري باندې انتقاد او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بې باوري رامنځته شو. د خان جهان لودي پرځای د شاه جهان په دربار کې دوه تنه اصف خان او محبت خان دواړه د قدرت خاوندان شول، يوه د امين ـ الرو له او بل د خان خانان لقب وګټلو. په دې حالت کې ټول افغانان نه وو رټل شوي د سرحد پښتنو د دکن پښتنو او ځينو نورو داخلي بغاوتونو ددې غوښتنه کوله چې بايد افغانان له نظره وانه چول شي. ځکه چې دوی جنګيالي او توريالي خلك دي. په بل عبارت د مغلو د پراختيا غوښتنې سياست د افغانانو خدمت ته اړتيا درلوده چې له هند څخه دباندې او د امپراتورۍ د ننه په بېلا بېلو برخو کې له دوی څخه ګټه واخيستل شي.

افغانان د مغلو د امپراتورۍ يوه او بدل شوې ټوټه پاتې شوه چې د داخلي او خارجي کشمکشونو په مقابل کې د دوی رول د هر مهم ګڼل کېدو نو ځکه دا ضروري ده چې په دا موقع د دوی فعاليتونه وڅېړل شي.

د مغلو نظامي پراختيا غوښتنې او دافغاني سردارانو رول

د راجپوت شورشونه او د افغاني سردارانو رول:

دراجپوت شورشونه د شا جهان د پاچا کېدو سره جوخت پيل شول. په ۱۶۲۷ کې د کالپي راجپوت بغاوت وکړ. امپراتور يو غښتلی قوت ورواستاوه چې دا بغاوت وځپي. بهادر خان روهيلا ددغه بغاوت په ماتولو کې لوی نقش درلود. په دې پښتې پسې يوه بله پېښه په بنديلکنډ کې په ۱۶۲۸ کال د جوجارسنګهه بغاوت و. ددغه بغاوت د کړارولو لپاره لويه اردو جوړه شوې وه. کله چې بهادر خان او رشيد خان له شمال څخه د پوځ سره راتلل خان جهان لودي او مير خان ميانه له نورو سره يوځای له چاندري څخه وخوځېدل چې له شمال پوځ سره يو ځای شي. د لاور خان بړېځ، نظر بهادر خيشګي او نور افغانان په دې جګړه کې شامل وو. بهادر خان بې مثاله مېړانه ښکاره کړه کله چې ده د ايرج کلا ونيوله. امپراتور ده ته د بنو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خدمتونو په مقابل کې نغاره ورکړه. سره له دې دا جګړه بریالۍ نه وه په (۱۶۳۴-۱۶۳۵) کې بله اردو د شهزاده تر قومندې لاندې جوړه شوه چې جوجار سنګهـ بندیلا سره زور وازمویي . دا وار هم بهادر خان روهیلا د فیروز جنګ تر حکم لاندې د مرستیال په توګه مقرر شو چې جوجارسنګهـ بندیلا دتل لپاره غوره کړه سره له دې چې دی ډیر پیاوړی سړی و خو افېروز جنګ د یوه عادي قوماندان په توګه پاتې شو. دده نظر بهادر خشکي او نورو افغانانو په مرسته د دهاموني کلا ونیوله او وروسته یې د جوجار سنګهـ بندیلا په ماتولو کې ډیر لوړ رول ولوباوه. دده په شان نورو افغانانو هم خپلې میړانې وښودلې .

نیکنام خان او احداد مهمند هم د توري او میړانې یادګارونه پرېښودل . د میړانې په نتیجه کې فیروز جنګ احداد مهمند ته د چوراګهر کلا قومندانیت ورکړ. ځکه چې دا کلا هم دده په میړانه له دښمن څخه نیول شوې وه. که څه هم زیاتو افغاني امیرانو د امپراتور خدمت په وفادارۍ سره کاوه خو ځینې یې د امپراتور پرضد باغیان هم وو. بهادر پټان چې مشهور سوداګرو هڅه کوله چې د ویکرم جیت بندیلا زوی وتښتوي او د بیجاپور بهلول خان افغان ته یې وروړي. مګر د مغلو له خوا ونیول شو اوپه مړینه محکوم شو. داسې ښکاري چې امپراتور د بهادر خان روهیلا له جګړې څخه په بندیلا کې ډېر راضي و او ده ته یې ډیر انعامونه او افتخارونه وربخښلي وو. د بندیلا راجپوت په بوله مانا نه وخپل شول او لږه موده وروسته مغهوبا د چمپات رای په مشرۍ بل بغاوت پیل شو.

ده پریتوي راج د جوجارسنګهـ زوی د بندیلا د ګادي لپاره ځای نیوونکی معرفي کاوه . ده مغل په ګوریلایي او چریکي جګړه ایزو فعالیتونو سره ډېر تنګ کړل. امپراتور لومړی عبدالله خان فېروز جنګ په ۱۶۳۹ کې دې کار ته مقرر کړ ، مګر دده له کړو وړو څخه چندان راضي نه و او بهادر خان روهیلا یې په ۱۶۴۰ کې سر لښکر وټاکه او دبرېپه صورت کې یې اسلام اباد ده ته د جاګیر په توګه ومنلو. دغه ځوان په لوړ مورال سره حرکت پیل کړ. مګر له

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بده مرغه د ځانګړي حسادتونو له مخې امپراتور دی بېرته راوغوښت. د ۱۶۳۷ په لومړيو کې بهادر خان روهيلا دنده په غاړه واخيسته تر څو د کتيهاړي راجپوت شورشونه او لاس اچونې په شاه اباد باريلي رامپوز او اناولا کې له منځه يوسي. ده خپل ورو دلبر خان هلته واستاوه او په موضعي جګړو کې يې هغه له منځه يوووړل. ددو امداري سولې لپاره په دې سيمه کې بهادر خان ته څو کلي دجاګير په توګه ورکړل شول او ده خپل ورور هلته د سولې د ساتلو په مقصد موظف کړ. دلته و چې دلبر خان په ۱۶۴۷ کې د شاجهانپور بنسټ کېښود. بهادر خان چې په بلخ کې جګړه کوله د ځای اوسېدونکي يې وهڅول چې شاه جهانپور ته کډه شي. ډېر ژر د افغانانو يوه کلکه مورچه شوه. افغان تاريخ پوه محبت خان ليکي چې افغان مهاجر په روهيلکند کې د ۵۲ بېلا بېلو قبيلو او قومونو خلك وو. چې هر يوه ځان ته محله درلوده او شاه جهانپور ور څخه ډك شو. دوی پخپلو منځو کې هم د خپلو قبيلو پر حمايت اوملاتړ متکي وو.

له دغو ټولو خبرو سره سره راجپوت په ټوله مانا تر پای پورې تسليم نه شول. نو ځکه د امپراتور شاه جهان د سلطنت په پای کې د باريلي په سيمه کې سيتاسنګهـ بغاوت وکړ او دده جاګير دلبر خان ته ورکړ شو. همدارنګه مبارز خان ته په مراد اباد کې جاګير ورکړ شو. دا اباالکل په ډانګ پېلې خبره ده چې شاه جهان په دې پوهېده چې د راجپوت پرضد يوازې افغانان جنګېدلای شي او سوله ساتلی شي. خو سره له دې يې هم پر دوی باندې سل په سلو کې باور نه کاوه. د دربار د مشرانو په مشوره يې په بندلکند کې د بهادر خان اوږده موده پاتې کېدل خطرناك وبلل. دا وېره وه چې دی به بندلکند په روهيلکند بدل کړي نو ځکه د امپراتور دفرمان له مخې دی بيرته دربار ته وغوښتل شو.

د روهيلا تر څنګ نورو افغانانو هم په شمالي هند کې لوی رول ولوباوه. په ۱۶۲۷ کې رحيم خان کاکړ، دده زوی الله داد ، جمال خان او ځينې نورو د کانګره له زميندار سره په جګړه کې خپل ژوند له لاسه ورکړ. همدارنګه

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په ۱۶۴۱ کې شهزاده مراد د کانګره راجه جګت سنګهه مقابلې ته واستول شو. له ده سره زيات شمېر افغانان ملګري وو. د تلو په وخت کې بهادر خان او نظر بهادر خشګي ته انعامونه ورکړ شول او درنده نمانځنه يې وشوه. په بهادر خان د ماو په نيولو کې ډېره مېړانه وښوده او بالاخره جګت سنګهه دې ته مجبور شو چې عفو وغواړي. دی دربار ته د نظر بهادر خشګي او سيد خان جهان په بدرګه راغی.

د شاه جهان په زمانه کې ختيزه سيمه څه نا څه ارامه وه. مګر که ډېر لږ څه پېښ هم شول افغانان په کې شامل و. د مثال په توګه محمد خان مهمند په ۱۶۲۷ کې په يوه جګړه کې هلته مړ شو. په ۱۶۳۲ کې معصوم خان د موسی خان زوی يو وفادار زميندار و چې د هوګلي کلا په نيولو کې يې پوره لاس درلود.

په ۱۶۴۱ کې بال بدرا د پلامو زميندار بغاوت وکړ او د مغلو د ختيځ صوبه دارانو ته يې بيعت نه کاوه. په نتيجه کې دده پر ضد يوه قوت ته وظيفه ورکړ شوه. د دغه قوت د کيڼ اړخ قوماندان پختيار د کنی و.

شمال لويديز سرحد:

له پيل څخه شاه جهان په شمال لوديځ کې له لوی مشکل سره مخامخ و. د خان جهان لودي بغاوت په شمال لويديز سرحد کې نور افغانان راپارولي وو او همدارنګه د کمال الدين روهيلا (په افغانستان کې مقرر و) تر مشرۍ لاندې پر کابل باندې يرغل پلان شو. له بلې خوا نظر محمدچي د توران حاکم و. د شاه جهان د پاچاهۍ له بې ثباتۍ څخه يې ګټه واخيستنه او په ۱۶۲۷ کې يې پر کابل ير غل وکړ. دا مشکل د کابل د ګارنيزيون په پياوړي کولو سره حل شو. محبت خان شهباز خان نظر بهادر خشګي، مبارز خان او نورو يرغلګرو باندې متقابل يرغل وکړ تر څو چې کابل بېرته ونيسي.

په دې جګړه کې مبارز خان سخت ه مېړانه وښودله. په هغه پوځ کې چې يلانګتاش جوړ کړی و، نظر محمد د پېشقر اول قوماندان و. دا قوتونه د خان

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

زمان خانزاد خان له خوا عملاً قومانده کېدل. ددغه بریالیتوب په نتیجه کې نظر محمد وکولای شول چې ژر بېرته بلخ ته ستون شي .

همدارنګه دکابل حکمران سیدخان سره جلال خان کاکړ* د دلاور خان زوی مرسته وکړه چې د کمال الدین خان دیرغل پلان پرکابل باندې شنډ کړي. په دې ډول ډېر افغانان امپراتور ته په داسې حال کې وفادار پاتې شول چې ډېرو افغاني ورونو یې دامپراتور پرضد په بېلابېلو ځایو کې بیرغونه اوچت کړي وو.

په مرکزي اسیا کې د مغلو په دوو جګړو کې یعنې بلخ او کندهار په جګړو کې افغانانو دیادونې وړ رول لوبولی و. د ۱۶۴۵-۱۶۴۶ د بلخ په جګړه کې د مغلو دلښکر افغان مشرانو هر یوه بهار خان روهیلا ، نظر بهادرخشګي ، حیات ترین (دعلیخان ترین زوی)، نکنام خان(د بهادر خان تره) جمال خان نوهاني اوځینو نورو دیادولو وړ ونډه اخیستې وه. څرنګه چې دوی زړه ور او مېړني خلك دي همېشه به له راجپوت سره یو ځای د پوځ پېشقراول وو چې د ټولو لوی قوماندان شهزاده مراد بخش و. کله چې نظر محمد له بلخ څخه وتښتېدو د امو د سیند پر غاړویې نږدې لس زره خلك راټول کړل چې د مغلو پر ضد جګړه پیل کړي . بهادر خان روهیلا او اصالت خان چې دده په شاپسې تلل خپل پوځونه یې دده پر ضد تابع کړل. بهادر خان د مکمل یوه اړخ قومانده په لاس کې وه او دده سره نېکنام خان پېشقراول قوماندان و. ډېرو نورو افغانانولکه حیات ترین ،الاول خان ترین ، جمال خان نوهاني ، بهارنوهاني اوځینو نورو د پوځ ښي اړخ پیاوړی کړی و. له نظر محمد څخه ډېر ملګري ولاړل او دی تېښتې ته مجبور شو او دایران خواته وتښتېدو.

امپراتور ټول هغه قوماندان او افسران تقدیر کړل چې په مېړانه او باتورۍ جنګېدلي وو. د تقدیر شویو په ډله کې بهادر خان ، نظر بهادر ، حیات ترین او ځیني نور شامل وو. چې لویو رتبو ته یې دوی ترفیع ګاني اجرا کړې وې حیات ترین د دربار دتشریفاتي ګارد مشر مقررشو. کله چې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

مراد بخش غوښتل هند ته ستون شي نظر بهادر خیشگي هم غوښتل چې له ده سره یو ځای راشي. مګر د امپراتوری مقام ده ته د راستنېدو اجازه ورنه کړه. ده ته د جبار قلي ګهکار تر څنګ د بدخشان د مدافعې دنده ور په غاړه شوه. هند ته د شهزاده مراد د بې وخته ستنېدو په نتیجه کې بهادر خان روهیلا د بلخ د ساتنې مسئول شو. مګر اداره په حقیقت کې اصالت خان ته ورکړ شوې وه. جبار قلي خان د شبرخان قلعه دار مقرر شوی و. همدارنګه نېکنام خان الاول ترین او نور پاتې شول چې د بلخ نیولې سیمې تنظیم کړي. بهادر خان ټولې هڅې په کار واچولې چې د مغلو نیول شوې سیمې او شتمنۍ له ازبکو څخه وساتي. مګر دوی د ښمنانو او رقیبانو د شاه جهان په ماغزو کې زهر وشیندل. امپراتور ته یې وویل چې که بهادر خان روهیلا او نظر بهادر خشګي د زړه له کومې غوښتل دوی کولای شول چې نظر محمد ونیسي. مګر دوی قصدا داکار نه دی کړی. دا خبره ډ ځرګندوي چې د افغانانو په هکله شاه جهان غوږ نیوونکی و. د افغانانو دوفاداری په هکله شکمن و. ده د درباریانو په خبرو د بهادر خان روهیلا په هکله بې ځایه شك وکړ چې ګوا کې د نظر محمد تېښته ایران ته ده سترګې پټې کړې وې او هغه یې نه و نیولی. په ۱۶۴۸ کې له ده څخه د کالپي او کانوج جاګیرونه ونیول شول. ده ته لاتور توهین وشو چې دده جاګیرونه یې دده ورور جلال خان ته ورکړل او هغه ته یې د لېر خان لقب هم ورکړ. سره ددغه ټول سپکاوي بهادر خان روهیلا په مرکزي اسیا کې په وفاداری سره دنده تر سره کوله.

لږه موده وروسته کله چې د توران حاکم عبدالعزیز بغاوت وکړ او غوښتل یې چې پر بلخ یر غل وکړي. شهزاده اورنګ زیب د بلخ د اردو لوی قوماندان مقرر اوهلته واستول شو اود بهادر خان تر څنګ نورو راجپوت او مغل سردارانو دده تر حکم لاندې دندې اخیستې وې. د نېکنام خان او الاول ترین په مېړانه دشهزاده د رارسېدو دمخه د دښمن ددې مفرزې له منځه وړل

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شوي وي . کله چې دی راورسید بهادر خان یې د خپل پوځ د پیشقراول قوماندان وټاکه.

او شمس الرحمن ترین یې دبلخ ښار دامنیت اومدافعي مسئول وټاکه. دکلا ساتنه مادوسنګهه ته په غاړه وراچول شوي وه . بهادر خان او نیکنام خان د دښمن د اصلي ضربې په استقامت موظف شوی وو تر څوهغه په شا وتمبوي.

دکندهار د جګړې پر وخت هم د افغانانوله نقش څخه سترګې نه شي پټیدای. په ۱۶۴۲ کې د ایران (پارس) پاچا د کندهار پر کلا یرغل وکړ. شاه جهان سملاسي کاکړ خان افغان وګمارلو تر څو کندهار وژغوري. ده ته پنځه لکه روپۍ او پوځ له کابل څخه ورکړل شو تر څو د کندهار ګارنیزیون سره مرسته وکړي. مګر د پارس پاچا د دوی تر راسېدو د مخه کندهار نیولی و. دوی دربار ته بېرته راستانه شول. همدارنګه په ۱۶۴۸ او ۱۶۴۹ کې شهزاده اورنګ زیب ډېر افغان سرداران له ځان سره د کندهار پر خوا بیولي وو.

نظر بهادر خشکي چې د امپراتور پوځ د پېشقرول قوماندان و. په یوه جګړه د دښمن ډلې ته سخته ماته ورکړه او ددې لپاره ده ډېر اعتبار پیداکړ او ونمانځل شو. شاه جهان په دې موقع ډېرو ته لوړ منصبونه ورکړل. الاول ترین اوجمال خان نوهاني ته د ۸۰۰/۱۵۰۰ منصبونه ورکړل شول. نظر بهادر خشکي د ۴۰۰۰/۴۰۰۰ رتبې ته ترفیع وکړه. ده د مغلو ښه خدمت وکړ تر څو په ۱۶۵۲ کې لاهور کې وفات شو. دده زامنو قطب الدین خیشګي، شمس الدین خشکي او اسدالله ته ښه منصبونه او ښې ډندې وسپارل شوې.

بهادر خان روهیلا هم له شهزاده سره کندهار ته تللی و له لنډې مریضی څخه وروسته په ۱۶۴۹ کې مړ شو. دده مشر زوی د لاور خان چې پنځلس کلن و او نورو شپږو ورونو ته ښې رتبې ورکړل شوې. بې له فیلانو دخان نوره هستي ټوله دده زامنو ته انتقال شوه. کله چې اورنګ زیب د کندهار په نیولو کې ناکام شو، داراشکوه د کندهار، ددریمې او وروستۍ جګړې لپاره قوماندان وټاکل شو (۱۶۵۲). داخل هم زیات شمېر افغانان دده سره ملګري

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

وو. بهادر خان روهیلا مړ شوی و. مګر دده کشر ورور د لېر خان ورسره تللی و. همدارنګه شمس الدین خیشګي او قطب الدین خیشګي د خپل پلار د مړینې له کبله رامنځته شوې نیمګرتیا او خلاډ که کړه.

سربېره پر دوی مبارك خان ترین . کاکړ خان دلاور خان او نور زیات شمېر ددغه جګړې سره تړل شوي وو. د لارې په اوږدو کې پوځ دچاچار له سیمې څخه غلې داني هم اخیستې وې. هغوی دوی لپاره خنډونه جوړ نه کړل بلکې مرسته یې هم ورسره وکړه. له بده مرغه سره له دې ټولو هڅو د کندهار جګړه بیا ناکامه شوه.

شاه جهان ډېره مینه درلوده چې د شمال غربي سرحد افغانانو سره ښې اړیکې ولري او د سرحد شخړې پای ته ورسوي او دحل لاره ورته ولټوي . د پخلاینې پالیسۍ په پامرلنې سره ده عبدالقادر (د احداد زوی د روښاني نهضت لاروی) ته د ۶۰۰/۱۰۰۰ منصب ورکړ او د ۱۶۳۳-۱۶۳۴ کالو په وخت کله چې ده بیعت ورکړ ۱۰۰۰۰ روپۍ انعام یې هم ورکړ. بې بې الایي او ددې دوه زومان محمدزمان او صاحبزاده د عبدالقادر له نورو لارویو سره یوځای په ۱۶۳۷ کې دربار ته ورسېدل. دوی ښه مېلمه پالنه وشوه او عبدالرشید خان ته چې په هغه وخت کې په دکن کې مقرر و. واستول شول. عبدالقادر مغلو ته وفادار پاتې شو. دی او جګت سنګه په ۱۶۳۷ کې په یوه تنبې جګړه کې کریمداد ته ماتې ورکړ شوه او بندي ونیول شو. سره لدې ټولو خبرو څرنګه چې شاه جهان د افغانانو په وفادارۍ شك درلود د ۱۶۳۰ اخوا یې دوی ته خپلواکه قومنده ورنه کړه مګر داسې هم شوي دي چې په شمال غربي سیمو کې یې افغانان په خپلواك ډول جاګیر داران . زمنیداران او تهانه داران مقرر کړي دي. دمثال په توګه د دلاور خان زوی (پردل خان یازیدي خان یا پردي خان) یې دبنګښ لابنګښ تهانه دار هغه وخت مقرر کړ چې راجه جګت سنګه یې له هغه ځای څخه په ۱۶۳۶ کې تبدیل کړ. په۱۶۴۳ کې دی د بست دکلا قوماندان مقرر شو او تر ۱۶۴۶ پورې دلته و. په ۱۶۴۰ کې محراب خان ایراني افسر د بست په کلا حمله وکړه. ده له دښمن سره پوره

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

۵۴ ورځي مقاومت وکړ چې په دومره ورځو کې ده ۶۰۰ ملګري له لاسه ورکړل. او بالاخره حالاتو مجبور کړ چې کلا دښمن ته تسليم کړي. دی د اسير په توګه پارس ته يوړل‌شو. مبارز خان روهيلا چې د افغانانو د جګړې په طريقه ښه پوهېده له دکن څخه شمال غرب سيمو ته واستول شو (۱۶۴۲). دی په ۱۶۴۴ کې د ديپالپور د جاګير دار او زميندار په نوم مړ شو. مبارك خان نيازی له ۱۶۵۴-۱۶۵۵ پورې د دوو بنګښو تهانه دار او جاګير دار مقرر شوی و. سربېره پردې ده خپلې دندې ته په دغه سيمه کې دوام ورکړ. ان چې د اورنګ زېب تر زماني پورې دلته پاتې شو. مګر دغه مثالونه کافي ثبوت نه دی چې شاه جهان پر افغانانو مهربان و. داسې خلك لكه بهادر خان روهيلا او نظربهادر خان خشګي چې ټول عمر ده ته وفادار پاتې شول او په مرکز اسيا کې يې ډېره موده مغلو ته خدمت وکړ نه دمستقلې قوماندې خاوندان وو او نه يې وکړای شول چې فتح شوي ځايونه په خپلواك ډول اداره کړي. دشېر خان ترين دوسيه د شاه جهان د عقيدې او باور پر افغانانو ، ښه مثال کېدای شي شاه جهان پر ټولو افغانانو باندې ورو ورو بې باوره کېده.شېر خان ترين اصلا ايرانی افسر و اويه ۱۶۳۰ کې دمغلو پوځي خدمت ته شامل شو. ده ته د ۵۰۰/۲۰۰۰ منصب ورکړ شو او په پنجاب کې يې جاګير هم درلود. شېر خان د کندهار سيمه ډېره ښه پېژندله او همدارنګه يې هلته د خلکو په منځ کې محبوبيت درلود. ده وعده وکړه چې کندهار مغلو ته ونيسي. د پارس شاهنشاه ددغه سرې په پوهه خبر و. ده يوه توطيه جوړه کړه تر څودشېرخان ترين د راتلو ممانعت سبب شي.ده د شېر خان په نوم جعلي ليك جوړ كړ اوداسې زمينه يې برابره کړه چې ليك دشاه جهان په لاس کې ولوېږي. شاه جهان چې دافغانانو په هکله هره منفي خبره ډېره ژر اوريدله شېر خان يې له ټولو دولتي امتيازاتو څخه محروم او بندي کړ. ده ته يې د کال زر روپۍ تقاعد مقرر کړ. شېر خان که هر څومره سپيناوی وکړ ، امپراتور قانع نه شو.

او شېر خان هم ازادي تر لاسه نه کړه او په بند کې مړ شو. د شاه جهان دسلطنت په پيل کې ددغې پېښې له کبله د افغانانو نظر هم تر زياتې اندازې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

پورې له ده ځخه واوښت او ددغه بې باورۍ سبب همدا پېښنه شوه مګر دا د يادولو وړده چې مغلو د افغانانو مېړانه اوتوره ترېوحده په کنټرول کې راوسته او په سختو سيمو کې يې دافغانانو توره په خپله ګټه وازمويله.

په دکن کې :

په دکن کې هم د افغانانو او مغلو تر منځ ددوی د پلان مطابق اړيکې موجود وو. دوی لوی هدف درلود چې د بيجاپور سلطنت ، ګلکنډه او مرهټه په مقابل کې هم پوځي زور وښيي. د افغانانو رول، په دکن کې له شك او بد ګومانۍ ځخه وتلی و. د شاه جهان دسلطنت په پيل کې شهبازخان افغان. مبارك خان نيازي، شمس الدين خشکي ، عبدالرحمن روهيلا او ډېر نور يې په تلينيګا نه کې وګمارل. دلته دده يومقصد دا و چې په سيمه کې ارامي وساتي او له بلې خوا نظام شاه او عادل شاه تهديد کړي. ددغو او نورو افغانانو نقش د باغيانو په مقابل کې ځرګندی دی . ۱۶۳۱ د مغلو او نظام شاه او عادل شاه متحدو قواو تر منځ ترخه جګړه وشوه او دا جګړه د بيدار په سيمه کې د مانجارا سيند په غاړه وشوه . مغلو دلښکر مشر اعظم خان د دکن ګورنر و.

د زرو کسوپه شاوخوا کې نفريې درلودل. اعظم خان سخت تيپي شو او د ترنيول کېدو د مخه وتښتېدو. شهباز خان اوزوی يې دواړو ژوند له لاسه ورکړ. بهادر خان روهيلاد سختو ټپونو له امله په ميدان کې بې خوده پروت و او زر تنه سربازان يې وژل شوي وو. بهادر خان روهيلا اسير نيول شوی و. مغلو سخته ماتې وخوړه مغل لښکر لږ و او ددښمن لښکرددوی په مقابل کې ۵ : ۱ وو. په ۱۶۳۲ کې کله چې بهادر خان روهيلا او نور له بند ځخه خلاص شول دوی يې تقدير کړل. بهادر خان کله چې دربار ته ورسېد ونمانځل شو او جاګيرونه ورکړل شول.

د دولت اباد د کلا دنيولو لپاره دمغلو جوړشوی پلان د افغانانو په مېړانه عملي شو. داحمد نګر فتح خان چې ددوهم مرتضی نظام شاه په کړنو شکمن و، مغلو ته يې ځان تسليم کړ. مګر د پېشکش ورکول يې وځنډول . په

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

۱۶۳۱ کې شاه جهان لښکر ور ورساوه چې د دولت اباد کلا ماته کړي. په دې وخت کې د مرهټه مشر شاجي د بیجاپور له سلطنت سره تړون لاسلیك کړ چې د فتح خان پرضد وجنګېږي او پرېکړه یې وکړه چې دولت اباد ونیسي. له داره، فتح خان کلا مغلو ته وسپارله. محبت خان د احمد خان نیازي، مبارزخان، نظربهادر خشکي، جمال خان (د دلاورخان زوی) شکرالله (د مبارزخان زوی) په ملګرتیا د کلا نیولو په مقصد اخواته حرکت وکړ. د لارې په اوږدو کې د ظفر نګر کلا ټینګه کړه. احمد خان نیازی، مبارزخان او نظربهادر خیشګي ته یې دنده وسپارله چې له تهانه دار ترکمن خان سره مرسته وکړي. احمد خان نیازی چې کلا د ترکمن خان په غیاب کې ساتله زیات کوښښ وکړ چې ددښمن هڅې شنډې کړي او کلا له ښمن څخه وساتي. په همدې وخت کې چې فتح خان د مرهټه خواته واوښت د مغلو موقف یو څه کمزوری شو. مګر سره له دې محبت خان او ملګرو یې په پوره مېړانه په ۱۶۳۳ کې کلا ونیوله. نظربهادر خشیګی په دې جګړه کې ډېره مېړانه ښکاره کړه او ډېر بخششونه ورکړل شول. په ۱۶۳۴ کې شهزاده شجاع او محبت خان د پاریندا جګړه پر مخ بوتله. دا ردو په هره برخه کې د یادونې وړ افغانان ځای پر ځای شوي وو. له بده مرغه بیا هم دا جګړه ناکامه شوه او د محبت خان زړه مات او مړ شو. ددکن صوبه داري په دوو برخو وویشل شوه. خان زمان د دولت اباد ګورنر او خان دوران د برهانپور ګورنر وټاکل شو. د دکن منصبدار هم پر دوو برخو وویشل شول. مبارز خان په دولت اباد کې مقرر شو او منصب یې هم لوړ شو. مګر نظر بهادر خیشګي چې د توري او مېړانې شهرت یې هرې خواته خپور و په برهانپور کې د خان دوران تر حکم لاندې مقرر شو. «دوی تر ځنګ ځیني نورو هم لکه احمد خان نیازی. په وفادارۍ سره د مغلو خدمت کاوه. د پاریندا جګړې په تعقیب یو تنظیم شوی قصد د مغلو له خوا عملي شو چې د مرهټه باغي ونیسي. هغه ورځ په ورځ خوځیدو او شخړې یې جوړولې. او دمرهټه مشر ساهوبهونسل و دولت اباد ته د مرهټه خطر ددکن ددواړو ګورنرانو له خوا په ګډه رفع شو د مغلو او افغانانو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په ګډه همکارۍ د احمد نګر د سیمې وضیعت ښه شواوپوره امن تامین شو. مګر له دې مخکې چې مرهټه باالکل وځپل شي، عادل شاه د مرهټه پرخوا ودرېد او نوې شخړه یې رامنځته کړه.

پرېکړه وشوه چې د بیجاپور خواته دې لښکر واستول شي. خان زمان د بهادرخان روهیلا د روزستاړ قومندان (د عقیدار قومندان) شېر خان ترین ، رشید خان انصاري ، مبارز خان (د عقبدار مسئول) هادیدار خان (درشیدخان انصاري رورو) نظربهادر خشکي مبارز خان نیازی ، احمد اومهمند ، حبیب خان کراني او نورو د نده اخیستې وه چې عادل شاه ته درس ورکړي. مګر عادل شاه مخکې له مخکې تسلیم شو. تر هغه وروسته ټول قوتونه د مرهټه خواته متوجه شول اود اوسا اوډګیر کلاو دنیولو هڅه یې وکړه. په ۱۶۳۶ کې دا کلاګاني له دریو میاشتو محاصرې څخه وروسته فتح شوې. رشید خان انصاري مبارز خان اومبارك خان نیازی ددغې جګړې د ګټلو له کبله ونمانځل شول. بل افغان نومیالی احمد خان نیازی و چې له شایسته خان سره یوځای مرهټه د ناسك او سنګامینر دکلاګانو نیولو دنده درلوده اوهدوی دا جګړه ایزفعالیت د رامرسیج د کلار نیولو کې هم موثر و. دی هغه قوماندان و چې دشاجي پوځ ته یې ماتې ورکړه. نوځکه د خان دوران په پیشنهاد ده ته ((نغاره او توغ)) ورکړل شول. همدارنګه احداد مهمند د انکولاد سیمې په سوله کې رول درلود. دی تر ډېره په دکن کې پاتې شو. کله چې ساهو د پونه په شاوخوا کې ناارامي جوړه کړه خان زمان دده په تعقیب کې شو. ده جګړه د بهادر خان روهیلا تر قوماندې لاندې جونار د کلا په محاصره کولو سره پیل کړه.

په دې توګه په څو ځایو کې افغان صاحبمنصبانو ته په خپلواك ډول قومانده ورکړ شوې وه ځېنو یې له مغلو افسرانو سره نږدې دوستی او ملګرتیا هم درلوده رشید خان د خان زمان نږدې ملګری و او په هره مهمه مسئله کې یې سلا ورسره کوله رشید خان په غرنیو سیمو کې همېشه ښوله اوامن ساتلی و او باغیان یې افغانستان ته نه پرېښودل که څه هم دی په ناندر کې میشت و

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خوتر ډېره د تيلنګانه په صنبطي کې هم مصروف و. کله چې دی په ۱۶۴۸ کې مړ شو، دده ورور هادیدار خان چې ډېر قابل سړی و دده پر ځای په ناندر کې مقرر شو. ده د مغلو د موقف په ټينګولو کې په دکن کې ډېره هڅه کوله په ۱۶۵۵ کې ده وظيفه واخيسته چې له قيصر سنګهه د راجه کوکلا ډيو ګهر زوی څخه هدې او باج راټول کړي. ده دا دنده په بري سره تر سره کړه. ډېر افغاني سرداران د شهزاده اورنګ زېب سره تړلي وو. په تېره بيا هغه وخت چې دی د دکن وايسرا و. په ۱۶۵۷ کې دلېر خان، جلال خان کاکړ(د دلاور خان کاکړ زوی)، شمس الدين خشکي چې له ګجرات څخه دکن ته تبديل شوی و او ډېر نور د شهزاده اورنګ زېب په خدمت کې وو.

جلال خان داورنګ زېب نږدې ملګری و او په دکن کې يې د نصير اباد د اداري مسئوليت ده ته ورکړی و. همدارنګه په ۱۶۵۷ کې د لېرخان ته ده د ۲۵۰۰/۱۰۰۰ منصب ورکړی و. دا ځکه چې د بيجاپور په جګړه کې يې پوره سربښند نه کړې وه.

د شاه جهان د سلطنت په دوره کې د افغاني سردارانو د موقف په هکله څېړنه او شننه (تحليل اوارزيابي) :

پورتنی بيان دا په ګوته کوي چې د دکن په نظا مې تاريخ کې افغانانو اوچت رول درلود. په جنوب کې دوی د مغلو د امپراتورۍ د ټينګښت او پراختيا په هکله په دوامداره توګه په جګړو بوخت وو. دوی په دکن کې ښه مقامونه تر لاسه کړي وو، که څه هم په عام ډول دوی د مستقلي قوماندې او ځانګړې اداري څاوندان نه وو، خو په ډېرو ځايو کې قلعه داران، جاګيرداران وو مخکې مو اشاره کړې وه چې د شا جهان د سلطنت په پېل کې خان جهان لودي د دکن وا يسرا مقرر شو او دريا خان روهيلا ته په هغه ځای کې جاګيرونه ورکړ شوي وو. رشيد خان انصاري چې په ۱۶۳۱ کې د جمنا د دواړو غاړو دسيمو او اکبر اباد فوجدار مقرر شوی و ، د کن ته تبديل او هلته (ناندر) ده ته په جاګير کې ورکړ شو ترده وروسته دده ورور هادیدار خان ته (ناندر) او د(تيلينګانه) ځينې فتح شوې سيمې ورکړل شوي وې. ده د(تيلينګانه) د

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

سیمې د ګورنر د مرستیال دنده پر غاړه درلوده. دواړه ورونه د امپراتورۍ باوري خلك وو. محمد خان نیازی او تر ده وروسته احمد خان نیازی د (اشتي) جاګیردار وو. په ۱۶۳۳ کې احمد خان نیازی د (ډانډوري) تهانه دار و او تر څه وخته د (ګلشن اباد) جاګیر دار هم و. په ۱۶۴۹ کې د احمد نګر د کلا قوماندان مقرر شو. نیازی ورونو پر اشتي باندې د امپراتورۍ قبضه کمزورې شوه او بالاخره د مرهټه په لاس کې پرېوته.

عمر خان ترین یو بل افغان نومیالی و چې د (بګلانه) فوجدار و او د(سورت) کې اوسېده. د محلي زمیندار انو له خوا دده ملاتړ کېده اوپه سیمه کې یې امن او نظم موجود و. په ګجرات کې قطب الدین خان خیشګي د پټان جاګیر دار و. او ورور یې شمس الدین د دکن د ناصراباد د اداري دنده پر غاړه درلوده. عثمان روهیلا د خاندیش فوجدار و او دده ورور فتح خان روهیلا (دواړه ددذکریا خان زامن وو) په دکن کې جاګیر درلود او نړدې شل کاله یې هلته خدمت کړی و. همدارنګه احداد مهمند د انکولا تهانه دار و او د مرهټه له خوا تهدید شوی و. ده دنده درلوده چې په انکولا کې امن راولي او دخلکو په زړونو ملهم کېږدي چې ډېر زیات زوربدلي وو، او وکولای شي چېدوی باور تر لاسه کړي. درشید خان تر مړینې وروسته دده یو زوی اسد الله د چاندور) تهانه دار مقرر شو. ۱۹۵۴ او پر ۱۹۵۶ ده ته ترفیع ورکړ شوه او (ایلچپور) جاګیر مقرر شو. دده دوهم زوی الهام الله هم د مغلو په خدمت کې واولوړې رتبې یې تر لاسه کړې وې او پر ۱۶۵۶ کې کله چې دده ورور د ایلچ پور ګوارنر شو نوموړی دده پر ځای د چانداور تهانه دار مقرر شو. او همدارنګه هغه وخت دده تره هادیدار خان مړ شو او دده د افرادو قومانده هم ده په خپل لاس کې واخسته. الهام الله د اورنګ زیب نږدې سړی و او دده په دور کې یې مهم موقف تر لاسه کړ. جلال خان کاکړچې له کال څخه په کمه موده کې جمعو جاګیر دار و شمال غربي سرحد ته واستول شو او بیا وروسته دکن ته واستول شو. دی هم د اورنګ زیب نږدې ملګری و او دده په مرسته د ناصر اباد جاګیر داري او فوجداري یې کړې وه.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

پورتني حالات داسې ښيي چې افغانانو په دکن کې مهم ځايونه نيولي وو او دوی د دغه لوړ ومقامونو د نيولو لپاره دوی شرحې موجودې دي: افغانان او راجپوت دواړه جنګيالي قومونه وو. نو يو د بل د مقابلې لپاره او د مرهټه د ټکولو لپاره ساتل شوي وو او پاداچې له خپلې کورنی سيمې څخه لرې استخدام شوي وو تر څو په خپله سيمه کې بغاوتونه ونه کړي او په دې توګه د دوی خطر کم شي. په هرحال د افغانانو علاقه په جنوب کې له ورايه ښکاري چې د پاچاهی د بدليدو لپاره دجګړو په وخت له هر شهزاده سره دوی اړيکې څه ډول وي؟ دوی وفاداري هم له سيمې سره وپشل شوې وه. هغه چې په دکن کې وو داورنګ زيب پلويان وو او هغه چې په ګجرات کې وو لکه قطب الدين خيشګي هغوی د شهزاده مراد طرفداران وو. که دا حقيقت نورهم وڅېړو د ۱۰۰۰ تنو((ذات)) ۱۲۴ مشرانو چې د سموګر تر جګړې پورې يې داورنګ زيب پلوي کوله له هغو څخه ۲۳ تنه افغانان وو. حال دا چې د داراشکوه د ۸۷ پلويانو په ډله کې يو تن افغان و. د شهزاده مراد يوويشت تنه مشران پلوي و چې له هغې ډلې څخه هم يوتن افغان و . شهزاده شجاع هم د لس تنو منصبدار و له خوا چې منصب يې تر ۱۰۰۰ لوړ و، پلوي کوله او په دوی کې هم يو تن افغان و.

که څه هم د مغلو په ادارو کې دافغانانو ورځ په ورځ کمی برېښېده ، د مغلو داردو او پوځ د نژادي ترکيب مسئلې ته په دقت کتل کېدل. هر منصبدار دنده درلوده چې پوځ يې له بېلابېلو توکمو څخه جوړ شوی ګډ پوځ وي. د مثال په توګه هزاري منصبدار به ۲۵۰ تنه عسکر درلودل چې له بېلابېلو نژادو څخه به وو. يعنې ۶۴ افغانان ، ۶۴ راجپوت ، ۶۴ مغل او ۵۸ سيدان او شيخزاده ګان به په دغه پوځ کې راټول شوي وو.

نوروافسرانو به هم خپل قوتونه په همدې ترکيب سره ساتل. په دې ډول به د افغانانو، دراجپوت، مغلو او سيدانو تر منځ توازن ساتل کېدو سره له دې د خان جهان لودي تر بغاوت وروسته هيڅ يو افغان چيرته ګورنر مقرر نه شو. يوازې شېر خان تنور دا مقام تر لاسه کړی و، ځکه چې د شاه جهان د بغاوت

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په وخت کې ورسره او د پاچاهۍ دنيولو په جګړه کې يې ملا تړې و. دې تر ۱۶۳۱ پورې په لوړمقام کې پاتې شو. بل افغان ته دومره لوړه رتبه او لوړ مسئوليت نه و ورکړ شوی. همدارنګه افغاني جنرالانو خپلواکه قومانده نه درلوده همېشه د بل تر لاس لاندې وو. که هر څومره وفاداري يې هم ښودله لوړې رتبې يې تر لاسه نه کړې. ډېر افغانان لکه بهادر خان روهيلا. احمد خان نيازی، مبارزخان، شېرخان تنور، جلال کاکړ، نظر بهادر خشکي او نور، شاه جهان ته حتی د خان جهان لودي د بغاوت په وخت کې وفادار پاتې شول. وروسته دوی په دکن، کندهار، بلخ، او بدخشان کې په وفادارۍ او مېړانه جګړې وکړې مګر دوی برياليي نه شول چې د شاه جهان باور تر لاسه کړي. يوه هم تر پنځ هزارۍ پورته رتبه ونه ګټله. دا رتبه هم يوازې يوه تن بهادر خان روهيلاته ورکړی شوې وه نومورې د ۲۳ نوميااليو افغانانو له ډلې څخه يونوميالی و. يو پرتليز جدول به دا وښيي چې دافغانانو د شاه جهان په وخت کې دزياترو رتبې د ۱۰۰۰ پورته نه وې.

پورتنۍ راپورښيي چې د خان جهان لودي بغاوت دوی ته کلکه ضربه وارده کړه او افغانان تر هغه وروسته د مغلو په دربار کې خپل حق ته ونه رسېدل. هيڅ بل افغان پيدا نه شو چې د خان جهان لودي ځای اومقام ته ورسېږي. په دوو دليلونو باندې شاه جهان د افغانانو په مقابل کې تبعيض کاوه. لومړی داچې ډېر درسوخ خاوندان افغانان لکه دريا خان، بهلول خان، سکندر درتاني او نور د خان جهان لودي پر خوا ودرېدل او دوهم دا چې دوی غوښتل چې افغانې سلطه بيا په هند کې راژوندۍ کړي. دا ځکه چې پښتنو په عام ډول خپل پرستژ او قدرت چې پخوايې درلودل نه وهېر کړی.

دا خبره دبرنيير په قول چې په ۱۶۵۸ کې هند ته تللی و، ربنتيا ده دی وايي: «پښتانه نه ماتېدونکی نژاد دی. دوی مغل د مرګ تر پولې پورې غندي ځکه چې دوی د پلرونو امارتونه د مغلو په لاس رنګ شول.»

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

اووم څپرکی

اورنګ زېب او افغاني سرداران

اورنګ زېب د خپلو پلرونو په شان په دې پوهېدلی و چې افغانان یو جګړه ایز قوت دی. ده حتی هغه وخت چې شهزاده و، کوښښ یې کاوه چې د افغانانو وفاداري تر لاسه کړي. یو وخت ده دیوه افغان افسر د ترفیع پېشنهاد وکړ او خپل پلار ته یې په یوه لیك کې داسې لیکلي وو ((چې زما پېشنهاد دې ځکه رد کړی دی چې هغه یو افغان دی)) دا باید هېر نه کړو چې زیات شمېر افغانان د اورنګ زېب پلویان وو. او په پاچاهۍ نیولو کې ورسره وو. داموهم په یاد وي چې د افغانانو پلوي توب د شهزادګانو د لیاقت په اساس نه و بلکې له منطقي او سیمې سره دموجودیت او خدمت د اړیکو په اساس و. شهزاده شجاع د ختیځو سیمو د ځینو افغاني زمیندارو طرفداري تر لاسه کړې وه. مګر وروسته به هم راشي ، خو اوس دومره ویلای شم چې افغانانو به وفاداري بدلوله اوچېرته به یې چې ګټه وه هماغه خوا به یې نیوله. کله به چې یوه شول چې دوی کاندید کمزوری کېږي نو هغه به یې پرېښوده او په هغه چاپسې به تلل چې غښتلی به برېښېده.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د پاچاهۍ نیولو په جګړو کې د افغانانو رول

د پاچاهۍ نیولو په هڅو او جګړو کې د افغانانو رول په زړه پورې څېړنه ده. ما هڅه کړې ده چې په دې هکله د افغانانو رول وڅېړم. شهزاده اورنګ زېب چې د ښې تجربې خاوند، سیاست پوه و، په برهان پور کې یې تر ټولو د مخه یو شمېر سرداران ونمانځل. په دې نمانځنو کې افغاني سرداران هم شامل وو. دوی منصبونه لوړ کړ شوي وو او د پاچاهۍ په نیولو سره دوی ته نورې وعدې هم ورکړې شوې وې. د دهرمات په جګړه کې ځینو افغانانو د اورنګ زېب پر خوا د امپراتورۍ مشر جسیوانت سنګه پرضد جګړه وکړه. شهزاده محمد سلطان د باغي پوځ مشر و. له ده احمد خشېګي، لودي خان (مظفر لودي)، پردل خان (بل افغان) کمال لودي، جمال بیجاپوري الهام الله، عبدالباري انصاري قادر داد انصاري هارېداد خان، زبردست خان ((حیات افغان)) حمید او ځیني نور ملګري او د لښکر په سر کې روان وو. ځینې یې د اردو په بېلابېلو ټانګو کې ګمارل شوي وو. د منظم او کوردینه شوي فعالیت په نتیجه کې امپرالستي قوتونه مات شول. له دغه بریالیتوب څخه وروسته سملاسي یې خپل قوماندانان و نمانځل. فتح خان روهیلا د فتح جنګ خان لقب، بیرغ او نغاره تر لاسه کړل او منصب یې هم لوړ شو اسمعیل خیشګي ته د جانباز لقب ورکړ شو سربېره پر دې بېرغ یې هم ورکړ او رتبه یې هم ورکړ شوه. محمد بېګ خیشګي ته د دیندار خان احمد خیشګي ته د (اخلاص خان) او حمید کاکړ ته د (کاکړخان) او اسمعیل نیازي ته (خاني) ورکړ شوه. دولت خان لوړه رتبه واخیسته او همدارنګه رشید خان الهام الله دنمانځل شوو په ډله کې و. وروسته د سموګهر په جګړه کې د افغاني سردارانو جګړه ایز قابلیت د اورنګ زېب په ګټه اورنګ زېب له خوا سمبالېده. محمد کاظم د دغه جګړې په هکله لیکي چې جګړه له دواړو خواو

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ځخه په زړه ورتيا او مېړانه پر مخ بېول کېده. دی ممريز مهمند ته په ځانګړې توګه اشاره کوي چې مېړانه او توره يې دجګړې په ډګر کې له ورايه بربښېده. او نوموړي په دې جګړه کې ځو تپه تر لاسه کړل. د لاور خان مهم رول ولوباوه او د يندار خان هم ټپي شو. په دغه جګړه کې شهزاده داراشکوه ماتې وخوړه او اګرې ته وتښتېد او له هغه ځای ځخه دهلي ته ولاړ اورنګ زېب خپلو خواخوږيو ته بيا انعامونه ورکړل. اسمعيل خان نيازی او سکندر روهيلا دواړو ته يې پنځه پنځه زر روپۍ بخشش ورکړ . د شهزاده مراد له بندي کېدو ځخه وروسته په ۱۶۵۸ کې قطب الدين خان خيشکي له اورنګ زېب سره لاس يو کړ. پخوا له دې ځخه ده شهزاده مراد د اورنګ زېب له پلانونو ځخه ارتقاظ کړی و. مګر دده نصيحت ته يې غوږ نه و ايښی. دده احساسات يې وپارول او د اورنګ زېب پر خوا ودرېد. اورنګ زېب ددغه خيشکي خان زيات عزت وکړ او وروسته يې په ګجرات کې د سورت فوجدار مقرر کړ. په واقعات عالمګيري کې راغلي دي چې د شهزاده مراد بدرګه د بندي کولو په وخت کې په شاه جهان اباد دلبر خان افغان او شيخ مير ته ورکړ شوې وه. په دې توګه تر دغه وخته پورې اورنګ زېب له افغاني سردارانو ځخه وېره نه درلوده. برعکس اورنګ زېب دوی ته مهمې دندې ورکړې.

کله چې اورنګ زېب د داراشکوه په تعقيب ووت او هغه پنجاب ته تښتېدلی و، نو له اورنګ زېب سره زيات شمېر وتلي افغانان يو ځای ملګري وو. لکه حظبر خان، پردل خان (هريوه ته يې ۵۰۰۰-۵۰۰۰ روپۍ ورکړې وې) جانباز خان خيشکي او ځينې نور. کله چې داراشکوه له پنجاب ځخه بهککر ته وتښتېده، اورنګ زېب يو پياوړی پوځ په دې پسې واستاوه. دلس زرو لښکر سره د داراشکوه مقابلې ته ولاړل. اورنګ زېب په خپله ملتان ته ولاړ او هلته يې افغاني افسرانو ته مکافاتونه ورکړل. ميرداد افغان ته او لودي خان ته يې اس ورکړ.

تر هغه وروسته مصري افغان، غلام محمد افغان، يوسف نيازي، امام اپريدی او نور هم له داراشکوه سره په جګړه کې بوخت وو. په دې توګه د

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

۱۶۵۷ او ۱۶۵۸ په موده کې زيات شمېر افغانان له دا راشکوه سره په جګړه بوخت وو. په دې وخت کې داراشکوه ګجرات ته وتښتېدو تر څو دهغه ځای مشران پر خوا کړي. که څه هم ځينې عناصر زړه نازړه وو او ځينو اصلاً ددې خبرو پروانه کوله. خو عابد شېر بابي يو ګجراتي امير احمد اباد ته ولاړ او داورنګزېب ملا تړ يې وکړ. امپراتورده ته د مبارکۍ فرمان ورواستاوه او دده وفاداري يې وستايله. قطب الدين خان خيشګي هم اورنګ زېب ته وفادار پاتې شو. چې د ديوريا جګړې وروسته له همدې کبله ده ته لقب او چينه مکافات ورکړل شول، په ۱۶۵۸ کې د اورنګ زېب او داراشکوه تر منځ په ((ديوريا)) کې سخته جګړه وشوه چې د لېږ خان افغان او دده ملګرو بې ساري مېړانه وښودله. افغان جنرال ټپي شو او زيات ملګري يې مړه شول خو دا راشکوه ماتې وخوړه او د جګړې له ميدان څخه وتښتېده.

د افسوس خبره داده چې داراشکوه سره دده ملګري خيانت وکړ. ملک جوان افغان چې دارا شکوه هغه ته ځمکې او امتيازات ورکړي وو، داراشکوه ونه ساته او د اورنګ زېب استازي ته يې تسليم کړ. ملک جوان ددغه ناځوانۍ په مقابل کې له اورنګ زېب څخه د بختيار خان لقب وګاټه او د ۱۰۰۰ رتبه يې هم ورکړه.

سليمان شکوه د داراشکوه زوی هم پناه لټوله او زيات شمېر ملګري ورڅخه ولاړل. د افغاني سردارانو په ډله کې يو هم دلبر خان و چې لا ډېره موده د مخه يې پرې ايښې و او له راجه جي سنګهه سره يو ځای اورنګ زېب ته ور اوښتي و. همدارنګه عباس افغان په ۱۶۵۸ کې پرېښولي و او دا هغه وخت و چې دسير نګر راجه ده ته پناه نه وه ورکړې. دعباس افغان رتبه لوړه شوه او داحترام چينه هم ورکړ شوې وه. سلمان شکوه يوازې له دوو سوو کسانو سره پاتې شوی و چې تاج نيازی او بهار کوهاني ورسره وو. بالاخره دی ونيول شو او ووژل شو.

داسې ښکاري چې زيات شمېر افغانانو د اراشکوه دشجاع پرضد جګړه کې حمايه کړې وه. زياترو د ځانګړو ګټو په مقصد له ده څخه بېل شول او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ځوتنه تر پایه وفادار ور سره پاتې شول. دلېر خان ، قطب الدین خېشګي عباس افغان او ځینې نور دپخلاینې دپالیسی له مخې په قوت پاتې شول. اورنګ زېب دوی ته هرکلي ووایه اوه یې نمانځل.

شجاع د دهلي دپایتخت وروستنی غوښتونکی و. دحسن خشګي او نورو په ملګرتیا یې جنپور ونیولو او په خجوا کې یې سنګر جوړ کړ چې داورنګ زېب سره وجنګېږي. اورنګ زېب له مخکې نه پوره تیاری نیولی و او ددې ورځې انتظار یې کاوه. ده زیات ټینګار په دې کاوه چې پېشقراول(مختاړتوت) یې غبنتلی وي. ددې کار لپاره به یې توریالي او مېړني افغان افسران مقررول .مګر د پېشقراول قوماندان شهزاده محمد سلطان و. په همدې ډول افغانان ښي اوکیڼ اړخ قوتونو کې ګمارل شوي وو. دشجاع له خوا د پېشقراول قوماندان حسن خیشګي اودښي اړخ قوماندان شیخ ظریف داودزی و. که څه هم شجاع هر څه بایللي وو مګر دده وفادارو افغان قوماندانانو تر پایه جګړه وکړه.

حسن خیشګي دجګړې په میدان کې خپل ژوند له لاسه ورکړ.

د خجوا جګړه (جنوري ۱۵۵۹) په څو مهمو حقایقو باندې رڼا اچوي. دا د یادونې وړ ده چې د اورنګ زېب ملا تړ د څو تکړه او تجربه لرونکوجنرالانوله خوا کېده او ده دخپلواکې لوی قوماندانی باور پر دوی نه کاوه. دوی به زیاتره له کوم شهزاده سره وو او اصلي قومانده به دهغه لاس کې وه. مګر شهزاده شجاع برعکس پر افغانانو زیات باور درلود. که څه هم دده افغان ملګري لږ وو خو د هر اړخ قومانده به د افغانانو په لاس کې وه. په خجوا کې د دوو اړخو قوماندانان افغانان وو. داورنګ زېب په پلو کې تر راجپوت افغانان ډېر د باور وړ وو((جیسوانت سنګه)) په ډېرحساس وخت کې له امپراتور سره خیانت وکړ. مګر افغانان تر پایه پورې وفادار پاتې شول.

په دې توګه اورنګ زېب له خپلو افغان ملګرو څخه سل په سلو کې ګټه واخیسته. ده دوی ته مکافاتونه او بخششونه او لوړې رتبې ورکړې خو سره له دې ټولو ، پردوی باندې یې باور نه کاوه. داسې ښکاري چې د افغانانو پر

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

وفاداری باندې شکمن و او بنايي همدا دليل و چې مستقله قوماندانی يې دوی ته نه ورکوله. کله چې شجاع ((بنګال)) ((اراکان)) ته تېښته وکړه اورنګ زېب يوه کلکه مفرزه وګمارله چې شجاع تعقيب کړي. په دغه قوت کې د تجربې خاوندان او نوميالي افغانان هم وو. چې د جګړې په ډېرو ميدانو کې يې وفاداري ثابته کړې وه په يوه لګېدنه ((تصادم)) کې دلبر خان خپل زوی فتح خان او يوشمېر نور ډېر افغانان له لاسه ورکړه. همدارنګه فتح جنګ خان دوه ورونه شهباز خان او شريف خان او وريرونه رستم او رسول له شجاع سره د جګړې په جريان کې له لاسه ورکړل. يو بل نوميالی افغان رشيد خان د انصاري شجاع دومره ترتهديد لاندې نيولی و بنايي چې له ډېرې وارخطا يې عقده اخيستې او امر يې کړی وي چې په نوم افغان اسير دې قتل شي.

د شجاع پرضد عملياتو کې د امپراتور له پوځ سره ځينو محلي افغانانو په بهار او بنګال کې زياته مرسته وکړه کله چې شجاع په بهار کې نهايي ماتې وخوړه د بهار کاکړو له اورنګ زېب سره تر پايه وفاداري وکړه او دوه د پوځونو ملاتړ يې کاوه. خواجه کمال افغان د بيرم او جتناګر زميندار چې اصلا د شجاع ملګري و، له ده سره د ښه نيت او همکارۍ اظهار کاوه. ده له مير جمله څخه بدې واخيستې او اردو ته يې له خپلې سيمې څخه د محفوظ تېرېدو اجازه ورکړه. له ټولو بدمرغيو سره سره شجاع د افغان ملګرو لکه سرمست خان او جمال خان غوري په ملګرتيا وياړېده. هغوی دده د مرام لپاره ځانونه قرباني کړل (۱۶۵۹) بالاخره د شجاع کورنۍ او خزانې د اخلاص خان خېشګي په مرسته دربار ته يووړل شول. کله چې دربار ته ورسېد خلات، اس او توره يې مکافات ورکړل. دده زوی الله داد ته هم خلات او د ۱۰۰۰ / ۱۵۰۰ منصب ورکړ شو.

بالاخره د قدرت نيولو دجګړو په پای کې اورنګ زېب بريالی راووت او د دهلي پر تخت اوتاج باندې يې ځان ټينګ کړ. دده د برياليتوب په پروسه کې د افغانانو له ونډې څخه څوك سترګې نه شي پټولی. دوی د مرګ تر پولې دده

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ته وجنګېدل اودخپلو بې سارو قربانيو په مقابل کې يې ښلابېل مکافاتونه تر لاسه کړل.

ابوالفضل ماموري تبصره کوي چې په لومړيو کې اورنګ زېب ډېر احتياط کاوه چې افغانان بې ځايه تر فيعات وانه خلي. همدارنګه کافي خان(خافي خان) ويلي دي. ((د پخوانيو افغانانو د کړو وړو په نظر کې نيولو سره امپراتورنه غوښتل چې افغانان ذ زيات قدرت خاوندان وي)) بهيمسن هم دافغانانو په هکله او دوی دوفادارۍ په هکله د امپراتور منفي نظر ته اشاره کړې وه. اروپايي ګرځېدونکي چې دمغلو درباريې لېدلي و داحس کړې وه چې مغلي امپراتو رانو افغانانو ته د بې باورۍ اوشك په سترګه کتل. ((مانکچي يامانکشي) چې په ۱۶۵۶ کې هند ته تللی و داورنګ زېب دوخت دسترګولېدلو پېښو ته چې د ۱۶۵۹-۱۷۰۷ تر منځ پېښې شوې وې داسې اشاره کوي: ((د مغلو په امپراتورۍ کې د اقاعده ده چې پرافغان باندې بايد باور ونه شي)) په ځانګړې نظر کې وايې: ((په ټول هندوستان کې له کابل څخه تربنګاله پورې به ښايي سل پخې کلا ګانې کافی وي . چې دغو ته پاچا وفادار ملګرې د ګورنر په توګه ورلېږي. دا ګورنران به معمولاً هغه خلك وو چې دده خدمت يې په ښه توګه تر سره کړی و او يا ازمويل شوي شهزاده ګان وو او يا به ازمويل شوي راجپوت، سيدان او مغل وو. مګر پښتنو ته اجازه نه وه چې دغه کلا ګانې اداره کړي. ځکه له دوی څخه د بل چا سره د معاملو کولو خطر موجود و. ځکه چې دوی له همايون پاچا سرهٔ همداسې کړي وو.

همدارنګه برنتير چې د ۱۶۵۸- ۱۶۶۷ په موده کې په هندوستان کې اوسېده. او د مغلو له دربار سره يې نږدې اړيکې درلودلې د افغانانو په بې باورۍ باندې خبرې کوي. دی وايي چې مغل نا چاره وو چې افغانان په پوځ وګماري ځکه چې دوی جګړه ايز قابليت لري. دوی د راجپوت په شان تکړه او غښتلي خلك وو او کولای يې شول چې امنيت وساتي.

دی زياتوي: ((اساسي قوت په خپله مغل دي مګر زياتې پيسې دهغوي په ساتنه مصرفېږي.)) داخبره دا څرګندوي چې مغل امپراتوران تر ډېره حده پر

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

مغل عسکرو متکي وو. د عصر تاريخ پوهان د هند افغانانو ته د کرکې په سترګه ګوري. بهميسن په خپل تاريخ د لکشا کې د اورنګ زيب پاليسي په زغرده بيانوي. ((امپراتور اورنګ زيب پر افغانانو هيڅ باور نه درلود. امپراتور بابر، امپراتور همايون او امپراتور اکبر هند ته راغلل د وياړ، غرور او غچ اخستلو احساس يې له افغانانو څخه زده کړ او د هند ټوله امپراتوري يې ونيوله خو دا حيرانونکې خبره هم نه ده چې دوی داسې خصوصيات درلودل.

څرنګه چې دده د پاچاهی سياسي حالات ډېر پيچلي وو او بغاوتونه ډېر وو لکه د شيو جي تر اداري لاندې د مرهټه بغاوت ..د دکن د ايالاتو پرضد جګړې د راجپوت بغاوت، دجټانو او ستهناميانو بغاوتونه او نور ټول هغه حالات وو چې امپراتور يې مجبور کړی و چې پر افغانانو زيات متکي شي. افغاني اميران او سرداران باالعموم په پوځ کې ګمارل شوي وو او دا کړنه د اورنګ زيب په وخت کې هم عملي کېده. افغان مشران لکه دلېر خان، ټول په پوځي خدمت کې ګمارل شوي وو.

که څه هم د مغلو په زمانه کې افغانان محوه نه شول خودوی شمېر ورځ په ورځ کمېدو. په ۱۶۵۸ کې د ۴۸۶ سردارانو له جملې څخه ۴۳ تنه افغانان ووچې منصب يې د ۱۰۰۰ او پورته وو. د ۱۶۷۹ ـ ۱۷۰۷ کلو تر منځ دا عدد ۳۴ ته راولوېد.

حال داچې ټول شمېر ۵۷۵ تنه ۹۹ اود هماغه رتبو خاوندان وو مګر دده د سلطنت په ورستيو کې د افغانانو په مقررېدو کې زياتوالی راغی او رتبې يې هم لوړې شوې (حتی ۵۰۰۰ او پورته رتبې واخيستې) حال دا چې په لومړۍ مرحله کې (۱۶۵۸-۱۶۷۸) د داسې لوړو رتبو خاوندان يوازې درې تنه وو. او په دوهمه مرحله کې (۱۶۷۹-۱۷۰۷) پورې دا شمېر لسو کسو ته ورسېد. ددې تر فيعاتو يو دليل د افغانانو جذبېدل وو چې داردو صفونو ته راتلل. زيات شمېر افغانان چې د ۵۰۰۰ رتبې يې اخيستې وې د دکن افغانان وو. احتمالاً اورنګ زيب مکر کاوه چې د دوی هغه مشران چې ډېر

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نومیالي وو باید کمزوري شي او عام خلك يې دځان پر خوا کړي. سربېره پر دې دوی زیات شمېر پخوا د بیجاپور او ګلکنده په دربار کې وو. اورنګ زېب ځینې خپل کړل او ځینو ته يې لوړې رتبې هم ورکړې.)) دا کار هم ددې لپاره و چې نور وهځوي تر څو داورنګ زېب پرخوا ودرېږي.

نظامي عملیات او د افغاني سردارانو رول

په دکن کې :

د اورنګ زېب په وخت کې د کن مسئلې ډېر حاد شکل نیولی و. اورنګ زېب لاشهزاده و چې غوښتل يې ددکن مسئله د تل لپاره حل شي. که څېرې شهزاده داراشکوه ددکن د سلطانانو په پلوي مداخله نه وای کړې ښایي دا مشکل به دایمي حل وای اورنګ زېب چې پاچا شو ډېر ژر يې د دکن خواته پام وکړ او په جدي توګه يې دا مسئله په نظر کې ونیوله . دجنوبي مخالفینو په مقابل کې ده د چال، فریب ، دیپلوماسی ، رشوت، نظامي فشار او زور څخه کار واخیست اوله هیڅ نه يې صرفه ونه کړه وایسر ابدلول د نظامي جنرالانو او محلي عسکرو کارولو يې غوښتل يې چې د دکن وضیعت د تل لپاره نورمال حالت ته راولي. په ۱۶۶۳-۱۶۶۴ کې میرزا راجه سنګهـ د دکن وایسرا مقرر شوي و. ده ته اختیار ورکړ شوی و چې خپل افسران خوښ کړي. جی سنګهـ د خپل مرستیال په توګه د لیر خان خوښ کړ او هغه يې د پیشقراول (مختارې) قوماندان وټاکه. نورنومیالي افغانان چې ددکن په دغه پوځ کې شامل وو فتح خان روهیلا او فتح جنګ د راجه جي سنګهـ وایسراتوب په دوره کې د دکن ډېر افغانان په پوځ کې شامل شول. دوی تر ټولو مهم یو عبدالحمید د عبدالکریم ورور و چې د اخلاص خان لقب او پنځ هزاري رتبه ورکړ شوې وه او بل هم عبدالمحید د بهلول خان لمسی و او هغه ته د بیجاپور د یوه غښتلي اونومیالي جنګیالي په سترګه کتل کېدل او نوموړی په ۱۶۶۶

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کې تسلیم شوی و. ده ته هم د ۵۰۰۰ منصب ورکړ شوی و. همدارنګه شیخ علي نبي (د بیجاپور خضرخان پاني ورور) او دده بل ورور هم د مغلو پوځ ته داخل شوي وو. شیخ ته د ۱۵۰۰ منصب او ورور ته یې هم درنده او ابرومنده وظیفه ورکړ شوې وه. دا پروسه همداسې اوږده شوه او په راتلونکو کلو کې هم جذب زیات شو او په دکن کې د مغلو له خوا مقرربدل بهادر خان کوکلتاش د ران مست له توري او مېړانې ځخه ګټه واخیسته او دخیشکي خان له زامنو ځخه یې د نالدرګ کلا د نیولو لپاره وګمارلو. د نالدرګ په بدل کې د خواجه کورنۍ ته د جعفر نګر (تیمبرني) جاګیر ورکړ شو. عبدالروف، بهار خان (سنګرم خان) اسمعیل خان موکا او دده وروڼه، مامور خان (ددلبر خان ماموري زوی)، بهادر خان پاني حسن میانه او دهغه وروڼه، سلیمان خان (د خضرخان بیتهني زوی) او ځیني نور هم تسلیم شول.٭او د امپراتورۍ په پوځ کې شامل شول او دا داورنګ زېب د سلطنت دوهمه مرحله وه. د دکن افغانان په دومره زیات شمېر د امپراتور پوځ کې ځکه شامل شول چې اجلا د امپراتور پالیسي همداوه چې دوی جذب کړي او پخواني کړو وړو ته یې ونه ګوري. ده پخپله وویل: ((زه هڅه کوم چې دبیجاپور وسله وال پوځ د ځان پر خوا کړم.)) دا په خپله ددې نښه ده چې ددکن د افغانانو په راښکلو سره ددکن سیمې کمزورې کړي.

که څه هم دا د افغانانو د خپل لیاقت مطابق مکافات شول او منصبونه ورکړل شول خو منصب یې چندان عاید نه درلود. ځکه له جاګیرونو ځخه په مسلسل ډول او په قناعت بخښونکي ډول ددوی لاس ته څه نه ورتلل. خو بیا هم له امتیازاتو ځخه یې ګټه تر لاسه کوله. د مثال په توګه دوی له نغد تضمین ځخه خلاص وو، مګر نور هر هغه ځوك چې منصبداز کېدل تضمین ورکول یې جبري وو. د امپریالستي پالیسی مطابق د افغان سردارانو زامن به جذبېدل او د پلار لقب او د خپلې قبیلې مشر توب ورکول کېدو.

په ۱۶۶۴-۱۶۶۵ کې د پورانداز د محاصرې په وخت کې دلبر خان او دده قبیلې پر دښمن دومره زور واچاوه چې په نتیجه کې د پانډار او راندامال

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کلکې پوستې ماتې شوې. دغه بریالیتوب د شیواجي مقاومت مات کړ او هغه (جی سنگھ) ته د ـــ

• پوراندار کلا او څلویښت نورې کلاګانې تسلیم کړې. د پوراندار په محاصرې کې د ((جي سنگھ)) او دلېر خان سره ډېرو نوميالیو افغانانومرسته وکړه. لکه بدل بختیار داود خان حسین داود، غیرت اومظفر (د دلېر خان ورېرونه)، لودي خان قطب الدین خان او نور. دوی شاوخوا سیمې ونیولې او له خاورو سره يې برابرې کړې او په نتیجه کې د پوراندار د کلا سقوط حتمي شو. د پوراندار له ترون وروسته دلېر خان ته د ۵۰۰۰/۵۰۰۰ منصب او نور په ځای مکافاتو نه هم ورکړل شول.

د شیواجي فعالیتونه ختم نه شول. په ۱۶۷۰ او ۱۶۷۱ کې يې ((سورت)) چورکړ.په راستنېدو کې يې د ((اورنګ اباد)) شا وخوا هم وځپله .داود خان داخلاص خان میانه ورور (دبهلول خان زوی) سنگرام خان غوري، ابراهیم پاني، او نورو په ملګرتیاله دښمن سره مخامخ شول. افغانان په مېړانه او غیرت جګړه کوله په اکتوبر ۱۶۷۰ کې د واني ، دیندوري دجګړې په اوږدو کې اخلاص خان او سنگرم خان غوري له زامنو. او خپلوانو سره سخت ټپي شول.

په ۱۶۷۱ کې د امپراتور د امر په اساس بهادر خان د ((سالهر)) کلاتر محاصرې لاندې ونیوله. له ده سره اخلاص خان هم ملګری و، ده دنده درلوده چې د بهادر خان په غیابت کې چې بلې خواته واستول شو، د کلا محاصرې ته دوام ورکړي. مرهټه له فرصت څخه ګټه واخیسته او پر اخلاص خان يې یرغل وکړ او هغه يې ونیو. دی په ۱۶۷۲ کې ازاد شو . دغه نارامۍ ده په کړو وړو ناوړه اغېزه ونه کړه او امپراتور هم ده ته ترخه ونه ویله او دی يې له خلاصیدو نسره سم په پخوانۍ دنده وګماره. په ۱۶۷۳ کې د دلېر خان د صوبه دارۍ په منځنیو وختو کې د ((سالهر)) کلا د نیولو یوه قصد بیا وشو مګر بریالی نه و. د دلېر خان د ناکامۍ علت نظامي ستونزې او اقلیم دي یل و، په هر حال مغلو د مرهټه جاه طلبي ماته کړه او د ګلکنډه او بیجاپور په

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

سرحدونو کې يې ماتــه ورکړه. دغـه لـوی بريـاليتوب د دلـېر ، شـمس الديـن خيشکي او د نورو افغانانو د مېړانې او تورې په نتيجه کې تر لاسه شو.

په ۱۶۷۸ کې شمباجي دشيواجي زوی له خپـل پلار سره خپـه شـو او د پلار پرضد يې بغـاوت وکـړ او لـه مغلـو سـره يـو ځای شـو. ده د دلـير خـان منځګړيتوب ومانه. دلېر خان اخلاص خان ورواستاوه چې دده کمپ تـه يـې راولي. د دلېر خان پـه پېشـنهاد ده تـه د ۷۰۰۰/۷۰۰۰ منصب ورکړ شـو او د راجه لقب يې هم ورکاته او يو شمبر پيلان يې هم ورکړل. د ۱۶۷۸ په اوږدو کې دلېر خان ، رشيد خـان الـهام الله ، اخلاص خـان اونورو پـه وار وار هڅې وکړې چې مرهټه ختـم کړي او دوی لاس تـر برهـانپور پـورې غزېدلـي و. (۱۶۷۹-۱۶۸۰ - ۱۶۸۲ کلو پورې).

په ۱۶۸۱ کې اورنګ زېب په خپله دکن ته ولاړ او په هر استقامت کې يـې منصبداران په خپله وټاکل. دلېر خان له شهزاده معظم سره وتړل شو ترڅو د ((احمدنګر)) په سيمه کې مرهټه داړه مـا ران وځپـي ((ران مسـت خـان پـاني)) ، چې د بهادر خان کوکلتـاش ملګري و، دده پـه وړانديز يـې د بـهادر خـان لقب ورکړ او د ((کونکان)) پـه سيمه کې مقرر شـو. ده تـه ځانګړی پـوځ ورکړ شـو. کاکړ خان د خان زمان ترامر لانـدې د برهـانپور نـايب صوبـه دار وټاکـل شـو. او رشيدخان الهام الله د پخوا په شان د ((نانديد)) فوجدار پـاتې شـو. همدارنګه اسمعيل خان صوکا، سليمان خان دکني، مامورخان او نور د مرهټه پرضد پـه جګړو کې مصروف وو. پـه دې تـوګه زيـات شـمېر مېړنـي افغـانـان د مرهـټه پرضد وګمارل شول. پـه ډېرو حـالاتو کې دوی تـه مـهمي دنـدې او خپلواکـه وظيفې سپارل شوې وې. د مرهټه د تسليمولو لپاره دمغلو پلان درې ټکي وو: دمرهټه د کلاګانو نيول، دمغلو ارضـي تمـاميت د مرهـټه داړو څخـه سـاتل او بل د مرهټه او ددکن د دووخپلواکو پاچا هيو بيجاپور)) او ((ګلکنډه)) تر منـځ د اتحاد او ګډ ترون مخنيوی کول. ددې پلان تطبيق دوی موخـه وه. افغـانـانو هره هڅه وکړه چې د مغلو دا پلان د ۱۶۸۱-۱۷۰۷ تـر منـځ عملـي شـي. د هغومهمو کلاګانو په ډله کې چـې دوی غوښتـل ويـې نيسـي: ((واکينکيره))

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

((جبنجي)) او ((ستاره)) شاملې وې. د واکښنکيره په لومړي ناکامه بريد (۱۶۹۱) کې دوه تکړه افغانان بهادر خان پاني اوران مست خان پاني مړه شول. په وروستي جګړه کې د همدغه کلا دنيولو لپاره د دلبر خان داود زي هڅه هم ناکامه شوه. د مکررو بريدونواووينو تويولو په اووړدو کې په ۱۷۰۶ کې دا کلا دمغلو په تصرف کې شوه. ډېر افغانان په دغو جګړو کې اخته وو. بهيمسن اوساقي مستعد خان دواړه د دلاورخان پاني او عزيز خان روهيلا مېړانه اوبې ساري توره د واکښنکيره دکلا په جګړه کې تائيدوي او ستايي. کله چې دوی بريالیتوب تر لاسه کړ د اودخان پاني چې په ټول هند کې يې دتورې او مېړانې اوازې خپرې وې، دخپل ورور بهادر خان روهيلا تر څنګ تقدير شو. دده رتبه هم لوړه شوه. ((عزيز خان بهادر خان روهيلا ته))د چغتـاي)) لقب ورکړ شو او رتبه هم لوړه شوه.

همدارنګه د جبنجي په محاربه کې ۱۶۹۲ کې اسمعيل خان موکا او کاکړخان په محاصره کې مهم رول ولوباو اسمعيل خان ټپي شو او دمرهټه له خوا اسير يوورل شو. مګر((اجيب نـاير)) مرهټه چې د اسمعيل خان پخوانی دوست و، له ده سره مرسته وکړه اوله بند څخه يې خلاص کړ او جګړه ناکامه شوه. دوهم بريد پر((جبنجي)) باندې په ۱۶۹۷-۱۶۹۸ کې بريالی و او په جنورۍ ۱۶۹۸ کې کلا ماته شوه. داود خان پاني چې په يوه باندينی پوسته کې قوماندان و د کلا په نيولو او ددښمن دمدافعې کرښې په ماتولو کې ډېر موثر و . وروسته د مرهټه په تسليمولو کې يې فعال رول درلود. په ۱۶۹۹-۱۷۰۰ کې دمغلو د هغو پوځ پېشقراول (مختاړي) قوت قوماندان و چې د مرهټه دماتولو لپاره ګمارل شوی و. بيايي يوه سيمه دوی د مخنيوي په مقصد ونيوله او ټينګه يې کړه . دی دحيدر ابا په کرتاټك کې ددغه کلك سنګر فوجدار و.

افغانان په عمومي ډول دمغل پوځ د پېشقراول (مختاړي) قوت قوماندان وو. دوی په وار وار له تباه کېدونکي حالاتو سره مخامخ شوي وو. ددې مثالونه ډېر دي. په ۱۷۰۰ کې د((ستاره))ګلا دنيولو لپاره پخپله اورنګ

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

زېب قومانده په لاس کې نيولې وه((ميراتش تر بيت خان)) د پاچا د امر خلاف ماينونه پټا وکړل چې د دښمن مدافعه ماته کړي چې په نتيجه کې دګهکر او افغاني قبيلو يو شمېر خلك په کې تپي او مړه شول.

په دوی کې ځينې افغانان توريالي منصبداران لکه احمد خان لودي،اسعدالدين احمد د دلېر خان زوی او ډېر نور توپچيان په کې شامل وو. کلا يوازې د خبرو او مذاکرې له لارې نيول کېدای شوه، دجګړې ضرورت نه و.

په دې توګه افغانان په دکن کې د مغلو د اردواساسي ملاتړي وو. مغلو هر څومره چې کولای شول افغانان په د کن کې خپله پوځ ته راجذب کړل. او افضل خان يو زيات شمېر افغانان چې پخوا په بيجاپور کې پوځيان وو راټول په خپل پوځ کې يې شامل کړل او د شيواجي پر ضد يې استعمال کړل. په وروستيو کې په ۱۶۷۸ کې دلېر خان دبيجاپور د سيدي مسعود بې لارې کړل. اوله بيجاپوريانو څخه يې شل زره کسيز پوځ جوړ کړ. مګر که دوخت دمورخينو خبرې ريښتيا وي نو د بيجاپور پوځيان د خپلو مشرانو په مقابل کې وفادار نه وو، بهيمسن وايي چې د مغلو صاحبمنصبانو زياتره له مرهټه سره معاملې کولې او تر مقاومت دا کار ګټه ور و.

منوکچي (منوکسي منوجي) هم مشابه خبره کوي او د داود خان پاني مثال راوړي او هغه د مرهټه سره پټه معامله درلوده. کله چې دی د کرناټك ګورنر و، مرهټه يې ونه خپل، او رنګ د خپلو اسلافو په شان پر افغانانو شکمن و او افغانان يې همېشه د ځان په هکله خاين بلل. عزيز افغان يې ورك کړ ځکه چې د بيجاپور حکومت ته يې محرم معلومات ورکول اود مغلو د فعاليت لپاره دا کار ډېر مضر ثابت شوی و. د دلېر خان نوم تر شك لاندې ځکه و چې په پټه يې د شهزاده اعظم شاه سره اړيکې ساتلې او دده په ګټه يې کار کاوه. د بيجاپور سلطانانو د پوځ زياتره خلك افغانان وو. له افغاني سردارانو سره د مغلو د امپراتورۍ په وخت کې دوی اړيکې ښيي چې دوخت په سياست کې يې پوره رول درلود. دمغلو د امپراتورۍ او د بيجاپور د

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

سلطنت ټول تاريخ د اپوره ښکاره کوي چې افغانان په دواړو خواو کې د خپل مصئونيت او د خپلو شتمنيو دساتنې مينه وال وو. د ((علي عادل شاه)) له مړينې څخه وروسته دده ماشوم زوی سکندر عادل شاه د قدرت پر ګدۍ کېناست. ډېر ژر داخلي جنګ پيل شو. عبدالکريم افغان د قدرت واګې هغه وخت په خپل لاس کې ونيولې چې خواص خان وژل شو. بهادر خان کوکلتاش پرېکړه وکړه چې د عادل شاهي په دربار کې د عبدالکريم د ورځ په ورځ زياتېدونکې قدرت مخنيوی وکړي. ده په ۱۶۷۶-۱۶۷۷ کې په بيجاپور کې خونړۍ جګړه پيل کړه. ده له ځان سره دلېر خان د پېشقراول (مختار) قوت د قوماندان په صيفت اخلاص خان ميانه، قطب الدين خا ن خيشګي او ځينې نور يې له ځان سره واخيستل، افغانانو له بيجاپوري پوځ سره سخته جګړه وکړه مګر کله چې عبدالکريم افغان محاصره شو افغاني احساس په ټولو کې راوېښ شو. د مغلِ پوځ ټولو پښتنو له عبدالکريم خان سره چې هغه هم پښتون و کلك زړه سوی وښود. دوی د مغلو د پوځ له طاقت څخه خبر وو خو عبدالکريم خان ته يې په پټه احوال ورواستاوه چې ((دا به ستا لپاره ګرانه وي چې له مغل پوځ سره مخامخ وجنګېږې ښه به داوي چې له بهادر خان سره مذاکره وکړې. دابه د مغلو په پوځ کې بې اتفاقي راولي. ته له ده سره د شخصا ليدلو وخت وټاکې. دخبرو په موقع به ظفر جنګ له منځ څخه وويستل شي.))
لنډه دا چې دوی نه يوازې عبدالکريم خان ته د مغلو د طاقت په هکله خبر ورکړ بلکې ده ته يې د سولې د ټينګولو او د ځان ساتلو لار هم وروښودله. ددې مطابق عبدالکريم خان، بهادر خان ته ليك ورواستاوه بخښنه يې وغوښته چې دده ورور اخلاص خان دې ، دی بدرګه کړي چې د بهيما دسيند په غاړه کې يې دده (بهادرخان) کمپ ته ورورسوي. بهادر خان خپل ورور اخلاص خان او قطب الدين ورولېږل چې عبدالکريم خان کمپ ته راولي.

عبدالکريم خان وعده وکړه چې د ((ګلکنډې)) په نيولو کې به مرسته ورسره کوي. مګرده دبهادر خان د ((نالدرګ)) او ((ګلبرګه)) د نيولو او سوبې مخالفت وکړ. دی له دلېر خان سره ملګری شو اود بهادر خان کوکلتاش

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خلاف يې توطئه جوړوله. دوی څو واره امپراتور ته عريضې واستولې او بهادر خان يې له ((شيواجي)) سره په پټه معامله کولو تورن کاوه او دی يې د حيدر اباد د سوبې لپاره خنډباله. له بلې خوا که امپراتور اجازه وکړي. حيدر اباد به دمغلو امپراتورۍ سره وتړو. په نتيجه کې خان جهان کوکلتاش دربار ته (۱۶۷۷- اګست) وغوښتل شو او دلېر خان وايسرا مقرر شو چې د حيدر اباد جګړې ته چمتو شي.

دلېر خان د عبدالکريم خان افغان سره چل ول جوړ کړ او بهادر خان کوکلتاش سره يې ټکي وکړه او دده باور يې له لاسه ورکړ او پرنوموړي باندې دلېر خان ډېر ګران و او تل يې له ده څخه سلا او مشوره غوښتله. د ځاني ګټو په نظر کې نيولو سره له کوکلتاش څخه واوښت او په ناوړه سياست لاهو شو.

د دلېر خان او عبدالکريم افغان قوتونو په ګډه سره پر ګلکنډه بريد وکړ. ران مست د خضر خان ورور (د قطب الدين خيشګي زوی) او ځينې نور افغانان په دغه پوځ کې شامل وو. دا جګړه يوه ناکامه هڅه وه او د ناکامۍ د اسبابو په ډله کې يودليل د خضر خان د زامنو بې تفاوتي وه. که څه هم چې دوی ځ د ((نالدرګ)) کلا سپارلې وه خو په دې کار خوشاله نه وو، نو ځکه ددغه جګړې په ميدان کې يې پوره فعاليت نه کاوه. سر بېره پر دې عبدالکريم ناجوړه شو او د مغلو موقف لاکمزوری شو. که څه هم د مغل پوځ زيات فعاليت کاوه خوبې نتيجې په شا شول. کله چې دوی ((ګلبرګ)) ته پـه کېدل زيات شمېر يې د افغانانو په شمول له لاسه ورکړي وو. دقطب الدين خيشګي زوی مومند هم په کې مړ شو. دلېر خان مجبور شو چې له شرم نه ډک دسولې تړون لاس ليک کړي او د عبدالکريم په مشوره يې ټول صلاحيت په بيجاپور کې ((سيدي مسعود)) ته وسپاره په بله کې ده ته د خپلو قبيلوي سرېو مشرتوب ورپاتې شو او سيدي مسعود هم دبنې رويې ژمنه ورسره وکړه. لنډه موده وروسته د ۱۶۷۷ په د سمبر کې عبدالکريم مړ شو او دده زوی عبدالروف د خپلو سړو مشر شو. د عبدالروف افغاني ملګري څه ناخه نا

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

قراره شول ځکه چې سيدي مسعود خپلې ژمنې پر ځای نه کړې. دوی عبدالروف ته ښکنځل وکړل او تحقيرې کړې نومورې له مغلو څخه پنا وغوښته ده ته د دلېرخان لقب او د ۷۰۰۰ منصب ورکړ شو(۱۶۸۷). د دلېرخان ناکامي په دکن کې او د افغانانو شورش داورنګ زېب د قارېدو سبب شو اوله دلېر خان څخه يې معلومات وغوښتل. شهزاده معظم په ۱۶۷۸ کې د دکن صوبه دار مقرر شو او صلاحيت يې درلود چې د مغلو موقف په دکن کې را اوچت کړي.

په ۱۶۷۹ کې دلېر خان پربيجاپور باندې يو بل ناکام بريد وکړ. ده د((ساګر)) د کلا د محافظينو له خوا ماتې وخوړه. امپراتور لاتور پر ده قارجن شو او بهادر خان کوکلتاش يې د کن ته ورواستاوه چې د چارو نظم برابر کړي.

ددکن پېښې جدي شوې او اورنګ زېب مجبور شو چې پخپله هلته ورشي. په ۱۶۸۱ دده راتګ دکن ته د مغلو جګړه ددښمن پرضد په دکن کې لانوره توده کړه. ده د قوتونو په وېش کې د ضرورت په وخت ډېر پام کاوه. ده د ډېرو افغانانو د يوځای کېدو مخنيوی کاوه. کله چې ده ران مست خان (د خضر خان تاني) وزور له شهزاده محمد معزالدين سره يو ځای کړ او د احمد نګر د شورش د ځپلو لپاره يې وګماره،ده دلېر خان مامور حسين خان ميان، فتح جنګ خان او اخلاص خان له شهزاده محمد اعظم شاه سره يو ځای کړ او د بيجاپور جګړې ته يې واستول.

د ۱۶۸۵-۱۶۸۶ دسختو کلو په وخت کې د اورنګ زېب تر لارښوونې لاندې ډېرو افغانانو د مغلو صادقانه خدمت کاوه. دلېر خان او مامورخان داحمد نګر په شاو خوا کې پرباغيانو برلاسي شول. ده ته پاچا ډېر مکافاتونه ورکړل او بيا يې دده زوی محمد يار ته د مامور خان لقب ورکړ او اجازه يې ورکړه چې له پلار سره يو ځای شي. همدارنګه فتح جنګ خان د بيجاپوريانو په مقابل کې مېړانه وښوده او د جګړې په ميدان کې ځو ځايه ټپي شو. د دلېر خان زوی کمال الدين خان هم زخمي شو او فتح خان مامور د دلېر خان روهيلا زوی د بيجاپور په جګړه کې د مغلو په طرفدارۍ ووژل شو.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

امپراتور خپل افغاني سرداران له مکافاتو څخه هيڅکله هم محروم نه کړل. په ۱۶۸۶ کې يې ډېر افغانان ونمانځل. کمال الدين خان ته يې توره ـ (چينه) او نور ډېر شيان مکافات ورکړل. عبدالروف خان د ۶۰۰۰ منصب ته لوړ شو او د دلبر خان لقب يې هم تر لاسه کړ. نورو ډېرو افغانانو هم مکافاتونه او لقبونه وګټل.

په ۱۶۸۶-۱۶۸۷ کې سختې هڅې وشوې چې ګلکنده فتح شي. ران مست خان پاني چې د مغلو افغاني منصبدار و له عبدالله خان پاني سره ډېرې مرکې وکړې چې نوموړی د سلطان ابوالحسن قطب شاه د باور سړی و. د سلطان قطب شاه له خوا عبدالله پاني د کهرکي د مشهورې دروازې مسول ټاکل شوی و. د غو افغانانو د سلطان قطب شاه سره خيانت وکړ او په شپه کې يې دروازې د مغلو لپاره خلاصې کړې.

لنډه دا چې د ۱۶۶۶-۱۷۰۷ تر منځ د اورنګ زيب افغاني سردارانو دمغلو په پوځ کې د دکن په سيمه کې ښه موقف درلود. دوی په ډېرو جګړو کې برخه اخيستې وه او امپراتور هم په هر ممکن موقف کې دوی ته بخششونه او مکافاتونه ورکړل. مګرسره له دې دوی کړو وړو ته به کله کله د شك په سترګه کتل کېدل. د داود خان پنې اړيکې له مرهټه سره، ددلبر خان ټکي له کوکلتاش سره ، د عزيز خان په پټه راشه درشه له بيجاپور سره او داسې نورې هغه پېښې دي چې د امپراتورۍ سره يې اړيکې د ځانني ګټو په مقصد کمزورې کول. مګردوی تر څنګك د نورو غير افغاني سردارانو ورته کړه وړه هم د نيوکې وړ بلل کېږي. اورنګ زيب د خپلو پلرونو په شان په خاص ډول د افغانانو په هکله همېشه بدګومانه و. او له افغانانو څخه به که چا شکايت پورته کاوه ډېر زر به يې عملي عکس العمل ښوده. سره له دې يې هم د افغانانو مېړانې او تورې ته اړتيا درلوده. په تېره بيا د مرهټه پرضد يې دوی نظامي مهارت ته زيات ضرورت و.

په ګجرات کې څرنګه چې افغانان په ټول هند کې خواره وو، نو د دوی ګډون په سياسي چارو کې خامخا موجود و. په ګجرات کې هم افغانان تيت

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

وو او په هره سيمه کې چې وو د خان لپاره يې دسيمې يوه برخه خپله کړې وه.
اورنګ زېب ښه پوهېدو چې په سيمه کې د سولې او امنيت لپاره د افغانانو تسلط خومره اهميت درلود. دى پوهېده چې د ځينو قبيلو مشران لکه د کاتياوار سيمې د ((بالي)) قبيلې مشران بايد هيڅکله له نظره ونه غورځول شي. ځکه چې دوى ډېر قدرت درلود. امپراتور دانه بلله چې د ((سورت)) په فوجدارۍ کې د ((بالي)) قبيلې کوم ځوك مقرر کړي. شهزاده اعظم شاه ته يې هم دا مشوره ورکړه ځکه چې نوموړى په ۱۷۰۴ کې د ګجرات ګورنر و. ده په همدا کال د ((سورت)) فوجدار فتح جنګ خان چې د ((بالي)) قبيلې غړى و لرې کړ. اورنګ ددې کار له کبله شهزاده وښکانه. اورنګ خپل زوى ته وليکل:

((د ګجرات په ايالت کې د بالي قبيله نظامي مسلك ته ډېر احترام کوي. که چېرې ددغه ايالت فوجدارى د بالي قبيلې له غړو څخه بغير بل چا ته ورکړى شي دا به له عقل څخه لېرې خبره وي)) د اورنګ زېب دا خبرې دوه حقيقته روښانه کوي: اول دا چې د بالي فوجدار لرې کول په سيمه کې د بې نظمۍ د رامنځته کېدو سبب کېږي. دوهم دا چې اورنګ د افغانانو په مېړانه اعتراف کوي. بالي مشرانو د سيمې دخلکو تر منځ د شخړو په اراملو کې لوى لاس درلود اوپه ګجرات کې يې امن ساتلې و. مبارز بالي په بريالتيوب سره وکولاى شول چې د بروچ د مانيا بغاوت غلى کړي ۱۶۸۹. محمد مبارز د شېرخان بالي زوى هغه وخت ووژل شو چې د پټان په سميه کې يې د ساپنده کوليانو بغاوت غلى کاوه. (۱۶۹۳۰ په وروستي وخت يعني ۱۷۰۱ کې صنعدر مايي او دده زامنو محمد ضدربت خان او محمد خان جهان اود دوى ملاترو خلکو په مروار کې د دورګاداس راتور پلانونه د بغاوت لپاره شنډ کړل. باغيانو يې تعقيب کړل او ښه جګړه يې ورسره وکړه. د دورګاداس لمسي او زيات شمېر راجپوت د صفدر بايي د زامنو له خوا ووژل شول. مګر د دورګا داس په نيولو کې پاتې راغلل او نوموړى مراوار ته وتښتېد.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په ۱۷۰۳ کې صفدر بايي د داهناجداژ پرضد لښکر وکښل. نوموړی نه ماتېدونکی مرهټه و چې په ګجرات کې يې د ننه د هر ډول لښکر په مقابل کې مقاومت کاوه. افغان مشر د مرهټه په کمين کې پريوت او ناربادا پر غاړو کې سخته جګړه سره وکړه او افغان مشر که څه هم په مېړانه جنګېده، ماتې وخوړه، محمد عثمان خان ووژل شو. صفدر بايي تېښتي او بې حالـه ددښمن لـه خوا اسير شو. محمد اعظم د صفدر خان بايي ورارہ دڅوکسو سره بريالی شو چې خان خلاص کړي. وروسته د غج اخېستلو په منظور خان عبدالحميد خان (نايب وزير) محمد شبر ، محمد صلات، د صفدر بايي زوی هڅې وکړې خو بيا هم بريالي نه شول. محمد شبر په جګړه کې سخت ټپي شو. بالاخره محمد صلابت د خپل پلار د خلاصون لپاره ډېرې زياتې روپۍ ورکړې، نورو هم د خپلو عزيزانو د خلاصو ن لپاره روپۍ ورکړې.

قطب الدين خيشکی يو بـل نوميالی افغان و چې په ګجرات کې د جوناګهر ګورنر و. اورنګ زېب ته ترپايه وفادار پاتې شو. ده د راي سنګهه د ران مل ورور د اصلاح او سمبدو لپاره مسئوليت په غاړه اخيستی و. نوموړي د خپل وراره ستراسيل حق د جام په زمينداری کې غصب کړی و. ده حتی د کچ زميندار تماچي هم د ځان پر خوا کړی و. قطب الدين خيشکي سړي ورواستول او له ده څخه يې پېشکش وغوښت رای سنګهه دده استازي وشړل اوبغاوت يې وکړ. ستراسل په څه چل ځان تر قطب الدين خيشکي پورې ورساوه او نوموړي له امپراتور څخه هدايت تر لاسه کړی و چې رای سنګهه له منځه يوسي. قطب الدين خان دخپل زوی محمد او دنورو په ملګرتيا جګړې ته تيار شو او پر رای سنګهه يې بريد وکړ او وای سنګهه ته يې ماتې ورکړه. د جام نوم يې اسلام نګر کېښود او ستراسل ته خپلې ځمکې ورکړ شوې. مګر څه موده وروسته د دلبر خان تما چي په مرسته ځمکې بېرته رای سنګهه ته وسپارل شوې.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په ختيځ کې :

هغه افغانان چې له مغلو سره وو، د مير جمله په جګړو کې يې د کچ بهار او اسام په محاذو کې پريکړوني نقش درلوده. د بنګال ګورنر مير جمله نه يوازې د افغانانو پياوړی پوځ درلود چې په جګړو کې مرسته ورسره وکړي بلکې د جګړو په وخت کې له دوی څخه مشوره هم اخيستله دده سلا کاره ډله درې کسه وو.

رشيد خان الهام الله. دلېر خان او داود خان. په دغه درې کسېزه سلا کاره ډله کې به همېشه دوه تنه افغانان وو. داسې ويل کېږي چې د لېر خان د مېر جمله نږدې وفادار ملګری و. ډېر ځله د لېر خان د خپل قوت او خپلې هوښياری په زور دمغلو اداره له بربادۍ څخه ژغورلې او حتی پوځ يې داسې هڅولی دی چې بری تر لاسه کړي. د مير جمله له خوايې همېشه ستاينه کېده. په يو وخت کې د اسام پاچا وغوښتل چې روغه جوړه وکړي او ددلير خان منځګړيتوب يې وغوښت. افغاني سرداران لکه رشيد خان الهام الله. منګلي خان ميانه افغان او ډېر نور د مير جمله د واېسراتوب په دوره کې د ختيځو سيمو له چارو سره تړلي وو.

د اسام د (اهوم) او (کامروپ) په مقابل کې د رشيد خان فعاليتونه د ستاينې وړ دي او په ۱۶۶۲ کې د کامروپ فوجداري وګټله همدارنګه دلېر خان له مغلو سره تل وفادار پاتې شو. ۱۶۶۲ کې ده دخپل پوځ دوه برخې له دريو څخه له لاسه ورکړې له ۱۵۰۰ کسو څخه يوازې ۴۵۰ تنه ژوندي پاتې شول. په دې ډول د لير خان نه يوازې له خطر ناك د ښمن سره مخامخ وبلله داقليم ناوړه حالاتوهم دده دعسکرو پر روغتيا باندې ناوړه اغېزه درلوده. دوی په مېړانې سره هر څه وزغمل. ده دا ثابته کړې چې دميرجمله لپاره د سوبې غوښتونکی دی.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د راجپوت په ضد:

د مغلو په هغو جګړو کې چې د راجپوتاند پرضد وې، د افغانانو برخه دومره اوچته نه وه. داسې ښکاري چې اورنګ زیب په لوی لاس نه غوښتل چې دوه غښتلي خلك په یوه سیمه کې پرېږدي. تر څو خدای مکړه لاس سره یونه کړي او د مغلو دماتې سبب نه شي. یوازې د دلېر خان. کمال الدین خان (د دلېر خان داودزي زوی) او دلاورخان په هکله استثنا شته چې په دغه سیمه کې یې رول لوبولی دی. منو کچي (منوکسي) داسې تبصره کوي چې مغلو ډېر ضرورت درلود چې افغانان د راجپوت پرضد وکاروي. او په دې وخت کې دضرورت سیمه دګنګا دواب سیمه وه. ده دشاه جهان پالیسي تعقیبوله چې په نوموړې سیمه کې راجپوت باغیان په افغانانو وټکوي. اپریدي افغانانو دلېر خان او دده زوی کمال الدین خان په دې سیمه کې ځمکې تر لاسه کړې. همدارنګه عظمت الله خان چې یو بارکزی افغان و د (دواب) په سیمه کې ګمارل شوی ود نظم د زاموا رساتلو په مقصد په دې سیمه کې دمغلو پلان بریالی وګر د اوږدې مودې په نظر کې نیولو سره افغانان ته په خپله یوه بله ستونزه جوړه شوه. کله چې دوی د قوت او قدرت خاوندان شول د اورنګ زیب تر مړینې وروسته دوی هڅې وکړې چې د مغلو امپراتوري توټې شي.

د شمال غربي سرحد په سیمو کې:

په شمال غربي سرحدي سیمو کې اړې دوړې د اورنګ له پاچا کېدو سره سمې پیل شوې. یوسفزي همېشه په شورش کې وو او د مغلو لپاره غټ سر خوږی و. د اورنګ زیب د پاچاهۍ په لسم کال ۱۶۶۷ کې ۵۰۰۰ کسان د (باګو) اوله (خوشاب) څخه د (ملا چالاك) تر مشرۍ لاندې د نیلاب د سیند په غاړه د مغلو پر سیمو وروختل او تر اټك پوې ورغلل. د امپراتور له اوامرو سره سم کامل خان د اټك فوجدار او نور شاو خوا فوجداران وګمارل شول چې د افغانانو د بغاوت مخه ونیسي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کامل خان اوملګرو یې ډېرې جګړې وکړې. مګر په نتیجه کې دمغلو پلوي افغانان په زړګونو ووژل شول. دکابل ګورنر امین خان ۵۰۰۰ عسکر دکامل خان مرستې ته له کابل څخه ورواستول.

د امین خان عسکرو سره دخوشحال خان ختټك او ځینو نورو افغانانو مرسته هم وه. دښمن ماتې وخوړه او ډېرې سیمې بېرته تر لاسه شوې. دکامل خان رتبه هم لوړه شوه. ددې لپاره چې یوسفزي پوره ماتې وخوري ، اورنګ زیب ، امین خان ، میر بخشي او زیات شمېر افسران ورواستول . د افغانانو ډېر نامتو خلك دغه جګړې ته ولاړل. په یوه نښته کې داود خان خپل ژوند له لاسه ورکړ. دامپراتورۍ اردو زیات بریالیتوبونه تر لاسه کړل او په نتیجه کې زیات شمېر افغانان هم د امپراتورۍ خوا ته راغلل. د افغانانو ددغه ښایسته خدمتونو په عوض کې امپراتور د دوی رتبې لوړې کړې او مکافاتو نه یې هم ورکړل.

دراتلونکو پنځو کالو په موده کې نسبي ارامي موجوده وه. په ۱۶۷۲ کې یو ملي قیام پیل شو چې د کندهار نه تراټك پورې ټولې افغاني قبیلې په کې شاملې وې. ددغه تحریك مشر ایمل خان و چې دخوشحال خان ختټك له خوا یې ملاتړ کېده. خوشحال خان ختټك د شهباز خان زوی و او هغه د مغلو ملاتړی و. دشهباز خان له مړینې څخه وروسته دده زوی د خپلې قبیلې مشر شو. او د مغلو په خدمت کې پاتې شو. خویه زړه کې خوښ نه و. اورنګ زیب د ۱۶۶۰ پورې ده ته مزاحمت ونه کړ. مګر کله چې اورنګ د پاچاهۍ پر ګدۍ ځان ډاډمن کړ. په ۱۶۶۴ کې یې خوشال خان په رانتمبور کې بندي کړ. دوه کاله وروسته خوشال خان له امین خان سره د افغاني قبیلو دکرارولو لپاره واستول شو. خوشال خان ختټك د قاري ټولاق جاګیر د خان لپاره غوښت. مګر دغه جاګیر شېر محمد خان بنګښ ته ورکړ شو او خوشال خان ناراضه شو او له ایمل خان سره یوځای شو او هغه لا دمخه له مغلو سره په جګړه بوخت و. په دې موقع کې خوشال خان پر امپراتور باندې بدګومانه و. څرنګه چې کلونه کلونه یې دمغلو خدمت کړی و. نو افغانان د مغولو د حکومت په جوړښت او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نظامي تکتيك پوره بلد شوي وو وروسته دا بلدتيا د افغانانو له خوا د مغلو پر ضد ښه وکارېدله. د يوسفزو او ختکو يو ځای کېدل د مغلو لپاره په افغانستان کې ډېر لوی خطر و. کله چې امين خان د پښتنو له خوا شرمېدونکې ماته تر لاسه کړه. امپراتور اورنګ زېب په خپله دغه سيمې ته ولاړ (۱۶۷۳-۱۶۷۴). زيات شمېر جنرالان پلاز مېنې ته راوغوښتل شول چې امپراتور (حسن ابدال) ته بدرګه کړي. دلېر خان او قطب الدين خېشګي دمهمو افغان جنرالانو په ډله کې وو چې امپراتور يې بدرګه کاوه. که څه هم امپراتور يو نيم کال په حسن ابدال کې پاتې شو او هر جګړه ايز تکتيك، د پلوماسي او روغه جوړه يې له افغانانوسره وازمويل خو په دې بريالی نه شو چې د سيمې باغيان رعيت کړي.

په ۱۶۷۵ کې افغاني شورشيانو پرله پسې دمغلو په پوستو باندې بريدونه وکړل او زيات تاوانونه يې ورته واړول. دغو بريدونو په يوه بريد کې د بېرنګك اب او سرخاب تهانه دار عبدالله خېشګي له ډاره وتښتېد او خپله پوسته يې پرېښوده اوپه نتيجه کې دده زيات شمېر ملګري ووژل شول. په همدې وخت کې په شاه جهانپور او کانت ګولا کې د اسمعيل علم اونورو تر مشرۍ لاندې افغانانو بغاوت پيل کړ. مغل مجبور شول چې دابغاوت له منځه يوسي. پس له اوږدې جګړې داباغيان مات اوسرونه يې غوڅ شول. دا پېښه داسې ښيي چې افغانان په هند کې له خپلو افغاني ورونو سره په افغانستان کې اړيکې نه خرابوي. داسې ښکاري چې دا بغاوت ددې لپاره و چې د مغلو پاملرنه له شمال لويديز سرحد څخه بلې خوا ته واړوي او خپلو افغاني ورونو ته د سمبالښت موقع په لاس ورکړي.

سره له دې چې اورنګ زېب به افغانان دننه په افغانستان کې مقررول اوجګړو ته استول چې نظم او امن ټينګك کړي. ده به دوی هلته مقررول تر څو ددوی زړونه تر لاسه کړي او ددې کار لپاره يې هر ډول هڅې کولې. زياتره به يې په خپلو دندو کې پرېښودل او رتبې به يې ورلوړولې. دمثال په توګه کامل خان د اټك فوجدار و دلاور خان (د بهادر خان روهيلا زوی) په کابل کې دنده

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

درلوده. مبارك خان نيازى د بنگښو فوجدار و. نيكنام خان افغان د كابل په صوبه كې و. رحمن داد خان خيشگي تر څه وخته پورې د لنگركوټ تهانه دار و. عبدالرحمن خيشگي هم د كابل د مامورانو په ډله كې و د ۱۶۵۹ . او الله داد خان خيشگي د غريب خانه تهانه دار و ، او تر هغه وروسته د مندړ تهانه دار و. او نوموړى په يوه وخت كې د لنگركوټ تهانه دار هم و.

۱۶۷۹-۱۶۷۷ كلو تر منځ په صوبه سرحد كې افغانانو داسې حالت رامنځته كړ چې امپراتور كومې بلې سيمې ته توجه نه شوه كولاى. پروفيسور جې . ان سركار د افغانانو د قبيلو معضلو د تاثير اتو په هكله ليكي . ((دې كار د شيواجي له سره فشار كم كړ او ددكن د سيمې پياوړي مغل پوځونه يې دمجبوريت له مخې صوبه سرحد خواته بوتلل......) همدا مشكل ددې سبب شو چې مرهټه په دكن كې بريالیتوبونه تر لاسه كړل. تر دې وروسته شمال غربي سرحدي صوبه دمغلو لپاره دتشويش وړ موضوع شوه او همېشه به د مغلو امپراتورۍ پوه اوغښتلى منصبدار اوتكړه پوځونه هلته استول او دوى ته به يې خاص تعليمات وركول چې په افغانستان كې د سړكونو امنيت ته خاصه پاملرنه وكړي. اورنگ زېب دپخوا نه زياته پاملرنه كوله ځكه كه چېرې دلته شورش وشي او لږ برياليتوب هم تر لاسه كړي شمالي هند به تول په شور راشي. د افغاني قبيلو په مقابل كې دده نرمښت داجوته كړه چې په زور د افغانانو مقاومت اومتانت نه شي ماتېدلى. نو ځكه شهزاده اعظم شاه چې په دې سيمه كې پاتې شو له افغانانوسره د ملگرتيا له مخې وړاندې ولاړ او نږدې ۵۲ قبيلو مشران يې خان ته تسليم كړل. مگر وروسته ټول په تگى سره ووژل شول.

احتمالاً دا كار به د اورنگ زېب په مشوره او هدايت شوى وي. له دې عمل څخه وروسته شهزاده اعظم شاه داورنگ زېب له خوا مركز ته وغوښتل شو او شهزاده اكبر هلته مقرر شو. امير خان دكابل وايسرا نږدې شل كاله په كابل سيمې سوله او امن وساته .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دده په اداره کې ده درې موخې تر لاسه کړې: کسومې افغاني قبیلې دده ملګرې او تابع شوې دوی به همېشه دامیر خان مشوره اوهدایت په خپلو چارو کې مقدم شمېرلو او بالاخره دا چې زیات شمېر افغانان دمغلو په پوځ کې خدمت ته جذب شول او قبیلوي ملیشه قوتونه یې جوړ کړل. امیر خان په دې بریالی شو چې خوشال خان ختټك ته ماتې ورکړي. د خوشال خان زوی محمد اشرف او د خوشال لمسی له مغلو سره یو ځای شول. محمد اشرف د خپل پلار سره خیانت وکړ او دښمن ته یې په لاس ورکړ. خوشال خان په ۱۶۸۸ کې په بند کې مړ شو. اپریدي هم له مغلو سره په روغه جوړ شول اود باګو زوی له مغلو سره دسولې خبرې مخته کړې.

د افغاني لیډرانو تسلیمېدل یو موقت او ظاهري حرکت و. تر ډېره یې دوام ونه کړ. دوی مغلو ته مضر بریښېدل ځکه د سرحدي سیمو مشرانو کله چې د مغل په پوځ کې شامل شول د مغلو د اداري او سیستم څخه پوره خبر شول او د شورش په وخت کې یې له هغو معلوماتو څخه پوره ګټه اوچته کړه. په هر حال بالعموم دوی دفوجدار، تهانه دار اویا عسکرو په توګه مقررېدل. دده د پاچاهۍ په اوږده دوره کې یوازې محدود څو کسه افغانان د ګورنرو رتبې ته ورسېدل، او هغه هم د یوې لنډې مودې لپاره. دلبر خان دیوه سرپرست صوبه دار په توګه په دکن کې هغه وخت مقرر شو چې بهادر خان کلتاش مرکز ته وغوښتل شو. همدارنګه قطب الدین خیشګي ته د ګجرات د صوبې موقت صوبه داري ورکړ شوې وه چې په دې موقع بهادر خان کوکلتاش دکن ته تبدیل شوی و، د ۱۷۰۰ په شاوخوا کې مامور خان د بیجاپور صوبه دار او رشید خان بهادر الله د لنډ وخت لپاره د (اوریسه) صوبه دار مقرر شوی و. همدارنګه کاکړ خان د ۱۶۸۰ کې دخان زمان تر مشرۍ لاندې د برهانپور نایك صوبه دار (مرستیال) مقررشوی و. او داود خان پاني له فوجدار مرستیال څخه په (حید راباد کارناټك) کې د شهزاده (کامبخش) تر امر لاندې په حیدر اباد کې نایك صوبه دار مقرر شو ۱۷۰۰ ام عطار علي په خپل مضمون ((د اورنګ زېب تر حکم لاندې ایالتي ګورنران)) کې لیکي چې یوسف خان ترین

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د څه وخت لپاره دسند مرستيال ګورنر او سرانداز خان پاني د اجمير نايك صوبه دار مقرر و . داسې ښکاري چې د اورنګ زیب په دوره کې د افغانانود رتبو او مقرريو برخه ليك په همدې ډول تر پايه روان و حقيقت خو دادی چې هر څومره يو افغان به پوه او د استعداد خاوند و ، ښه مقام او دخپلې پوهې مناسب ځای نه ورکول کېده. د افغانانو دنوميالیو شمېر په اندازه کوم لوی مقامونه چې دوی ته ورکړل شوي وو، پرتله کېدلای نه شي. په دې حساب ايرانيان، تورانيان او دهند مسلمانان په ترتيب سره دمغلو په دربار کې مخکې وو. افغانان ډېر کم شمېر په لوړو مقاماتو کې مقررېدل.

په دربار کې پر دوی باور نه کېدو او همدارنګه له دوی څخه په محلي سيمو کې د خطر احساس کېده. امپراتور له افغانو سره په ټولو کړو وړو کې ډېر احتياط کاوه. ده ته د اجواته وه چې بالي قبيلې په ګجرات کې څومره تسلط درلود، نو ځکه ده هم په دوی باندې غرض نه کاوه. او (سورت) (کتياور) يې دوی ته ورېرې اېښې و. حتی خپل زوی شهزاده اعظم يې وښکانه ، ځکه چې هغې فتح جنګ خان بالي د(سوت) له فوجداری څخه لرې کړی و(۱۷۰۴). د (سورت) فوجداري تر ډېره وخته له افغانانو سره پاتې وه. قطب الدين خيشکي دا مقام تر ډېره ساتلي و او کله چې مړ شو او رنګ زيب خپل زوی ته توصيه وکړه چې پر دغه ځای دښه نوم اونښان خاوند سړی مقرر کړي چې دغه(پنج هزاري) افغان د ځای نيولو مستحق وي . په دې توګه اورنګ زيب په ډېر مهارت سره د افغانانو له انرژۍ څخه د ځان لپاره ګټه اخيستله. ده افغانان د امپراتورۍ د ستنو د ټينګولولپاره په کار اچول او همېشه يې تر کنترول لاندې ساتل. ده هيڅکله دوی ته د پوخ خپلواکه قومانده نه ورکوله او نه يې ګورنران مقررول. دا ځکه چې دوی په سياست او اداره کې کمزوري وو او په حقيقت کې مغلو پر دوی باند هيڅ کله باور نه کاوه.

فرکسيوني سياست د مغلو د دربار خاصه وه. افغاني سرداران د مغلو په دربار کې کله له يوه سره او کله له بل سره غاړه وو. ډېر وخت افغانان په دې تورن وو چې بېلابېل شهزاده ګان به يې تحريکول او ځانګړي فکرونه به يې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

پخول او عملي كول. د دلېر خان داو دزي يادونه كولای شو چې په ۱۶۸۲ كې يې له شهزاده اعظم شاه سره په دكن كې كار كاوه او دی په دې تورن و چې شهزاده اعظم شاه يې د امپراتورۍ پرضد تحريك كاوه او اعظم شاه په دې وخت كې په (احمدنګر) كې و اورنګ زېب دشهزاده اعظم شاه په كړو وړو شكمن و او په همدې حساب پر دلېر خان باندې بدګمانه شو. اوله شاهانه لطف نه محروم شو دا لوی توريالی دلېر خان په ۱۶۸۳ كې مړ شو. دده دمړينې حالات روښانه نه دي.

د كافي خان په حواله نوموړی نوميالی افغان په ناڅاپې ډول مړ شو. دی زياتوي كله چې شهزاده اعظم خان په پټه دده ليدو ته ورغلی و او داخبر اورنګ زېب ته ورسيد. دلېر خان سملاسي زهر وخوړل او ځان يې مړ كړ. دمنوكچي (منوكسي) په حواله دلېر خان ته دده زوم عازل خان له خوا د شهزاده اعظم په اشاره زهر وركړل شول. دا ځكه چې ده د شهزاده اعظم د امپراتورۍ ضد ناوړه فعاليتونو سره د اړيكو درلودلو نه انكار كړی و. شهنواز خان د معاصر الامرا ليكوال ليكي چې دلېر خان ته په خپله اورنګ زېب زهر وركړل مګر دايې ثابته نه كړه چې ده خيانت كړی و.

كه چېرې دلېرخان سوچه كړو وړو ته وګورو نودی خاين او باغي نه و بلكې د دربار د سرداراتو د توطيو ښكارشو. بهيمسن دا خبره تاييدوي او ليكي: ((كله چې نوري سرداران په دربار كې بلد شول نو دلېر خان خپل موقف كمزوری ومونده او له نظره ولوېد. كه هر څومره يې د ځان سپيناوی كاوه ګټه يې نه درلوده. ددغو فشارونو له كبله يې ځان د مرګ پولې ته ورساوه.)) دده تر مړينې وروسته دده ټول شته ضبط شول او په ده تور ولګېده چې تانا مشروع جايداد تر لاسه كړی دی. سره له دې چې پلټنې او څارنې وشوې او ددلېر خان منشي پير محمد خان سره محاسبې وشوې خو پرده باندې څه خلاف را ونه وتل. دی يو ((هفت هزاری)) سردار و او د بهيمسن په قول ((دی په ټولو درباريانو او اميرانو كې اوچت سړی و. په توره ، مېړانه او لاربنوونه كې يې ساری نه درلود))

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

تولو د وخت تاریخ پوهانو ده پوخي ځانګړتیاوې تاییدولې. د ساقي مستعد خان د «معاصر علمګیري» لیکوال او شهنواز خان د معاصر الامرا لیکوال په ټول پر خپل ټبر او قبیله باندې پوره تسلط درلود. منوکچي (منوکسي) دی یو لوی وفادار جنرال بولي. دا دحیرانتیا وړ خبره ده. داسې یو جنرال چې ټول ده په ستاینه کې واحد نظر لري بیا یې هم ونه کړای شول چې دحکومت په چارو او پوځ په لیکو کې دخپل لیاقت سره سم موقف تر لاسه کړي. برعکس ده باندې تور ولګول شو چې له شهزاده اعظم سره یې دامپراتور پر خلاف توطئه جوړه کړې وه.

دا خبره هم ربښتیا ده چې ځینو افغانانو له باغي شهزاده ګانو سره لاس درلود. کله چې شهزاده اکبر بغاوت وکړ او دکن ته راغی. ده له سردار ترین ځخه په منظم ډول مرسته ترلاسه کوله او نوموړی د امپراتور یو منصبدار و. سردار ترین خو تنه جاسوسان درلودل چې د هغوی په واسطه یې له شهزاده اکبر سره اړیکې ساتلې. ده پریکړه کړې وه چې له باغیانو سره یو ځای شي. مګر مخکې له دې چې دغه کار بریالی شي داورنګ زیب له خوا په ۱۶۸۴ کې ونیول شو او ووژل شو. په ۱۷۰۴ کې اورنګ زیب ته خبر ورسېد چې شمشیر خان افغاني غواړي چې له باغي شهزاده اکبر سره یو ځای شي او نوموړی په موقع کې په پارس کې و اورنګ زیب شمشیر خان ته امر وکړ چې باغي ونیسي او دربار ته یې راولي. دغه افغان منصبدار خپله کمزوري وښودله او و یې ویل چې داکار یې په وس کې نه دی.

ده خپل موقف داسې بیان کړ: «زما وراره به زما خبره ونه مني. دی زیاتره داسې رویه لري لکه شهزاده اکبر چې ستاسو اعلیحضرت په مقابل کې کړې ده». ددغه کار لپاره شمشیرخان ووژل شو. وروسته دپاچا دپلویانو او دخان دپلویانو تر منځ جګړه وشوه چې په دغه جګړه کې دنوموړي افغان خان ډېر سري ووژل شول.

په ۱۶۸۶ - ۱۶۸۷ کې غزیز افغان چې ددربار مامور و یومحرم راپور سلطان سکندر عادل شاه ته په پټه واستاوه. نوموړی له شهزاده معظم سره په

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بغاوت کولو تورن و. اورنگ زیب عزیز خان افغان له شاهی دربار څخه وشړلو . همدارنگه الله داد خان خیشګي دشهزاده اعظم شاه خواخوږی و ځکه چې دده یو خپل سلطان احمد له شهزاده اعظم سره و کله چې شهزاده اعظم د کابل ګورنر و، ده غوښتل چې الله داد خان خیشګي د مندړ او لنګرکوټ له تهانو څخه وشړي. مګر الله داد خان ځان وژغوره او امته الحبیب چې دشهزاده معظم خان د حرم یوه محترمه مېرمن وه دده واسطه شوه. کله چې اورنګ زیب مړ شو د شهزاده معظم هندوستان ته وخوځېد او دشهزاده اعظم پرضد یې د تاج او تخت دنیو لو لپاره جګړه ایز تیاری نیولی و. د پاچاهۍ د نیولو په جګړه کې الله داد خان د چل وَل ډك رول ولوباوه. په پیل کې له شهزاده معظم سره و او لوی پوځ یې درلود مګر کله چې شهزاده معظم پنجاب ته ورسېد ، ددغه دووزړه ملګري چې زیاتره د شهزاده اعظم خواته مایل و، ځان په ناجوړی واچاوه او له خپلو سړو سره شا ته پاتې شو.

مګر دی د پاچاهۍ د جګړې له پایلې څخه مړ شو. په دې توګه افغانان هم ددواړو شهزاده ګانو تر منځ وېشل شوي وو او هر یوه خپلې ګټې د خپلې خوښې شهزاده په څنګ کې لېدلې.

سربېره پر دې چې افغانان له بېلا بېلو شهزاده ګانو سره په پلوي نیولو کې اخته و، په خپل منځ کې هم د قدرت نیولو د سیاست په لوبه کې نغښتي وو. او د مغلو سرداران هم په دې کې ښکیل وو. هرې ډلې هڅې کولې چې د بلې ډلې د پرمختګ او قدرت نیولو مخنیوی وکړي.

د سردارانو په منځ کې د هرې ډلې غړي د ځانګړو ګټو په پام کې نیولو سره یوې خوا ، بلې خوا ته اوښتل او را اوښتل. دلېر خان له شهزاده معظم او جسوانت سنګه سره چندان کلك ملاتړ نه درلود. خو ملاتړ یې و اورنګ زیب دی جعفر اباد بېدار ته واستاوه. کله چې دلېرخان بېدار ته ورسېد ، شهزاده معظم سملاسي امر وکړ چې دلېر خان دې دده حضورته حاضر شي. مګر دلېر خان په پلمو پلمو دا خبره ځنډوله ځکه چې دلېر خان له جسوانت سنګه سره جوړ نه و اودده بدګوماني د ملتفت خان په قول سره پخه شوه.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

(نوموړی د افتخار خان کشر ورور و) ده وظیفه واخیسته چې د دلېر خان چاره وکړي. نوموړي په پټه ده ته ولیکل چې د شهزاده معظم اوجسوانت سنګهه امپراتور ته ولیکل چې دلېر خان بغاوت کړی دی شهزاده ۶۰۰۰۰ کسان سپاره راټول کړه چې دلېر خان افغان سردار وځپي. ۱۶۷۰ . دلېر خان یوازې پنځه زره کسان درلودل. په دې وخت کې دلېر خان له خپلو حریفانو څخه اورنګ زېب ته شکایت وکړ. او هغه د دواړو ترمنځ د جګړې مخه ونیوله . بهادر خان کوکلتاش ، قطب الدین خان او نورو دلېر خان ته بوتلو.

شهزاده معظم او جسوانت سنګهه یې وهڅول چې اورنګ اباد ته ولاړ شي. امپراتور په دې پوه شو چې د دلېر خان او شهزاده معظم تر منځ د جسوانت سنګهه لاس کار کوي او هغه یې په ۱۶۷۱ کې ګجرات ته تبدیل کړ.

پر بهادر خان کوکلتاش باندې دلېر خان ډېر ګران و. دلېر خان نه یوازې دده ملګری و بلکې په ټولو پوځي چارو کې یې مشوره ورکوله. دبهادر خان پلوي توب اوځوانیوته له دلېر خان سره په دې مثال کې ګورو. ((میر عبدالحسن داروګه)) داغ و تصحیحچه د شعبې مسئول و. په ۱۷۱ کې د ده د - فتر غلا شو. داسې شواهد تر لاسه شول چې غلا د دلېر خان عسکرو کړې وه.

په دې اساس میر امپراتور د شکایت عرض وکړ او امپراتور بهادر خان کوکلتاش ته امر وکړ چې د میر هر څه ورك شوي شیان بېر ته پېد او ورکړي. ځرنګه چې بهادر خان باندې دلېر خان روهیلا ډېر ګران و، د امپراتور دغه امر یې له سره تېر کړ. په پایله کې ((میز عبدالحسن)) له ډېره قاره استعفا وکړه. د ۱۶۷۷ کې دلېر خان له خپل بل افغان عبدالکریم بهلول خان (د بیجاپور میانه افغان) سره ملګرتیا ټینګه کړه. د عبدالکریم خان او بهادر خان کوکلتاش تر منځ اړیکې ښې نه وې. عبدالکریم خان د دلېر خان سره په بریالیتوب ټګي برګي جوړه کړه او د کوکلتاش په هکله یې د تورو ډك ښېلا ښېل راپورونه واستول چې د مرهټه د ګلکنده حاکم او له کنیانو سره یې په پټه لاس یوکړی دی. او د کوکلتاش د لېرې کولو غوښتنه یې کوله. دوی دواړو د ګلکندې د نیولو وعده ورکړې وه. خو په دې شرط چې قومانده به دوی په لاس

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

وي. دلېر خان له خپل ملګري بهادر خان کوکلتاش سره ټګي وکړه. ده د نوموړي ټولې ښېګڼې هېرې کړې. د خپل شوم مقصد لپاره يې دده د تبديلۍ په پلان کې هم لاس درلود. لنډه داچې بهادر خان له دکن څخه مرکز ته وغوښتل شو او قومانده هم دلېرخان ته ورکړ شوه او د دکن صوبه دارهم شو. که څه هم اورنګ زېب د ګلکنډې د نيولو د جګړې صلاحيت دلېر خان او عبدالکريم خان ته وسپاره خو پر دوی شکمن و. په حقيقت کې اورنګ زېب غوښتل چې دوی ازمايښت کړي.

يو افغاني سردار مصطفی خان کاشي هم د دربار د سياسي لوبو ښکار شو. د کافي خان په حواله نوموړی ډېر مشهور شخصيت و او د پوهې، شرافت، غيرت، مېړانې، ښې نظر يې ورکولو او په ځای پرېکړو لپاره يې شهرت درلود، دی د شهزاده محمد اعظم ډېر نږدې همکار او کلک ملګری و. شهزاده دده اداري نبوغ تر تاثير لاندې و او په لړه موده کې دده د ټولو جاګيرونو حساب او معامله د مصطفی خان په لاس کې وو. دی د هر څه مسول او د هر څه ځواب دده پر غاړه و. د ده ورځ په ورځ زياتېدونکی اختيار په شاهي کورنۍ کې د اورنګ زېب نه خوښېده. ده شهزاده ته هدايت ورکړ چې ددغه افغان له پنجو څخه ځان خلاص کړي. مګر شهزاده پروا ونه کړه. مصطفی خان ورځ په ورځ د اختيار او قدرت خاوند کېدو. امپراتور دده له اختيار اتو څخه ستړی شو او ده ته يې امر وکړ چې مکې معظمې ته سفر وکړي. کله چې مصطفي خان له مکې څخه راوګرځېده، اورنګ زېب په دې فکر کې و چې د شهزاده اعظم له نظره به ولوېږي او ده لاغوښتل چې د شهزاده دالتفات لاندې پاتې شي. مګر اورنګ زېب پرې نه ښود. وايي چې شهزاده خو واره پلار ته د مصطفی خان په هکله زارۍ وکړې مګر پلار يې نه قبلولې او مصطفی خان يې ور څخه بېل کړ.

صفدر خان بابي او شجاعت خان د ګجرات ګورنر يو له بل سره جوړ نه وو. شجاعت خان له هرې موقع څخه استفاده کوله چې د صفدر خان بابي نيکړتياوې په ګوته کړي. ۱۶۹۲ کې يې د پټان فوجداري له صفدر خان بابي

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

څخه ونيوله اودده ورور مبارز خان بابي ته يې ورکړه مګر د مبارز خان بابي ترمړينې وروسته په ۱۶۹۵ کې دغه فوجداري بېرته ده ته ورکړ شوه. مګر بيا هم ددې تر منځ د عايد اتو په سر همېشه اختلافونه پيدا کېدل. د شجاعت خان په شيطانيو سره صفدر خان بابي در بارته وغوښتل شو. کله چې صفدر خان له ملوا څخه تېرېدو، دده ملګري قمرالدين خان دده په هکله امپراتور ته عرض وکړ او دده وفاداري يې امپراتورۍ ته په ګوته کړه. او په نتيجه کې امپراتور اجازه ورکړه چې په ملوا کې پاتې شي. نوموړی تر ۱۷۰۱ پورې هلته پاتې شو او کله چې شهزاده محمد اعظم د شجاعت خان پر ځای د ګجرات ګورنر شو نو ده هم کورته دستنېدو اجازه وغوښته. شهزاده د امپراتور څخه ګجرات ته دده د بېرته تګ اجازه تر لاسه کړه.

قطب الدين خان خيشګي او خان جهان بهادر يو تر بله ډېر مخالف وو. خان جهان بهادر له قطب الدين خان څخه همېشه شکايتونه دربار ته استول. داسې ښکاري چې اورنګ زېب دده شکايتونه نه اورېدل او قطب الدين خان تر خپلې مړينې پورې (۱۶۷۷) په دکن کې وظيفه درلوده او شل کاله هلته و. په دې ډول افغان سرداران د نورو په شان په حکومت کې همېشه يو دبل پښو ته تېرې غورځولې. او يوه بل ته يې توطئې جوړولې.

امپراتور اورنګ زېب افغانان او غير افغانان په ازاده توګه نه پرېښودل چې يو له بل سره ګډ شي. ده افغانان په ډېره لږ بهانه مجازات کول او بل ځای ته يې بدلول. د کابل ګورنر محبت خان ۱۶۷۴ يې تبديل او پر ځای يې امير خان وټاکه، دا ځکه چې نوموړي له افغانانو سره ملګرتيا درلوده. اورنګ زېب پر دې ګومان و چې محبت د هغې سيمې افغانان دې ته هڅول چې دامپراتور پرضد قيام وکړي نو ځکه ده دغه خان ته زهر ورکړل. اورنګ زېب د پلرونو د پاليسۍ په مطابق خپل خلك دې ته هڅول چې له افغانانو څخه نجونې واده کړي. يوه مريې نجلۍ چې شهزاده محمد اعظم په کابل کې نيولې وه اورنګ زېب ته يې په تحفه کې ورکړه. دې نجلۍ په حرم کې ښه موقف تر لاسه کړ. دامپراتور په زړه پورې کنيزه شوه. نورو غير افغاني

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

سردارانو هم له افغانانو څخه نجوني واده کړې. دامين خان غوري لور(ميرسمن او بخشي) روح الله خان ته واده شوه. کله چې دی مړ شو، دده کورنۍ او مېرمن يې د اورنګ زېب تر نظر لاندې په قدر کې اوسېدل. مګر منوکچي (منوکسي) داسې ليکي چې د مغل شاهي دربار د افغانانو په هکله په زړه کې نيولي ښکارېدل او هيڅکله يې نه غوښتل چې دوی سره دخپلوۍ اړيکې ټينګې کړي. د منوکچي په حواله ، د کاليزو د نمانځلو په وخت د اخترونو او د کال لومړۍ ورځ به امپراتور او شهزادګان په دربار کې ټولېدل او نمانځل کېدل. په دغو ورځو کې به ټولې مېرمنې دربار ته راتلې، ملکې او شهزادګيو ته به يې درناوی کاوه. له دغو مراسمو څخه د افغانانو مېرمنې مستثنی وې.

دا خبره په دوه ډوله تعبيرېدلی شي: ښايي دابه د اورنګ زېب يو قصدي کار وي، چې افغانانو ته سپکاوی وکړي او دوهمه درجه خلك يې وبولي. مګر ازاد خياله نظر به داوي چې افغانان ډېر محافظه کار دي او نه پرېږدي چې ښځې يې په مجلسو کې ګډون وکړي. نو ښايي د همدغه دود په احترام به ددوی مېرمنې له دربار ورتلو څخه معاف وې.

په عام ډول داورنګ زېب دا پاليسي وه چې د شهيد شويو او مړه شويو افغانان سردارانو کورنيو ته يې درانه کتل . کله چې د لاور خان مړ شو ، دده زوی اسدالدين باندې د امپراتور له خوا ډېرې پير زوينې وشوې. اورنګ زېب په يوه ليك کې خپل زوی شهزاده محمد اعظم ته وليکل چې د اسدالدين له هوښيارۍ او پوهې څخه ګټه واخلې او ورته ويې ليکل چې نوموړي ته ښه وظيفه ورکړي. ده همدارنګه د بهلول خان ميانه زامنو دلېر خان داودزي ، د داودخان پاني ورونو ، تاج خان ، د فتح جنګ خان روهيلا زوی محمد عمر او محمد عثمان (د شمشېر خان ترين زامن) ، دحسين زامنو او نورو ډېرو ته بخششونه ورکړل او هر يو ته يې نوکري ورکړې وه.

امپراتور د خپلو سردارانو دپوځي قطعاتولپاره مقررات اېښودلي وو. هغه مغل چې پخوا راغلي وو، کولای يې شول چې يوه دريمه دمغلو او دوې دريمې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

له نورو نژادونو اوقوتونو څخه خپل پوځ ته ځوانان راټول کړي. مګر په دغه قوتونوکې باید افغانان له یوې شپږ مې برخې څخه زیات نه شي. همدارنګه د سیدانواوشیخ زادګانود پوځ جوړولو ترکیب معلوم و.

همدارنګه افغانانو اُجازه درلوده چې خپل پوځ لپاره دوې دریمې افغانان او یوه دریمه نور ملیتونه جذب کړي. افغانانو د خپل پوځ په ترکیب کې د افغانانو په جذبولو کې تر نورو امتیاز درلود. بیا هم باید تاسو ته څرګنده وي چې اورنګ زیب له هوښیارۍ څخه کار اخیست,او په غیر افغاني قوتونوکې یې افغانان تر یوې شپږمې برخې زیات نه پرېښودل.

اورنګ زیب د خپل ژوند په اوږدو کې افغاني امیران تر کنټرول لاندې ساتل او په عین وخت کې یې د خپل قدرت د ټینګولو لپاره له دوی څخه د یوې وسیلې په توګه کار اُخیسته.

(رقعات عالمګیري) یوه لیك ته اشاره کوي چې امپراتور نصرت جنګ ته لیکلي و او ده ته یې هدایت کړی و چې د کارناټك په هکله له داوُد خان پاتې څخه پوره معلومات تر لاسه کړي او ځان په هر څه پوه کړي او بیا دې د مرهټه د ماتولو لپاره خپل پلانونه عملي کړي. همدارنګه امپراتور مامورخان ته دنده ورکړې وه چې په ۱۶۵۹ کې نجابت خان ته مشوره ورکړي او خپله وفاداري او اطاعت دې وساتي. مامور خان د نجابت خان ډېر ګران او نږدې ملګری و. نجابت خان د مامور خان ترخې خبرې ونه زغملې او هغه یې وواژه. بیا نجابت خان ته هم سزا ورکړ شوه. دده ټول جاګیرونه ضبط شول او د دربار له حضور څخه باالکل منع شو.

د افغانانو خاص کرکتر داو چې که څه هم ډېر عمر له مغلو سره وو خو خپل دود او بڼه یې بدل نه کړل. زیاتره نالوستي وو. معاصر تاریخ پوهان د دوی د ژوندانه لارو ، دودونو او کړو وړو ته داسې ګوري چې دوی د کرکې او کینې احساس ډېر غښتلی و. منوکچې (منوکسي) وایي چې افغانانو بدلون نه مانه. حتی که په ډېر غټ مقام کې به هم مقرر شو. کله چې دوی دربار ته تلل ، نو منل شوی راستوکرټیك لباس به یې اغوسته. خو څرنګه به چې خپل کور

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

او خپلې ډېرې ته ورسيد ، هغه لباس به يې ايسته او دوديز کالي به يې اغوستل . دی زياتوي چې افغانان زياتره په خپل قبيلوي قوت باندې متکي وو. او خپل پوځ به يې د خپلې قبيلې له خلکو څخه جوړ شوی و. دوی نه ويرېدونکي او زړه ور خلك وو. مګر همېشه له عقل او پوهې څخه خوار وو. د افغانانو د قارجن او غضبناك طبيعت په هکله بهيمسن ديوې کوچنۍ پېښې يادونه کوي: يو ځل دلېر خان له خپل روهيلا عسکرو سره خوابدی شو ا ودوی ته په قار شو. امر يې وکړ چې ټول په توپ والو ځوي. افغاني سرتېري خپل مشر ته تسليم نه شول بلکې تر پايه ورسره وجنګېدل او په پايله کې شپږ سوه افغانان ووژل شول.

منوکچي ليکي چې د شېرشاه سوري تر مړينې وروسته افغانانو په هند کې د پګړيو په سر کول پرېښودل او د پګړۍ پر ځای په سپينه کوچنۍ خولۍ او يا دسمال سره يې سر پټاوه. دوی قسم خوړلی دی تر څو بل پښتون بيا پاچا نه شي تر هغو به پګړۍ ونه تړي. دی زياتوي: « د ظالمو اوبې عقيدې مسلمانانو په تېره بيا په پښتنو کې نه پخوانۍ ګټې شته او نه د ښځګنو مکلفيت لېدل کېږي. » بهيمسن هم وايي چې « افغانان په ټول هند کې تيت شوي وو. او په هر ځای کې دخلکو لپاره د دبې نظمۍ او سرخوږۍ سرچينه وو .دوی قدرت هغه وخت لاژيات شو چې اورنګ زېب د کن ته ولاړ او هغه ځوك چې د امپراتور په پوځ کې شامل نه وو ، په شخصي پوځونو کې راغونډ شوي وو. چې ډېر امپراتوري افسران او خروتا سونه يې ترسيوري لاندې راغلل. په دې توګه دوی له شمال څخه د اورنګ زېب د غيابت په موقع کې د ځان لپاره ګټه تر لاسه کړه. دوی توري تر ملا وتړلې او د شخړو جوړول يې پيل کړل.

دوي د جټانو ، بنديالايانو اوسکانو په څېر کړه وړه پيل کړل. مګر هغه افغانان چې د امپراتورۍ په اردو کې شامل په ۱۷۰۷ له شورشونو او بغاوتونوسره علاقمندنه وو او نه يې غوښتل چې ځانګړې پاچاهي جوړه کړي. دوی دمغلو په خدمت کې د ننه د ځان لپاره ګټې لټولې. او ديوه يا بل

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شهزاده سره به يې تر اووته جوړول. نو ځکه دا ښکاري له امکان څخه لېرې خبره وه چې د افغانانو پخوانی برم ژوندی کړي او پرهند پاچاهي وکړي. داورنګ زېب تر مړينې وروسته افغانان هم دېبلابېلو شهزاده ګانو تر منځ ووېشل شول. د جاجو ۱۷۰۷ جګړې پر مهال چې د شاه عالم او شاه اعظم تر منځ وشوې ، داود خان پاني د شاه عالم پرخوا ودرېد. او نورلکه منصور خان پټهان لطيف خان پټهان محمد خان پټهان ، منور خان پټهان اوسليمان خان پټهان (د داود خان ماني ورور) د شهزاده محمد اعظم پر خوا ودرېدل او همدارنګه عبدالروف ميانه دلېر خان او نور د شهزاده کام بخش پرخوا شول.

په حقيقت کې دافغاني سردارانو دشمېر د زياتوالي په نتيجه کې دمغلو دسردارانو تر منځ ټکر زيات شو او په نتيجه کې دمغلو د امپراتورۍ دبدبختۍ عوامل زياتېدل. په تېره بيا چې اورنګ زېب له صحنې څخه ووت. بې شمېره بدبختۍ دوی په کورنۍ او دربار کې ورګډې شوې.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

اتم څپرکی

پایله

د افغاني سردارانو موقف دمغلو په دربار کې په دغه زمانه کې چې بیان شو. پوره او ژوره ارزونه غواړي. په عام ډول داسې عقیده وه چې دا افغانان په عمومي توګه. حاکمیت نه منونکي، ازاد خیال په خپل سر ،باغي،بد نیته ، بې کلتوره، زېږه ترخه ، جنګیالي. ګرم طبیعته ، مغرور اومتکبر خلك وو. دوی د پوهې او دسیاست کولو صفتونه نه درلودل. څرنګه چې دا ځانګړتیاوې په افغانانو کې وې، نو ځکه نورو له دوی څخه کرکه کوله. په حقیقت کې خو اصلي خبره داده چې د نژادي خصوصیاتو د قبیلو خاص دودیز ژوند ، ټولنیزو ځانګړتیاو او خپل منځي کلکو اړیکو او احساساتو له مخې دوی په ټولنه کې اوچت ځلېږې دوی داسې یوه قبیلوي او دودیزه ټولنه ده چې د نورو نژادونو او توکمو استازي په خپله ټولنه کې نه پرېږدي چې ورګډ شي.

مګر په استثنایي توګه که ډېره مهم او حیاتي وبلل شي ، نو کېدای شي چې ورګډشي. نو ځکه په دقیقه توګه ویل کېږي چې د دوی او نورو نژادونو تر منځ وادونه ونه شول. داسې قبیلوي ټولنې ځانګړې ښکاري او د قبیلوي ، نژادي حسادتونو او کرکوسره مخامخ کېږي. د افغانانو تر منځ قبیلو د ښمنی او دودیز حسادتونه د قبیلو د مشرانو تر منځ عادي خبرې وې. کله به چې وسله پورته شوه نو ټولې خبرې به په توره او جګړه حل کېدې . شېرشاه داسې ویلي وو: ›› افغانان په توره ، مېړانه او غیرت کې تر مغلو کم نه دي. داچې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ولې افغانانو هندوستان له لاسه ورکړ، دلیل یې دا دی چې افغانان په خپلو کې سره وېشل شوي دي)) افغانان تر هر څه د مخه جنګیالي او ښه سربازان دي. دوی زیاتر وسیاسي پوهه نه درلوده اود اداري چارو لپاره یې هم د ورانـد لید ظرفیت نه درلود. دوی له پخوانیو تجربو څخه ډېره کمه زده کړه کوله. دوی ددې پروانه ساتله چې له نورو توکمنو سره اړیکې جوړې کړي. او کله کله به چې دوی له نورو سره اړیکې جوړولې هغه د ځانـي ګټو په نظر کې نیولو لپاره به یې جوړول. تر ټولو مهمه داده چې افغانانو بې له خپل قبیلوي مشر څخه د بل چا تر حکم لاندې کار نه کاوه.

بې له سوریانو او لودیانو یوې قبیلې هم ونه کړای شول چې دمغلو په سیاست کې ځان ته سوړه پیداکړي. ښایي یو دلیل به یې هم ددوی قبیلوي دښمنۍ او نورې نیمګړتیاوې وې. ډېر مثالونه شته چې افغانان به دخپلو یانورو قبیلوي خلکو او کورنۍ غړو په هکله شکمن او بد ګمانه وو. یوازې څو تنه په دوی کې له ځمکې څخه د عزت لوړ وپوړو ته وختل، اوهغه به هم د شك او بدګومانۍ تر سیورې لاندې وو.

د مغلو د کورنۍ رویه د افغانانو په مقابل کې نه دَ مطلقې دښمنۍ رویه وه او نه د کلکې دوستۍ او ملګرتیا. حالات، اوضاع، ضرورت او استعجالیت به د امپراتور په رویه کې اساسي فکتورونه بلل کېدل. په دې هم باید اقرار وکړو چې مغل له افغانانو څخه همېشه په وېره کې وو او د افغانانو له قیام څخه همېشه په هراس کې وو نو ځکه یې زیاته ازادي او اختیار نه ورکاوه. تر څو دوی تر لاسه وتلې امپراتوري بیا راژوندۍ نه کړي. نو ځکه له افغانانو سره په هر ډول کړو وړو کې مغلو زیات احتیاط کاوه.

دا د هوښیارۍ خبره بلل کېږي. مغلو به افغانان خوشاله ساتل خو له خپل ټاټوبي او هیواد څخه به یې لرې ساتل او د دوی ټبر، کلي او کورونه همېشه تیت او خواره وو.

د کابل او هندوستان حکمران بابرزیات شمېر افغانـان د خپلې زمـانې لپاره جذب کړل تر څودوی پـه مرسته د مغلو امپراتوري پراخه کړي. بابر په

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خپلو خاطراتو کې ليکلي چې ده له افغانانو سره همېشه مهرباني کړې ده. ابوالفضل او بداوني دواړه دده خبره تاييدوي. سره له دې کومې تجربې چې ده له افغانانو سره تر لاسه کړې، پر دوی باندې يې باور کول سم نه بلل، او وروسته پردوي زيات باوري او متکي نه و. دده تر مړينې وروسته (دسمبر ۱۵۳۰) افغاني سرداران په کراره راوېښېږل او د خپلواکۍ په فکر کې شول. او په پايله کې همايون د بابر زوی ماتې وخوړه او د شېرشاه سوري تر ادارې لاندې د افغانانو دويمه امپراتوري په هند کې وټوکېده او قوت يې ومونده. شېر شاه سوری غښتلې دولت جوړ کړ او نوميالي افغانان يې وروزل او وگمارل. زيات شمېر افغانان مهمو مقاماتو ته ورسېدل او زياترو يې د افغاني قدرت د پراختيا او پرمختيا په ګټه رول درلود ا وترشېر شاه سوري وروسته هم دېر فعال وو. څه موده وروسته همايون بيا د سياست صحنې ته راووت او افغانان هم کمزوري کېدل او پخوانی برم يې تلونکی و خو بيا هم داکبر د پاچاهۍ تر پايه پورې هم د افغانانو له قدرت او قوت څخه چا سترګې نه شوې پټولی. اکبر د پخلاينې تېرېدنې اوهمدارنګه د پوښتنې او څارنې پاليسې پر مخ بيوله او په دې توګه يې زيات شمېر د مغلو په اردو کې جذب کړل. په کراره کراره دوی شمېر مخ په زياتېدو شو. تر اکبر وروسته دده ځای ناستوهم داکبر پاليسي له بيعت کوونکو او وفادارو افغانانو سره تعقيبوله. د افغانانو په خپلولو او جذبولو کې جهانګير تر ټولو زيات مخکې و. په نتيجه کې يو شمېر افغانان د جهانګير په زمانه کې لوړ وخوکيو ته ورسېدل او د شهرت خاوندان وو. د شاجهان په زمانه کې د خان جهان لودي بغاوت بې له شکه د مغلو لپاره مرګونی ګوزارو. تر هغه وروسته د احتياط او پاملرنې پاليسي غښتلې شوه. لومړی ددې لپاره چې د افغانانو د پراخېدونکي ازادۍ غوښتنې روحيې مخنيوی وشي او دوهم دا چې په شمال غرب کې د قبيلو کنترول هم ضروري و. نو ځکه د دولت د نوې پاليسۍ مطابق افغانانو ته لوړې څوکۍ نه ورکول کېدې. البته ځينې خاص خاص حالات مستثنی وو چې په هغه وخت کې به د مطرح شوي شخص وفاداري هيڅکله تر سوال لاندې نه

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

راتله. له بلې خوا په پوځ کې د ټيټو رتبو درلودونکي افغانانو شمېر باالکل زيات و. د داسې افغانانو نومونه د شاه جهان او اورنګ زېب په زمانه کې په زياتو سندونو څرګند شوي دي داورنګ زېب په وخت کې د افغانانو موقف لږ څه ښه شو.

ښايي ددې سبب به دوه د ليلونه وو. لومړی دا چې د بيجاپور د پاچاهۍ زيات شمېر افغانان په پټه واړول شول او د بيجاپور تر سقوط وروسته په پوځ کې جذب شول. دوهم داچې د مغلو د امپراتورۍ وسله وال پوځ زيات شمېر غښتلي جنګياليو ته اړتيا درلوده تر څو چې مرهټه، ستناميان، سکان او راجپوت وټکوي. نو په دې لحاظ تر افغانانو بل غښتلی توکم نه و چې اردو پياوړی کړي او په دکن کې هر تانه دار ،فوجدار، دکلا قومندان او پوځ پېشقراول (مختار) ته ضرورت و چې وفادار او غښتلي جنګيالي ولري. د شمال ، جنوب، شمالغرب او شمال ختيځ سيمو بغاوتونو او پېښو دا وښودله چې زيات شمېر افغانانوته په پوځ کې اړتيا شته، او يو شمېر افغانانو ته به لږ څه قدرت ورکول کېدو تر څو خپله مېړانه او غښتلتوب په جګړه کې وښيي.

د اکبر او اورنګ زېب د زمانې تاريخ پوهانو د دغو افغانانو د مېړانې ، توري ځان غوښتنې او نه قانع کېدو په هکله ډېر څه ليکلي دي. ابو الفضل په ډاګه وايي چې افغانان د مغلو د امپراتورۍ د ښمنان وو او په ۱۵۴۰ کې دمغلو قدرت د افغانانو په لاس له منځه لاړ. دا چې افغانان په ختيځ کې ډېر غښتلي او په شمال غرب کې هم د مغلو لپاره غټ خنډ ګڼل کېدو نو ځکه يې له دوی څخه کرکه کوله. ده همېشه دغه افغانانو ته د کرکې او دښمنۍ په سترګه کتل. همدارنګه منوکچي، بهيمسن او کافي خان هم افغانانو ته ښه نه کتل. دا موهم په ياد وي چې ددغو څو کسو ليکوالو او يا ځينو ګرځندويانو نظيريې د خلکو د احساساتو څرګندونکي نه شي بلل کېدای. له ځينې استثنايي حالاتو څخه پرته په عام ډول د افغانانو موقف د حالاتو په نظر داشت معتدل او پوخ ښکارېده. ددې پايلې په پای کې ځينې جدولونه مل دي چې د افغانانو د رتبې ، موقف او نورو تولنيزو وړتياو ښکارندوي دي او

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دمغلو دڅلور و مشهورو امپراتورانو په دربار کې یې تر لاسه کړي وو. کوم جاګیرونه چې دوی ته ورکړل شوي وو، القاب او د وړتیا نورې نښې او علامې چې رواج وې، او د امپراتور انو له خوا افغاني سردارانو ته ورکړل شوې. دلته راغلي دي. دا ټول اړخونه پوره پوره څېړنه غواړې تر څو وروستۍ پایله تر لاسه کړو.

هغه منصبونه چې افغانانو ته ورکړل شوي وو

دا ډېره ګرانه خبره ده چې د بابر او همایون د زماني دافغاني سردارانو شمېر وښودل شي ځکه چې په دغه وخت کې حالات ډېر ژر ژر بدلېدل. خوسره له دې ویل کېږي چې د همایون په دربار کې پنځه تنه افغانان د شهرت خاوندان وو. د افغانانو په هکله دمطلب مفکوره داکبر د پاچاهۍ نه وروسته تر لاسه کېدای شي. په ۱۵۹۴ کې (کله چې ائنن اکبري مل شو) د ۲۱۹ منصبدارو له ډلې څخه یولس تنه افغانان وو چې رتبې د ۵۰۰ او پورته وې د جهانګیر په زمانه کې له ۴۳۹ منصبدار ور څخه ۲۴ تنه افغانان ووچې منصب یې ۱۰۰۰ او پورته وو. د شاه جهان په دوره کې له ۴۳۷ کسو منصبدارو څخه ۴۱ منصبدار افغانان وو چې رتبې یې ۱۰۰۰ او یا پورته وې. د اورنګ زیب په دوران کې د افغاني منصبدارو دقیق شمېر معلوم دی. ټول افغاني منصبدار چې رتبه یې ۱۰۰۰ یا پورته وه ۷۷ تنه وو چې داورنګ زیب د پاچاهۍ په لومړیو کې ۱۶۵۸ - ۱۶۷۸ له ۴۸۶ منصبدار ور څخه ۴۳ تنه افغانان وو چې رتبې یې ۱۰۰۰ یا پورته وې او په دوهمه مرحله کې ۱۶۷۹-۱۷۰۷ د ۵۷۵ منصبدارو له جملې څخه ۳۴ تنه افغاني منصبداران وو چې رتبې یې ۱۰۰۰ یا پورته وې.

پورتني عددونه موږ ته دا څرګندوي چې د ۱۵۵۶ -۱۷۰۷ پورې د افغاني منصبدارو شمېر څومره و. مګر دو رو رتبو منصبدارانو شمېر څرګند نه دی. دا ځکه چې لیست او جدول یې تکمیل نه و. نو دا ډېره ګرانه ده چې د

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دوی شمېر او موقف په هکله نظر ورکړل شي. مګر دومره ویل کېدای شي چې دوړو رتبو افغاني منصبدار وموقف ثابت اود اعتدال په حالت کې پاتې شوی و.

افغاني سرداران او جاګیرونه

ددهلي او اګرې دلودي پاچاهانو په ځېر بابر هم هغو افغانانو ته چې بیعت یې کاوه او په پوځ کې یې نظامي خدمت کاوه، جاګیرونه ورکول. دا باید ووایم چې د پاني پت تر جګړې د مخه یوازې څلورو افغانانو جاګیرونه درلودل او دا څلور تنه علاوالدین علم خان لودي ، دولت خان لودي د لاوړ خان لودي محمد خان جهان لودي وو، د پاني پت جګړې په پای او وروسته لنډه موده کې دجاګیر لروتکو شمېر نه یا لس تنو ته لوړ شو. بابر دافغانانو د بیعت په مقابل کې میراثي جاګیرونه دوی ته ورپرېښودل او یا به یې په نیول شوو سیمو کې نوي جاګیرونه ورکول د(ګهاګره) د جګړې په پای کې شپږ تنو افغانانو ته جاګیرونه ورکړل شول. داسې ښکاري چې په دې موده کې هغه افغانانو چې بابر ته وفاداري ښکاره کوله جاګیرونه تر لاسه کړل. په څو ځایو کې داسې هم شوي دي چې بابر ځینو افغانانو ته په خپل کورکلي کې جاګیرونه، نه دي ورکړي بلکې په نورو لېرو سیمو کې یې جاګیرونه ورکړي دي ، ددې لپاره چې ځانګړو ګټو له پراختیا ورنه کړي. ځینو افغان مشرانو ته یې د ډېرو ګټو جاګیرونه ورکړل. داسې مثالونه هم شته چې بابر یو جاګیر له اصلي خاوند څخه نیولی او بل افغان ته یې ورکړی دی، هر افغان چې مالیه ورکوله هغه ته به هم جاګیرګکول کېدو. ددې لپاره چې افغانان تر کنترول لاندې وساتي بابر نوی میتودونه راویستل او افغانان یې له مغلو سردارانو سره ګډ کړل. مغلو منصبداړود ملګرتیا او پېژندګلوي تر ځنګ دنده درلوده چې افغاني ملګري سردار تر کنترول لاندې وساتي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ډېر وخت به يې يوه (پرګنه) (علاقداري) کې دوه کسان مقررول چې يو پر بل باندې کنترول وکړي.

د اصلي جاګيرونو د نيولو او په بدل کې يې بل ځای مساوي لوی جاګير ورکاوه او يا د جاګير نيولو او په دولت پورې تړلو (خالصه ـ دولتي جاګير) پاليسۍ پر افغانانو ځانګړي تاثيرات درلودل. افغانان پوهېدل چې په دغه کار کې د دوی تباهي هم نغښتې ده. مګر په عمومي ډول دوی د بابر دا پاليسي قبوله کړې وه بابر افغانانو ته په هېواد او کور کلي کې او يا نږدې سيمو کې جاګيرو نه ورکول، تر څو افغانان له اتفاق او اتحاد څخه لرې وساتي.

د همايون په وخت کې د بغاوتونو له کبله همايون پر افغانانو جاګيرونه قطع کړل. مګر دده زوی اکبر کله چې پاچاشو جاګير يې بېرته رواج کړ. تر څو په دې ډول خپل قوماندانان دوی پوځونه او کورنۍ ابادې وساتي او له امپراتوري اداري سره مرسته وکړي. اکبر د افغانانو د بغاوت په هکله اصلي عوامل پيدا کړي وو. افغاني سردارانو بې له ځمکې د جاګير په شکل بل څه نه شوای کولای او له زياتومشکلاتو سره مخامخ کېدل. جاګيردوی لپاره د ژوند د بقاحيثيت درلود. نو ځکه اکبر د ضرورت له مخې او همدارنګه د پخلاينې د پاليسۍ په اساس يې زيات شمېر افغانانو ته جاګيرونه ورکړل. کله چې اکبر افغانانو ته جاګيرونه ورکول نو ډېر احتياط به يې کاوه. لومړی دا چې افغان ته به يې په خپل کور، کلي او هېواد کې جاګير نه ورکاوه. دويم داچې نوموړی سړی به يې له يوه ځايه بل ځای ته بدلاوه، تر څو په سيمه کې دځانګړې ګټې له مخې کار وايي پيل نه کړي. دا هم بايد پټ پاتې نشي چې اکبر کله چې د بهار بنګال او اوريسه باغيان يو څه مات کړل، اکبر په استثنا يې توګه محدودو کسانو ته په سيمه کې جاګيرونه ورکړل. بيا هم له اکثرو څخه به جاګيرونه نيول کېدل او مرکز ته به غوښتل کېدل، په څو ځانګړو حالاتو کې اکبر ځينو افغانانو ته ((مدد معاش)) هم ټاکلی و.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

جهانګير د جاګير په ورکولو کې د خپل پلار پاليسي تعقيبوله. په ځينو خاصو حالاتو کې لکه د شېر خان مسئله امپراتور جاګير او ټول نور امتيازات دده کورنۍ ته په ميراثي شکل ورپرېښودل. دده د پاچاهۍ په وخت کې داسې يو څو د افغانانو ميراثي جاګيرداري موجودې وې. دشاه جهان د سلطنت په پيل کې چې خان جهان لودي بغاوت وکړ، امپراتور يو څه نورهم احتياط کار شو. او په راتلونکو څو کلو کې ده جاګيرونه بند کړل له ځينو استثنايي حالاتو پر ته بيا هم شاه جهان په قطعي ډول جاګيرونه بند نه کړل. او جاګيرونه يې ورکول. د امپراتور دغه حرکت سياسي اړخ درلود ده د افغانانو په مېشته په هند کې تشويقوله تر څو له هغو څخه د هندوانو په خلاف کټه واخلي. داډېره حيرانونکې خبره ده چې د شاه جهان په وخت کې له يوې خوا د افغانانوپه ضد بې اعتمادي او بې باوري رامنځته شوه او له بلې خوا يې زيات شمېر افغانان دهند په ګوټ ګوټ کې مېشته کېدو ته هڅول.

کله چې اورنګ زېب پاچا شو،افغانانو ته يې د جاګيرونو په ورکولو کې يو څه قيودات راوستل. مګر چاچې له پخوا څخه جاګيرونه درلودل ورڅخه وايې نه خيستل. ده زيات شمېر افغانان د کتهيار په سيمه کې مېشته کړل، تر څو د باغي هندوانو پرضد قوت جوړ کړي.

له پورتنيو تشريحاتو څخه څو ټکي راځي. لومړۍ دا چې له پيل څخه مغل د افغانانو د جاګيرونو په ورکولو سره مخالف نه وو مګر له احتياط څخه يې کار اخيست تر څو د جاګير په سيمه کې د مغلو پرضد کړه وړه پاخه نه کړي. دويم دا چې هر چيرته چې افغانان د تل لپاره مېشته شوي وو پرهغوی يې د بېځايه کېدو حکم نه کاوه. دوی ته يې مزاحمت نه کاوه او نه يې جاګيرونه ځينې اخيستل. دريم داچې امپراتور همېشه افغانان دنبو جاګيرونو په ورکولو سره خوشاله او قانع ساتل. او په پای کې په ځينو خاصو حالاتو کې يې له افغاني سردارانو څخه جاګيرونه هم نيولي وو.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

افغاني سرداران اودوی القاب

بابر په خپلو خاطراتو کې لیکې چې په هندوستان کې ده نومیالیو امیرانو ته تلپاتې لقبونه ورکول. ځینې مهم لقبونه داوو: «اعظم همایون» «خان جهان» او «خان خانان». دا لقبونه د دهلي او اګرې د لودي پاچاهانو دود و. او بابر هم دغه دود ساته او ځینو افغانانو ته یې لقبونه ورکړي وو. ده دا دودساته څو افغانان تشویق کړي او دده په پوځ کې داخل شي. ده فتح خان سرواني او دلاور خان لودي ته په ترتیب سره د خان جهان او خان خانان لقبونه ورکړي وو. همدارنګه یې ځینو نورو ته نور القاب ورکړي وو. دا د یادونې وړ ده چې بابر نوي القاب جوړ نه کړل او نه یې پورتنیو ښاغلو ته نور افتخارات د لقب په حساب ورکړل. د همایون دوره توپاني دوره وه او داسې ښکاري چې هیڅ افغان ته یې کوم لقب نه دی ورکړی.

له بلې خوا اکبر خپلو افغاني امیرانو او سردارانو ته زیات لقبونه ورکول. داسې لقبونه لکه: «شېرشمشېر» «مسند اعلی» «خان جهان» او نور څرنګه چې جهانګیر پر افغانانو ډېر مهربان و نو افغاني سردارانو ته یې بې شمېره لقبونه ورکول په یو وخت کې یې ۱۶۱۰ خان جهان لودي چې ده (فرزند) باله د سلطان جهان لقب ورکړ مګر هغه ددې لقب له منلوانکار وکړ او نوموړي ته درې واره لقبونه ورکړ شوي وو. که څه هم خان جهان دا لقب قبول نه کړ خو داسې ښکاري چې جهانګیر د لقب په ورکولو کې پراخ لاس درلود.

شاه جهان د اسلافو په پله روان و او افغانانو ته یې لقبونه ورکول. د څرګندو دلایلو له مخې دده په دوره کې کم شمېر افغانانو ته القاب ورکړل. دشاه جهان په دوره کې یوازې شپږ کسو افغانانو ته لقبونه ورکړل شول. حال دا چې داورنګ زېب په وخت کې ۲۸ تنو افغانانو بېلا بېل القاب تر لاسه کړل.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ددغو كسانو زياتره هغه افغانان وو چې له اورنګ زېب سره يې دپاچاهی په نيولو کې مرسته کړې وه او يا د دکن افغانان وو چې د اورنګ زېب د پاچاهی په بېلا بېلو وختو کې يې د مغلو امپراتورۍ ته بيعت کړی و.

افغاني سرداران او تشريفاتي علامې (سمبولونه)

د چغتای مغلو دا دود وچې هر سړی په ځانګړي توګه نظر په رتبه، موقف او مقام سره ونمانځي. د مغلو امپراتورانو د ادود ترپايه وساته خو په ځينو خاصو حالاتو کې يې يا قصدا پرېښود او يا يې په نظر کې ونه نيولو. اميران، سرداران، شهزاده ګان، پوهان، څېړونکي، سرتېري، طبيبان او سفيران تول د بېلابېلو قيمتي تحفو په ورکول کېدو سره نمانځل کېدل. معمولادا تحفي به کالي، جواهرات، اسونه، پيلان، تورې، لينډې او غشي،خنجر او داسې نور وو. اميران او سرداران به په بېلابېلو حالاتو کې د خپل صداقت. ښه خدمت او وفادارۍ په مقابل کې نمانځل کېدل.

بابر افغانانو ته د افتخاري علامو په ورکولو سره له ۱۵۱۹ څخه پيل وکړ. خو کله چې د ترخو تجربو په ترڅ کې له دوی څخه خوابدی شو او پر دوی باندې بې باوره شونو د نمانځنو کار يې کم کړ او يوازې يې هغه افغانان نمانځل چې ده ته باالکل وفادار او تابع وو. په لنډيز سره که ووايم د ۱۵۱۹-۱۵۲۹/۳۰ پورې ده يوازې لس تنه تقدير کړي وو. او هغوی هم يوسفزي، سرواني، فرملي او نوهاني افغانان وو، په دې موده کې يوتن سور يا لودي تقدير نه شو او داخبره روښانه ده. دوی زياتره د مغلو په خلاف جنګېدل. احتمالاً په دې وخت کې يو لودي او يو سور هم د بابر پر خوا نه وو چې تقدير دې شي.

د همايون په وخت کې افغانان د مغلو له پوځ څخه مخ په کمېدو شول او دلايل يې روښانه دي بيان ته يې ضرورت نشته. سره له دې هم پنځه تنه افغانان د «چارتوغ» په اخيستنه بريالي شوي وو. او حتی ځينو ته يې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

((نغاره)) هم ورکړ شوې وه. دا باید څرګندنه شي چې(چارتوغ) او(نغاره) تر ټولو لوړ افتخارات وو. (چارتوغ) د وفادارۍ نښه وه.

که څه هم د افغاني سردارانو شمېر د اکبر په زمانه کې تر پخوا زيات و مګر د افتخاري علامو ګټونکي محدود کسان وو، تر ټولو نوميالي افغانان چې د افتخار علامې يې تر لاسه کړې وې دولت خان لودي او محمد خان نيازی وو.

د اکبر په پرتله د جهانګير په دور کې د افغاني سردارانو شمېر زيات و او ډېرو ته قيمتي تحفې ورکړل شوې وې. په ډېر و حالاتو کې افغانانو ته نغدې پيسې او د(راهداري) امتيازات ورکول کېدل. ددې تر څنګ زيات شمېر افغانانو ته د احترام (چيني او کالي) او اسونه ورکول کېدل. يوشمېر زياتو ته يې بېرغونه ورکول. په خاصو حالاتو کې يې د وياړ ډرم (ډوهل) هم ورکاوه چې خان جهان لودي هم دا وياړ تر لاسه کړی و.

شاه جهان هم دغه دود ته ادامه ورکړه او افغاني اميران يې نمانځل. يو شمېر افغانانو د پاچاهۍ په پيل کې له ده څخه افتخاري علامې تر لاسه کړې. مګر د ۱۶۲۸-۱۶۳۴ تر منځ امپراتور يو څه بې باوره و او د تحفو ورکول يې کم کړي وو. مګر په همدې وخت کې هم روهيلا افغانانو له ده څخه تحفې اخيستې او د روهيلا مېړنيو نمانځنه کېده. په ۱۶۳۴ کې دخان جهان لودي بغاوت پای ته ورسېد او هغه شمېر افغانانو چې د شاه جهان سره يې د خان جهان لودي په ماتولو کې مرسته کړې وه ټول ونمانځل. خو سره له دې هم له دغې پېښې وروسته زيات احتياط کاوه په تېره بيا چې له ۱۶۴۹ څخه وروسته په شمال غربي سرحد کې يو ډول نا ارامه چوپتيا خپره وه، ده ډېر زيات احتياط کاوه.

شاه جهان د افغانانو د تقديرو لو لپاره دوه اساسي ټکي په نظر کې نيول: لومړی ددوی وفاداري له دولت سره او دوهم دشمال غربي سرحد سوله ايزه فضا د تقديرو لو لپاره معيارونه وو.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

پخوا موهم اشاره ورته کړې وه چې اورنګ زېب د پاچاهۍ نیولو د جګړو په وخت افغانانو ته په ډېر سخاوت سره تحفې ورکولې تر څو زیات شمېر ځان ته جذب کړي. اورنګ زېب دخپلې پاچاهۍ په بېلابېلو پړاوونو کې افغانان په بېلا بېلو تحفو سره ونمانځل.

په ډېرو وختو یو تن څو واره تقدیر شوی دی.همدارنګه باید ووایو چې څو تنو ته یې ډېرې قیمتي تحفې ورکړې وې.

دمغلو په دربار کې سرداران اساسا په دوو برخو ویشو په باندینې او د هېواد دننه اصلي اوسېدونکي. د باندنۍ ریښې سرداران کولای شو چې بیا په دوو برخو وویشو : ایرانیان او تورانیان. ایرانیان شعیه ګان وو او د امو سیند له جنوب څخه راغلي وو. تورانیان چې سني مذهبه وو دا موسیند له شمال څخه راغلي وو.

دایرانیانو نمانځنه او تقدیرول دهمایون له زماني څخه پېل شوی دی. ویل کېږي چې ایرانیان یې لوړو څوکیو ته ورسول حتی تر (قاضي الباشي) رتبې پورې یې مقامونه ونیول. زیاتره مهمې څوکۍ ایرانیانو نیولې وې. منوکچي لیکي چې دوی تل خپل قوم ته پوره خدمت کاوه. دغه قوم پالنې دوی له نورو څخه بېل کړي وو. په تېره بیا له تورانیانو څخه تل بېل وو:

تورانیان د مغلو د اصلي وطن خلك وو. او دوی تر ټولو ډېر قوي وو او مغلو له تر ټولو د باور وړ وو. ددغو دواړو ډلو موقف دمغلو د بېلابېلو دورو په جریان کې بدلېدونکی و. د جهانګیر په وخت کې د اعتماد الدوله له اعتبارسره سم ایرانیان په هر پړاو کې مخکې وو. او حتی د شاه جهان او اورنګ زېب په وخت کې لانور هم قوي شول. مګر حقیقت دا دی چې اورنګ زېبددوی له زیاتیدونکي قدرت او طاقت څخه په وېره کې و. او ددوی د کمزوتیا لپاره یې زیات شمېر تورانیان تقدیر کړل او لوړې رتبې او مکافاتونه یې ورکړل. سره له دې هم دده د پاچاهۍ په پای کې تر ټولو زیات د قدرت خاوندان ایراني درباریان وو او نږدې ۵۰٪ وو.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په دې کې شك نشته چې په ټوله دغه دوره کې باندينې توکمونه په دربار کې ډېره کې وو (مورلانډ) ليکې چې په عمومي توګه د مغلو دربار طبيعتا پردی و ، دامين اکبري د منصبدارو پر ليست باندې تبصره کوي او وايي چې ٧٠% سرداران او اميران بهرني وو.

دمغلو امپراتوران په دې پوه ووچې د دوی امپراتوري دهند پر اصلي خلکو ځرخېږي اکبر په خپله پاليسۍ کې داسې يادونه کړې ده. ((هند د هندوانو دی)) په دې توګه پورتنيو دوو ډلو ته دهند دمسلمانانو او هندو سردارانو ګروپونه هم ورزياتوو. دوی هم په خپل وار ورو ورو غښتلي کېدل. په تېره بيا د هند مسلمانان د اورنګ زېب په وخت کې دومره قوي شول چې قدرت ځخه يې سترګې نه شوې پټېدلی.

په حقيقت کې اکبر هڅه کوله چې د قوتونو د تعادل په مقصد د باندينيو د کنترول لپاره د هندوستانيانو پر مختګ او جذب ته ضرورت ليدل کېده. اکبر دې ټکي ته زياته پاملرنه کوله چې په اردو کې بېلا بېل توکمونه سره ګډ کړي. او د بېلا بېلو قومونو افسران به يې د يوه لوی قوماندان تر امر لاندې مقررول. مګر بيا هم د اردو په ترکيب او جوړښت کې يې د بېلا بېلو ګروپونو ذاتي ځانګړتياوې په نظر کې نېولې.

په ختيځ کې د زياتېدونکو شخړو اوشمال غرب سرحد کې دامنيتي مشکلاتو پيدا کېدو له کبله د اکبر په زمانه کې افغانانو چنداني لوړ موقف نه درلود او د منصبدارو له فهرست څخه دا ټکي پوره ځرګند دي. دا چې اکبر پر افغانانو بې باوره شوی وو ، د راجپوت ملاتړ يې ګټه ور باله . دوی هم د شمال هند يو غښتلی قوم دي. لکه پخوا هم چې برنيير اشاره ورته کړې وه مغل د راجپوت او افغانانو په جذبولو سره اړ وو. دواړه غښتلي او توريالي خلك وو. او په پوځ کې ورته ضرورت و. او بله ښيګړه يې دا وه د ښه تعادل په مقصد د يو بل پر ضد ګمارل شوي وو. په لاندې جدولونو کې دا حقيقت ښه ځرګند ېږي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

لومړي جدول

په بېلا بېلو دورو کې د منصبدارو عمومي شمېر

پاچاهي	دمنصبدارو شمېر	رتبه
اکبر	۲۱۹	۵۰۰ او پورته
جهانګير	۴۳۹	// //
شاه جهان	۴۳۷	۱۰۰۰ //
اورنګ زېب	۴۸۶(۱۶۵۸-۱۶۷۸)	۱۰۰۰ //
	۵۷۵(۱۷۰۷-۱۶۷۹)	

دو هم جدول

افغان منصبداران

پاچاهي	دسردارانو شمېر	رتبه
اکبر	۱۱	۵۰۰ او پورته
جهانګير	۲۴	۱۰۰۰ //
شاه جهان	۴۱	۱۰۰۰ //
اورنګ زېب	۷۷	۱۰۰۰ //

د وخت د ضرورت له مخې د راجپوت او افغانانو موقف بدلېدونکی و . دا هم د يادوني وړ ده چې ځيني کورنۍ مغلو ته وفاداري پاتې شوې لکه شمس الدين اتقا او دده زوی ميرزا عزيز کوکا ، بيرم خان او عبدالرحيم د (براړ) سيدان ، د (امبر) کچواهاا او ځينې نور ، مګر د افغانانو د کومې مشهورې کورنۍ نوم په اثارو کې زما په نظر نه دی راغلی چې د پورتنيو کورنيو په شان يې مهم رول لوبولی وي. د مسلمانانو د حاکميت په دوره کې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

افغانانو په هند کې دسردارانو او نومياليو د يادونې وړ ډله جوړه کړې وه. په همدې ډول د افغانانو او مغلو د اړيکو څېړنه يوه اساسي برخه ده. که څه هم افغانان د ايرانيانو او تروانيانو په پرتله دومره لوستي او پوه خلك نه وو، خو سره له دې يې هم د مغلو په تاريخ کې خاص نوم اوشهرت ګټلی دی. افغانان که څه هم هند کې اوسېدل خو له خپل اصلي ټاټوبي سره يې همېشه اړيکې ساتلې د افغانانو او مغلو اړيکې په بېلا بېلو وختونو کې د بې باورۍ، بدګومانۍ او پخلاينې پړاوونه وهلي دي. مغلو په ټوله مانا پر افغانانو باور نه کاوه. د مغلو وېره پر ځای وه. تر کومه ځايه چې د مغلو او افغانانو اړيکې وڅېړو، د مرکز ولاياتو ترمنځ کنترول اطاعت او بيعت همېشه د مرکز په غښتلتوب او کمزورۍ سره توپير درلودونکی و. که د مرکز کنترول په ولاياتو غښتلی و افغانان وفادار وو او که دمرکز کنترول به کمزوری شو افغانانو به د خپلو ګټو دساتلو په مقصد نور جوړ جاړی کول. د اورنګ زېب د پاچاهۍ په وروستيو کې مغل ورځ په ورځ کمزوري کېدل او افغانان نه يوازې غښتلي کېدل بلکې د ازادۍ خواته يې خوځښت پيل کړی و.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ملونه

مل (۸)

۱ منصبونه چې اکبر افغانانو ته ورکړي وو:

نوم	رتبه	اخځ
بازبهادر	۲۰۰۰/۲۰۰۰	طبقات. دويم جلد ۶۷۰ م
		M.D خلورم ټوك ۱۵۰ م
		بلاكمن لومړی ټوك ۲۸۰ م
		بلاكمن. لومړی ټوك ۴۴۴ م
بهار خان	۲۰۰۰	۴۴۵ م
محمد اصغر		
(خاصه خيل افغان)		
دولت خان لوذي	۲۰۰۰	A.N دويم ټوك، دريمه برخه ۱۱۸۰ م
		M.D.(H) دريم ټوك ۴۸۱ م
فتح خان (فتوخان افغان) مسند عالي	۲۰۰۰	طبقات. دويم ټوك ۶۶۷ م
محمد خان نيازي	۲۰۰۰	طبقات. مغل دربار(ه)خلورم ټوك ۵۵۶م
رحمت خان دمسند عالي	۲۰۰۰	بلاكمن لومړی ټوك ۵۴۰م
فتوخان افغان زوی		طبقات لومړی ټوك ۵۶۴ م
بابو منګلي	۱۰۰۰	بلاكمن. لومړی ټوك ۵۲۸ م
حسن خان بېټني	۱۰۰۰	طبقات. دويم ټوك ۶۷۳م
شيخ جمال بختيار دشيخ	۱۰۰۰	بلاكمن. لومړی ټوك ۴۶۹ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
محمد بختيار زوی		
سليم خان کاکړ	۱۰۰۰	طبقات. دويم ټوك ۶۷۶ م بلاکمن لومړی ټوك ۴۸۲ م
شيخ رکن الدتن	۵۰۰	تزك. لومړی ټوك ۱۷ م
شېر خان افغان		

۲ منصبونه چې جهانګير افغانانو ته ورکړي وو:

۵۰۰۰ پورته

خان جهان لودي	۶۰۰۰ ۶۰۰۰	تزك. لومړی ټوك ۳۷۲ م

۳۵۰۰ ۵۰۰۰ پورې

دلاور خان کاکړ يا	۳۰۰۰ ۴۰۰۰	تزك دويم ټوك ۱۵۳ م MD(H) دريم ټوك ۴۵۱ م
ابراهيم خان کاکړ	۳۰۰۰ ۴۰۰۰	لاهوري لومړی ټوك ۱۸۲ م
بهلول خان سربلند خان		
د حسن خان ميانه زوی		
شيخ رکن الدين شېرخان	۴۰۰۰	لاهوري لومړی جلد. لمړی برخه ۳۱۱ م تزك لومړی ټوك ۱۷ م MDH څلورم ټوك ۱۶۱ م

۱۰۰۰ _ ۳۵۰۰ پورې

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
مبارز خان افغان	۳۰۰۰ ۳۰۰۰	لاهوري. لومړی ټوک ۳۱۱ م MD(H) څلورم ټوک ۴۶۷ م
نایر خان تنور یا شېرخان	۲۵۰۰ ۳۰۰۰	MD(H) پنځم ټوک ۲۴۳ م
شهباز خان لودي (دوتاني)	۵۰۰ ۳۰۰۰	لاهوری . لومړی ټوک ۱۸۳م
اصالت خان د خان جهان لودي زوي	۳۰۰۰	MD(H) دريم ټوک ۱۵۲ م بذاکمن لومړی ټوک ۶۸م
بابوي خان کراني	۱۲۰۰ ۲۵۰۰	لاهوری لومړی ټوک ۱۲۱م
الله داد خان افغان د جلال الدين روښنان زوی		تزك دويم ټوک ۱۵۳ م (ژباړه)
مبارز خان	۱۷۰۰ ۲۰۰۰	تزك (ژباړه) دويم ټوک ۱۸۷ م
غزنين خان جالوري	۷۰۰/ ۲۰۰۰	۸۵ م I.H.C ز ۱۹۵۹، ۲۰۸ م
عليخان نيازی	۲۰۰۰	معاصر الامرا (انګرېزي)لمړی ټوک ۱۸۵ م
نانو خان افغان (بابو خان)	۱۲۰۰/۱۵۰۰	تزك (ژباړه) دويم ټوک ۲۶۹ م
ناد علي ميداني	۱۰۰۰/۱۵۰۰	تزك لومړی ټوک ۳۰۳ م بلاکمن لومړی ټوک ۵۷۱م
منګلي خان	۱۰۰۰/۱۵۰۰	تزك لومړی ټوک ۲۹۸ م
دولت خان	۱۵۰۰	تزك لومړی ټوک ۲۱۷ م
نظر بهادر خيشکي	۱۵۰۰	M.D.(H) دريم ټوک ۴۸۹ م
مبارك خان نيازی	۷۰۰/ ۱۰۰۰	لاهوري لومړی ټوک ۳۰۷ م
جلال خان کاکړ د	۶۰۰ / ۱۰۰۰	تزك دويم ټوک ۱۷۱ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
د لاور خان ککړ زوي		M.D (H) دريم ټوك ۲۶۲ م
بيزان (مران)	۱۰۰۰/۵۰۰	تزك دويم ټوك ۱۶۴ م
د نارعلي ميداني زوی		
سردار خان افغان	۱۰۰۰/۴۰۰	تزك دويم ټوك ۱۸۷ م
بهادر خان د خان جهان لودي وراره	۱۰۰۰	M.D.(H) څلورم ټوك ۱۲۵ م
محمد خان نيازی منصبدار خو لوړه رتبه يې نه درلوده		MD (H) څلورم ټوك ۵۵۶ م

۳ هغه امتيازات چې شهزاده شاه جهان د بغاوت په وخت کې ځينو افغانانو ته ورکړيدي

نوم	رتبه	اخځ
دريا خان روهيلا	۵۰۰۰ ۵۰۰۰	بهارستان، دويم ټوك ۷۰۲ م
بهادرخان د دريا خان زوی	۳۰۰۰ ۴۰۰۰	
بابو خان بريځ	۲۵۰۰ ۳۰۰۰	

په پورتنيو سربېره يو شمېر افغان منصبداران د جهانګير په پوځ کې شامل وو مګر د هغوی د رتبو په هکله معلومات نشته. د مثال په توګه د حسن خان ميانه زامنو ته منصبونه ورکړ شوي وو خو رتبې يې معلومې نه دي. همدارنګه د دلاور خان زامنو او سردارانو ته د لاور خان تر مړينې وروسته منصبونه ورکړ شوي وو خو رتبې يې ځرګندې نه دي. او جمال خان او د شېرخان افغان ورونو هم چې د منصب خاوندان وو رتبې يې معلومې نه دي.

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

۴ د شه جهن په وخت کي د افغني اميرانو منصبونه

نوم	رتبه	اخح

رتبه ۵۰۰۰ او پورته

خان جهان لودی	۷۰۰۰ ۷۰۰۰	لاهوري لومړی ټوك ۲۴۹ م
(دواسپه . سه اسپله)		عمل صالح. دريم ټوك ۴۴ م
بهادر خان روهیلا د		لاهوري . دويم ټوك ۷۱۹م
دريا خان داودزي زوی	۵۰۰۰ ۵۰۰۰	عمل صالح دريم ټوك ۴۵۱م
		MD(H) خلورم ټوك ۲۴۴ م
شبر خان افغان	۴۰۰۰ ۵۰۰۰	M.D(H) پنخم ټوك ۲۴۴ م

۳۵۰۰-۵۰۰۰ پوري

دلاور خن ببرنج	۴۰۰۰ ۴۰۰۰	لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه ۳۹۸ م
		عمل صالح دريم تول ۴۵۲ م
		MD(H) پنخم ټوك ۸ م
مبارز خان روهيلا	۴۰۰۰ ۴۰۰۰	عمل صالح دريم ټوك ۴۵۲ م
		MD(H) ځلورم ټوك ۴۶۸ م
دلبر خان داودزي	۴۰۰۰ ۴۰۰۰	MD(H) دريم ټوك ۴۶۱ م
جلال خان		
ظر بهادر خيشكي	۴۰۰۰ ۴۰۰۰	عمل صالح دريم ټوك ۴۵۲م
		MD(H) ۴۹۰ م
رشيد خان انصاري	۴۰۰۰ ۴۰۰۰	عمل صالح دريم ټوك ۴۵۲م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
دجلال الدین روښان زوي		
دریا خان روهیلا	۴۰۰۰/۴۰۰۰	لاهوري-لومړی ټوك. دویمه برخه ۲۹۶م عمل صالح- دریم ټوك ۴۵۲ م MD(H) دریم ټوك ۴۰۵ م
بهلول خان میانه	۴۰۰۰/۳۰۰۰	لاهوري لومړی ټوك ۱۸۲ م
مبارز خا افغان	۴۰۰۰/۳۵۰۰	لاهوري لومړی ټوك دویمه برخه ۲۵۷
	۲۰۰۰	۳۵۰۰ پوري
مبارك خان نیازی د محمد خان نیازی لمسی	۳۰۰۰/۳۰۰۰	دمغلو ارشیف لومړی ټوك ۲۱۶ م MD(H) خلورم ټوك ۴۴۹ م
پردل خان د دلاور خان د بیرنج زوي	۳۰۰۰/۳۰۰۰	لاهوري دویم ټوك ۷۲۲ م
احمد خان نیازی	۳۰۰۰/۳۰۰۰	عمل صالح دریم ټوك ۴۵۴ م MD(H) دویم ټوك ۳۵۷ م
شهباز خان روهیلا (ثیرو روهیلا)	۳۰۰۰/۲۰۰۰	لاهوری لومړی ټوك دویمه برخه ۲۹۸ MD (H) پنځم ټوك ۱۳۶ م عمل صالح دریم ټوك ۴۵۴ م
شمس الدین خان خیشکي دنظر بهادر خیشکي زوی	۳۰۰۰/۲۰۰۰	MD(H) پنځم ټوك ۹۷م
اصالت خان د خان جهان لودي زوی	۳۰۰۰	MD(H) دریم ټوك ۱۵۲ م
شمشیر خان حیات ترین د علیخان ترین زوی	۲۵۰/۲۵۰۰	MD(H) پنځم ټوك ۹۰ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
هادي داد خان د رشيد خان انصاري ورور	۱۵۰۰ ۲۵۰۰	MD(H) پنځم ټوك ۴۴۴ م
جلال خان کاکړ د دلاور خان کاکړ زوی	۱۵۰۰ ۲۰۰۰	MD(H) دريم ټوك ۲۶۲م عمل صالح دريم ټوك ۴۵۹م
شبر خان ترين	۱۰۰۰/۲۰۰۰	لاهوري دريم ټوك ۳۳۲م

له ۱۰۰۰- ۱۵۰۰ پورې

نوم	رتبه	اخځ
سيد خان الهام الله د جلال الدين روشانيه زوی	۱۵۰۰/۱۵۰۰	MD(H) پنځم جلد ۹ م
قطب الدين خان خيشګي	۱۴۰۰/۱۵۰۰ د ۶۰۰ سوار دواسپه سه اسپه	عمل صالح دريم ټوك ۴۶۱م MD(H)دريم ټوك ۴۹۱م
اسد الله د نظربهادر خيشګي زوی	۱۴۰۰/۱۵۰۰	MD(H)دريم ټوك ۴۹۱م
اسد الله د رشيد خان انصاري زوی	۱۵۰/۱۵۰۰ دواسپه	عمل صالح دريم ټوك ۴۶۱ MD(H) پنځم ټوك ۸م
جهان خان کاکړ	۱۰۰۰/۱۵۰۰	لاهوري لومړی ټوك دويمه برخه ۳۰۵م
ياسين خان د ناير خان تنور زوی	۱۰۰۰/۱۵۰۰	MD(H) پنځم ټوك ۲۴۵ م
جمال لوهاني	۸۰۰/۱۰۰۰	عمل صالح دريم ټوك ۴۶۲ م لاهوري لومړی ټوك دويمه برخه ۳۳۲م مرات لومړی ټوك ۱۷۶ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
خاتم خان نیازی	۱۰۰۰/۱۰۰۰	مغل ارشیف لومړی ټوک ۱۷۵ م
عثمان روهیلا د بهادرخان تره	۹۰۰/۱۰۰۰	MD(H) پنځم ټوک ۳۱ م
فتح جنګ خان روهیلا د ذکریا خان زوی	۸۰۰/۱۰۰۰	MD(H) څلورم ټوک ۳۱م
شېرخان میانه	۸۰۰/۱۰۰۰	عمل صالح دریم ټوک ۴۶۶م
دولت خان ترین	۶۰۰/۱۰۰۰	عمل صالح دریم ټوک ۴۶۶ م
عبدالقادر د احداد	۶۰۰/۱۰۰۰	لاهوري لومړی ټوک دوېمه برخه ۳۰۹ م
روشانیه زوی		MD (H) پنځم ټوک ۵ م
الاول ترین د ابوبکر ترین زوی	۶۰۰/۱۰۰۰	لاهوري لومړی ټوک دریمه برخه ۴۷۶ م
عبدالرحمن روهیلا د شېر خان روهیلا زوی	۶۰۰/۱۰۰۰	لاهوري لومړی ټوک دریمه برخه ۱۶۰ م
دولت خان ترین	۶۰۰/۱۰۰۰	عمل صالح دریم ټوک ۴۶۶ م
حیات ترین	۵۰۰/۱۰۰۰	لاهوري لومړی ټوک لمړی برخه ۱۱۹م
د لاورخان د بهادر خان روهیلا زوی	۵۰۰/۱۰۰۰	MD(H) څلورم ټوک ۱۳۱ م
احداد مومند	۵۰۰/۱۰۰۰	لاهوري لومړی ټوک، دوېمه برخه ۳۱۰ م
		عمل صالح دریم ټوک ۴۶۶ م
حبیب سور	۲۰۰/۱۰۰۰	لاهوري لومړی ټوک دوېمه برخه ۳۲۲ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
	له ۵۰۰- ۱۰۰۰ پورې	
ايمل افغان	۳۰۰/ ۹۰۰	لاهوري لومړی ټوك ۳۱۳ م
ايل افغان	۳۰۰/ ۹۰۰	عمل صالح دريم ټوك ۴۷۰ م
اختيار د مبارزخان روهيلا زوی	۸۰۰/ ۸۰۰	لاهوري لومړی ټوك ۳۱۳
جمال خان د دلاور خان كاكړ زوی	۶۰۰/ ۸۰۰	لاهوری لومړی ټوك دويمه برخه ۳۱۳ م عمل صالح دريم ټوك ۴۷۲ م
كمال الدين دشبر خان روهيلا	۵۰۰/ ۸۰۰	لاهوري لومړی ټوك دويمه زوي برخه ۳۱۴ م
سيف الله د شمشير روهيلا زوی	۵۰۰/ ۸۰۰	لاهوري لومړی ټوك دويمه برخه ۳۱۳م
سيد خان شيراني	۴۰۰/ ۸۰۰	مغل ارشيف لومړی ټوك ۳۱۵ م
عظمت د خان جهان لودي زوی	۴۰۰/ ۸۰۰	لاهوري لومړی ټوك دويمه برخه ۱۶۳م
بهار لوهاني	۴۰۰/ ۸۰۰	عمل صالح دريم ټوك ۴۷۳ م
بهادر افريدی افغان	۴۰۰/ ۸۰۰	لاهوري لومړی ټوك دويمه برخه ۳۱۴م
صدر د شېر خان روهيلا زوی	۴۰۰/ ۸۰۰	لاهوری لومړی ټوك دويمه برخه ۳۰۵ م
مظفر سرواني	۷۰۰/ ۷۰۰	عمل صالح دريم ټوك ۴۷۵ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
میرزا درشید خان انصاری زوی	۵۰۰ ۷۰۰	لاهوری لومړی ټوك دویمه برخه ۳۱۷م
نیکنام خان د بهادر خان روهیلا تره (کاکا)	۳۰۰ ۷۰۰	عمل صالح دریم ټوك ۴۷۶ م
باقي د شېرخان تنور زوی	۱۵۰ ۶۰۰	عمل صالح دریم ټوك ۴۸۰ م
هدایت الله د علیخان ترین زوی	۱۵۰ ۶۰۰	عمل صالح دریم ټوك ۴۸۰ م
محسن ابدالی	۱۵۰ ۶۰۰	عمل صالح دریم ټوك ۴۷۸ م
شهاب دمبارك خان سرواني	۵۰۰ ۵۰۰	عمل صالح دریع ټوك ۴۸۱ م
زوي شهباز افغان	۵۰۰ ۵۰۰	عمل صالح دریم ټوك ۴۸۱ م
مظفر د مبارك خان سرواني زوی	۴۵۰ ۵۰۰	لاهوري لومړی ټوك دویمه برخه ۳۲۵ م
حبیب کراني	۳۰۰ ۵۰۰	لاهوري لومړی ټوك دویمه برخه ۳۲۲م
محمود بابو منکلي زوی	۳۰۰ ۵۰۰	لاهوري لومړی ټوك ۳۲۳ م بلاکمن لومړی ټوك ۵۲۸ م
یوسف نیازی	۳۰۰ ۵۰۰	لاهوری لومړی ټوك دویمه برخه ۳۲۳ م
عمر ترین	۳۰۰ ۵۰۰	عمل صالح دریم ټوك ۴۸۲م
یوسف خان د بهادر خان روهیلا ورور	۲۰۰ ۵۰۰	عمل صالح دریم ټوك ۴۸۳م
جمال بنګش	۲۰۰ ۵۰۰	لاهوري لومړی ټوك دریمه برخه ۳۲۴م
علیخان سور	۲۰۰ ۵۰۰	دمغلو ارشیف لومړی ټوك ۱۵۱ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
		برخه ۳۲۴م
علیخان سور	۲۰۰/۵۰۰	دمغلو ارشیف لومړی ټوک ۱۵۱ م

نوم	رتبه	اخځ
دریا داودزي	۲۰۰/۵۰۰	د مغلو ارشیف لومړی ټوک ۲۷۳ م لاهوري لومړی ټوک دویمه برخه ۳۲۶ م
محمد زمان د احمد انصاري زوم	۲۰۰/۵۰۰	لاهوري لومړی ټوک دریمه برخه ۳۲۴
ارجمند د جلال خان وراره	۱۵۰/۵۰۰	عمل صالح دویم ټوک ۴۸۵ م
عبدالرحمن دهادي	۱۲۰/۵۰۰	MDH پنځم ټوک ۴۴۵م
داد خان زوی		عمل صالح دریم ټوک ۴۸۶ م
عبدالرسول بریڅ	۱۰۰/۵۰۰	لاهوري لومړی ټوک دویمه برخه ۳۲۷م عمل صالح دریم ټوک ۴۸۶ م
حسن د مبارك خان نیازي	۱۰۰/۵۰۰	لاهوري لومړی ټوک دویمهِ زوی برخه ۳۲۸ م

هغه منصبونه چې افغاني سردارانوته اورنګ زیب ورکړي وو
له ۵۰۰ څخه پورته

نوم	رتبه	اخځ
دلیر خان عبدالروف میانه	۷۰۰ ۷۰۰	MD(H)دریم ټوک ۴۵۶ م
دبهلول خان زوی		M.A ۱۷۱ او ۲۸۶ م م
د اود خان پاني د خصرت	۶۰۰۰/۶۰۰	M.A۱۷۱S.D.A- ۴۸۳ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	رتبه	اخځ
خان پاني زوی		عطار محلي ۲۱۹م MD(H) دریم ټوک ۴۱۳ م

نوم	رتبه	اخځ
حسن خان روهیلا (دکنی)	۶۰۰۰.۵۰۰۰	ضوابط عالمګیر ي ۱۶۳ دوسیه عطار علي ۲۱۹ م
حسین خان میانه فتح جنګ خان میانه	۶۰۰۰/۵۰۰۰	MD(H) ثلورم ټوک ۲۸ م MA ۱۴۰ م
اسمعیل خان موکا	۶۰۰۰/۵۰۰۰	AM ۲۱۶ م
عبدالمحمد دعبدالقادر زوی او د بهلول میانه (بیجاپوري) لمسی	۵۰۰۰/۵۰۰۰	MD(H) دویم جلد ۴۸۰ م SDA ۱۸۲ م عالم ګیر نامه لومړی ټوک ۵۱ م MD(H) دریم ټوک ۴۵۸ م
دلیر خان داودزی جلال خان	۵۰۰۰/۵۰۰۰	عالم ګیرنامه دویم ټوک ۱۰۲۷ م MA - ۳۹ م
داودزی دبهادر خان روهیلا (3000x2-3h) دواسپه-سه اسپه		ML دریم ټوک ۳۵ م MD(H) دریم ټوک ۴۶۰ م
ران مست خان پاني بهادر خان یا (رستم خان)	۵۰۰۰/۴۰۰۰	MD(H) دریم ټوک ۴۱۴م
اخلاص خان	۵۰۰۰/۵۰۰۰	SDA ۱۸۴ م معاصر الامرا انګریزي لومړی ټوک ۹۰۸ م ۸۱۷م
شیر باز خان	۵۰۰۰/۳۰۰۰	اخبارات-جمادا-لومړی ټوک ۴۴ مه - RY - عطار علي

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

		۲۲۳ م
جنگجوخان (دکنی)	۵۰۰۰	T.U.S.V عطار علي ۲۲۴ م

نوم	رتبه	اخځ
	له ۲۰۰۰ ـ ۵۰۰۰ پورې	
ابراهيم غوري	۴۰۰۰/۳۰۰۰	S.D.A ۲۲۰ م
فتح روهيلا فتح جنگ خان	۳۵۰۰/۳۰۰۰	عطا ر علي ۱۸۳ م
دذکريا خان زوی		
رشيد خان انصاري رشيدخان	۳۰۰۰/۳۰۰۰	عالم گير نامه لومړی ټوك ۷۶م
الهام الله	(555X2-3h)	MD(H) پنځم ټوك ۹ م
بختيار خان خواص خان	۳۰۰۰/۲۵۰۰	S.D.A ۷۵ م . عالم گيرنامه ۱۳۲م
		عطار علي ۱۸۵ م
حيات ترين شمشير خان	۳۰۰۰/۲۵۰۰	عالم گير نامه لومړی ټوك ۱۹۵ م
	(500X2 –3h)	MD(H) پنځم ټوك ۹۵ م
	سه اسپه دو اسپه	
حسن خان دکني	۳۰۰۰/۲۵۰۰	عطارعلي ۱۸۵ م SDA ۹ م
لودي خان مظفر لودي	۳۰۰۰/۲۵۰۰	عالم گيرنامه لومړی ټوك ۲۹۱ م
		عطارعلي ۱۸۵ م SDA ۹م
جلال خان د دلاور خان زوی	۳۰۰۰/۲۰۰۰	عالمگير نامه لومړی ټوك ۵۹۳ م
		MD(H) دريم ټوك ۲۶۳ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شمشیر خان خیشکي اونظر بهادر خیشکي	۳۰۰۰/۲۰۰۰	عالم ګیرنامه لومړی ټوك ۴۵م
عزیز خان بهادر چاګتا	۳۰۰۰ ۱۵۰۰	معاصر عالمګیر ۳۰۸ م
نوم	رتبه	اخځ
دبهادر خان روهیلا زوی		MD(H)خلورم ټوك ۱۳۱ م
احمد خیشکي	۳۰۰۰/۱۰۰۰	عالم ګیر نامه لومړی ټوك ۷۷م
نهارخان.یاسنګرم خان	۳۰۰۰/۱۰۰۰	اخبارات محرم یوولسمه ۴۶ مه ګڼه
غوري		عطار علي ۲۳۶ م
شمشیر خان ترین حسین	۳۰۰۰	MD(H)پنځم ټوك ۸۶م AMI ۱۲۵ عطار علي ۲۳۷م
پردل خان بهیل افغان	۲۵۰۰/۲۵۰۰	عالم ګیر نامه لومړی ټوك ۳۳۴م
مبارز خان افغان	۲۵۰۰/۱۵۰۰	۲۱۵م
عبدالنبي دحسن خان روهیلا ورور	۲۵۰۰/۱۲۰۰	SDA ۱۸۸ م
د یندار خان محمدبیګ خیشکي	۲۵۰۰/۱۲۰۰	عالم ګیر نامه ۹۶۵ م عطار علي ۱۹۰ م
کمال الدین خان ددلیرخان روهیلا زوی	۲۵۰۰/۱۰۰۰	SDA ۱۷۱ م MA ۱۷۱م
مبارك خان نیازی	۲۰۰۰/۲۰۰۰ (100X2-3h) دو سه اسپه	عالمګیر نامه لومړی ټوك ۴۷۵ م
الله داد خان خیشکي	۲۰۰۰/۱۰۰۰	مرات احمدي لومړی ټوك

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د متورخان بهادر		۲۸۱ م
خیشګي زوی		
سرانداز خان پاني	۱۰۰۰ ۲۰۰۰	عطار علي ۲۴۵ م
نوم	رتبه	اخځ
(د کني افغان)		
اسمعیل خان خیشګي	۶۰۰ ۲۰۰۰	عالمګیر نامه لومړی
حسین زي		ټوك ۷۶ م
جان باز خان دشمس		MD(H) څلورم ټوك ۴۱۵ م
الدین خیشګي زوم		
حظبر خان ، کمال لودي	۵۰۰/۲۰۰۰	عالمګیرنامه لومړی ټوك۷۶م
عبدالعزیز میانه (دکني افغان)	۲۰۰۰	عطارعلي ۲۴۹ م
سلیمان خان دکني د داودخان	۲۰۰	معاصر عالمګیري ۳۰۸م
پاني ورور		

د ۱۰۰۰-۲۰۰۰ پورې

فوجدار خان	۱۵۰۰/۱۵۰۰	عطارعلي ۱۹۷ م
کامل خان	۱۵۰۰/۱۵۰۰	عالمګیر نامه دویم
		ټوك ۱۰۴۳م
شهباز خان افغان	۱۵۰۰/۱۵۰۰	عالمګیر نامه لومړی ټوك
		۱۹۷ م
		// // // ۴۷۵م
		عطار علي ۱۹۶ م
زبردست خان ، حیات خان	۱۵۰۰/۱۵۰۰	عالمګیر نامه لومړی ټوك
د عبدالرحیم میانه زوی		۲۵۴م ۲۹۱
		S.D.A ۱۲۷ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

عالمګیر نامه لومړی ټوک ۲۹۱ م

نوم	رتبه	اخځ
سکندرروهیلا	۱۵۰۰ ۱۳۰۰	عالمګیر نامه دویم ټوک ۲۹۱ م
مسعود منګلي، منګلي خان	۱۵۰۰/۱۰۰۰ (200 X 2-3h)	عالمګیر نامه دویم ټوک ۱۰۳۹ م
خدا داد خان خشیګي	۱۵۰۰/۱۰۰۰ (2-3h)	S.D.A ۱۸۸ م عطار علي ۲۴۹ م
عبدالصمد خان	۱۵۰۰/۱۰۰۰	مرات افتاب نامه ۵۸۶م اخبارات ۱۹ رجب ۴۳ ګڼه عطار علي ۲۵۲ م
الله داد د اخلاص خان زوی	۱۵۰۰/۱۰۰۰	M.D(H)خلورم ټوک ۴۱۵ م عالمګیر نامه لومړی ټوک ۲۹-۵۷۴ م
دولتمند خان دکني	۱۵۰۰/۱۰۰۰	عالمګیر نامه لومړی ټوک ۹۳م عمل صالح دریم جلد ۴۶۲م عطار علي ۱۲۷ م
حمیدخان کاکړ کاکړ خان	۱۵۰۰/۱۰۰۰	عالمګیر نامه لومړی ټوک ۷۷۰ م
مصري افغان	۱۵۰۰ ۱۰۰۰	عالمګیر نامه لومړی ټوک ۵۵۴ ۴۵۵م
مصطفی خان کاسي	۱۵۰۰/۹۰۰	کافي خان دوهم جلد ۴۴۱ م MD(H) خلورم ټوک ۵۶۴ م
بشیر پاني دکنی	۱۵۰۰ ۹۰۰	اخبارات جمادی الثاني

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

		Ry ۴۵
		عطارعلي ۲۵۳ م
حسن	۸۰۰ ۱۵۰۰	S.D.A ۲۰۹ م
نوم	رتبه	اخځ
جمال نوهني بيجاپور	۸۰۰ ۱۵۰۰	عطار علي ۱۸۰ م
جلال افغان (دکنی افغان)	۸۰۰ ۱۵۰۰	عالمګيرنامه دوهم ټوک ۹۷۲ م
صلابت خان دکني	۷۰۰ ۱۵۰۰	S.D.A ۹ م
سردار قيام خان . الف خان	۷۰۰ ۱۵۰۰	عالمګير نامه لومړی ټوک ۲۹۰ مخ
منور خان افغان	۶۰۰ ۱۵۰۰	عالمګير نامه دوهم ټوک ۹۵۶ م
		دفتردار ديواني لمبر ۲۹۸۶
		عطارعلي ۲۰۲ م
اسمعيل خان نيازی.اسمعيل افغاني	۳۰۰ ۱۵۰۰	عالمګير نامه. لومړی ټوک ۴۵ م
شيخ علي بيجاپوری دکني افغان	۱۵۰۰	تاريخ لکشا ۴۲ م
دلبر خان مامورخان	۱۲۰۰ ۱۰۰۰	عطار علي ۲۶۰ م
محمد يار ددلبر خان ماموري زوی	۱۲۰۰ ۱۰۰۰	عطار علي ۶۹ م
عبدالباري انصاري	۱۰۰۰ ۱۰۰۰	عالمګير نامه لومړی ټوک ۲۹۱ م
محمد خان بيجاپوري(دکنی)	۱۰۰۰ ۱۰۰۰	اخبارات ۱۵ جمادي دويم ټوک ۳۶ م RY
عمر ترين	۱۰۰۰ ۱۰۰۰	عالمګير نامه لومړی

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

		توك۲۷م
قلندر داودزی	۹۰۰ ۱۰۰۰	عالمگير نامه لومړی توك ۳۰۸ م
دقلندر خان ورور		
نوم	رتبه	اخځ
عثمان خان روهيلا	۹۰۰ ۱۰۰۰	M.D(H) خلورم توك ۳۱ م
ذكريا خان		
كاكړ خان افغان	۸۰۰ ۱۰۰۰	عالمگير نامه لومړی توك ۵۰۵ م
غلام محمد افغان	۷۰۰ ۱۰۰۰	عالمگير نامه لومړی توك ۴۷۵ م
عباس افغان	۵۰۰ ۱۰۰۰	عالمگيرنامه لومړی توك ۲۱۵ م
دولت افغان	۵۰۰ ۱۰۰۰	عالمگير نامه لومړی توك ۲۶۸ م
ميانه خان افغان	۵۰۰ ۱۰۰۰	اخبارات ذوالقعده ۱۶م ۴۰ م RY عطار علي ۲۶۵م
فتح د حسن روهيلا زوی	۴۵۰ ۱۰۰۰	S.D.A ۲۰۹ م
مالك جوان بختيار خان	۴۰۰ ۱۰۰۰	عالمگيرنامه لومړی جلد ۳۹۹ م
بدل بختيار	۳۵۰ ۱۰۰۰	عالمگيرنامه دويم جلد ۱۰۳۴ م
محمد زمان خان لوهاني	۲۰۰ ۱۰۰۰	S.D.A ۲۱۹ م
قادرداد خان بهادر		
د قادر داود زوی د	۱۰۰۰	عالمگيرنامه دويم جلد ۱۰۲۷م
رشيد خان انصاري لمسی		

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

۵۰۰ او پورته

ولی داد	۶۵۰	۵۰۰	اخبارات ۱۹ محرم ۴۵ م
			عطر علي RY ۷۰ م

مل (B)

۱ د بابر په دوره کي دافغانانو جاګيرونه

نوم	جاګير	کال	مخ
اسمعيل جلوايي	سرور	۱۵۲۴	بابرنامه ۶۷۹ م (انګريزي)
علاوالدين عالم خان لودي	ديپلپور	۱۵۲۵	بابرنامه ۴۴۴ م
دولت خان لودي	جاګير چي دري کروره ارزښت يي درلود په جلندر او سلطان پوري	۱۵۲۵	بابرنامه ۴۵۹م
دلاورخان لودي دولت خان لودي زوی	جلندر او سلطان پور	۱۵۲۵	ديرسکين لومړی ټوك ۴۱۹م
محمود خان جهان	پرګنه په پنجاب کي	۱۵۲۵	بابر نامه ۴۲۵ م
علي خان فرمولي	پرګنه د ۲۵ لکو په ارزښت	۱۵۲۶	بابر نامه ۵۲۷ م
بايزيد فرمولي	۴۰۰۰۰ ۱۴۸	۱۵۲۶	بابرنامه ۴۵۹م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د عېداتو خخه

۱۴۸۴۰۰۰۰

تنکي

نوم	جګير	کال	مخ
فیروزخان	جګیر د ۱۴۰۵۰۰۰ تنکو	۱۵۲۶	تنکي طبقت ببري ۱۴۵ م
فتح خان	د پلار جګیر ده ته ورکړ شو	۱۵۲۶	ببر نامه ۵۴۴ او ۵۴۵ طبقت ببري مخونه
محمودخان	۹۰۳۵۰۰ تنکي نه غازي پور خخه	۱۵۲۶	ایرسکین ۱۴۵ م ژبړه لومړی توک ۴۴۷ م
ملي سرال	د سلطان ابراهیم سره یور سره یو ځای پرګنه ورکړي شوی وه		
محمد زیتون	دخولکو په ارزښت پرګنه	۱۵۲۶	ببرنامه ۵۴۰ م
د سلطان ابراهیم لودي مور	یوه پرګنه د ۷ لکو دام ارزښت ی ۳۵ زر روپی په کال کي او همدارنګه داګري نه دوه میله لاندي د کمیت نپره خمکه	۱۵۲۶	ببر نامه ۴۷۸ م
ملك محمد شراني د ابراهیم لودي نور سره پرګنه		۱۵۲۶	بابر نامه ۴۴۸ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

قسم خان سمپالي دسمپل تیرنو یو وروسته		۱۵۲۶	بابرنامه ۵۲۸ مخونه ۵۲۹

په بیانه کي د تقاعد

نوم	جاګیر	کال	مخ
	په حل		
قاضي ضیا	پرګنه د شل لکو په ارزښت	۱۵۲۶	بابرنامه ۵۲۷ م
نظام خان	د بیانه په عوض د شل لکو په ارزښت جاګیر په میان دواب	۱۵۲۷	بابرنامه ۵۳۹ م طبقات بابري ۱۶۹
ستارخان سترملک غني	شل لکه په بیانوان پرګنه کي (صوبه اګره)	۱۵۲۷	بابرنامه ۱۶۹ م فرشته دویم توك۵۲م
یحی نوهاني	۱۵ لکه مرسته له پارساورو	۱۵۲۹	بابرنامه ۶۸۳ م
شیخ ګهوران	په ګوالیرتي	۱۵۲۹	بابرنامه ۶۸۸ م
شد محمود فرمولي زوی	د معروف ۷۲ لکه له ساورن او کندله او له سرور څخه هم څه افغاني		بابرنامه ۶۷۹ م
محمد خان لوهاني	د ۵۰ لکو په ارزښت جاګیر په بهار کي	۱۵۲۹	بابرنامه ۶۷۶ م
موسی فرمولي دمعروف فرمولي زوی	۳۰ لکو په ارزښت په امروهید	۱۵۲۹	بابرنامه ۶۸۵ م
جلال خان د دریا خان لمسی	جاګیر په بهار کي	۱۵۲۹	بابرنمه ۶۷۶ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

۲. د اکبر په وخت کې د افغانو جګړې

نوم	جګړه	کال	مخ
سکندر سور	(a) په جنپور کې د مغلي چارو مسول تر څو علي قلي خان د منتخب التواريخ د ګورنر په توګه راستون شو څو علي قلي خان	۱۵۵۶	دوهم جلد ۱۲ م
	(b) ګور کې مق شو (په غوښتنه)	۱۵۵۶	
	(c) بهار	۱۵۵۶	بلاکمن لومړی جلد ۳۹۵ م
شيخ جمال بختيار	په چندوار او جالبار کې جګړې (اګره)	۱۵۵۷	(M.D) دريم جلد ۲۵۷ م بلاکمن لومړی توک ۴۶۹ م
جمال خان	(عدلي غلام) پنځه پرګنبد چنار په عوض	۱۵۵۸	تاريخ هاروني (پنځم توک (E.D) ۴۹۴ م منتخب التوراريخ دريم ترک ۲۶ م
سليمن منګلي	قبيله تول کهرات د سليمن خلکوته	۱۵۷۲	بلاکمن لومړی توک ۴۰۰ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

	(دده تر مړينيي وروسته)		
داود افغان	پوخه خمکه په اور يشسه کي	۱۵۷۵	اکبرماله اريم جلد لومړی برخه ۸۵ م
نوم	جاګير	کال	مخ
سليم خان کاکړ يا سليم خان سرمور			
قتلوجان	اورشيد	۱۵۸۶	اکبرنمه دريم جلد دوهمه برخه۷۲۲م
غوري قبيلې	جلال اباد ته (هغه چې تسليم شوی وي) نږدې داوسيدو سيمې	۱۵۸۷	اکبر نمه دريم تيوك دوهم برخه ۷۹۲ م
نظر بي اوزامن	په هند يا کې د	۱۵۹۱	اکبرنمه دريم تيوك دوهم برخه ۹۱۵ م
هيبت خان	په خليفه اباد (د ختيځې سيمې يو مشر (بنګال)	۱۵۹۲	اکبرنامه دريم تيوك او هم برخه ۹۶۸ م داکتر سريوانستاوا ۳۷۵ م A.M
شبر خان	a. په اورسيه کې خمکه خليفه اباد دمان سنګه له خوا ورکړ شوې وه	۱۵۹۲	اکبرنمه دريم تيوك دوهم برخه۹۶۸ م
	b. ژر بېرته وغوبنتل شو	۱۵۹۲	
خواجه سليمان	خمکه په خليفه اباد کې (مان سنګه ورکړي وه ژر بېرته وغوبنتل شو)	۱۵۹۲	

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خواجه عثمان		۱۵۹۲	۲۰ م
تاج خان	د جوت ګهر بنه ابدده		
	خمکه د میرزاکوک د		
نوم	جاګیر	کډل	مخ
	ګجرات ګورنر ته خوا		
	ورکړ شوې وه		
میان خان	د جوان ګهر		
ددولت خان زوی			
قتلوخان لوهاني	په اوریسه کې	۱۵۹۴	اکبرنمه دوهم ټوک
	په پخواني جاګیر		۱۶۰۰او ۱۶۰۱ مخونه
	پاتې شو		
عثمان لوهاني د	په اوریسه او ستګون	۱۶۰۱	بلاکمن لمړی ټوک
علي خان لوهان	وروسته په ختیځ بنګال		۵۸۶ م
زوی	کې ۵-۶ لکو لودي		
	دکال عاید په ارزښت		

۳ د جهانګیر په وخت کې افغاني جاګیرداران

دلاورخان کاکړ	جانپور	۱۶۰۷	تزک لومړی
یا ابرهیم خان کاکړ			ټوک ۱۰۵
شبر خان افغان	a پشارو	۱۶۰۷	تزک لمړی ټوک ۱۰۵
			۱۰۲ م
	b د ګجرات پرګني	۱۶۰۷	تزک لمړی ټوک
	په پنجاب کې		۱۱۱ م
د شبر خان	د پلار دجاګیر خیني برخې	۱۶۰۷	تزک لمړی
			ټوک ۱۳۴ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

افغن زامن

خن جهن لودي	تهنيسار	۱۶۱۱	بلاکمن لمړی ټوک ۵۶۶ م
نوم	جاګير	کال	مخ
			MD(H) دريم ټوک ۱۳۹ م
			تاريخ خان جهاني (فارسي) ۵۲۹ م
نایر خن تور يا شير خان	په ګجرات کې	۱۶۲۲	مرائت لومړی ټوک ۱۷۱ م
بابو خان افغن يا ننو خان	په ګجرات کې	۱۶۲۳	

۴ جاګيرونه چې شاه جهان افغاني سردارانو ته ورکړي وو.

دريا خان روهيلا	a په بنګال کې	۱۶۲۷	MD(H) دريم ټوک ۴۰۵ م
د اودزی	b په دکن کې پشاور او شاوخوا سيمې	۱۶۲۸	لاهوری لومړی ټوک دويمه برخه ۲۵۰ ۲۵۱ م م
خان جهان لودي	پخوانی جاګير ورپټي شو	۱۶۲۷	لاهوری لومړی ټوک لومړی برخه ۲۴۹م
محمد خان نيازی	اشتی پرګنه (براز صوبه)	۱۶۲۷	MD(H) ثلورم ټوک ۵۵۹ م
نظربهادر خيشګي	د سمبال فوجدار	۱۶۲۹	MD(H) دريم ټوک ۴۸۹م
دلاور خان سپريخ	جانپور په جاګير کې	۱۶۲۹	MD(H) څلورم ټوک ۸م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	جاګير	کال	مخ
بهادر خان روهيلا	a کالپي	۱۶۲۷	MD(H) خلورم ټوك ۱۲۴ م لاهوري لومړی ټوك دويمه برخه ۸۵ م
	b کالپي ، کانوج او مربوطه خايونه	۱۶۳۳	MD(H) خلورم ټوك ۱۲۵ م
	c اسلام اباد جاګيردار	۱۶۴۰	MD(H) خلورم ټوك ۱۲۷ م
	d بېرته غوښتل	۱۶۴۰	MD(H) خلورم ټوك ۱۲۷ م
	e کالپي او کانوج ضبط شول	۱۶۵۷	MD(H) خلورم ټوك ۱۳۱ م
	f په التومګا کي شل کلي او شل زره بيګه ځمکه اقبال حسين ۹ م دنوي ښار جوړولو لپاره په شاه جهان پور کي	۱۶۴۶	تاريخ شاه جهانپور ۱۲ م
مبارز خان افغان	ميوت	۱۶۳۱	لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه ۱۸۲ م
شېر خان ترين	a پنجاب شاو خوا	۱۶۳۱	لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه ۴۲۱ MD(H) پنځم ټوك ۲۴۸ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

	د امتياز بېرته اخيستل شوی	۱۶۴۰	لاهوري دويم ټوك ۳۳۲ م MD(H) پنځم ټوك ۲۴۹ م
نوم	جاګير	کال	مخ
جهان خان افغان	جاګير ۱۹۷۳۹۹ اډام	۱۶۳۵	مغل ارشيف لومړی ټوك ۶۰م
د حبيب خان جاني خپلوان	کورپه ارزښت عايد د سپارسن د پرګنی څخه (مرتضي پور)		
عبدالکريم د خيرالله زوی	د شهزاده اورنګ زيب له خوا	۱۶۳۸	مغل ارشيف لومړی ټوك ۱۸۵م
د رشيد خان محمده الملك ورور	۳۹۰۰۰۰ دام په ارزښت جاګير	۱۶۳۸	مغل ارشيف لومړی ټوك ۱۸۵م
بهلول خان ميانه	بالاپور	۱۶۴۱	لاهوري لومړی لومړی ټوك ۸۹م MD(H) دويم ټوك ۱۴۶م
احمد غوري	جاګير په چنيچيلا پرګنه کې سرکار ماهوت حلبه ببرار	۱۶۴۱	لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه ۲۸۹م
مبارزخان روهيلا	ديپالپور	۱۶۴۴	لاهوري دويم ټوك ۳۸۶م
سکندر روهيلا	د نيرمل (تيلانګاناصوبه) اود پسونبر (ببرار صوبه) په پرګنو کې	۱۶۴۴	مغل ارشيف لومړی ټوك ۱۹۸م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

حسن ورهيلا او د قبيلي خلك يي	د (سودا) په پرګنه کي (په دکن کي)	۱۶۴۴	مغل ارشيف لومړی ټوك ۵۴م
فتح دذکريزوی	جامراد(خانديش صوبه) وروسته چاګير ارزښت	۱۶۴۵	۷۸ م
نوم	جاګير	کال	مخ
	۳۳۰۰۰ دام ورکړل شول		
مبارز خان روهيلا	يولس کلي په پخوانيو(اوجاني دهارسي) پرګنو کي	۱۶۴۵	دولسوالي او جريده مراد اباد۹۸م
کاکړخان(دکن)	په سلطان پور کي (خانديش صوبه) په پولماري کي(صوبه اورنګ اباد) په رامنګر او بګلانا کي د ۲۴۳۵۷۵۸۲ دامو په ارزښت	۱۶۴۶	مغل ارشيف لومړی ټوك ۸۰م
نيکنام خان د بهادر خان تره	په شاه جهانپور کي	۱۶۴۶	د ولسوالی جريده شاه جهانپور ۱۳۶م
شهباز خان روهيلاد دلير خان د تره زوي	په شاجهانپور کبله	۱۶۴۶ څخه وروسته	د ولسوالی جريده شاه جهانپور ۱۳۶ م
اسدالله درشيد خان انصاري زوی الچ پور		۱۶۴۸	MD(H) پنځم ټوك ۹ م
رشيد خان انصاري د جلال الدين روښتان زوی	دناندرصوبه دار	۱۶۴۸	MD(H) پنځم ټوك ۸م
بختيار خان	دکنی ماندسر(ملوا)	۱۶۴۹	MD(H) پنځم ټوك

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

			۱۱۷م
دلبر خان داودزي	a. د کالپي او کنوج فوجدار	۱۶۴۹	MD(H) دريم ټوك
حيدل خان			۴۵۹م
د بهادرخان	b. (بريلي) په شاوخوا کې	۱۶۵۳	تاريخ شاه جهاني
نوم	جاګير	کال	مخ
روهيلا ورور	جاګير		۲۵۹م
			اقبال حسين IHC
			۱۲ م
			MD(H) دريم ټوك
			۴۵۹ م
شدي دار خان د	a په ناندر کې جاګير	۱۶۵۰	مغل ارشيف لومړی
			ټوك۴۴۴ م
رشيدخان	(تيلا نګانا) ورور		
انصاري زوی	رشيدخان ترمړيني وروسته		
	b له تيلا نګانا فوجدار	۱۶۵۸	MD(H) پنځم ټوك
			۴۶۵م
	ځخه تبديل شو او پر ځای يې		
	حسام الدين مق شو		
صادق بهادر	هوتار(په دکن کې)	۱۶۵۳	MD(H) مغل
			ارشيف لومړی
			ګورزانی ټوك ۱۰۷
شبر کمال	د شمشبر په (دنمالي)	۱۶۵۳	مغل ارشيف لومړی
	کې جاګير		ټوك۱۰۷م
	جاني زوی جنوب سيمه کې		
مبارك خان نيازی	بنګښ	۱۶۵۵	MD(H) خلورم ټوك
		۴۵۰م	

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

محمود سوړد احمد سور زوی	دنارسي په پرګنو کې (سرکار پاتهزي)	۱۶۵۵	مغل ارشیف لومړی ټوك ۱۲۳ م
نوم	جاګیر	کال	مخ
	صوبه بیزار د ۴۰۰۰۰۰ دامو په ارزښت		
شمس الدین خان	a د جوناګیر څو محلې	۱۶۵۵	MD(II) پنځم ټوك ۹۷ م
خیشګي	B دکن ته تبدیل شو	۱۶۵۸	مرایت ۲۰۴ م
جلال ککړ د دلاور خان دوهم زوی	ناصر اباد	۱۶۵۸	MD(II) دریم ټوك ۲۶۲ م
قطب الدین خان خیشګي	په ګجرات کې	۱۶۵۸	MD(II) دریم ټوك ۷۹ م
دنظربهادر خان دوهم زوی	د پټان جاګیرد ار		۷۹ م

۵ د اورنګزیب له خوا افغانانو ته ورکړي شوي جاګیرونه

نوم	جاګیر	نېټه	اخځ
عابد شیربابي	په ګجرات کې	۱۶۵۸	مرات لومړی ټوك ۲۱۸ م
دلېرخان روهیلا	په التومګ کې ۳۷ کلي	۱۶۶۲	نمه مظفري ۲۸۰-

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	جاګیر	نېټه	اخځ
	جاګیر (هاروي سیمه د انګاني خیرا د سیمې په ګډون) تول عاید یې ۳۲ لکه دام او ۲۶ لکه دام یې تنخاه		۲۸۳م
نوم	جاګیر	نېټه	اخځ
داودخان پني	نالدرګ (دپلار جاګیر)	۱۶۷۶	MD(H) دریم ټوک ۴۱۴م
د حضرت خان	ضبط شو		
پني زوی په	عوض کې ده ته		
پني زوی	ظفر نګر په ببرار کې ورکړ شو		
کمال الدین خان	a ۲۶ نور کلي	۱۶۴۸	نامه مظفري ۲۸۰-۲۸۲م
دلیر خان زوی	(له مالي څخه ازاد)		اقبال حسین IHC ۲۶م
	b التومګا ۴ لکه دام .	۱۶۸۶	معاصر عالمګیري ۱۷۱م
شمشیرخان ترین اعظم شاهي حسین خان	جایداد (خمکه)	۱۶۸۶	MD(H) پنځم ټوک ۸۶ م
صفدربابي	په ګجرات کې	۱۶۹۴	مرائت لومړی ټوک ۲۹۳ م
عمرخان دران	((ران مست پوره))		
مست پني زوی	په اورنګ اباد کې	۱۶۹۵	MD(H) څلورم ټوک ۴۱۴م
فتح جنګ خان روهیلا	جامزه پرګنه	۱۷۰۳	MD(H) څلورم ټوک ۳۴ م
دذکریاخان زوی	خندبش کې		

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

په تاج خان د	د پلار د جاګیر جمیزه	۱۷۰۶	MD(II) خلورم ټوك
فتح			۳۴م
جنګ روهیلازوی	تر مړيني يي وروسته		
کمال زوی افغن	میرسلان د سیرونپور		تاریخ شاه جهانپور
نوم	جاګیر	نښته	اخح
	کزا کاتومي ۱۹ میله له		۶۷ م
	شاه جهانپور څخه لري		
دلاورخان لودي	خان خانان	۱۵۲۵	اترسکین لمړی ټوك
دولت خان یوسف			۴۱۹ م
خیل لودي زوی			
محمودخان	خان جهان لودي	۱۵۲۵	ابرسین لومړی ټوك
			دریم کتاب
فتح خان مرواني	خان جهان	۱۵۲۶	B.N سیکشن III
شیخ ګوران	ابوالفتح	۱۵۲۷	واقعیت مشتاقي
			(هندي)
			ابرول بکسین ۶۹ م
نظام خان	ستون نجایت	۱۵۲۷	B.Nلومړی او دویم
			ټوك IIIم
درویش خان	مراستون (خان اعظم)	۱۵۲۷	۵۶۵ م
علیخان فرمولي	ممتاز منصبدار		۵۶۷ م
	دوړتیا ستني		
علاوالدین عالم خان	د سلطنت ګنج	۱۵۲۷	
لودي	دخلاقیت ملګري		دریمه برخه ۵۶۶ م
محمود جلال الدین	سلطان	۱۵۲۹	
شرقي زوی			۶۵۲م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

- II د اکبر له خوا افغانانو ته ورکړ شوي لقبونه:

افغان نوم	لقب (پخواني لقب پرخپل ځای پاتې دی)	نېټه	اخځ
فتح خان(فتوخان) افغان	مسندعالي	۱۵۷۲	بلاکمن لومړی ټوك ۵۹۰م
همايون فرمولی	همايون قلي خان	۱۵۷۹	منخيب التواريخ دويم جلد ۲۹۱ م
دولت خان لودي	مير شمشير	۱۵۸۴	بلاکمن لومړی ټوك ۳۵۵م MDH

III - د جهان ګير له خوا افغانانوته ورکړ شوي القاب:

ابراهيم کاکړ	درلاورخان	۱۶۰۵	MD(H)دريم ټوك ۴۴۸م
شيخ ترين الدين افغان	شېر خان	۱۶۰۵	توك لومړی ټوك ۱۷م
پيراد دولت خان لودي زوی	a صلايت خان	۱۶۰۵	MD(H) دريم ټوك ۱۳۸م
	b صلايت خان	۱۶۰۷	// // ۱۳۷ م
	c سلطان جهان	۱۶۰۸	// // ۱۳۸م
الله داد جلال الدين روښانيه زوی	رشيد خان	۱۶۱۷	تزك لومړی ټوك ۳۹۰م MD(H) پنځم ټوك ۶م
بهلول خان ميانه	سربلند خان	۱۶۱۷	بلاکمن لومړی ټوك

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د حسن خان میانه زوی			۵۶۹م
ناهیر خان	شبر خان	۱۶۳۲	MD(H) پنځم ټوك ۲۴۳م

نوم	لقب	نېټه	اخځ
احمد خان نیازی محمدخان نیازی زوي	خانزادخان	۱۶۳۴	MD(H) دویم ټوك د ۳۵۷م
محمد خان نیازي	لقب يې نه قبلاوه		بلاكمن لومړی ټوك ۵۴۰-۵۴۱م

IV د شاه جهان له خوا ورکړل شوي القاب افغانانو ته :

شبر و روهیلا	شهبازخان	۱۶۲۷	MD(H) پنځم ټوك ۱۳۶م
پیرا ددلاورخان بیرنج زوی	پردل خان	۱۶۳۰	لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه ۳۸۴ م
کاکړ خان یا	خان	۱۶۴۱	MD(H) خلورم ټوك۸م
خان جهان کاکړ			MD(H) دویم ټوك ۲۳م
حیات ترین د علي خان ترین زوی	شمشیرخان	۱۶۴۶	لاهوری دویم ټوك ۵۷۷م
جلال خان دبهادر خان روهیلا ورور	دلیر خان	۱۶۴۹	MD(H)دریم ټوك ۴۵۹م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

هاريدار خان د اسيد خان انصاري زوی	خان	۱۶۵۲	MD(H) پنځم ټوك ۴۴۴م

نوم	لقب	نېټه	اخځ

۷ – افغانانو ته ورکړل شوي لقبونه د اورنګ زيب له خوا.

نوم	لقب	نېټه	مخ
احمد خيشګي	اخلاص خان	۱۶۵۷	عالمګير نامه لومړی ټوك ۷۷م MD(H) دويم ټوك ۵۰۲م
بهيل افغان	پردل خان	۱۶۵۷	عالمګيرنامه لومړی‌ټوك ۵۲م
بختيار خان دکني	خواص خان	۱۶۵۷	MD(H) دريم جلد ۱۱۷م
محمد بيك خيشګي	ديندار خان	۱۶۵۷	عالمګيرنامه لومړی ټوك ۷۷م
حميد کاکړ	کاکړ خان	۱۶۵۷	عالمګيرنامه لومړی ټوك ۷۷م
فتح روهيلا دزکريا	a خان	۱۶۵۷	عالمګيرنامه لومړی ټوك ۵۱م
خان زوی	b فتح جنګ خان	۱۶۵۷	MD(H) خلورم ټوك ۳۲م
حيات خان	زبردست خان	۱۶۵۷	عالمګيرنامه لومړی ټوك ۵۴م
اسمعيل افغان	خان	۱۶۵۷	عالمګيرنامه لومړی

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

			تیوك۷۷م
کمال توري	خظبرخان خان	۱۶۵۷	عالمګیرنامه لومړی تیوك ۷۶م
اسمعیل خان	جانبازخان	۱۶۵۷	MD(H) خلورم
نوم	لقب	نېټه	اخځ
حسین زي			تیوك۴۱۵م
مظفر لودي	لودي خان	۱۶۵۷	عالمګیرنامه لومړی تیوك۵۱م
شېرخان انصاري ابهام الله	رشیدخان	۱۶۵۸	عالمګیرنامه لومړی تیوك۷۶م
قطب الدین خیشګي	خان	۱۶۵۹	عالمګیرنامه لومړی تیوك ۵۱م
مالك جوان	بختیارخان	۱۶۵۹	معاصر عالمګیرنامه ۱۵م
الله داد خیشګي	خان	۱۶۶۲	عالمګیرنامه لومړی تیوك۸۱۸م
ران مست خان پاني	aران مست خان	۱۶۶۴	MD(H)دریم تیوك ۴۱۴ م
علي	b بهادرخان	۱۶۹۱	MD(H) دریم تیوك ۴۱۴م
عبدالحمد میانه	اخلاص خان	۱۶۶۹	معاصر عالمګیري ۵۱م
د بهلول خان میانه			
سربلند خان لمسی			
داودپاني ۴۱۳م	خان	۱۶۷۶	MD(H)دریم تیوك

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

کمال الدین خان ددلبر خان زوی	خان	۱۶۷۷	واقعات عالمګیر، لیك clxxx1 ۱۸۱م
حسین خان میانه	فتح جنګك خان	۱۶۸۳	MD(H) خلورم ټوك ۲۸ م
نوم	لقب	نېټه	اخځ
			معاصر عالمګیر ۱۴۰ م
مامورخان د محمدیار پلار	دلبرخان	۱۶۸۴	معاصر عالمګیري ۱۴۸م
محمد یا درمامورخان دلپر خان زوی	مامورخان	۱۶۸۴	معاصر عالمګیري ۱۸۴م
عبدالروف میانه	دلپر خان	۱۶۸۵	معاصر عالمګیري ۱۷۱م
د عبدالکریم بهلول خان زوی او د بهلول میانه لمسی			MD(H) دریم ټوك ۴۵۶ م
حسین خان ترین	شمشیر خان اعظم شاهي	۱۶۸۶	MD(H) پنځم ټوك۸۶م
عمر خان د علي ران مستخان زوی	ران مست خان	۱۶۹۱	MD(H) دریم ټوك ۴۱۴م
اسمعیل موکه	خان	۱۶۹۳	MD(H) ۴۸۰م
سردار خان	شراندازخان	۱۶۹۳	معاصري عالمګیر ۳۱۸م
عزیز خان بهادر	چغتاني	۱۷۰۷	معاصر عالمګیري ۳۰۸م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

د بهادر خان روهيلا زوی

MD(H) خلورم ټوك ۱۳۱م

مل (۱)

وياړونه مکافاتونه او بخششونه چې افغانانو ته د بابر له خوا ورکړ شوي وو.

نوم	وياړونه او مکافاتونه	کال	اخذ
ملك شاه منصور يوسفزي د بابر	وربېنمنه اوږده چپنه واسکت او (سروپه) اوتبې	۱۵۱۹	بابرنامه ۴۰۰ م
ميرمجال د شاه منصور زوی	نمانځل شوي و	۱۵۱۹	// //
طاوس حال د شاه منصور ورور	خلات	۱۵۱۹	// //
فتح خان سرواني	خلات او سروپه	۱۵۲۶	// ۵۴۴-۴۵م
علم خان لودي	خلات	۱۵۲۶	طبقات هندي دريم (هندي) ۴۲۰ م
علميان سرواني	نمانځل شوي و	۱۶۲۷	طبقات (ژباړل شوي) دريم ټوك ۳۵ م
د کلپي ګورنر يحی نوهاني	خلات (دوياړنې كال)		
شاه محمد د مصروف فرمولي زوي	تيپوچاق اس او خاص لباس	۱۵۲۹	بابر نامه ۶۷۹م
موسی فرمولي	خلات اويو اس	۱۵۲۹	بابر نامه ۶۷۹ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

جلال الدين شرقي	خو جوړې وياړني کالي	۱۵۲۹	بابر نامه ۶۵۲ م
اسمعيل(پنګال)	خلات	۱۵۲۹	بابر نامه ۶۴ م
دنصرت شاه استازي			

II - افغانانو دهمايون له خوا ورکړي شوي وياړونه او مکافاتونه

نو م	وياړونه او مکافاتونه	کال	اخذ
بکشوالاويګا	چارتوغ ونقاره (د ډېرقدر علامې)	۱۵۳۴	نامه H ۵۳۴
جلال خان دناصر خان زوی	د چارنوغ دوړلو وياړ	۱۵۳۴	قانون همايون H ۴۲۳ م
جلال خان	چارنوغ و نقداره د قدر علامهم	۱۵۳۴	قانون همايون H ۴۲۳م
جلال خان ددريا خان زوی	د چارنوغ دوړلووياړ	۱۵۳۴	//
محمد خان سرواني	// //	۱۵۳۴	//
شېرخان سور	خلات	۵۳۸	ايرول تلسنبن ۹۶

افغانانو ته د اکبر له خوا وياړونه او مکافاتونه

نوم	وياړونه او مکافاتونه	کال	مخ
داود افغان	a نمانځل شوی او مېلمه شوی	۱۵۷۴	منتخب التواريخ دريم توك ۱۹۹ م
	۶ خلات د غميو توره ستونې	۱۵۷۵	اکبرنامه ملا دريم توك لومړۍ برخه ۱۸۵ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

حسن خان تني	شاهانه نمانځل	۱۵۷۴	اکبرنامه دریم ټوک لومړی برخه ۱۱۵ م
دولت خان لودی	a خلات د شهباز خان په لاس یـ س	۱۵۷۹	MD(H) دریم ټوک ۴۸۲ م
	aخلات او د ابوالفضل	۱۵۹۹	MH(H) دریم ټوک
نو م	ویاړونه او مکافاتونه په لاس یو اس	کال	مخ ۴۸۳ م
جلال الدین روشانیه دمي د بنان زوی	شاهانه نمانځل	۱۵۸۱	MD(H) پنځم ټوک ۳م
محمد خان نیازي	دکال ۱۰۰۰۰۰ کالداري	۱۵۸۱	ملا کمین لومړی ټوک ۵۶۱م
	د بنګال د جګړوقوماندان شهباز زمان په لاس	۱۵۸۳	

د جهانګیر له خوا افغانانو ته مکافاتو نه او ویاړونه (۱۶۰۵-۱۶۲۷ پورې)

نوم	ویاړ اومکانات	کال	مخ
خان جهان لودی	a خاص اس او د غمیو ډکه توره	۱۶۰۷	نزك دلومړی ټوک ۱۲۸ م
	b په سیروز او جوړ شوي خلات خاص اس اوغمیو جوړ شوی زین په غمیوډکه توره خاص فیل د عواي لکي بیرغ (تومن توغ)	۱۶۰۹	// ۱۶۲ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	وياړونه او مکافاتونه	کال	مخ
	C بيرغ او دوم (دوهل) او امپراتور له خوا فرزند وبلل شو	۱۶۱۰	MOH دريم ټوك ۱۳۸ م
	a په خاصه ماڼۍ کې حداوکا د امپراطور ليدل دامپراتور د پښوبنکلولو وياړ	۱۶۱۷	تزك ژباړه لومړی ټوك ۱۹۵ م
نو م	وياړونه او مکافاتونه	کال	مخ
	o مکمل لباس تر (نادوي) پورې دغميوډکه چينه دجهانګير ابتکارو د عصبو د که پيشقبضه خاص غبشي يوه جوړه باران اولنګوټي	۱۶۲۰	تزك - دويم ټوك ۱۹۱-۱۹۳ مخونه
	ده خانص فيل اورنګ زيب ورواستاوه کاز داين	۱۶۲۱ // //	۳۳۲ م
	g خلات دغيمو ډکه پوره خنجر يو فيل او خاص اس	۱۶۲۲	تزك دويم ټوك ۲۴۵ م
	Hخاصه د غميو د که توره په خاص لباس او نادري او د مرواريدو تيتوسره	۱۶۲۴ //	۲۹۵ م
	منګلي خان يو اس او غميودک خنجر	۱۶۰۸	تزك ژباړه لومړی ټوك ۴۷ م
مبارك خان سرواني	۵۰۰۰ روپۍ او منصب	۱۶۴۹	تزك لومړی ټوك ۱۵۹م
پټهان مصري	۱۰۰۰ روپۍ ار درم دهل	۱۶۰۹//	// ۱۶۰م
بايزيد منګلي	دربار کالي او يو اس	۱۶۱۰ //	// ۱۷۰م
يعقوب د	يو اس او دوياړ لباس	۱۶۱۲	بهارستان لومړی

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بایزید کراني ورور			توك ۱۹۶م
ولي محمدخیل	یوه جوړه شالونه(درې واره)	۱۶۱۲ // //	۲۰۵م
خواجه ولي	دوباړچین (درب) دوه وره	۱۶۱۲ // //	۱۹۷م
دعثمان ورور			
نو م	ویاړونه او مکافاتونه	کال	مخ
خواجه مالي //	// // //	//	// //
خواجه ابراهیم //	// // //	//	// //
خواجه ممریز د عثمان زوی	// // //	//	۱۹۷م
خواجه یعقوب	// // //	//	// ۱۹۵م
خواجه داود دعثمان وراره	دویاړ حسین (درب)	۱۶۱۲	بهارستان لومړی توك ۱۹۵م
خواجه بشیرو د عثمان ملګری	// // //	//	// ۱۹۶م
الله داد یا رشید خان انصاري دجلاله زوی	غمیو ډك خنجر	۱۶۱۵ //	// ۲۹۵م
قدم اپریدی افغان	د خیبر پاس راهداري	۱۶۱۵	تزك لومړی توك ۳۱۲م
الله داد یارشید خان	د غمیو ډك خنجر (اکهپوا) تزك	۱۶۱۶ //	۳۲۱-۳۲۵مخونه
انصاري د جلاله زوی	۲۰ زره درب (لس زره روپۍ) او بیا شل زره درب شال (پارم نرم شال) یو اس ، خلات، یو پیل او دغمیو ډك خنجر	۱۶۱۷ //	// ۳۹۰ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	ویاړونه او مکافاتونه	کال	مخ
خان انصاري			
مبارز خان	کالي ، توره او پیل	۱۶۱۸	تزك لومړی ټوك ۴۰۹ م
سربلند خان	یواس اوخلات	۱۶۱۸	تزك لومړی ټوك ۴۰۶م
حسن خان نیازی زوی			
د یوه نامعلوم افغان ورور	یو اس	۱۶۱۸	بهارستان دویم ټوك ۵۳۳ م
مسند عالي	دبنګال ګورنر ابراهیم	۱۶۱۹	بهارستان دویم ټوك ۵۵۵م
موسی خان	فتح جنګ له خوا زيات نمانځل شوی دی په تېره بیا د سربیرا راجه په مقابل کې		
سیف خان لودي	روب اس ، توره دسرو اوسپنوملاوستوانی او همدارنګه ملاوستونی دمیرجا نامن له خوا	۱۶۱۹	بهارستان دویم ټوك ۵۶۷م
سلطان خان	// //	۱۶۱۹	// //
جلال خان لودی	// // //	//	// //
د الله داد ورور	۴د بندیخاني څخه خلاص شوار اولس زره روپۍ ورکړی شوي	۱۶۲۰	تزك ژباړه دریم ټوك ۱۸۷م
دلاور خان کاکړ	دویاړني لباس دغمیو خنجر دکشتوار یو کلن عاید ۱۰۰۰۰۰ روپۍ	۱۶۲۰	تزك ژباړه دریم ټوك ۱۳۵-۱۲۲ مخونه MD(H)دریم ټوك

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نوم	ویاړونه او مکافاتونه	کال	مخ
			۴۵۱ م
	تقدیرنامه نورشاهانه		
	سوغاتونه او ویاړونه		
الله داد رشید خان			
انصاري	یو پیل او بیرغ	۱۶۲۱	تزك دویم ټوك ۲۱۶
دجلاله زوی			
//	// اس،خلات	۱۶۲۲	// // ۲۴۵ م
د بهاز خان	اس ،پیل دغمیو خنجر	۱۶۲۳	// ۲۶۷م
شیر خان کاکړ	یواس	۱۶۲۳	بهارستان دویم ټوك ۶۸۶م
سیف خان	//	//	// // //
علیخان روهیلا	//	//	// // //
حبیب خان	//	//	// // //

په ۱۶۱۲ کې ۴۰۰ دلوړو او وړو رتبو منصبدارونه ته د امپراتور په نامه سوغاتونه ورکړی شوي وو ځینو ځمکه والواو مشرانو لکه ولي خېل ،بهار خان لوهاني سید خان سور، شهباز خان خېل، بهرواني ، ناصر خان ، دریا خان ، پکتاني ، سید خان سور، شهباز خان بوره خېل، او نوروته دشجاعت خان له خوا سوغاتونه شال ، شالونه ورکړ شوي وو. وروسته کله جهانګیر فکر ته ورغلي وو (دکن) اسلام خان هم هر یوه ته شالونه ورکړي وو.

دبنګال تاریخ ۲۱۲ مخ بهار ستان لومړی ټوك ۱۰۷ تزك لومړی ټوك ۲۱۲ م

افغانانو ته د شاجهان له خوا سوغاتونه

نوم	ویاړ اوسوغات	کال	اخځ
الله ول ترین	a خلات	۱۶۲۷	لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه ۱۱۹ م

دایامکرترین زوي b ۵۰۰۰ روپۍ

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

افغانانو ته د شاجهان له خوا سوغاتونه

نوم	وياړ اوسوغات	كال	اخځ
الله ول ترين	a خلات	۱۶۲۷	لاهوري لومړى ټوك لومړۍ برخه ۱۱۹م

دايامكرترين زوي b ۵۰۰۰ روپۍ

نوم	وياړ اوسوغات	كال	اخځ
احمد خان نيازي	a خلات	۱۶۲۷	مغل ارشيف لومړى ټوك ۱۷۰
	b نغاره	۱۶۳۵	MD(H) دريم ټوك ۳۵۷ م
	c ډوم (ډهل)	۱۶۴۴	لاهوري دريم ټوك ۳۸۶ م
بهادرخان روهيلا	a خلات ، دغميو خنجر بيرغ ، اس د ښايسته دسرو زرو په اديوجوړ شوى ترين سره او ۵۰۰۰۰ روپۍ انعام	۱۶۲۷	لاهوري ټوك لومړۍ برخه۱۱۷م
	b خلات	۱۶۲۷	لاهوري لومړى ټوك لومړى برخه ۱۹۱م
	Cنغاره	۱۶۲۸	اولاهورى لمړى ټوك لمړۍ برخه ۲۴۸ م MD(H) څلورم ټوك ۱۲۴ م
	D خلات د غميو خنجر يو اس ښايسته زين سره يو پيل	۱۶۳۰	لاهوري لومړى ټوك لومړۍ برخه ۳۲۷ م
	e خلات توره ، ډال ،اس	۱۶۳۱	لاهوري لومړى ټوك لومړۍ برخه۴۲۳ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

	پیل او ۲۵۰۰۰ روپۍ انعام		
	f خلات	۱۶۳۴	لاهوري لومړی ټوك دوهمه برخه ۸۵ م
	g خلات دغمیو	۱۶۳۵	لاهوري ټوك دویمه برخه ۱۴۳ م
نوم	ویاړ اوسوغات	کال	اخځ
	خنجریو تیچاق اس دلښکلي زین تره		
	h خلات یو عي اس د امپراتورۍ دتویلي (طیل)	۱۶۳۶	لاهوري لومړی ټوك دویمه برخه ۲۴۲م
	I خلات ،یو اس یوفیل	۱۶۴۲	لاهوري لومړی ټوك دویمه برخه ۲۹۲م
دریا خان روهیلا	a خلات	۱۶۲۷	لاهوري لومړی ټوك دویمه برخه ۲۰۳م
	b اس د جوړ شوي ښکلي زین سره یو فیل (اوشل زره انعام)	۱۶۲۷ //	// ۲۲۶م
دلاور خان بیرغ	a خلات ، د غمیو ډك خنجر بیرغ، اس دزین سره فیل ۵۰۰۰ انعام	۱۶۲۷	لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه۱۱۹م
	b اس د زري زین سره	۱۶۳۰	لاهوري لومړی ټوك ۳۸۴ م
حیات ترین	خلات او ۷۰۰۰ روپۍ انعام	۱۶۲۷	دوهم ټوك ۱۱۹م
علیخان شرین زوی			

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خان جهان کاکړ	a ۶۰۰۰ روپۍ انعام	۱۶۲۷ MD(H) دریم ټوك ۲۳م
	b خلات اوشال	۱۶۳۴ لاهوري دریم ټوك لومړی برخه ۹۷م
نظر بهادر خیشکيa نوم	خلات ،یو اس یو فیل ویاړ اوسوغات کال	۱۶۲۷ لاهوري لومړی ټوك اخځ لومړی برخه۲۱۳م
	b درب، شال ،فیلان	۱۶۴۲ لاهوري لمړي ټوك لومړی برخه ۱۹۷ م
رشیدخان انصاري	a بیرغ	۱۶۲۷ لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه ۱۹۷م
د اسداد	b نغاره	۱۶۳۰ // ۳۶۴م
شهبازخان افغان	a خلات، اس ، او فیل	۱۶۲۷ // ۲۱۳م
دشیرو روهیلا	b خلات ،فیل ، اس بیرغ	۱۶۲۷ // ۱۳۶م
	c بیرغ	۱۶۳۱ MDH پنځم ټوك ۱۳۶م
ترخان میان	خلات	۱۶۲۷ لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه ۱۱۹م
عثمان روهیلاد بهادر خا تره	خلات	۱۶۲۷ لاهوري لومړی ټوك لوړی برخه ۲۵۵م
خان زمان لودي	خلات ،اس ، جمه دار په ګلانوقطار شوي	۱۶۲۸ لاهوري لومړی ټوك لومړی برخه۱۱۹م
شمشیرخان ترین حیاتخان	a خلات او ۷۰۰۰ روپۍ په ګلانو قطار شوي	۱۶۲۸ MD(H) پنځم تولك ۸۵ م
علیخان ترین زوی	b بیرغ	۱۶۴۸ // //

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

عبدالرحمن	خلات ، اس	۱۶۲۹	لاهوري لومړی توک
ورهيلا دشيرخان	فيل		لومړی برخه ۲۹۸ م
روهيلازوي			
شمس الدين	خلات،اس، فيل	۱۶۲۹	لاهوری توک لومړی
			برخه
نوم	وياړ اوسوغات	کال	اخځ
خان خيشکي			۲۹۸م
دنظربهادر زوي			
مبارزخان افغان	a اس،فيل	۱۶۳۱	لاهوري لومړی توک لومړی
			برخه ۴۰۰ م
	b خلات	۱۶۳۴	// دويمه برخه ۶۳م
شېر خان ترين	aخلات او	۱۶۳۱	لاهوري لومړی توک
	۲۰۰۰۰روپۍ انعام		لومړی برخه ۴۲م
	۱۰۰۰۰ روپۍ انعام		لاهوي لمړي توک ۸۴م
	c خلا ت	۱۶۳۴	// دويم توک ۱۰۰ م
عبدالقادر د احداد	انعام	۱۶۳۴	// لومړی توک دريمه برخه ۷۰م
روښان زوي	۱۰۰۰ روپۍ		
مبارك خا نيازيد	a بيرغ او ډرم	۱۶۳۶	لاهوري لومړی توک دوهمه
			برخه ۲۴۹م
محمد خان نيازیb	علم شريف	۱۶۳۸	MD(H)دريم
لمسی	(بيرغ) او نغاره		توک۴۴۹م
حسن خا نکرزاني	شهزاده اورنګ زيب	۱۶۳۷	مغل ارشيف
	له خوا سوغاتونه		لومړی توک ۱۶۱ م
سيد خان شبراني	خلات ، اس	//	۱۶۴م
	(د شهزاده اورنګ		
	زيب له خوا)		

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

جلال خان د لاور a خلات ۱۶۴۰ // MD(H) ۲۶۲

خان زوی

b اس ۱۶۴۲ MD(H) // ۲۶۲م

جوهر افغان شال ۱۶۴۴ مغل ارشیف لومړی ټوک

(شهزاده اورنګ ۱۳۴-۱۳۵ مخونه

نوم ویاړ اوسوغات کال اخځ

MD(H) پنځم ټوک ۴۴۴م

زیب له خوا)

هادیدد خان a بیرغ او دام ۱۶۴۷ لاهوری لومړی ټوك دویمه برخه ۹۷م

درشید خان b خلات او اس ۱۶۳۴ لاهوري لومړی ټوك دویمه برخه۹۷م

انصاري زوی

بختیار خان دکني خلات ۱۶۴۸ MD(H) دریم ټوك ۱۱۷م

د بهادر خان دپلاز له مرګه وروسته۱۶۴۹ MD(H)خلورم ټوك ۱۳۱م

روهیلا زامن یې بې له پیلانو هر

څه زوی ته ورکړل

دلیرخان داودزي aفیل ۱۶۴۹ MD(H)دریم ټوك ۴۵۹ م

د بهادرخان روهیلا b ورم دهلي ۱۶۵۹ // // // ۴۶۰م

V - د اورنګ زیب په وخت کې د افغانانو سوغاتونه او ویاړونه

نوم	ویاړ اوسوغات	کال	اخځ
فتح جنګ خان روهیلا	نغاره اوبیرغ	۱۶۵۷	عالمګیر نامه لومړی ټوك۷۶م
دذکریا خان روهیلا زوی			MD(H) خلورم ټوك ۳۲ م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

حظر خان ۱۶۱م	۵۰۰۰ روپۍ انعام	۱۶۵۷	عالمګیر نامه // //
اسمعیل افغان	بیرغ او ۵۰۰۰ روپۍ انعام	۱۶۵۷	عالمګیر نامه // // ۷۷م

نوم	ویاړ او سوغات	کال	اخځ
جانباز خان ټوك	بیرغ او اس	۱۶۵۷	عالمګیر نامه لومړی
حسین زی			۱۷۶ او ۱۷۷ مخونه MD(H)څلورم ټوك ۴۱۵ م
اسمعیل خیشکي			
مهري افغان	خلات	۱۶۵۷	عالمګیرنامه لومړی ټوك ۵۳ م
عزیز محمد	یواس	۱۶۵۷	// // //
پردل خان بهیل افغان	۵۰۰۰ روپۍ	۱۶۵۷	// // ۱۶۱م
قطب الدین خیشکي	خلات یو اس	۱۶۵۷	// // ۳۹او ۱۴۶م MD(H) دریم ټوك ۷۹ مخ
سکندر روهیلا	۵۰۰۰ روپۍ انعام	۱۶۵۷	عالمګیر نامه لومړی ټوك ۱۲۸م
لودي خان مظفر خان یوتوره		۱۶۵۸	عالمګیرنامه لومړی ټوك ۲۰۹م
میرداد افغاني	یواس	//	// // //

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

قطب الدين خان خيشگي	يوخلات	// // //	۳۳۸م
عمر ترين	يوخلات	// // //	۵۷۴م
سيدخان الهام الله	a خلات او بيرغ	۱۶۵۸ //	۷۶ // م MD(H)پنځم ټوك

نوم	ويار او سوغات	كال	اخځ
			۹م
	B ۲۰۰۰۰ روپۍ انعام	۱۶۵۸	
الله داد	خلات	۱۶۵۹	عالمگيرنامه
داخلاص خان زوى			لومړى ټوك ۵۷۴م
دليرخان جلال خان	يو خلات يو اس	۱۶۵۹	عالمگير نامه
د بهادر خان روهيلا ورور			لومړى ټوك ۳۰۵م
فتح جنگ	خلات او توره	۱۶۵۹	عالمگيرنامه لومړى ټوك ۳۴۰م
كرم افغان	خلات	// //	// ۲۳۷م
ملك جوان دوب بيختيار خان		۱۶۵۹	معاصرعالمگيري ۱۵م منتحب اليراب ECD او م ټوك ۴۵م
پردل خان بهيل افغان	خلات اس	۱۶۵۹	عالمگير نامه لومړى ټوك ۳۰۵-۳۳۴-۴۴۸
	۸۰۰۰ انعام		او ۵۷۰مخونه
زان مست خان	خلات او اس	۱۶۵۹	عالمگيرنامه لومړى

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

روهيلا تيوک ۳۳۷م

د بهادر خان

روهيلا زوی

عالم خان نوهاني درب ۱۶۶۱ عالمگیرنامه دویم

تیوک ۶۲۵ م

نوم	ویاړ اوسوغات	کال	اخځ
د قبيلي مشر الله داد	درب	۱۶۶۲	عالمگيرنامه دويم تيوک ۸۱۸م
دلېر خان داودزي روب اس دزين سره		۱۶۶۳ //	۸۵۸-۶۰م
جلال خان دبهادر خان ورور			
قطب الدين خان	ښوواره نمانځل شوی دی	۱۶۶۸ //	۱۵۴۶م
خیشگي کمال الدين خان			
ددلېرخان زوی	درب	۱۶۸۱	معاصر عالمگيري ۱۳۱۰ م
داود خان ماني زوی	درب	۱۶۸۲ //	۳۷ // م
د خفر خان دلېر خان مامرخان مرجان نوع		۱۶۸۳	معاصر علمگيرى ۱۴۷م
کمال الدين خان ددلېر خان زوی	بيرغ سوغات	۱۶۸۳ //	۱۴۱م
حسين خان میانه فتح جنګ خان میانه خېل	a بيرغ اوډرم	۱۶۸۴ //	۱۴۰م

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بلند افغان دشهزاده درب	۱۶۸۵	معاصر عالمگیر ۱۶۷ م
محمد اعظم خان نوکر		
داودخان پاني د خفر خان روب پاني زوی	۱۶۸۶ //	۱۷۰م
نوم ویاړ اوسوغات کال		اخځ
اکمال الدین خان د دلبرخان زوی درب توره	۱۶۸۶ //	//
دلبر خان درب توره . دغمیو ۱۶۸۷		
عبدالروف میانه خنجر، د مرو اریدو ډکسي		معاصرعالمکیري ۱۷۱ م
د بهلول خان پچاپوري زوی لمسي سره اس دبنګلي ځل سره یو فیل له بنګلي خل سره		
صنوبر حان بابي خلات	۱۲۰۳	مایت لومړی توک ۳۱۰ م
بهادر خان د داودخان پاني ورور دوم	۱۷۰۵	معاصر عالمکبري ۳۰۰م
داود خان پاني خضر خان پاني زوی اس ، توره	۱۷۰۵ //	//

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ببلیو گرافي

لمړني اخځونه

ابوالفضل ، اکبرنامه (دمېرمن بيوايح ژباړه ، لومړی دوهم و دريم ټوکونه ۱۹۷۲ دهلي .

- اين اکبر (اچ بلاکمن ژباړه لومړی او دوهم ټوکونه دهلي ۱۹۷۷ .

- عبدالله تاريخ داودي (دمتن تقنيف کوونکی شيخ عبدالرشيد عليګر ۱۹۵۴) احمد نظام الدين ، طبقات اکبري(B و ډي کالي ژباړه ۱۹۳۶)

برني ضيا والدين تاريخ فېروز شاهي (متن سيد امد خان ، استاتيك سوستي بنګال۱۸۶۲)

بابر خيراالدين محمد برنامه (مېرمن بېوريج ژباړه لومړی او دوهم ټوك ۱۹۷۰)

باداوني ،ال ، منتخب التواريخ(ژباړه او چاپ رانګينګ لومړی ټوك دهلي ۱۹۷۳ ژباړه دوهم ټوك لاودهلي ۱۹۷۳)

بهمبسن تاريخ الکشايا نتخه د لکشا(ژباړه سر کار بمبي ۱۹۷۲)

بهکاري شيخ فريد ذاکرات الخوانين ،حبيب ګنج کولکشين عليګر بخاري)

مهمند خانی محمد تاريخ محمدي(ژباړه محمد ذکي عليګر ۱۹۷۲ .

فرشته تاريخ فرشته (ژباړه بريګز) (دايراف محمد ن پاوران او ايذيا ، لومړی ، دوهم او دريم ټوك کلکته ۱۹۶۶)

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

ګلبدن بیګم همایون نامه (ژباړه مېرمن بېوایج لندن ۱۹۰۲ .
غلام حسن سالم ریاض السلام طین (ژباړه عبدالسلام دهلی ۱۹۷۵)
ابن بطوطه، رجله (ژباړن ګیز ،لندن ۱۹۲۹ .
عنایت الله خان افعات عـالمګیري (ژباړه جمشېد بیلیسوایادهلي ۱۹۷۲ .
اشیواراداس نګر، فتوحات عـالمګیري (ژباړه نسیم احمد دهلی ۱۹۷۸).
جهانګیر ، نولدیـن تزك جهانګري (ژباړه الکســاندر راجـرز ،تـالیف مېرمـن بیوریج لومړی او دوهم ټوکونه دهلي ۱۹۶۸ .
خان ، محمد حسن (طافي خان) متخب اللباب دریم ټوك کلکته ۱۸۷۴ .
ژباړه رنین جهان سید اورنګ زېب په منتخب اللباب کې بمبي خواجه نعمت الله ، تاریخ خان جهاني او مخزن افغاني (ژباړه الي ، داکه ۱۹۶۲
ژباړه برنهارد ډورن د افغانانو تاریخ تر عنوان لاندې.
لندن ccxxix 24 MD
خواجه کامګارجین معاصر جهانګیري (تـالیف عذراعلوی دریم ټوك دهلي ۱۹۷۸ کیوال رام تذکره الامرا حبیب ګنج لولګین علیګر.
کامبوه محمد صالح ، عمل صالح یا شاه جهان نامه ، دریم ټوك تـالیف غـلام یزداني کلکته ۱۹۳۹ .
خاکم محمد ، عالمګیر نامه ، لومړی او دوهم ټوکونه (تـالیف خـادم حسـن او عبدالحي کلکته ۱۸۶۶ .
خا معمد ، اقبال نامـه جهانګیري (تـالیف مولـوي احدالحـالي او احمـد علـي، کلکته ۱۸۶۵ .
خـان، علـي محمـد شرات احمـدي (ژبـاړه لوګندوالـه لومړی او دوهـم ټوك ، ارنتیال رستیوت بروډا ۱۹۶۵ .
خان، ساقي مستعد معاصر عـالمګیري (ژباړه سرکار کلکته ۱۹۴۷) .
خان یوسف حسـین سـیلکتید داکومنـت مـن اف اورنـګ زېب زامـن ۱۶۵۹-۱۹۰۵ ((داورنګ زېب د دوران منتخب اسناد))
(مرکزي ارشیف له خوا ، اترا پرادیش حکومت حیدراباد دکن ۱۰۵۸) .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

نواب شمس الدين ، محاصر الامسرا ، لومړی دوهم ټوك هندي ژباړه ۱-۲-۳-۴-۵ ټوكونه ژباړه انگريزي بيروج ۱۹۵۲ .
پراستاده منشي ديوي شاجهان نامه (ژباړه د كبير سنگها او منوهر سنگهه رانارت ، دهلي ۱۹۷۵)
راضي ، عاقل خان ،واقعات عالمگيري (تاليف خان بهادر مولوي حاجي ظفر حسن دهلي ۱۹۴۵) .
سرواني عباس خان تاريخ شيرشاهي (ژباړه برهماديوا پراستاد اسباشينا بهادر ايجو كيشل سروي ، پتنه ۱۹۷۴) .
سرهندي ، يحيى بن احمد عبدالله تاريخ مبارك شاهي (ژ.باسو.برودا ۱۹۳۲
زين خان طبقات بابري (ژباړه او مرميزه سيد حسن عسكري،انوتيش بي پي امبلسادهلي ۱۹۸۲) .
تيمور امير مغلو طان تيموري ۱۹۳۲

دويمي اخځونه :

اسواني ، ار ، ايس : مغل امپراتور همايون ۱۹۶۷
افكينسن د هند د شمالي غربي سرحد احصايوي ياو تاريخي حسابونه دريم ټوك .
لوواليا ، ايم ، ايس. د سليمانانو پراختيا په راجستان كې دهلي ۱۹۷۸ .
اگوستس ، فروريك امپراتور اكبر (ژباړه بسيوايج اي ، اس لومړی او دوهم ټوك پتنه) ۱۹۷۳)
بيزجي . داكتر ايس. كې همايون پادشاه لومړی او دوهم ټوك بمبي ۱۹۳۸ .
بهرگاوا ، وي ياس : ميوار اومغل امپراتوران (دهلي ۱۹۶۶) .
بيلو و اچ. ډطيو - د افغانستان توكمونه (كلكته ۱۹۱۹) .
كميساريات ، ايم ، ايس ،د گجرات تاريخ الاتكمن اندگرنيز كمپني) لومړی ټوك ۱۹۳۵ .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

بیزجي ، داکتر ایس، کې همایون پادشاه لومړی او دوهم ټوك بمبي ۱۹۳۸ .
بهرګاوا ، وي یاس : میوار اومغل امپراتوران (دهلي ۱۹۶۶) .
بیلو و اچ، ډطیو - د افغانستان توکمونه (کلکته ۱۹۱۹) .
کمیساریات ، ایم ، ایس ،د ګجرات تاریخ الاتکمن اندګرنیز کمپني) لومړی ټوك ۱۹۳۵.
ګرواکر : قبیلې او طبقې لومړی ټوك.
ډوو، الکساندر ، د هندوستان تاریخ دریم او دوهم ټوکونه لندن ۱۷۷۰ Mpcclxx
د اسلام انسایکلوپیډیا لومړی ټوك
ارسکاین ،ویلیامز دهند تاریخ لومړی او دویم ټوك دهلي ۱۹۷۳ .
ایلیات اند ډاوسن د هندتاریخ د هند دخپلو تاریخ پوهانو له خولې 1– VIIټوك
پوري ۱۹۶۴
ایدواردز ، ایس ،ایم او ،جاریت ، اچ،ال ، او، مغل حکومت په هند کې دهلي ۱۹۷۹.
الفنستون، د هندوستان تاریخ لندن۱۹۴۳ .
ایلیات ،اچ،ایم د امپراتور جهانګیر خاطرات (دهند تاریخ)
دفقیدا ملیات کاغذونه چې ډاوسن تالیف کړی دی. ۱۹۵۹ دهلی.
ګلادوین د جهانګیر تاریخ ، مداس ۱۹۳۰
حلیم ، عبدال ددهلي اواګرې دلودي شاهانو تاریخ ، دهلي ۱۹۷۴.
ایبیستن دپنجاب او شمال غربي سرحد صوبې دقبیلو او طبقو
فهرست II او. III ټوکونه .
خان ، کنوار رفاقت علي، کجواها داکبر او جهان تر حاکیمت لاندې د دهلي ۱۹۷۶.
خان ، احسن رضا دمغل امپراتوري مشران داکبر په دوران کې ، دهلي ۱۹۷۷

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

خوسله ،ار ، پي ، مغل خپلوي او سرداري ، دهلی ۱۹۷۶.
لال، کې ، ایس . د منځینوپېړیو په هندوستان کې دمسلمانو دنفوس وده دهلي ۱۹۷۳.
مهدي حسین ، دمحمد بن تغلق پرمختګ او زوال ،دهلي ۱۹۷۲ ،
ایم عطاعلي : داورنګ زېب په دوره کې مغل اشراف دهلي ۱۹۷۰.
شکیب محمد ضیاوالدین مغل ارشیف لومړی ټوك حیدر اباد ۱۹۷۷.
حبیب ، اي اچ ، دمغلو اړیکې د هندوستان دحاکمو مشرانو سره ، نوې دهلي ۱۹۸۳.
بخار، بي ، ایس ، پنجاب دمغلو تر لاس لاندې ، بمبیئ ۱۹۶۸.
پانډې ، اي،بي په هندوستان کې لومړی افغاني امپراتوري.، کلکته ۱۹۵۶.
پهول ، راجع کار ، دلویو مغلو اردو ګاني ،دهلي ۱۹۷۸.
پراساد داکتر بني د جهانګیر تاریخ الله اباد ۱۹۶۲.
پراساد داکتر شیواري د قارونه ترکو تاریخ الله اباد ۱۹۳۶.
د همایون ژوند او وخت ۱۹۵۶
پراساد ،ار،این ، دامب // اجه مان سنګهه کلکته ۱۹۶۶.
قالګو ،پروفیسور کې ، ار ،پژشاه کلکته ۱۹۶۵.
راورټي میجر اچ ، جي دافغانستان په هکله یادښتونه
رحیم ،ري د افغان حاکمیت تاریخ په هندوستان کې
شیام داکتر رداهي ، داحمد نګر سلطنت ،دهلي ۱۹۶۶.
- د ملك امبر (عنبر) ژوند او وخت دهلي ۱۹۶۸.
- بابر دهلي ۱۹۷۸.
شیرواني ، اچ، ك، جوشي ،پي رحیم دمنځینو پیړیو دکن تاریخ ۱۲۹۵-۱۷۲۴ حیدر اباد ۱۹۳۷
شکینا، داکتر بي ، پي ، د شاه جهان تاریخ دهلي ۱۹۵۰
سرکار ، جي ، ان ، دمیر جمله ژوند ،کلکته ۱۹۵۱
- دهند نظامي تاریخ ۱۹۶۹

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

- داورنګ زیب تاریخ اتر ۷ ټوک پوري ۱۹۷۴ .
- دبنګال تاریخ (دمسلمانانو دوره ۱۲۰۰-۱۷۵۷ پټنه ۱۹۷۳
شرما ، جي ،ان میوار او مغل امپراتوران اګره ۱۹۵۴ ،
- دمیوار ویاړونه ، اګره ۱۹۵۴ .
شیرما ،این ، ار دمغلو حکومت او اداره بمبیي ۱۹۵۱ .
صدیقي اي اچ دافغاني قدرت ځینې خصوصیات علیګر ۱۹۶۹ .
سریوا ستاوا ، دکتورال، لري،لوی اکبر لومړی او دوهم ټوکونه ،اګره ۱۹۷۳ .
تر پیارتي ، ار ، بي دمغلو دامپراتورۍ پر مختیا او زوال (عروج او زوال) اسداد اباد ۱۹۵۲.
- دمسلمانانو داداري ځینې خصوصیات الله داد اباد ۱۹۳۶ .
وردا ، دي ، سي،د بجاپور تاریخ نوي دهلي ۱۹۷۴ .
ویلیامز ،ال ، اف ،ار دشپاړسمې پېړۍ امپراتوري دهلي ۱۹۱۸ .

اردو ژبې اخځونه :

حسین ، مولانا محمد دربار اکبري
صاحب الدین ، محمد تاریخ شاه جهان پور(لکنهو ۱۹۳۲) ؟
دګرځندو یانو راپورټونه (حسابونه)
برنییر ، اف دمغلو په امپراتورۍ کې ګرځېدنه (۱۶۵۸-۱۶۶۸) اید نمبرګ دي لایت ، جونز دلویو مغلو امپراتوري(ژباړه چې ،اس هیلنډ او این ،ایم بیندجي ، بمبیي ۱۹۲۸.
فامستر،ویلیام ، په هند کې پخوانې سفرونه (دایدوارد تیري سفرونه) ۱۶۱۶- ۱۶۱۹ لندن ۱۹۲۱ .
منوکچي (منوکسي) دمغلو کیسه یا دمغلو هند(ژباړه ویلیام ، ریروین کلکته ۱۹۶۶
دو،تاس د سرتاسس دوسفارت دمغلو په دربار کې ۱۶۱۵-۱۶۱۹

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

تیرونییو ،جي ، بې سفرونه په هند کې (ژباړه :وي بال لندن ۱۸۹۹)

نیسبونه :

ابرول ، پي ،کې ، دسردارانو رول دبابر او همایون تر حاکمیت لاندې الله اباد پوهنتون ۱۹۶۴ (ناچاپ)
وړما ، ار سي، په شپاړسمه او اوه لسمه پېړۍ کې د شمال غرب سرحد معضې الله اباد پوهنتون (ناچاپ)

مضمونونه :

بیلو،اچ ، ډبلیو په افغانستان کې د سیاسي دندو ژورنال (۱۸۵۷) •
دیلیریك ، جي ، چې ،اې ((ګهکارو تاریخ ۱۸۷۱ .
هاتم ،یوسف عباس ((پاچاهۍ نیولو جکړې د شاه جهان د زامنو تر منځ او د اورنګك زېب موقف (۱۹۵۱) .
حسین ، اقبال دګنګا په دو اب کې د ځینو افغانانو میشتېدنه ۱۶۲۷-۱۷۰۷ واردستي ۱۹۷۸ (ناچاپ)
- دافغانانو د میشته یې ډول لسمه پیړۍ په هند کې حیدر اباد ۱۹۷۸ .
حسن ،نورالحه دپخوانیو مغلو اوډدوی دامیرانو تر منځ اړیکو باندې نوې رڼا (۱۹۴۴)
ابروین ،ډبلیو ، دفرخ اباد نګین نوایان (۴۷) TRASB LVII
رحیم ډاکتر ایم ، اې دپښتو په هکله دجهانګیر کړنلاره ،ژورنال ۱۹۵۹ اووم ټوك دزیمه برخه
صدیقي ، اې ،اچ ،له هندي افغان سردارانو سره دبابر اړیکې (اسلامي کلتور دوهم ټوك خلورمه ګڼه ۱۹۷۸) .

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

شيام ، داکتر رادهي : په اوډ کې اسلامي استعمار اوتهولنيز او بنتون (chr سيمنا رګودا کپور ۱۹۷۸)

جريدي:

بهار ،بنګال، راجستان او پنجاب ايالتي جريدي ،دهند جريده : هيواد او خلك

د ژباړونکي يادښت:

- درتبو ۰۰۰/۰۰ د عددونو مانا داده چې برسېره عدد پلي قوت اولاندې عدد سپاره قوت ته اشاره کوي.
- پرګنه : علاقداري –محله
- مقطع: و لمسوال حاکم ، امر
- شيق: سياسي اداري واحد
- جهاروکه(حاروخه) د امپراتور خاص محل
- بيګها : دځمکې داندازې يو واحد
- کاس: داوږدوالي واحد
- دام : پولي واحد
- درب : ضرب پولي واحد
- عطاليق، د ستيار ، ياور ، سکرتر

Courtesy www.pdfbooksfree.pk

دښاغلي الحاج شیر محمد کریمي ژباړې او اثار

۱. دیوه اس کیسه "یاروستیل" لیکونکی تولستوی ۱۸۸۵ ژباړه
دزیري کلنی ۱۳۶۰ ل کال.

۲. پښتو متلونه، د اس اس تاربرن ټولونه _ ۱۸۸۶ ژباړه او چاپ د
غلام محي الدین افغان د شپیتم تلین په ویاړ ۱۳۶۰ ل کال.

۳. خوشال خان په باب دخارجي پوهانو لیکنو ته
ژوره کتنه، مرحوم استاد دوست محمد خان کابل مومند. ژباړه ۱۳۶۲
ل کال

۴. بنو یا زموږ افغاني سرحد، اس اس تاربرن ژباړه دپښتني
فرهنګ د ودې ا پراختیا ټولنه ۱۳۷۷ ل کال.

۵. پښتانه (پټانز)، سراولف کارو ژباړه، ۱۳۷۸ ل کال.

۶. له افغانستان څخه لنډې کیسې، کیسو مجموعه چې
له پښتو څخه په انګریزي ژبه اړول شوې، د لیکوالو اتحادیې له خوا
دیونسکو په مالي مرسته چاپ شوې ده.

۷. دعربي خلیج اقتصادي، سیاسي او نظامي
ارزښت، څېړنه د اردو مجلې په پرله پسې ګڼو کې چاپ شوې
ده، ۱۳۷۵ ل کال.

۸. په خاصو جګړه ییزو شرایطوکي د ژوندي پاتې
کیدو لپاره مبارزه، مسلکي نظامي وروستی نوټ اردو مجله پرله
پسې ګڼې ۱۳۵۴ ل کال.

۹. بیلا بیلې مسلکي مقالې اورسالې ژباړې او
لیکنې: اردومجله.

۱۰. افغاني سرداران او مغل همدا کتاب.

د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه - جرمني

VEREIN ZUR FORDERUNG DER
AFGHANISCHEN KULTUR E.V

د خپرونو لړ (۲۹)

Courtesy www.pdfbooksfree.pk